

**KİŞİLERARASI İLETİŞİM SÜRECİNDE
ROMANTİK EŞLERDE İLETİŞİMÖTESİ İLETİŞİM
AKTÖRLERİNİN KULLANIMI: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ**

Çiğdem ÇALAPKULU

(Doktora Tezi)

Eskişehir, Mart 2015

**KİŞİLERARASI İLETİŞİM SÜRECİNDE ROMANTİK EŞLERDE
İLETİŞİMÖTESİ İLETİŞİM AKTÖRLERİNİN KULLANIMI:
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ**

Çiğdem ÇALAPKULU

DOKTORA TEZİ

Basın Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart 2015

Bu doktora tez çalışması, BAP Komisyonunca kabul edilen 1301E013'lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Çiğdem ÇALAPKULU'nun "Kişilerarası İletişim Sürecinde Romantik Eşlerde İletişimötesi İletişim Aktörlerinin Kullanımı: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Öğrencileri Örneği" başlıklı tezi **19 Mart 2015** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **Basın ve Yayın Anabilim Dalında, Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Uğur DEMİRAY

Üye : Prof.Dr.Sezen ÜNLÜ

Üye : Prof.Dr.Serap SUĞUR

Üye : Prof.Dr.Nejdet ATABEK

Üye : Prof.Dr.Suat GEZGİN

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doktora Tez Özü

KİŞİLERARASI İLETİŞİM SÜRECİNDE ROMANTİK EŞLERDE İLETİŞİMÖTESİ İLETİŞİM AKTÖRLERİNİN KULLANIMI: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ ÖRNEĞİ

Çiğdem ÇALAPKULU

Basın Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2015

Danışman: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

Bu araştırmanın amacı, kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerini araştırmak olmakla birlikte, bu aktörlerin işlevsellik boyutunu incelemek ve analiz etmektir. Kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerde iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımının değerlendirilmesine dayanan bu çalışma, kişilerarası iletişimde yeni yaklaşımların aile sosyolojisi ve psikoloji alanlarıyla hem kuramsal hem de uygulamalı olarak bütünleştirilmesinde disiplinler arası bir niteliktedir.

Mutlu ve uyumlu bir birliktelik her şeyden önce sağlıklı ve yeterli bir iletişim ve eşlerin bundan sağladıkları doyumla gerçekleşir. Evliliğin kalitesi ve uyumun artırılması konusundaki önemli noktalardan biri eşlerden her ikisini de hoşnut eden iletişim türleri ve düzeyi üzerinde eşlerin anlaşmaları fikir birliğine varmaları ve memnuniyet duymalarıdır (Şener ve Terzioğlu, 2008). İletişim düzeyinin önemli belirleyici faktörlerden biri olan iletişimötesi iletişimin bir amacı da; eşlere kendi ilişkilerinden sorumlu olmaya izin vererek ilişki kalitesini artırmak olacaktır. Mutlu birliktelik yaşamak isteyen insanları iletişimin bu özel tip süreçleri destekleyen bir bilgi alanı diğer tüm alanlarda da önemli olabilir.

Bulgular ışığında, eşlerin iletişim kurarken iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanmalarının romantik doyumları ile pozitif yönde bir ilişkisi olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: İletişim, iletişim türleri, iletişim becerileri, kişilerarası iletişim, eşlerarası iletişim, problem çözme becerisi, iletişimötesi iletişim.

Abstract

USE OF METACOMMUNICATION ACTORS BETWEEN ROMANTIC PARTNERS IN THE PROCESS OF INTERPERSONEL COMMUNICATION: CASE OF ANADOLU UNIVERSITY FACULTY OF COMMUNICATION SCIENCES STUDENTS

Çiğdem ÇALAPKULU

Department of Journalism

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, March 2015

Advisor: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

The purpose of this study is to investigate communication actors in pair metacommunication as well as to study and analyse the functionality of these actors. This study based on the evaluation of use of pair metacommunication actors in interpersonal communication process has the characteristic of being among the interdisciplinary nature in integrating new approaches into interpersonal communication of family socially and psychology fields both theoretically and practically.

A happy and harmonious co occurrence above all takes shape by the help of a healthy, adequate communication and the satisfaction the partners provide from this relationship. On of the main points of enhancing the quality of marriage and adaptation is each of the partners agreeing on, being satisfied with and reaching to a consensus about the kind and the level of their communication (Şener ve Terzioğlu, 2008). Of the purposes of metacommunication which is the determinant factor of communication is to enhance the quality of relationship by allowing the partners being responsible of their relationship, people willing to live to a happy union of verbal communication supporting this particular type of processed knowledge of this area can also be important in all other areas.

In light of the findings, the metacommunication actors used by partners said to be a positive relationship with romantic satisfaction.

Keywords: Communication, types of communication, communication skills, interpersonal communication, pair communication, problem solving skills, meta-communication.

19.03/2015

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Çiğdem ÇALAPKULU

Önsöz

Bu çalışma 2011-2015 yılları arasında hazırlanmış ve Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında 1301E013'lu proje olarak desteklenmiştir.

İletişimötesi iletişim aktörlerinin eşlerarası iletişime etkilerini araştıran bu doktora tezi, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın sorun, amaç, önem, sayıltı, sınırlılıklarına; ikinci bölümde araştırmanın temel değişkenleriyle ilgili alanyazına; üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine; dördüncü bölümde araştırmanın bulguları ve yorumuna; beşinci bölümde ise araştırmanın sonuçlarının alan yazınla karşılaştırılarak tartışılmasına, araştırmacılara ve uygulamacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Öncelikle, bu çalışmanın her aşamasında yol gösterici önerilerde ve yapıcı eleştirilerde bulunan değerli danışmanım Prof. Dr. Uğur DEMİRAY'a çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda olduğunu hissettirdiği, hiçbir yardımı benden esirgemediği için ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez izleme komitesinde bulunan; lisans dönemimden bu yana öğrenciliğini yaptığım ve sorduğum soruları yanıtsız bırakmayan değerli hocam Prof. Dr. Sezen ÜNLÜ'ye ve tezime önemli katkılar sunarak değerli önerileriyle beni güdüleyen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Serap SUĞUR'a çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın her aşamasında yardımcı olduğu için yine Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Temmuz GÖNÇ ŞAVRAN'a ve bulgular bölümünde destekleri için Fen Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yeliz MERT KANTARCI'ya teşekkür ederim.

Jüri değerlendirmesinde görüş ve önerilerini belirterek çalışmama katkıda bulunan İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Suat GEZGİN'e ve

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Necdet ATABEK'e içten teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Dekanlık döneminde uygulamaya katkıları dolayısıyla Prof. Dr. Nezih ORHON'a ve doktora eğitimime katkıları dolayısıyla değerli hocam Basın Yayın Bölüm Başkanı Prof. Dr. Erkan YÜKSEL'e ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Doktora eğitim süresince ve her düzeyden akademik çalışmalarımı destekleyen Eskişehir Valiliği kurum yöneticilerine burada özel teşekkür ediyorum.

Tüm yaşamamım boyunca olduğu gibi, bu tez çalışması sürecinde de maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, tezimi yazarken yol gösterici fikirleri ile beni güdüleyen, desteklerini hep yanımda hissettiğim ve mutlu ailemizin aktörleri olan değerli kız kardeşlerim Esen, Engin, Emel, Didem, Sinem'e, biricik erkek kardeşim Ata'ya, özellikle de Annem ve Babam'a teşekkür etmek isterim.

Tezimi; benimle birlikte bu güzel hayatı paylaşırken iletişimötesi iletişim aktörlerini etkin kullanarak ilişkimizi daha mutlu kılacağımızı umduğum tüm bireylere ithaf ediyorum.

Eskişehir, Mart 2015

Çiğdem ÇALAPKULU

İçindekiler

	<u>Sayfa No</u>
Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Doktora Tez Özü.....	iii
Abstract.....	v
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi.....	vi
Önsöz	viii
Özgeçmiş.....	x
İçindekiler Listesi.....	xii
Tablolar Listesi	xv
Şekiller Listesi	xviii
1. Giriş	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç	11
1.3. Önem.....	11
1.4. Sayılıtlar.....	12
1.5. Sınırlılıklar	12
1.6. Tanımlar	13
2. Alanyazın Taraması.....	14
2.1. İletişim.....	14
2.1.1. İletişimin Tanımı ve Temel Özellikleri	14
2.1.2. Özkişisel İletişim, Kitle İletişimi, Örgütsel İletişim ve Kişilerarası İletişim	27
2.1.3. Kişilerarası İlişkilerle İlgili Kuramlar	36
2.1.4. Kişilerarası İletişimin Öğeleri	40
2.1.4.1. Sözlü İletişim	40
2.1.4.2. Sözsüz İletişim.....	43
2.1.5. İletişimi Etkileyen Faktörler.....	49
2.2. Eşlerarası İletişim	59
2.2.1. Eşlerarası İletişim Çalışmalarına İlişkin Alanyazın Taraması.....	59
2.2.1.1. Eşlerarası İlişkiler ile İlgili Yaklaşımlar	62
2.2.1.2. Romantik İlişkilerle İlgili Yaklaşımlar	65
2.2.2. Eşlerarası İletişim Süreci	72
2.2.3. DeVito'ya Göre Eşlerarası İletişim Biçimleri.....	74
2.2.4. Etkili İletişimin Eşlerarası İletişimdeki Rolü	77
2.2.5. Eşlerarası Uyum	86

2.2.6. Eşlerarası İletişim Süreci Açısından Başarılar ve İletişim Hataları	9
2.3. İletişim Sürecinde İletişimötesi İletişimin Önem ve Kullanım Alanları.....	94
2.3.1. İletişimötesi İletişim Kavramının Tanımı	94
2.3.2. İletişimötesi İletişim Kavramının Arka Planı	108
2.3.3. İletişimötesi İletişimde Ortak Referans Çerçevesi	115
2.3.4. Farklı Bağlamlarda İletişimötesi İletişiminin Kavramının Kullanımı.....	123
2.3.5. İletişimötesi İletişimin Kullanımı	127
2.3.6. İletişimötesi İletişimde Konuşmanın İçeriği Hakkında Kullanımı.....	129
2.3.7. İletişimötesi İletişimde Diyalog İlişkisi Hakkında Kullanımı	138
2.3.8. Eşlerarası İlişkilerde İletişimötesi İletişimin ve Eşlerarası İlişkilere Yansımaları	147
2.3.9. Eşlerarası İlişkilerde Şeffaf Bir İletişim Parçası Olarak İletişimötesi İletişim	150
2.3.10. İletişimötesi İletişimin İlişkide İşbirliği ile İlgili Kullanım	171
3. Yöntem.....	177
3.1. Araştırma Modeli.....	177
3.2. Evren ve Örneklem	178
3.3. Verilerin Toplanması.....	179
3.3.1. Veri Toplama Araçlarının ve Ölçeğin Geliştirilmesi	179
3.3.2. Pilot Uygulama	182
3.3.3. Sonul Ölçeğin Uygulanması.....	182
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	182
4. Bulgular ve Yorum.....	187
4.1. Verilerin Gözden Geçirilmesi.....	187
4.2. Demografik Verilerin Analizi.....	187
4.2.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri ile Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması Konusunda Elde Edilen Veriler.....	195
4.3. İletişimötesi İletişim Aktörlerinin Analizi	211
4.3.1. Kişinin Kendi ile İlgili İletişimötesi İletişim Analizi.....	211
4.3.2. Kişinin Partneri ile İlgili İletişimötesi İletişim Analizi.....	224

4.3.3. Katılımcının Kendi ve Partneri ile İlgili İletişimötesi İletişim Analizi Karşılaştırması	236
4.4. Romantik Doyum Ölçeği Analizi.....	239
5. Sonuçlar, Tartışma ve Öneriler	248
5.1. Sonuçlar ve Tartışma	248
5.2. Öneriler	253
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	253
5.2.2. Uygulamacılara Yönelik Öneriler	255
Ekler Listesi.....	258
Ek 1. İletişimötesi İletişim Ölçeği	259
Ek 2. Örneklemeye Uygulanan Görüşme Formu	262
Kaynakça	264
İnternet Kaynakları.....	278

Tablolar Listesi

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Etkileşim Dinamiğinin Beş Temel Unsuru	106
Tablo 2. Bir Konuşma İçeriğinin Arkasındaki Niyetler Konusunda Konuşmalarının Farklı Şekillerde Örneklenmesi.....	130
Tablo 3. Cronbach's Alfa Değeri.....	185
Tablo 4. Cinsiyeti ile Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmadığı ile İlgili Analiz Verileri	195
Tablo 5. Şu Anda Birlikte Olduğu Bir Partnerinin Olup Olmaması ve En Son Yaşadığı Romantik İlişki Tanımı ile İlgili İlişki Analizi Verileri	196
Tablo 6. Şu Anda Birlikte Olduğu Bir Partnerinin Olup Olmaması ve En Son Yaşadığı Romantik İlişki Tanımı ile İlgili Çoklu Uyum Analizi Verileri.....	197
Tablo 7. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmadığı ile Öğrencinin Doğduğu Yerleşim Birimi Arasındaki İlişki Analizi Verileri.....	198
Tablo 8. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması ile Okuduğu Bölüm Arasındaki İlişki Analizi Verileri	199
Tablo 9. Katılımcıların Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmamasıyla Okuduğu Bölüm İlişki Analizinde Ki Kare Analizi Verileri	200
Tablo 10. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmamasıyla Anne-Eğitim Durumu Arasındaki İlişki Analizi Verileri.....	201
Tablo 11. Katılımcıların Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmamasıyla Anne-Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinde Ki Kare Analizi Verileri.....	202
Tablo 12. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Anne-Gelir Durumu Arasındaki İlişki Analizi Verileri.....	203
Tablo 13. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Anne-Gelir Durumu Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi Verileri.....	204
Tablo 14. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması ile Baba-Eğitim Durumu Arasındaki İlişki Analizi Verileri	205
Tablo 15. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Baba-Eğitim Durumu Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi Verileri.....	206
Tablo 16. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması ile Baba-Gelir Durumu Arasındaki İlişki Analizi Verileri	207

Tablo 17. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Baba–Gelir Durumu Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi Verileri	208
Tablo 18. Partnerine Bir Şey Hakkında Bilgi Vermeden Önce Hangi Sıklıkla Açık ve Net Olarak İleri Bildirimde Bulunma Durumuna İlişkin Veriler.....	212
Tablo 19. Partnerimin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Veriler.....	213
Tablo 20. Kendi Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi	214
Tablo 21. Partnerinin Söyledikleri/Yaptıkları Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözsüz ve Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi	215
Tablo 22. Kendi Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü ve Sözsüz Mesajlarla Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi	215
Tablo 23. Düşünceleri ile İlişkili Duygularını Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	217
Tablo 24. Partnerinin Karmaşık İletilerini Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	217
Tablo 25. Kendi Karmaşık İletilerimi Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	218
Tablo 26. Hangi Sıklıkla Sorular Sorduğuna İlişkin Verilerin Analizi	219
Tablo 27. Hangi Sıklıkla İletişimötesi İletişim Kurduğuna İlişkin Verilerin Analizi	219
Tablo 28. Katılımcıların Kendi İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının Tanımlayıcı İstatistiği	221
Tablo 29. Katılımcıların Kendi İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının KMO ve Barlett’s Küresellik Testi Sonuçları.....	222
Tablo 30. Katılımcıların Kendileri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Faktör Analizi	222
Tablo 31. Katılımcıların Kendileri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Anova Analizi	223
Tablo 32. Partnerinin Hangi Sıklıkla Açık ve Net Biçimde İleri Besleme Verdiğine İlişkin Verilerin Analizi	224

Tablo 33. Partnerinin Kendisinin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi	225
Tablo 34. Partnerinin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü Mesajlarla Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi	226
Tablo 35. Partnerinin Kendisinin Söyledikleri/Yaptıkları Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi	228
Tablo 36. Partnerinin Söyledikleri/Yaptıkları Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü ve Sözsüz Mesajlarla Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi	228
Tablo 37. Partnerinin Hangi Sıklıkla Düşünceleriyle İlişkili Duygularını Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	230
Tablo 38. Partnerinin Hangi Sıklıkla Kendisinin Karmaşık İletilerini Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	230
Tablo 39. Partnerinin Hangi Sıklıkla Karmaşık İletilerini Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi	231
Tablo 40. Partnerinin Hangi Sıklıkla Sorular Sorduğuna İlişkin Verilerin Analizi	231
Tablo 41. Partnerinin Hangi Sıklıkla İletişimötesi İletişim Kurduğuna İlişkin Verilerin Analizi	232
Tablo 42. Katılımcıların Partnerlerinin İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının Tanımlayıcı İstatistiği	233
Tablo 43. Katılımcıların Partnerlerinin İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının KMO ve Barlett's Küresellik Testi Sonuçları	234
Tablo 44. Katılımcıların Partnerleri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Faktör Analizi	235
Tablo 45. Katılımcıların Partnerleri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Anova Analizi	236
Tablo 46. Katılımcıların Kendi ve Partnerleri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Uyum Analizi İstatistiği	237
Tablo 47. Romantik Doyum Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikler	239
Tablo 48. Romantik Doyum Ölçeği Toplu İstatistikleri	240
Tablo 49. Romantik Doyum Ölçeği ANOVA Testi Analizi	241
Tablo 50. Romantik Doyum Ölçeği Hotelling T Kare Testi	242
Tablo 51. Romantik Doyum Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi	243
Tablo 52. Romantik Doyum Ölçeği Uyum Analizi	244

Sekiller Listesi

Sayfa No

Şekil 1. İletişim Sürecinin Temel Öğeleri	22
Şekil 2. İletişimötesi İletişim Kategorileri.....	106
Şekil 3. İletişimötesi İletişimin Genel Mimarisi	110
Şekil 4. İletişimötesi İletişim Katmanları	111
Şekil 5. Ortak Anlayış Çerçevesi	117
Şekil 6. Bir İletişimötesi İletişim Modeli.....	128
Şekil 7. İlişki Farkındalığının Dört Formu.....	141
Şekil 8. Kişinin Kendi ve Partneri için İletişimötesi İletişim Değerlendirmesi.	209
Şekil 9. İletişimötesi İletişim Düzeyi ve Romantik Doyum Düzeyi Değerlendirmesi.....	238

1. Giriş

Bu bölümde öncelikle araştırmanın problemi olabildiğince kuramsal dayanaklarla ortaya konulmaya çalışılmış ve ardından çalışmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan önemli kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Varlığımızın oluşmaya başlamasından itibaren, diğer canlılardan ayrılan sosyalleşme ihtiyacı nedeniyle, ister istemez çevremizle iletişime geçeriz. Bu nedenle; iletişim gereksinimi, yaşamın tamamında bireyin her an ihtiyaç duyduğu vazgeçilmezlerinin başında gelir. Bir tanımlama yapılması gerekirse iletişim; düşünce, bilgi, duygu veya herhangi bir mesajın söz, yazı ve sembollerle ya da resimlerle ve daha diğer araçlar kullanarak anlaşılır hale getirilmesi, paylaşılması ve karşılıklı etkileşimidir.

Burada paylaşım ve etkileşim, tek taraflı değil karşılıklı bir ilişki sürecidir. Etkili iletişimin amacı, iletmek istediğimiz mesajı karşımızdakine amaçladığımız şekilde iletmektir. Bir başka deyişle; mesajımızı doğru hedefe, amaçladığımız biçimde iletebilmektir. Bu şekilde kişiler arasında etkileşimli ve sağlıklı iletişim başlatılmış ve gerçekleştirilmiş olur.

Sosyal yaşam içerisinde kişiler için sağlıklı iletişim ortamlarının oluşturulması sağlıklı bir toplumun yaratılması ile doğrudan ilintilidir. Toplumsal örgütlenmenin en temel birimi olarak kabul edilen aile, özellikle sağlıklı toplumun başlatılması sürecinde oldukça önemli bir rol oynar. Hangi çağ ve toplumda olursa olsun aile, insan topluluklarının karakteristiğidir (Şahinkaya, 1990). Var olduğundan bu yana aile; hangi kültürde olursa olsun, toplumsal yaşama ve bireylere biçim veren, dinamizm kazandıran, onu hareketlendiren ve yönlendiren bir işleve sahiptir (Yıldırak ve Diğerleri, 2003). Bu açıdan, toplumun temellerinin atıldığı aile ortamında temel taşlar olan eşler arasında kurulacak ilişkilerin iletişimsel niteliği çok önem taşımaktadır.

Kişinin eşine duyduğu aşk, ilişkisini geliştirmeye ve korumaya gösterdiği çabayla doğru orantılıdır (Canel, 2011a:7).

Başka bir deyişle; ilişkilerde eşlerin birbirlerine duydukları romantik duyguları pozitif yönde sürdürebilmeleri için bir dizi kişilerarası iletişim becerileri geliştirmeleri gerekmektedir.

Kişilerarası iletişim bağlamında sürdürülen eşlerarası iletişim; eşlerin olumlu ve olumsuz duygu ve düşüncelerini, sözel ve sözel olmayan dil kullanarak, karşılıklı, anlama ve anlatma işlevidir. Bu ilişkilerde Soytürk ve arkadaşları, kişinin kendisini ifade ediş biçimiyle ilgili olarak kullandığı beceri, ilişki kurduğu kişinin duygu, düşünce ve en sonunda da davranış ve hareketlerini etkileyebilmektedir. Ayrıca iletişimde bulunan kişilerin tavır ve tutumlarının karşılarındaki kişilerin iletişim becerilerini etkilediklerini belirtmektedir (Tepeköylü, Soytürk, Çamlıyer ve 2009:26).

Sağlıklı aile ilişkilerin kurulmasında eşlerin iletişim becerilerini kullanarak doğru, sağlıklı ve etkili iletişim kurmaları oldukça önemlidir. Ailede iletişim; Terzioğlu ve Şener'e göre; mesajların paylaşılması yolu ile zamanla gelişen, kişilerarası ilişkilerde birlikteliği gerektiren, organize olmuş ve doğal olarak oluşan etkileşim sürecidir (2008:3). Karşılıklı etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır (Tutarel, 2002). Evlilik ilişkisi, etkileşim rollerinin ve iletişim ağlarının oluşturduğu bir sistem olarak da gerekliliği Terzioğlu ve Şener(2002:3) tarafından vurgulanmaktadır. Berger ve Chaffe (1987)'in yaptığı sınıflamaya göre 4 iletişim türü bulunmaktadır.

Bunlar; özkişisel iletişim, kişilerarası iletişim, örgütsel iletişim ve kitle iletişimdir.

Bu araştırmada, eşlerarası iletişim, kişilerarası iletişim türü açısından değerlendirilecek olup, özkişisel iletişim, örgütsel iletişim ve kitle iletişim türlerine de gerektiği ölçüde kısaca değinilecektir.

Çalışmada kişilerarası iletişim becerileri açıklandıktan sonra tezin ana konusu olan eşlerarası iletişim ve eşlerarası iletişimötesi iletişim kavram ve konularına yer verilecektir. İletişim gereksinimi, yaşamın tamamında bireyin her an ihtiyaç duyduğu vazgeçilmezlerinin başında gelir. Kişilerarası iletişim kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişimdir. Kişilerarası iletişimde verilen bir mesaj, alıcı tarafından algılanır ve geribildirimle iletilmek üzere olumlu ya da olumsuz bir tepki verilir. Karşılıklı iletişimde bulunan kişiler bilgi, sembol üreterek, bunları birbirlerine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürürler. Dökmen (2000) tarafından vurgulanmaktadır.

Ancak bu çalışmalarda iletişimötesi iletişim kavramı henüz iletişim konularında çok fazla bilinmeyen, yansıtılmayan ama en önemli olgulardan birisidir.

Sosyal yaşam içerisinde kişiler için sağlıklı iletişim ortamlarının oluşturulması sağlıklı bir toplumun yaratılması ile doğrudan ilintilidir. Aile ise hemen hemen tüm toplumlarda çeşitli formlarda görülen evrensel bir birimdir. Toplumsal örgütlenmenin en temel birimi olarak kabul edilen aile özellikle sosyalleşme sürecinde oldukça önemli bir rol oynar. Günümüz çağdaş toplumlarda görülen en yaygın aile formu anne-baba (eşler) ve çocuklardan meydana gelen, yani iki kuşağın bir arada yaşadığı nükleer aile olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan, toplumun temellerinin atıldığı aile ortamında temel taşlar olan eşlerarasında kurulacak ilişkilerin iletişimsel niteliği çok önem taşımaktadır. Hemen bütün ilişkilerde olduğu gibi eşlerarası iletişimde, olağan iletişim yoluyla sürdürülmektedir. Aile içi iletişimde olduğu gibi eşlerarası iletişim; eşlerin olumlu ve olumsuz duygu ve düşüncelerini, sözel ve sözel olmayan dil kullanarak, karşılıklı olarak anlama ve anlatma işlevidir.

Günümüzde sosyal teoride başta Jürgen Habermas ve Niklas Luhmann olmak üzere çok sayıda önemli düşünür iletişim kavramını kendi teorilerini inşa ederken merkezi bir yere koyarlar. Çağdaş sosyal teorisyenler toplumsal gerçekliğin nasıl işlediğini anlamak için iletişimin işleyişine bakılması gerektiğini savunmaktadırlar. Toplumu bir iletişim sistemi olarak yorumlayan Luhmann için sevgi, güven ve aşk başlıca iletişim araçları arasında yer almaktadır. Habermas için de bir insan eylemi olarak iletişim,

insan eylemlerinin özünü oluşturacak derecede ön plandadır (Collins, 1988; Marshall, 2003).

Bu ilişkilerde birey; kendisini ifade ediş biçimiyle ilgili olarak kullandığı beceri, ilişki kurduğu kişinin duygu, düşünce ve en sonunda da davranış ve hareketlerini etkileyebilmektedir. Eşlerarasında gerçekleşen iletişimin niteliğine yön veren birçok aktör vardır. Ancak bu etkenlerin en önemlisi eşlerarasında gerçekleşen iletişimötesi iletişim aktörleridir. İletişimin sürecinin işleyişini belirleyici konumunda olan ve ileti alışverişini örtük bir şekilde yönlendiren yapılara gönderme yapan iletişimötesi iletişim, eşlerarasında ilişkide memnuniyetini arttırmak ya da çiftleri bir arada tutmaya yardımcı olmak için temel öğeleri içermektedir.

İletişim bilimi içersinde, iletişim sürecine olan yaklaşımları diğer iletişim bilimciler tarafından devrim olarak nitelendirilen Watzlawick ve arkadaşlarına göre (1967), iletişim sürecinin ileti (anlam) ve ilişki olmak üzere iki boyutu vardır. İleti boyutu, kaynağın kendisi ile alıcı arasındaki iletilen mesaja yüklenen anlam ile ilgilidir. İlişki düzeyi ise; iletinin içerik düzeyine anlam veren çerçeveyi oluşturur. İlişki düzeyi çalışmanın da temel konusu olan iletişimötesi iletişim konusunu kapsamaktadır. Demiray ve Gökçe yaptıkları bir dizi çalışmalarda, Watzlawick ve diğerlerinin (1967), iletişimin bu her iki düzeyinin bir iletişim sürecinde devamlı olarak, eş zamanlı ve birbirine koşut, farklı kodların kullanılması ile gerçekleştiğini, iletişimin temel konusunu oluşturan sözel kodlarla, iletişimötesi iletişimin konusu ise; sözel olmayan görsel uyarı kodlarıyla, kaynak ve alıcı arasında eş zamanlı olarak, iç içe bulunmakta (Watzlawick ve diğerleri, 1967'den aktaran Demiray, 1994:284; Gökçe, 2001:30-31) olduğundan söz etmektedirler.

Bu nedenle, iletişim sürecinde seçilen ileti ve bu iletiye uygun olarak kaynak ve alıcı tarafından sunulan davranış bir diğer deyişle ilişki; bir bütün olarak görülmeli, ancak, çözümleme aşamasında ise, adeta bir mercek altında ayrı ayrı süreçler olarak değerlendirilmelidir.

İletişimin içeriği aynı olsa da kişi ya da kişilerin birbirine olan yakınlığına göre ilişki düzeyi farklılaşmakta, bu ilişki boyutu iletişimi derin okumalarda iletişimötesi olarak

değerlendirmektedir. Böylece, iletişimde bulunan herkesin eş zamanlı olarak iletişimötesinde bulunabileceği vurgulanmaktadır. Bu da içeriğin ötesinde, ilişki içeriğinin nasıl anlaşılması gerektiği yönünde ve konusunda bilgi sunulmaktadır. (Demiray, 1994; Gökçe, 2001).

Sözel ve sözsüz iletişimin birincil anlamlarının ötesinde bir yargı oluşturmada, davranış geliştirmede, üzerinde düşünmeye, konuşmaya zemin hazırlayan iletişim süreci oluşmaktadır(Ak, 2002:29). Bu iletişim sürecinde iletişimötesi iletişim gerçekleşmektedir.

Bir diğer örnek ise; eşlerden birinin, eşiyle iletişimde, ileticeği mesajın içeriği ile ilgili ön bilgi vermesi iletişimötesi iletişim süreci zeminine bir örnektir. Örneğin; eşlerden biri, “Sana bir şey söyleyeceğim ama kızma!” dediğinde birazdan söyleyecekleri ile ilgili bir ön bilgi vererek söylenecekleri eşini hazırlamaktadır ve aralarında iletişimötesi iletişim sürecinin zemini gerçekleşmektedir, bu iletişim aynı zamanda gerçekleşecek olan iletişime yön vermektedir. Watzlawick ve diğerlerinin (1967) sundukları önemli bir önerme de, insanoğlunun her halinin bir mesaj (ileti) ifade ettiği, dolayısıyla “iletişimsizlik mümkün değildir” ifadesidir. Bu ifade, sözel iletişimin, zannedildiği gibi iletişimin tek en etkin formu olduğu yanılığını belirginleştirmiştir. İnsanların, sustuklarında da iletişimde buldukları gerçeği bu savın belirlenmesine olanak tanımıştır.

Demiray, bu aktörü “İstanbul'a gitmek üzere otobüs ya da trende yerimizi aldığımız zaman önceden diğer koltuğa yerleşmiş olan bay/bayanı samimi ve nazik bir biçimde selamlıyorsunuz. Ancak karşınızdaki kişi herhangi bir tepki göstermiyor ve gazetesini okumaya devam ediyor. Bu sözel olmayan davranış Beni rahat bırakınız ya da Siz benim dengim değilsiniz ve sonuçta bu süreç Benimle sakın iletişim kurmayın anlamına gelir örneği ile somutlaştırmaktadır (Demiray, 1994). Görüldüğü gibi, bu da iletişimin iletişimötesi iletişim boyutudur.” Eşlerarası iletişimötesi iletişime örnek olarak; kimi zaman eşin söyledikleri karşısında sessizliği korumak, “Seninle ilgilenmiyorum.”, “Senden sıkılıyorum.”, “Senden nefret ediyorum.”, “Sana öfkeliyim.”, “Sana düşmanım.” gibi mesajlar içerir (Canel, 2011b:8).

Ayrıca iletişimde bulunan kişilerin tavır ve tutumlarının, karşılarındaki kişilerin iletişim becerilerini etkiledikleri de ileri sürülmektedir (Tepeköylü, Çamlıyer ve Soytürk, 2009:26). İletişim becerisi, "saygıyı ve empatiyi temel alarak, duygu ve düşünceleri karşıdaki kişiye maske takmadan 'ben dili' ile iletebilme, etkili dinleyebilme, somut konuşarak uygun bir biçimde kendini açabilme, 'ben' savaşımı vermeden başkalarını küçük görmeden kendi haklarını koruyabilme, sözel mesajlarla sözel olmayan mesajlar arasında tutarlılık sağlayabilme biçiminde bireyin, karşıdaki kişilerle doyum verici ilişkiler kurabilmesini sağlayan ve başkalarından olumlu tepkileri getiren, bireyin toplum içinde yaşamasını kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar" olarak tanımlanmaktadır¹.

Eşlerarasındaki sağlıklı ilişkilerdeki en temel aktörlerden biri; eşlerin konuşma ve dinleme becerilerine sahip olmalarıdır. Eşlerarası iletişimde söz ve eylem bağlamlarının arasındaki etkileşimsel yapıyı olanaklı kılan temel unsur dildir. Dili kelimelerin, cümlelerin ve dilsel özelliklerin ötesinde ele alan; dikkatleri dilin kullanılma biçimine ne için kullanıldığına ve dilin içinde kullanıldığı sosyal bağlama çeken bir başka yaklaşımda söylemdir. "Söylem" terimi geniş bir yelpazeyi kapsar ve kendileri aracılığıyla fikirlerin ifade edildiği çerçeveye ve bakış açısına işaret eder (Sapsford ve Abott, 1996).

İnsanların yaptıkları her şey bir tür "söylem" içinde düzenlenip biçimlendirildiği için, söylem kişiyi sosyal hayatın en ince ayrıntısına kadar etkiler. Dolayısıyla "söylem", bir iletişim biçimi olarak eşlerarası iletişimin kurulumunda bağımsız (özerksel) bir konuma sahiptir. Eşlerin kendilerini ifade etmeyi başarmaları ve öte yandan birbirlerini içtenlikle ve yıkıcı eleştiriden uzak dinlemeyi öğrenme ile mümkündür (Canel, 2011a:47). Çelik'e göre kişilerin birbirini anlaması, duygu ve düşüncelerini net bir şekilde karşı tarafa aktarabilmesi, birbirlerini algılama biçimleri, kişilerarası ilişkilerin sağlıklı olabilmesi açısından son derece önem taşımaktadır (Çelik, 2006:12).

Dinleme becerisi; duymak, işitmek, aktif dinlemek, hatalı dinleme biçimleri, seçerek dinleme, savunucu dinleme, saplantılı dinleme, tuzak kurucu dinleme, yüzeysel

---

¹<http://www.pdrciyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html> (Erişim tarihi: 23.04.2012)

dinleme, yalnız konuşma gibi bir dizi dinleme tür ve düzeylerine sahiptir. Doğru dinleme becerisi geliştirmeyen eş; eleştirme, söz kesme, sözü bitmeden cümleye girme, karşısındakine kendini tam olarak ifade edemeden yorum yapma, konuşulana dinlemek yerine sıra kendisine gelince ne söyleyeceğini kafasında kurma, hemen kendini savunmaya geçme gibi yanlış dinleme kalıpları sergiler (Canel, 2011b:9). Polat dinleme konusunda, kişilerin birbirlerinin ne söylediğine aldırmadan, hatta birbirlerini yeterince dinlemeden, karşılıklı eleştiri yöneltmeleri ya da kavga etmelerini aktif çatışma olarak (Polat, 2006:38) tanımlamıştır.

Eşlerarası ilişkileri yönlendiren bir diğer önemli unsur da empatikurabilmek ya da kuramamaktır. Empati bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır. Kendini karşısındakinin kişinin yerine koyma olarak bilinen bu durum, eşlerin birbirleriyle yeterince empati kuramamaları durumunda iletişim çatışmalarının yaşanmasına neden olur. Birbirlerinin duygularına karşı duyarlı olan ve empatik bir yaklaşımla diğerlerinin ne hissettiğini anlamaya çalışan aile üyeleri, birbirlerine daha fazla destek olabilirler. (Canel, 2011b:15). Karşısındaki ile empati kurma, onu anlama ya da anlamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıksız olmasında çok önemli olan davranışların temelinde iletişim bulunmaktadır (Bulut, 1993:9-10). Canel (2011a:64) eşlerin birbirlerinin cinsiyetlerinden, aile yapılarından, etnik ya da kültürel kökenlerinden, eğitim düzeylerinden, inanç ve değerlerinden kaynaklanan farklılıklarına saygı göstermeyi öğrenmeleri aralarındaki sevgiyi beslediğine ve eşlerin tartışmalar esnasında olaylara, problemleri çözmek niyetiyle birbirlerinin penceresinden bakmayı öğrenmeleri, aralarındaki çatışmaların büyümeden çözümlenmesine yardımcı olacağına yer verir.

Eşler birbirlerine sözel mesajlar göndermelerinin yanı sıra yüz ifadesi, jest ve mimikler, el, kol hareketleri ve yüzdeki ifade, beden duruşu, ses tonu ile de sözsüz mesajlar iletirler. Eşlerin sözel mesajlar kadar sözel olmayanları da geliştirmesi sağlıklı iletişim konusundaki başarısını artırır.

Yakın ilişki yaşayan bireyler sözel olmayan ifadeleri kullanmada daha fazla çaba gösterirler (Polat, 2006:37). Yine Canel (2011a:76) gün içerisinde eşlerin birbirlerine

dokunmaları, sarılmaları, sevgilerini ifade etmeleri, sürprizler ve hediyeler hazırlamaları, el ele tutuşmaları, baş başa bir şeyler yapmaları evlilik ilişkilerini her yönden olumlu etkilediğini belirtir.

Evlilik bir iletişim ve etkileşim süreci içerdiğine göre, bu sürecin canlılığı, karı koca arasındaki sözlü ya da sözsüz bildirimlerin, mesajların alınıp verilmesiyle ölçülür. (Terzioğlu ve Şener, 2002:122). Kimi zamanlarda eşinizin sizin her duygunuzu ve düşüncenizi siz söylemeden bilebilmesi mümkün değildir. Sağlıklı ailelerde eşler birbirleriyle daha açık, daha net, daha sık ve doğrudan iletişime geçerler. Canel'in 2011 yılında gerçekleştirdiği çalışmalarında eşlerin birbirlerinin söylemeye çalıştıklarını dinlediklerini ve birbirlerini doğru olarak anladıklarını belirtmektedir. Başarılı bir iletişime sahip olan bir ailede aile bireyleri birbirleriyle duygularını, düşüncelerini, hayallerini, korkularını, ümitlerini, acılarını, sevinçlerini, deneyimlerini ve gereksinmelerini paylaşır.

Aynı olayla ilgili olarak kullanılan dilsel yapılar, sergilenen tutum ve davranışlar, toplumdan topluma, kültürden kültüre önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Hatta aynı kültüre mensup toplum kesimlerinin iletişim davranışlarında bile, yetişmiş oldukları kentsel ve kırsal çevreye göre farklılıklar olduğu söylenebilir (Kartarı, 2001:112) ve bu nedenle, kültürler arası, kişilerarası iletişimde yanlış anlamalar, yanlış yorumlar ortaya çıkabilmektedir. İletişim davranışlarındaki bu farklılıklar, kültürlerarası iletişimde anlaşılma veya yanlış anlaşılma ya da yanlış anlama/yorumlama gibi sorunları beraberinde getirmekte, dolayısıyla karşılıklı olarak ön yargıların oluşmasına, kırılıp-gücenmeyle sonuçlanabilecek "iletişim kazaları"nın yaşanmasına neden olabilmektedir (Cüceloğlu, 2001).

Bu nedenlerle; eşler arasında sağlıklı iletişim sürecini gerçekleştirmek, gönderilen mesajları doğru algılayabilmek, çözümlenebilmek için kişilerin iletişimde bulundaki eşlerine ait kültürü tanımaları gerekmektedir. Karşıdakini anlama ya da anlamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıklı olmayan olmasında çok önemli olan davranışların temelinde iletişim bulunmaktadır (Bulut, 1993:9-10).

Eşlerin birbirlerinin cinsiyetlerinden, aile yapılarından, etnik veya kültürel kökenlerinden, eğitim düzeylerinden, inanç ve değerlerinden kaynaklanan farklılıklarına saygı göstermeyi öğrenmeleri aralarındaki sevgiyi besler. Eşlerin tartışmalar esnasında olaylara, problemleri çözmek niyetiyle birbirlerinin penceresinden bakmayı öğrenmeleri, aralarındaki çatışmaların büyümeden çözümlenmesine yardımcı olacaktır (Canel, 2011a:64).

Batı kültürünün etkisi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, artan nüfus, sanayileşme ve şehirleşme sonucunda günümüzde insanların yaşam tarzları değişmiştir (Işıloğlu, 2006:34). Dolayısıyla çiftin arasındaki aşk duygusunun da değişime uğraması kaçınılmaz bir durumdur. Bu nedenle eşler, ait oldukları kültürün ve değişen yaşam tarzlarının farkında olmalıdır. Ancak arzu edilen değişim, çiftin her yaşta yaşamaları mümkün olan olumlu, sevgi dolu, olgun, birlikte büyüyen ve gelişen bir aşk ve sevgi ilişkisi içerisinde olmalarıdır.

Kişilerarası ilişkilerde yaşanan inişler, çıkışlar, mutluklar, hayal kırıklığı daha yakın ilişki yaşayan eşlerde de yaşanabilmektedir. Evlilik sürecinde yıkıcı eleştiri de bulunmak, genellemelerde bulunmak, geçmişe dile getirme, eşlerin kendi davranışları ile ilgili olarak sorumluluk almaması, işi yokuşa süren ifadeler ya da eşlerden birinin danışman rolünü üstlenmesi konularında çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Çünkü bu iletişim aktörleri evlilikte iletişim sürecini örseleyici ya da engelleyici aktörlerdir. Önemli olan eşlerin karşılaştıkları problemlerle nasıl baş edebildikleridir. Bu bağlamda problem çözme önemli bir ilişki ve iletişim kurma becerisidir (Işıloğlu, 2006: 37). Uzun süreli evlilikler, çiftin çatışmaları çözme becerisinin bir sonucudur (Canel, 2011a:75).

Ancak iletişimsel eylem sürecinde birey, bazen yansıtmak istediği duygu, düşünce ya da hissedişleri bir dizi iletişimsel engellerden ötürü karşıdakine aktarama zorluğu yaşayabilmektedir. Bunların nedenleri arasında; reddedilme, incinme, iletişimin karşıdaki kişi veya kişilerin kontrolünde gerçekleşmesi gibi unsurlar öne çıkmaktadır. İletişim gereksinimine dayalı eylem bazen bu açıdan iletişimsizliğe kadar gidebilmektedir.

Eşler, etkili iletişim kurma metotlarını tam anlamı ile uygulayarak, birbirleriyle etkili bir iletişime girebildiklerinde, ilişkilerinin de pozitif yönde gelişimine katkıda bulunabilmektedirler (Yağbasan ve Çakar, 2006).

Eşlerarasında arasındaki uyum eskiden beri önemli bir sorun olmakla birlikte, günümüzde uzmanların ilgilenmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Çünkü eşlerarasındaki uyumsuzluklar sadece o evliliğin dağılmasına zemin hazırlamakla kalmamakta, aynı zamanda sosyal bir sorun olarak tüm toplumu ilgilendirmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2008:4). Trenholm ve Jensen (2000)'de iletişimötesi iletişimin sağlıklı ilişkilerin sürdürülebilmesi için değerli olduğunu açıklamaktadır.

Ancak iletişimötesi iletişim araştırmalarına bakıldığında iletişimin genellikle kişilerarası iletişim alanında ön plana çıkan kavram olduğu; ancak eşlerarası iletişim boyutunu araştıran yeterli akademik bulgular ortaya konulmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı da, kişilerarası iletişim sürecinde eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanım boyutuna açıklık getirmektir.

Buraya kadar anlatılanların ışığında çalışmanın problemi; katılımcıların uygulamadaki tecrübelerinden hem de alanyazından yararlanarak eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerini mutlu birliktelik için, ne sıklıkta kullanarak, sağlıklı kişilerarası iletişim sürecini gerçekleştirebildikleri ve başarımları ile ilgili bir dizi yol gösterici genel kurallara ulaşarak kişilerarası iletişim sürecinde eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerinin işlevsellik boyutunun ne düzeyde olduğudur.

Bu neden ile araştırma probleminin ortaya konulması ve bu problemin aşılmasında; iletişimötesi iletişim nedir?, Eşlerarası iletişimde sürecinde iletişimötesi iletişim aktörlerinin rolü nedir?, Eşler iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanmakta mıdır?, Eşlerin iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanmalarının temel nedenleri nelerdir?, Eşlerin ilişkilerinin düzeyi ile kullandıkları iletişimötesi iletişim aktörleri arasında bir ilişki var mıdır? Eşlerin mutlu bir birliktelik sürdürmeleri ile iletişimötesi iletişim aktörleri arasında nasıl bir ilişki vardır? türündeki sorularının yanıtları araştırma boyunca göz önünde bulundurulmasını ve tez kapsamında söz edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı; yukarıda vurgulanan problem ve bu problemi çözme kaygısıyla kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerini araştırmak bu aktörlerin işlevsellik boyutunu saptamak, analiz etmek ve bir dizi önerilerde bulunmaktır.

Bu amacı gerçekleştirebilmek için aşağıda sıralanan alt amaç sorularının yanıtlanması gerekmektedir.

- Demografik değişkenlere göre, eşlerin kendilerinin ya da partnerlerinin iletişimötesi iletişim kullanım düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- İletişimötesi iletişimin, romantik ilişki doyumunu açıklama oranı nedir? Demografik veriler iletişimötesi iletişim aktörleri ile birlikte romantik ilişki doyumundaki değişkenlerin ne kadarını açıklamaktadır?
- İletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanım düzeyleri ve romantik ilişki doyum düzeyleri nasıldır?
- Eşlerarası iletişim sürecinde iletişimötesi iletişim aktörlerinin romantik ilişki doyumu üzerinde etkisi var mıdır?
- Eşlerin ilişkilerinin doyumu ile kullandıkları iletişimötesi iletişim aktörleri arasında bir ilişki var mıdır? Varsa bu ilişki hangi değişkenlere göre farklılıklar göstermektedir?

1.3. Önem

Bu araştırmada; evlilikle birlikte yaşamın her sürecinin paylaşıldığı eşler ile sevgi dolu, mutlu birliktelik için kişilerarası iletişim sürecinde iletişimötesi iletişim aktörlerine yönelik öneriler sunulması hedeflenmektedir.

Aşağıda sözü edilen ve sıralanan konular ile belirtilen hedef kitleler açısından bu araştırma:

- Eşlerarası iletişim sürecinin iyileştirilmesi açısından,

- Çalışmanın alanında ilklerden biri olması nedeni ile ileride yapılacak olan benzeri çalışmalara ışık tutabilmesi açısından,
- İletişim Bilimleri alanında çalışan araştırmacı, akademisyen ya da uygulamacılar açısından,
- Ülkemizde aileden sorumlu bakanlık, ulusal ya da uluslararası ölçekteki aile ile ilgili dernek, vakıf gibi sivil toplum kurum ve kuruluşlar ya da ulusal ve uluslararası kurum diğer kuruluşlar ile onların karar alma düzeyinde çalışanlar ve bu kurum ve kuruluşlarda görev yapan kişiler açısından önemli görülmelidir.

Bu araştırma, genel bir değerlendirmeye toplumlar için, daha özele inerek toplumun çekirdeğini oluşturan aileler için özel bir önem taşımaktadır.

1.4. Sayıtlar

Araştırma boyunca, aşağıda yer verilen önermeler çalışmanın varsayımlarını oluşturmaktadır. Bu yaklaşımla çalışmamızda;

- Eşlerin birbirleri ile olan iletişimlerinde iletişimötesi iletişim aktörlerini kullandıkları,
- Eşlerin birbirleri ile olan iletişimlerinde iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanarak ilişkilerini olumlu yönde geliştirdikleri,
- Eşlerin birbirleri ile olan iletişimlerinde iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanmada bir dizi zorluklar yaşadıkları,
- Bu araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geçerliliği ve güvenilirliği,
- Katılımcıların, kullanılan ölçeği içten ve objektif olarak değerlendirmiş olmaları birer sayıltı olarak kabul edilmelidir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma süresince araştırma ve araştırmayı etkileyen bir dizi belirleyici sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar;

- Çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kuralları,
- Çalışma, tez danışmanın içerik, konu uzmanları ve uygulama ile tezin sonlaşması aşamalarında 1. ve 2. tez danışmanlarının yönlendirmeleri,
- Çalışma, Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından önceden belirlenmiş olan yasal süre,
- Çalışma, literatürde var olan çalışmalar ile katılımcılardan elde edilen bilgilerle sınırlıdır, şeklinde sıralanabilir.

1.6. Tanımlar

Araştırmada sıklıkla kullanılan kavramların tanımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Bunlar:

İletişim: Bilgi, duygu ve düşünce üretme, aktarma, paylaşma, etkileşme ve anlamlandırma sürecidir.

İletişimötesi İletişim: Sözel ve sözsüz iletişimin birincil anlamlarının ötesinde bir yargı oluşturmada, davranış geliştirmede, üzerinde düşünmeye, konuşmaya zemin hazırlayan iletişim hakkında iletişim.

Eşlerarası İletişim: Romantik ilişki içerisinde bulunan kadın/erkek arasındaki sözlü ya da sözsüz mesajların sağlıklı/sağlıksız alınıp verilmesi.

Romantik İlişki: Romantik ilişkiler; eşin duygusal gereksinimleri doyumak üzere karşılıklı olarak ilgilenilmesi ve eşlerarasındaki karşılıklı olarak hisse dayalı dayanışma süreci olarak tanımlanmaktadır.

Partner: Romantik ilişkinin birlikte yürütüldüğü birbirine bağlı olan kimseler.

2. Alanyazın Taraması

Bu bölümde araştırmanın bağımsız değişkenleri olan “iletişim”, “kişilerarası iletişim” ve “eşlerarası iletişim” ile bağımlı değişkeni olan “iletişimötesi iletişim” kavramları kuramsal açıdan incelenecektir. İletişimötesi iletişimin; tanımı, ilişkili olduğu diğer kavramlar, önemi ve boyutları ele alınmıştır. Eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişimin kullanımına ilişkin araştırmalara yer verilmiştir.

Son olarak gelecekteki iletişimötesi iletişim araştırmalarında dikkate alınması gereken konular bu bölümde tartışılmaktadır.

2.1. İletişim

2.1.1. İletişimin Tanımı ve Temel Özellikleri

İletişim, iletilen bilginin hem gönderici hem de alıcı tarafından anlaşıldığı ortamda bilginin bir göndericiden alıcıya aktarılma sürecidir. İletişim kavramı dilimize Latince’den ödünçleme yoluyla aktarılmıştır. Kaynağında, communis “ortak” communi-care “ortak bir edimde bulunmak; bir nesneyi iki grup arasında paylaşmak; karşılıklı bildirimde bulunmak, konuşmak, görüş alışverişinde bulunmak” anlamına gelmektedir (Telman ve Ünsal, 2005:19).

İnsanın doğumundan ölümüne kadar yaşamının her devresinde ve anında var olan iletişim, karmaşık ve çok boyutlu bir süreç niteliği taşımaktadır. Biyolojik bir varlık olmasının yanı sıra, toplumsal ve kültürel bir varlık olan insanın sağlıklı iletişim süreçleri içinde bulunması kazanılan deneyimlerin kuşaktan kuşağa aktarılması için gereklidir (Güler, 1990:479-487). Geçmişten günümüze iletişime ilişkin çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Erdoğan (2002:13) iletişim tanımlarını “...e görelilere” bağlı olarak biçimlendiğini belirtmiştir. Her bir farklı alan bilimi iletişim kavramını farklı şekilde tanımlamıştır. Kısaca özetlemek gerekirse;

İletişim, Van Dijk tarafından retorik (rhetorical) alanında, söylem (discourse) sanatı olarak tanımlanır. Özellikle siyasal iletişim ve sözlü iletişim alanında retorik konusu üzerinde ayrıntılı olarak durulur. Göstergibilim alanında, iletişim işaretlerle karşılıklı öznelliklerin aracılanmasıdır.

Başka bir deyişle; iki kişi ya da tarafın öznel anlamlandırmalarında ortaklığın oluşmasıdır. Ortak sembollerden geçerek ortak anlamlandırmaların kurulmasıdır.

Fenomolojide iletişim ötekiliğin deneyimidir ve diyalogdur. Sibernetik alanında başka bir deyişle; her tür organizasyondaki iletişim ve kontrolün sistematik incelenmesi alanında iletişim, enformasyonu süreçten geçirmedi. Sosyal psikolojide, iletişim ifade, karşılıklı-faaliyet, etkileşim olarak tanımlanır. Sembolsel etkileşim yaklaşımı en yaygın olan açıklama biçimidir. Sosyolojik yaklaşımlarda, sosyal düzenin üretimi veya yeniden üretimi olarak ele alınır.

Çalışmanın ana teması olan iletişim alanında ise, özellikle sosyolojik ve sosyal-psikolojik yaklaşımlarda 1940'ların ortalarından sonra egemen olan tanımlama "transmission model" olarak adlandırılan "taşıma, iletme, gönderme" modelidir. Bu tanım daha sonradan geri besleme, referans çerçevesi ve grup etkisi gibi öğeler eklenerek genişletilmiştir. Fakat temelde, iletişimin insanlar arasındaki mesaj değiş tokuşu olduğu görüşü kalmıştır (Erdoğan, 2002:23-25).

İletişimin başka tanımları da yapılagelmiştir. Örneğin iletişim Dökmen tarafından; "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" olarak tanımlanmıştır (Dökmen, 2004:19). Tutarel ve Kışlak ise iletişimi; canlı varlıklar arasında iletiler yardımıyla bireysel ve toplumsal etkileşimi sağlayan ve dinamik bir süreç olan iletişim eylemi; karşılıklı duygu, düşünce, his ve enformasyonların değişimi olarak tanımlanmaktadır (Tutarel ve Kışlak, 1999). Bıçakçı'da iletişimi, "birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgular ile ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirlerine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden

kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirilerine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplumyaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce, duygu bildirimleridir” şeklinde tanımlamıştır (Bıçakçı, 2000:22). Demirel iletişimi genel olarak bireyler kümeler ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü, el, kol, hareketleri vb. simgeler aracılığıyla düşünce, dilek ve duyguların karşılıklı iletilmesini sağlayan bir etkileşim süreci olarak tanımlamıştır (Demirel, 1999). Yüksel, insanların yaşamları boyunca deneyim yoluyla öğrendiklerini sonraki nesillere aktarabilecek ve bu davranışlarını etkileyebilecek iletişim gücüne sahip oldukları vurgulanmaktadır (Yüksel, 1989). Buna bağlı olarak da insan iletişimi anlatma ve anlaşma birimi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, iletişim, toplumsal sistemin sürekliliğine katkıda bulunmak amacıyla norm ve değerleri aktarıp yönlendirerek toplumsal yaşamın kolaylaşmasına hizmet eder (Baran, 1997:56).

Gerçekte yaşayan bütün büyük sistemler alt sistemlerden oluşmuştur. Toplumlara oluşturan alt kültürler ve toplumsal kurumlardır. Kültür grupları da ailelerden (alt sistem) oluşur. Her bir aile de birey ve birey grupları olarak adlandırılan alt sistemlerden (anne-baba-çocuk) oluşur. Biraz daha ilerlersek her bir birey de fiziksel (kalp, damar, kas, sinir sistemi v.b.) ve psikolojik (id, ego, süperego) alt sistemlerden ve alt sistemlerde küçük sistemlerden oluşur. Toplumsal sistem ve alt sistemleri birbiriyle ilişkileri ve etkilenmeleriyle gelişme ve değişim sağlar (Aktaş, 2002:116). Aile sistemini oluşturan öğelerin her birinin farklı rolleri vardır. Bu roller öğelerin birbirine bağlanmasına yardım ederler. Sistemin her bir parçası bir diğerini etkilemektedir (Gülerce, 1996: 12–19).

Farklı bakış açıları ile gündelik yaşam sosyolojisi üzerine çalışan Jack Douglas, Patricia A. Adler, Andrew Weigert, Erving Goffman, Harold Garfinkel, Alfred Schutz, Thomas Luckmann, Michel De Certeau, Henri L efebvre, Jürgen Habermas gibi önemli kuramcılar bulunmaktadır (Marshall, 2003:288). Sosyal teorisyenler toplumsal ilişkilerdeki kalıpları açıklamak ve toplumsal değişimi belirlemeye yardım edecek modeller geliştirmek üzere toplumsal gerçeğin nasıl işlediğini öğrenmek için günlük yaşamda iletişimin işleyişine bakılması gerektiğini; gündelik yaşam içerisinde sevgi,

güven ve aşkın kendisinin bir iletişim aracı olduğunu vurgulamaktadırlar. Sosyal teorisyenler ekonomi dünyasının aracı nasıl ki para ise gündelik yaşam aracının da sevgi ve aşk olduğunu savunmaktadırlar. Bunun da kişilerarası iletişim sürecinden geçerek oluştuğu aşikârdır.

Habermas için bir insan eylemi olarak iletişim, insan eylemlerinin özünü oluşturacak derecede ön plandadır. Bu noktada tezin ana konusunu oluşturan iletişimötesi iletişim mekanizmasının işleyişi Habernas'ın da vurguladığı üzere kişilerarası ilişkiler açısından belirleyici bir görev görmektedir. Habermas, iletişimsel eylem kuramını ve onun vücut bulduğu yaşam dünyası kavramını temel almaktadır. Yaşam dünyasının iletişimsel rasyonalite tarafından restore edilmesi; kapitalize edilmiş sistemin tehditlerine karşı bağışık ve yeniden üretilebilir kurucu bir adım olarak gösterilmektedir. Bu, özne merkezli usun yerine iletişimsel olarak kurulan ve özneler arası boyutta anlaşılabilir aklın önceliğine dayanmaktadır. Zira Habermas için rasyonalite, bilginin temellendirilmesi ile değil, kullanımı ile ilgilidir. Bu kullanım karşılıklı anlaşma ve uzlaşma dayanmalıdır. Bu noktada yaşam dünyası 'toplumun demokratik özörgütlenmesi'nin meşru ve ideal zemini olarak iletişimsel eylemi öncelemektedir. Zira bu eylem tipi, dilin ve karşılıklı konuşmanın öznesinin iletişim, özdeşleşim ve başkalarını anlamanın edimcisi olarak kendisine kurucu, kumanda edici kurumsal bir yapı yerine gündelik yaşamın olağan dil ve örüntülerini temel almaktadır².

Habermas'ın evrensel edimbilimi, dilin genel ve evrensel yanlarını incelemidir. Evrensel edimbilimin görevi, olası anlama koşullarını belirleme ve yeniden-inşaatmektir. Bu inceleme üç temel varsayım üzerine kurulur:

- a. Konuşmacılar konuşma eyleminde cümleler kullanma becerisine sahiptir.
- b. Konuşmacıların becerisi "sezgisel bilinç ilkesi" temeline dayanır: Dil, kültür ve diğer belirli durumlar olsun olmasın fark etmez, bütün iletişimciler tarafından bilinen evrensel kuraldır.

---

²http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi113/yilmaz.yildirim_113.html (Erişim tarihi: 29.03.2015)

c. Amaç evrensel kaideler sistemini bulmaktır. Habermas beceriyi dilsel kuralları bilme “iletişim yeteneği” olarak betimler.

Habermas'ın bu varsayımları eşlerarası ilişkiler açısından değerlendirildiğinde eşlerin anlama koşullarını belirleme ve anlamı yeniden inşa etme üzerine dilin eşlerarasında kullanımının önemine vurgu yaptığı düşünülebilir. Habermas'ın aşağıda sıraladığı üzere gerçekleşen iletişim ile konuşmacı ve dinleyici arasında (eşlerarasında) iletişimötesi iletişim sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu iletişimle:

- Konuşmacı ve dinleyici arasında, bir konuşmanın doğruluk talebi paylaşılır.
- Dinleyici konuşmacının niyetini anlamaya ve kabul etmeye yönlendirilir.
- Konuşmacı dinleyicinin dünya görüşüne uyar. Bir konuşma eylemi konuşmanın kendisinin ötesinde bir şey yapan sözlerdir veya bir eylemi başaran bir sözdür³.

“İletişim, sevgi ortamı yaratılarak sağlanır. Sevmenin yolu anlamaktan geçer” (Baltaş ve Baltaş, 2010). Bu nedenle iletişim, istenen sonuçları başarmak ve davranışları etkilemek amacıyla insanlar arasında sözlü ya da sözlü olmayan diğer araçlarla anlayış sağlamadır. İnsanın yaşam memnuniyetini arttırmasının iletişimi iyi kurmasıyla gerçekleşebileceği söylenebilir. Bunun aksine bireyin çevresiyle kuracağı iletişimde başarısızlığa uğraması, kendini ifade edememesi ya da yanlış ifade etmesi gibi durumlarda da bireyin zamanla yalnızlık duygusuna itilebileceği ve mutsuz olmasına neden olabileceği söylenebilir (Jones ve Diğerleri, 1981).

Yapılan ya da yapılmayan şeyler başkalarına “bir şey” söyler (Sayers ve Diğerleri, 1993:9). Eylemde bulunmak ya da bulunmamak, konuşmak ya da susmak durumlarının hepsinin ileti niteliği vardır. Her türlü ortamda kişiler isteseler de istemeseler de iletişim ortamı oluşturmaktadır. İletişimsizlik mümkün değildir

---

3http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.irfanerdogan.com%2Fmakaleler4%2FHabermas.pdf&ei=4G8YVf6-EsbbaqCmgZgM&usg=AFQjCNG_HCNd0SeiFB_qsiOgQBg-RfE1w&sig2=XLdBh6EccuFzvE3GNILrdQ&bvm=bv.89381419,d.d2s (Erşim tarihi: 29.03.2015)

(Demiray, 1994). İletişim doğumla ya da öncesinde başlayıp, ciddi bir kesintiye uğramadan ölüme dek süren bir olgudur. Süreçteki bütün öğeler ilk ileti gönderildiği andaki yapısını bir sonrakine kadar koruyamaz. Öğeler iletişimle birlikte değişikliğe uğrar ve 'o an' tekrar yaşanamaz (Tutar ve Diğerleri, 2005:26). İletişim davranışının gerçekleşmesi için bireyler birbirlerine iletiler gönderirler. İletiyi gönderen ve alan, karşılıklı olarak birbirini anlamanın sorumluluğunu taşır (Sayers ve Diğerleri, 1993:9).

İletişimin de her toplumsal eylem ya da etkinlik gibi amaçları bulunmaktadır. Bir başka deyişle, iletişim eylemiyle, istenen toplumsal bir amacın ya da amaçların bulunmasının toplumsal yapı bağlamında doğal ve zorunlu olması söz konusudur (Yılmaz, 2003:11-29). Berlo'ya göre çevremizdekileri amaçlı olarak etkilemek, değiştirmek için iletişim kurarız. İletişim, çeşitli amaçlara varmak için sözcüklerin ve diğer simgelerin kullanılmasıdır (1960:12). Yaşamın kendisi olmasına karşın bir eylem olarak ifade edilen iletişim, her eylemde olduğu gibi bir gereksinimi karşılamaya yönelik gerçekleşir. Sevmek, sevilme, saygı görmek, başarı elde etmek, korumak, korunmak, beceri elde etmek ve güçlü olmak (Ak, 2002:29).

İletişimin bireysel açıdan gereksinimleri karşılama, amaçlara ulaşma, değişiklik sağlama, koşulları değiştirme, bireyin kendini daha iyi çözümlenmesi, benliğin geliştirilmesi, keyif ve doyum yaratmaya yönelik oyun işlevleri vardır. Schramm (1971) toplumsal açıdan iletişimin işlevlerini; kaynak yönünden bilgilendirme, öğretme, eğlendirme, ikna etme; hedef kitle yönünden ise anlama, öğrenme, eğlenme ve karar verme olarak sınıflandırmıştır (Mutlu, 1998; Usluata, 1997; Zillioğlu, 2007). Kağıtçıbaşı ise iletişimin amacını şöyle ifade etmektedir: İletişim, dinleyicide yeni bir tutum geliştirmeyi, dinleyicide var olan tutumun şiddetini arttırmayı, dinleyicinin var olan tutumunu değiştirmeyi amaçlar (1999:180). İletişimin belli istek ve arzuları gerçekleştirmeye yönelik bir süreç olduğu kabul görmektedir. Kişilerarası ya da kitle iletişimi farkı olmadan her zaman belirli bir amaç gütmektedir. Amaç, karşısındakini etkilemek ya da ondan etkilenmek, onu yönlendirmek, kendini gerçekleştirmek olabilir (Gökçe, 2001: 35).

İletişim için ortaya konulan bireysel amaçlar temeline dayanarak eşlerarası iletişimin temel amacı, ailenin, varlığını koruma ve geliştirme, aile yaşamı üzerinde etkin ve belirleyici olma, eşlerarası iletişim tutumunu geliştirmek ve değiştirmek çabası olarak tanımlanabilir.

İletişim, kişilerin sözlü ya da sözsüz ortak simgeler aracılığıyla bilgi, düşünce, inanç, duygu vb. karşılıklı olarak aktarmaları sonucu, zihinlerinde aynı ya da benzer çağrışımlar söz konusu olduğunda ya da aktarılan iletilerin karşılıklı olarak benzer çağrışımlara yol açması durumunda gerçekleşebildiği daha önce belirtilmiştir. Bu bağlamda esas olan çağrışım olduğu Gökçe tarafından vurgulanmaktadır (2001: 9).

Etkileşimin olduğu her yerde iletişim, iletişimin olduğu her yerde de etkileşim vardır. Bu iki olgu birbirlerinin vazgeçilmez parçalarıdır. Nesnelere iletişimde yer alan araçlardır (Baltaş ve Baltaş, 2000). İletişimde, sözü edilen konu ile ilgili iletinin anlamı ve ilişki düzeyi olmak üzere iki temel düzey söz konusudur (Watzlawick'ten aktaran Demiray, 1994). Watzlawick ve arkadaşlarına göre (1967), iletişim sürecinin ileti boyutu, kaynağın kendisi ile alıcı arasındaki iletiden kaynaklanan ilişkiyi nasıl gördüğü tanımlı yer almaktadır. Bu nedenle, iletişim sürecinde seçilen ileti ve bu iletiye uygun olarak kaynak ve alıcı tarafından sunulan davranış, bir bütün olarak görülmeli ve çözümleme aşamasında da, ayrı süreçler olarak değerlendirilmesi gerektiği Demiray (1994) ve Gökçe (2001) tarafından belirtilmektedir.

İleti bir yönü ile bir bilgiyi aktarır. Bu, iletinin bildirme yönüdür. İletinin yönerge yönü ise içeriğin nasıl anlaşılması gerektiğini, Başka bir deyişle; iletişimde yer alan taraflar arasındaki ilişkide iletişimi belirler (Zillioğlu, 2007). İletişim sürecinin ilişkiye dayalı boyutunun ön plana çıktığı bu düzey iletişimötesi iletişim kavramı ile açıklanmaktadır. İçeriğin ötesinde bir anlam ve iletinin oluştuğu bir süreçte, içeriğin nasıl anlaşılması gerektiği yönü ve içerik konusunda bilgi sunulmaktadır. İleti, iletiye yüklenen anlam ve kaynak-alıcı tarafından gösterilen davranış bir bütün olarak görülmektedir. Kısaca iletinin ilişki boyutunun, iletişim üzerine iletişim, eş deyişle, iletişimötesi iletişim olduğu Demiray (1994:10) tarafından vurgulanmaktadır.

Watzlawick ve diğerkleri, iletişimin bu her iki düzeyinin bir iletişim sürecinde devamlı olarak eş zamanlı ve birbirine koşut olarak, farklı kodların kullanılması ile gerçekteştiğini belirtmektedirler (Demiray, 1994; Gökçe, 2001:30-31)

İletişim Süreci

İletişim sürecini daha iyi kavramamız ve iletişimötesi iletişim süreci ile köklü ilişisini kurabilmek için iletişim süreci öğelerinin hatırlanmasında yarar görölmektedir. Bu anlamda iletişimin tanım ve özelliklerini, özkışisel, kişilerarası, kitle iletişimi, örgütsel iletişim ile iletişimi etkileyen diğerk faktörlere kısaca değinilecek ve yer verilecektir.

İletişim; bir mesajın uygun kanallar kullanılarak kaynaktan alıcıya iletilmesi, bunun alıcı tarafından iletilene en yakın şekilde anlaşılması ve buna uygun tepki verilmesi süreci olarak tanımlanabilir. İletişim süreci sistem olarak ele alındığında bir kaynak ve kaynağın sahip olduğu mesaj, başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. İletişim kurmak isteyen kişi mesaja sahip kaynak olarak iletişime geçmek istediği kişiyi etkileyerek bir etkileşim süreci başlatır. Uygun kanallar kullanarak mesajını ortak hale getirmek ister. Dolayısıyla iletişim ve etkileşim bir arada gerçekteşir. Etkileşim olmadan iletişimin gerçekteşmesi mümkün değılken; etkileşim, iletişim sürecinin önemli bir sonucu ve parçası olarak gerçekteşir. İletişim, bir paylaşma eylemi olarak çift yönlü bir süreçtir. İletişim süreci sadece başkalarından mesaj alınmasıyla gerçekteşmez, başkalarına mesaj da gönderilir. Bireyler iletişim süreci içinde karşılıklı etkilenir ve değışime uğrarlar. Bu açıdan iletişim, bireyin kendisini ve çevresini değıştirmekte kullandığı önemli bir araç işlevi görür⁴.

Günümüzde etkili iletişim yöntemleriyle ilgilenenler, bu yöntemlerin tartışılmasının başlangıcını 2500 yıl önceye kadar götürmektedirler. Aristo'nun iletişim modelinde; bir kaynak kişinin karşısındaki bir alıcıya bir takım mesajların aktarılması kavramı vardır. Bu modele göre iletişim kolay başarılan bir süreçtir, kaynaktan aktarılan mesajların alıcı tarafından algılanması gerektiği varsayılır. Yapılan araştırmalar

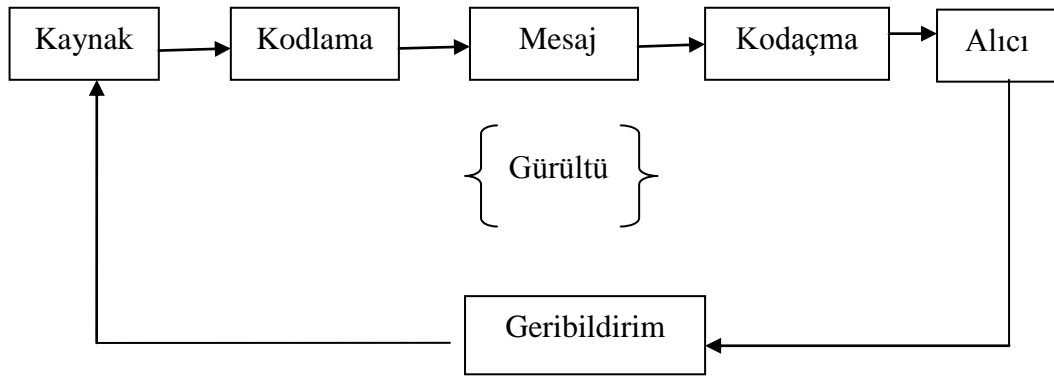
---

⁴<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI201U.pdf> (Erişim tarihi: 11.09.2012).

iletişim sürecince kaynak, mesaj ve alıcı dışındabaşka temel öğelerin olduğunu göstermiştir. İletişim kuramcılarına göreiletişim daireseldir. Kaynakla kodlanır, alıcıya ulaşır, alıcıdan yansıma verilir. Eski kaynak yeni iletilerini tekrar alıcıya gönderir ve süreç bu şekilde dairesel devam eder.

İletişim Sürecinin Temel Öğeleri

Çok basit ve temel olarak, Osgood ve Shramm'ın iletişim modelleri yer verildiği üzere aşağıda yer alan şemada iletişim öğeleri görülmektedir.

Şekil 1. İletişim Sürecinin Temel Öğeleri

Burada sözü edilen **kaynak**; iletişimi başlatıcı rolü üstlenen kaynak gönderici olarak da adlandırılabilir ve nasıl bir mesaj göndereceğine, bu mesajı göndermek için hangi yolun en iyi yol olacağına karar verir (O’Hair ve Diğerleri, 2005:6). İletişim yapısı gereği, önce kişi ya da kişilerin duygu, düşünce, kanı, bilgi ve gereksinmelerini iletmek isteyen bir kaynağı gerektirir. Hangi iletişim süreci ele alınırsa alınsın bir kaynak söz konusudur (Uztuğ, 2009). Kaynağın kendisi, alıcısı ve ileteceği konu hakkındaki bilgi ve becerileri, kendisine, alıcısına ve ileteceği konuya karşı tutumu, yetişmiş olduğu ve halen içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel ortamın etkileri, yaşantı alanları, dile dayalı iletişim becerileri, kaynağın güvenilirliği, uzmanlığı, inanılabilirliği, kaynağın çekiciliği gibi unsurlar alıcının iletileri çözümlemesinde belirleyici olacaktır. Bu bakımdan iletişimin istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için kaynağın bir takım özellikleri taşıması gerekmektedir. Etkili bir iletişim kurmada kaynağın sorumluluğu vardır.

Bu sorumluluğun önemli unsurları; alıcıya uygun, açık ve anlaşılır mesajlar oluşturmak, mesajı en iyi ve etkili olacak yolla alıcıya ulaştırmak, geri bildirimleri doğru algılamak ve değerlendirmektir şeklinde sıralanabilir⁵.

Kodlama; bir bilginin, düşüncenin, duygunun ya da kanının iletme uygun ve hazır bir ileti biçimine dönüştürülmesidir. Kaynağın kafasında kalan ve diğer kişilere aktarılmayan düşünceler, doğal olarak iletişimin bir parçası olamazlar. Bu nedenle, kaynağın düşüncesi, başkalarının da anlayabileceği bir biçimde ifade edilmelidir. (Uztuğ, 2009). Kodlama diğer bir ifadeyle mesajın alıcılara geçişini organize eden fiziksel bir araçtır. Sözlü iletişimde kodlama, ses ve kelimeleri seçme ve seslendirme hareketidir. Sözsüz iletişimde kodlama, jestler, gülümseme ya da onaylama amaçlı baş sallama olabilir (O’Hair ve Diğerleri, 2005:6). Kod, insanlara anlamlı gelebilen bir biçimde yapılabilen herhangi semboller grubu olarak tanımlanabilir (Uztuğ, 2009). Bu nedenle, sembollerin, mesajı gönderen kaynak kadar, mesajın alıcısı tarafından da bilinen semboller olması gerekmektedir.

Bir kaynağın bir iletiyi kodlaması ve onun hedef kitle tarafından anlamlandırılması; her iki tarafın ortaklaşa sahip oldukları toplumsal birikimlerin ve yaşam deneyimlerinin bir yansımasını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle; iletişimin gerçekleştiği yer olan ortak deneyim alanı ne denli büyük olursa, iletişim de o kadar başarılı olacaktır (Yüksel,1989). İletilecek mesaj hedefin dikkatini çekmeli, iletinin kodlanmasında iletiyi gönderen kaynak kadar hedef tarafından da bilinmesi, iletinin alıcının gereksinimlerine seslenmesi gerekir. Hedefte istenilen tutum değişikliğinin elde edilebilmesi için, onun değerleri bilinmeli, beklenti ve davranış kalıplarına ters düşülmemelidir (Demiray, 1994).

Alıcı; gönderilen iletiyi algılayan ve bunun anlamını bildiğini göstermek suretiyle iletişimin genel amacı olan anlamların ortak paylaşımını gerçekleştirmeye

---

⁵http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/90KG00007.pdf(Erişim tarihi: 12.04.2012).

çalışankimsedir (Gökçe, 2006:28). Etkin ve istenen anlamda bir iletişim gerçekleşebilmesi için hedefin toplum içindeki yeri, düşünceleri, inanç ve tutumları, sosyo-ekonomik düzey bilgilerinin sağlanması bu anlamda bir gereklilik olarak ortaya çıkar (Uztuğ, 2009). Kaynak tarafından üretilen, iletilen bilgiyi alan, anlamlandıran ve geribildirimde bulunması gereken diğer taraftır. Hedef kaynaktan gelen bilgiyi alıp almadığına dair geribildirimde bulunmazsa iletişim sağlıklı olmayabilir (Kaşıkçı, 2009). Alıcı, iletişim sürecinin en önemli ögesi olmasına karşın, genellikle günlük yaşamda gösterilen iletişim davranışlarında bu ögeye gerekli ve yeterli önemin verilmediği görülmektedir. Çoğu kez olduğu gibi kaynaklar tarafından anlatılmak istenen herhangi bir konuyu ayrıntılı olarak açıklamaya o kadar önem verilir ki, iletilerin alıcının anlayabileceği şekilde kodlanması gözden kaçırılır. Bu tür iletişimi “iletiye yönelik iletişim” olarak tanımlamak mümkündür (Demiray, 1994).

Alıcının mesajı tam olarak algılaması, izafet çerçevesinin olmasına, mesajın anlaşılmasına ve bilgilerinin elvermesine bağlı olduğu kadar, aynı zamanda aktif dinleme yeteneğinin olmasına da bağlıdır. Aktif bir dinleyici olabilmek için alıcının; etkin sessizlik içinde olması, dinlerken her türlü önyargı, öntipler, değerlendirmeler genellemelerden kendini uzak tutması, göndericiye karşı empati göstermesi, sabırlı olması ve konuşmacının sözünü kesmemesi gerekir (MEB, 2007:18).

Mesaj (İleti) ise; kaynağın ürettiği, iletmek istediği bilgidir (Kaşıkçı, 2009). İleti kaynaktan alıcıya gönderilen bir uyarı, bir düşünce, duygu, kanı ya da bilginin kaynak tarafından kodlanmış halidir ve işaretlerden “sinyal” kuruludur. Bir işaret ise kazanılmış bilgilerden herhangi birisi yerine konulmuş bir belirticidir (Uztuğ, 2009). İletiler diğerleriyle iletişimin esasıdır, paylaşmak istedikleri, düşünceleridir. Sözlü, yazılı ya da sözsüz olabilirler (O’Hair ve Diğerleri, 2005:5). Öz olarak iletiyi, kaynağın iletişimin gerçekleşme anındaki fiziksel ürünü olarak nitelendirmek mümkündür (Uztuğ, 2009). İletişimde kaynak ile hedef arasında köprü işlevigören ve iletişimin başarısını büyük ölçüde belirleyen, iletidir (Gökçe, 2006:28). Alıcıya ait ne kadar duyu organına ulaşırsa, anlatım o ölçüde başarılı olur. Bu nedenle, görme, işitme, dokunma ve hatta koku ile ilgili faktörlerin iletişimde yer alması iletinin gücünü artırır. Böylece mesajı alacak kişideki bütün alıcılara ulaşma ve onları besleme

imkânı olur (Baltaş ve Batlaş, 2000). Günlük yaşantımızda sürekli ileten ve iletilen olarak edimlerde bulunuruz, insan iletken bir canlıdır, zihnimizin ileti almak, kayıt etmek, depolamak ve işlendikten sonra başkalarına iletmek gibi bir işlevi vardır. İşlevin ilginç yanı da, iletiyi kayıt ettikten sonra, bir kopyasını iletmemizdir⁶. İletişimde iletmek istenen mesaj, kullanılan araçların oluşturduğu kalıba göre şekillenecektir. Şekillenmeyi sağlayan söz, ses tonu, vurgu, jest ve mimikler, beden dili ve dış görünüşdür. Bunlar nasıl bir kalıp oluşturur ise verilmek istene mesaj o kalıpta şekillenecektir ve o şekliyle alıcıya ulaşacaktır. Kaynağa iletilen mesaj duygu yoğunluğu içeriyorsa alıcıda duygusal tepkiler oluşacaktır, ama iletilen mesajlar rasyonel ağırlıklı ise alıcının tepkisinde rasyonel olacaktır.

Kodaçma ögesi mesajın kodlanması sonucu oluşan mesajların içerdiği bilgilerin, fikirlerin ve duyguların, tutum ve değerlerin, başka bir ifade ile alınan mesajların taşıdığı anlamların, hedef kitle tarafından algılanarak zihinde anlaşılır bir hale getirilmesi sürecine kod açma denilmektedir (DeFleur ve Everette, 1985). Alıcıya ulaşan ve alınan bir uyarının başka bir deyişle iletinin yorumlanarak anlamlı bir biçime sokulmasıdır. İletişim süreci içinde iletiler ancak kod açma yoluyla, kâğıt üzerindeki ‘anlamsız’ işaretler, ya da bir takım ses ve görüntü sinyalleri olmaktan çıkıp anlam kazanır (Uztuğ, 2009). Kodlamanın karşıtı olarak alıcının mesajı anlamlandırmasıdır. Kod açma kültür, dinleme becerileri, kaynak ve kanala bağlı tutumlar gibi faktörlerden etkilenebilir (O’Hair ve Diğerleri, 2005:6).

İletişimin başarısını ölçen önemli bir öge, mesajın hedef kitle tarafından kod açımının yapılmasıdır. Bu durumun en önemli ölçütü ise, hedef ile kaynağın deneyim ve yaşantılarının çakışmasıdır. Ancak, kodlama ve kod açımı farklı kültürel, toplumsal kodlara göre gerçekleştiğinde, mesajın amaçlanan anlamıyla, mesajdan hedef kişi veya kitlenin çıkardığı anlam farklı olacaktır⁷. Görüldüğü gibi, iletişimin başarılı gerçekleşmesinde kod açımı ve algılama önemli rol oynamaktadır. İletişimin gerçekleşmesi için, gönderilen ile algılanan anlamlar, birbirinin aynısı olmasalar da, en

---

⁶http://www.felsefeekibi.com/dergi9/s9_y13.html (Erişim tarihi:21.03.2012)

⁷<http://www.nuveforum.net/1507-radyo-televizyon-sinema/48627-ilkogretim-medya-okuryazarligi-dersi-ogretmen-el-kitabi/> (Erişim tarihi:23.09.2013)

azından birbirine yakın olmalıdırlar. Başka bir ifadeyle yukarıda da belirtildiği gibi bu anlamlar, birbirleriyle örtüşmelidirler. Bu ise çoğu zaman gerçekleşmesi zor bir olasılıktır. Bunun temel nedeni, kod açımının hem iletinin yapısı, hem de algılayan kişinin özellikleriyle yakından ilişkili olmasıdır (Gökçe, 2006).

Şemada yer verilen **geribildirim ögesi** ise; mesaja karşılık yaratılan cevaptır, kaynağın alıcıdan aldığı tepkilerdir. Alıcı kesimin kaynağın iletisine verdiği yanıttır. Kaynak iletişimde bulunduğu konuda ne kadar bilgili olursa olsun, alıcıların ona yanıt vermek isteyeceği bir an gelir. Tek yönlü iletişim bir noktada alıcı için sıkıcı ya da anlamsız hale gelebilir. Bu anlamda kaynak ile alıcı yer değiştirirler. Bu yer değiştirme alıcının kaynağa verdiği cevapla gerçekleşir (Uztuğ, 2009). Çoğu gönderici iletişim esnasında geribildirim alır, çünkü geribildirim alıcıya mesajın doğru olarak anlaşılıp anlaşılmadığı bilgisini verir. Geribildirim, sözlü ya da sözsüz cevaplar, yazılı metinler, ya da telefon aramaları şeklinde olabilir (O’Hair ve Diğerleri, 2005:6).

Kişiler birbirlerine yönelik etkileşimde bulunmaktadır. Bu kişilerin konuşmaları, geri bildirim üzerinden birbiriyle bağlantılıdır (Gökçe, 2006:31). Süreç içinde kaynak, kullanılan oluklarla kendisine ulaşan cevabı, iletiyi algılar ve daha sonra ise tekrar alıcıya göndereceği yeni iletilerini bu yansımadan aldığı uyarıları ölçüt olarak yeniden düzenleyip iletişimin etkinliğini artırma yoluna gider. Kaynak için yansıma, gerçekleştirdiği iletişimin etkisi hakkındaki bilgi olarak düşünülebilir (Uztuğ, 2009). Kaynak, yorumun denetimi başka bir deyişle; geribildirim sayesinde hedefin algılama ve anlama fonksiyonu hakkında bilgi edinmektedir. Geribildirim, iletişimde bulunanlar arasındaki anlaşmanın başarı durumu hakkında da bilgi vermektedir (Gökçe, 2006:31).

Gürültü ögesi ise; kaynağın birimin gönderdiği mesajla, hedef birimin aldığı mesaj arasında fark varsa, bu farka “gürültü” adı verilir (Coşkun, 1994). Bu, sesin bozulması, telefon kablosundaki hışırtı, radyo sinyalindeki parazit ya da televizyon ekranındaki karıncalanma olabilmektedir. Aslında gürültü, iletişimin her aşamasında görülebilmektedir (Güney, 2000:367). Cüceloğlu iletişim sürecindeki gürültüyü kendi içerisinde üç gruba ayırmıştır.

Fiziksel gürültü: Kanalda yer alan gürültüdür. Öğretmen sınıfta konu anlatırken dışarıdan sürekli araba gürültüsünün gelmesi bu gürültü tipine örnek oluşturur.

Nöro-fizyolojik gürültü: Göndericideki ya da alıcıdaki konuşma, görme veya işitme bozuklukları bu tür gürültüye örnek verilebilir.

Psikolojik gürültü: Kaynakta ya da alıcıda yer alan psikolojik engeller bu gürültü türüne yol açar. Örneğin kaynağın iletmek istediği mesajı unutması, hedefin kendisine ulaşmış bir mesajı seçici algılaması ya da hedefin amaçlandığından farklı şekilde yorumlanması, psikolojik gürültüye örnek sayılabilir (Cüceloğlu, 2007). Özellikle kişilerarası iletişimde meydana gelen aksaklıklarda psikolojik gürültünün payı büyüktür. Kişi, belirli konularda önyargılı olabilir ve bu önyargısından ötürü, belirli konularda gönderilen mesajları yorumlarken, anlam içeriğini farklı yönlerde saptırabilir (MEB, 2007:17).

2.1.2. Özkişisel İletişim, Kitle İletişimi, Örgütsel İletişim ve Kişilerarası İletişim

İletişim bilimi, bir toplumun örgütlenme biçimi çerçevesinde, birkaç düzeye ayrılabilen oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. İletişim kavramını pek çok şekilde tasnif etmek mümkün olmakla birlikte bunlardan yaygın olarak kullanılanlardan bir tanesi Berger ve Chaffe (1987)' in yaptığı sınıflamadır.

- Öz kişisel (Kişi içi) iletişim
- Örgütsel iletişim
- Kitle iletişimi
- Kişilerarası iletişim (Dökmen, 2004)

Özkişisel (Kişi içi) iletişim: İki kişi arasında gerçekleşen iletişimin bir benzeri bireyin içinde de oluşmaktadır. Kişi içi iletişim, kişinin kendi başına yaşamının her anında ve her mekânda yaptığı iletişimdir (Erdoğan, 2002:154). İnsanın çevresi ile kuracağı iletişim kendi içinde başlar. Kişilerarası iletişim sürecinde insan aralıklarla hem bilgi

kaynağı hem de hedef olmaktadır (Dökmen, 2004). Kişilerarası iletişim kişinin kendisinden başlayarak kişi içi iletişim diğer bir kişiyle olan ilişkiyi gerçekleştirmesini sağlar. Dolayısıyla her iki kişi aynı anda hem kendisiyle hem de diğeriyle ilişkiyi gerçekleştirmektedir (Erdoğan, 2002:175).

Kişilerarası iletişimde verilen bir mesaj, alıcı tarafından algılanır ve geribildirimle iletilmek üzere olumlu ya da olumsuz bir tepki verilir. Bu iletişimin türünün gerçekleşebilmesi için öncelikle bireyin kendi kendine gerçekleştirdiği içsel iletişimin gerçekleşmesi gereklidir. Kişilerarası iletişimde bireyin konumu ne olursa olsun hem bilgi üretirken hem de aldığı bilgiyi yorumlarken içsel iletişimde bulunur.

Bu durumda iletişimin içsel iletişim sonucunda gerçekleştiği sonucuna ulaşılabilir (Işık, 2000:32). Karşılıklı iletişimde bulunan kişiler gerçekleştirdikleri içsel iletişimin sonunda bilgi, sembol üreterek, bunları birbirlerine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürürler (Dökmen, 2000:23).

İçsel iletişim, daha çok kişinin kendi iç dünyasıyla olan iletişiminin esas olması yönüyle daha çok psikolojik önem ve boyuta sahiptir. İnsanlar, kendi içlerinde birtakım mesajlar üreterek ve bunlar yorumlayarak kişi-içi iletişimde bulunurlar (Cüceloğlu, 2002:21). Kişi kendi ile iletişim yaparken düşünür; kafasında kendisiyle ve başkalarıyla konuşur, tartışır, kavga eder, küser, barışır, oynar ve eğlenir. Kendi kendine düşünür, sevinir, güler ve ağlar; kararlar verir, kararlar değiştirir; problemler çözer ve yeniden çözer; planlar yapar, yıkar ve yeniden yapar; kendi ve ilişkide bulunduğu dış dünya ve insanlar hakkında değerlendirmeler ve karşılaştırmalar yapar; kendisiyle ve dışıyla olan ilişkilerini düzenler ve yürütür (Erdoğan, 2002:154). Çünkü davranış ve duygularımızın nedeni dış olaylarla ilgili ürettiğimiz kendi kafamızdaki düşünce ve yorumlarımızdır (Özer, 2006). Kişinin içsel iletişimi, kişiyi güdüleyen, motive eden, gereksinmeleriyle kişinin kafasındaki kendisini kavramasına ilişkindir (Usluata, 1997:44). Kişinin içsel iletişimde başarılı olması kişilerarası iletişimine de yansiyacaktır.

Örgütsel iletişim; Karakoç (1989) tarafından birden fazla insanın ortak amaçları etrafında toplanıp, güç birliği yaparak çalışabilmeleri için biçimsel ve biçimsel

olmayan her türlü insan etkinliğinin paylaşılması olarak tanımlanmaktadır. Örgütsel iletişim, toplumda var olan çeşitli kurum, kurulu ve her türlü örgütsel yapı içinde gerçekleşen iletişimdir. Örgütsel iletişim, örgüt üyelerini birbirine bağlayan, örgütle çevrenin etkileşimini sağlayan, örgütün oluşmasını ve yaşamasını sağlayan bir süreçtir (Paksoy ve Acar, 2001).

Örgütsel iletişim, örgüt içinde çeşitli bölümler ya da kişiler arasında ileyen ilişkiler, ya önceden belirlenmiş biçimsel kanallar ya da önceden kestirilemeyen doğal kanallar vasıtasıyla gerçekleşir. Biçimsel iletişim, örgütün çeşitli organ ve görevleri arasındaki gerekli ilişkilerin kurulmasına ve koordinasyonunun sağlanmasına yardımcı olan, örgütün ana temasında yer alan iletişim biçimidir (Uztuğ, 2009). Biçimsel olmayan iletişim kanalları, kaçınılmaz ilişkilerden doğan, bireyin doğası nedeniyle her örgüt ve grup içerisinde çeşitli duygu, düşünce, gelenek, yargı ve sosyal güçlerle beslenen söylenti ve dedikodularla yayılan haberleri içerir (Gökçe, 2006:90).

Grup içi iletişim birbirlerine ileti gönderen ve birbirlerinin iletilerini kabul eden belirli sayıdaki kişi arasında sürdürülen iletişimdir. Her kişi, en yalnızı bile iletişim ağı ile örülü bir âlemde yaşamakta ve çok sayıda bireye bağlı bulunmaktadır. Bu ilişkiler kişisel ağlarla inşa edilmektedir ve insanlar arasında yerleşik, dolaylı ve dolaysız bağların bütünü bu ilişkileri oluşturmaktadır⁸.

Kitle iletişimini; Çeşitli türdeki mesajların, büyük ve dağınık bir kitleye çeşitli araçlar kullanılarak iletilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Burada belirli bir kaynaktan hedef kitleye iletilerin tek yönlü olarak gönderilmesi söz konusudur (MEB, 2007).Başka bir deyişle bir takım bilgilerin/sembollerin, bir takım hedefler tarafından üretilmesi, geniş insan topluluklarına iletilmesi ve bu insanlar tarafından yorumlanması sürecine ‘kitle iletişimi’ adı verilir” (Dökmen, 2004). Baran (1997:53-54), iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yeni bir iletişim ve ilişki biçimi ile kültürünü yarattığını belirtmekte ve bunu da kitle iletişimi olarak tanımlamaktadır. Kitle iletişimiyle, kişilerarası iletişim arasındaki temel farklılık, aktörlerin doğasına

---

⁸http://www.felsefeekibi.com/dergi9/s9_y13.html(Erişim tarihi: 21.03.2012)

dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle kitle iletişimi, kolektif özelliğe sahip bir süreç içindeki uygulamaları kapsamaktadır. Kitle iletişimi iletişimsel uygulama, iletişimci ve kitle dinleyicisi gibi üç bileşimle gerçekleşen özel bir toplumsal süreçtir⁹.

Kitle iletişim araçlarının işlevleri, diğer bir ifadeyle, topluma yönelik etkileri başlıca üç grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi kamuoyuna bilgi/haber iletmektir. İkincisi toplumdaki birtakım çatışmalarda taraf olmaktır. Üçüncüsü, toplumdaki çatışmalar karşısında, uzlaştırıcı, yatıştırıcı yönde tavır almaktır. Kitle iletişim araçlarının bu işlevleri, kişilerin bilişsel, duygusal gelişimlerine katkıda bulunabileceği gibi, kamuoyunda birtakım yeni tutumların oluşmasına ya da mevcut tutumların değişmesine de önemli katkıda bulunabilir (Dökmen, 2004). Kitle iletişiminin biriken etkileri çok güçlüdür. İletişim bireyin çevresinde geniş ölçüde yer alır ve onu biçimlendirir.

Ancak yüksek düzeyde eğitim görmüş insanlarda, özellikle karşıt görüşte olanlarında, kanı değişimi oldukça zordur. Tartışmalı bir konunun tek yanını değil, tüm yanlarını sunmak yoluyla inandırıcılık sağlanabilir (Ozankaya, 1996). Ayrıca, toplumu adeta bir ağ gibi saran, toplumsal ve kültürel dokuların biçimlenmesine katkıda bulunan kitle iletişim araçları, sosyalizasyon sürecinde de diğer değişkenler ile birlikte hem onlara bağımlı olarak hem de onları etkileyerek önemli bir ajan işlevi görmektedir. İşte bu toplumsal kurumlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır.

Kitle iletişim araçları, haberleriyle, yorumlarıyla toplumu yönlendirme gücüne sahiptir. Toplumdaki insanlar ve sahip oldukları ilgileriyle, sergiledikleri tercihleriyle kitle iletişim araçlarını, bir ölçüde de olsa yönlendirebilirler; gazeteler, televizyonlar, daha fazla izlenmek amacıyla toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırlar (Dökmen, 2004). Kitle iletişim araçlarını izleyenler istedik ya da istenmedik davranışlarda taklide yönelebilirler. Medyada sık sık işlenen temalarla verilen mesajlar, günlük düşünce ve davranışlar üzerinde etkili ve belirleyici olabilmektedir.

---

⁹http://www.felsefeekibi.com/dergi9/s9_y13.html (Erişim tarihi: 21.03.2012)

Medya, izler kitlesinin kapsamına giren eşlerin ilişkilerini de her düzeyde etkilemektedir. Bu açıdan kitle iletişim araçlarının yayınladığı programların nitelikleri önem kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla toplum arasında karşılıklı etkileşimi sağlayan, teknolojinin gelişmesiyle birlikte bireylerin hayatında bu denli etkili olan medyanın denetimi açısından medya kuramları ayırımı yapılmıştır. Bu araştırma çalışması da bu kuramlardan liberal kurama dayandırılmıştır.

Kişilerarası ilişkiler ve kitle iletişim kavramına yön veren medya kuramlarına yer vermek gerekirse; liberal kuram, sosyal sorumluluk kuramı, gelişme aracı kuramı ve katılımcı demokratik kuramından söz etmek gerekmektedir. Uzun gelişim süreciyle birlikte, medya yayınları insan hayatında çok önemli bir yer edinmiş ve kişilerarası ilişkilerini de etkilemiştir. Medya yayınlarının denetimi anlayışı açısından medya kuramları sınıflandırması Denis McQuail tarafından dört grupta ele alınmıştır. Bunlar Liberal Yaklaşım, sosyal sorumluluk kuramı, gelişme aracı kuramı ve katılımcı demokratik medya kuramıdır (Işık, 2000).

Liberal Kuram: Medyada 17'nci yüzyıldan itibaren liberal anlayışın sosyal, felsefi, siyasi ve ekonomik birikimlerinin getirdiği yansımalar üzerine kurulmuştur. Bu kuram otoriter anlayışın aksine bireyi merkeze almaktadır. Liberal çoğulcu yaklaşımların entemel özelliğinin, kitleiletişim araçları üzerinde devlet otoritesinin reddedilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Kitle iletişim araçları için Liberal Kuram tarafından öngörülen temel ilkeler; yayıncılığın herhangi bir izine tabi olmaması, kısıtlama, baskı ve sansüre konu olmaması ve ülke güvenliğinin tehlikeye atılması haricindeki tüm yayınların cezai sisteme tabi olmadan gerçekleştirilebilmesi olarak özetlenebilir¹⁰.

Sosyal Sorumluluk Kuramı: Liberal yaklaşıma tepki olarak doğmuş, Liberal Kuram'ın eksikliklerini tamamlamak amacıyla geliştirilmiştir. Demokrasinin varlığını sürdürebilmesi açısından kitle iletişim araçları sahiplerinin de yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Bu araçlar aracılığıyla toplumsal iletişimi sağlama görevini üstlenenler, toplumun beklentilerine cevap verme sorumluluğuna da sahiptir. Bu

---

¹⁰<http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/49.pdf> (Erişim tarihi: 04.07.2013)

yaklaşımına göre medya, kamu yararını kollayan müdahalelere tabi olabileceğini kabul etmeli, toplumun çeşitliliğini yansıtan ve farklı görüşlere yer veren çoğulcu yapıyı, bütün bir yapı olarak gözetmenin temel görevi olduğunu benimsemelidir. Diğer taraftan yine bu yaklaşım altında, medyanın yükümlülüğü altındaki görevlerini yerine getirmesi hususunda, toplumun kendi üzerine düşeni titizlikle gerçekleştirmesi şarttır¹¹ görüşünü savunmaktadır.

Gelişme Aracı Kuramı: Medyanın ulusal politikalarla uyumlu bir yayıncılık anlayışına sahip olmasının yanı sıra dil, kültür gibi milli değerlerin ön planda tutulmasının gerekliliğini ortaya koyan bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşıma göre yayıncılıkta özellikle siyasi yapının benzeştiği ülkeler ile komşu ülkelere ilişkin haber yayınlarına öncelik verilmesi yönünde bir eğilimin ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Gelişme Aracı Kuramı'na göre kitle iletişim araçlarının denetiminde devlet önemli yetkilere sahiptir. Şöyle ki, kurama göre devlete ülkenin gelişmesi ve kalkınması yolunda geliştirilen politikalar ile bu amaca yönelik uygulamaların uyumlu bir şekilde yürütülebilmesini sağlamak için kitle iletişim araçlarına müdahalede bulunma ve gerekirse sansür koyma yetkisi bile tanınmaktadır¹².

Katılımcı Demokratik Kuram: Tüm vatandaşlar, azınlıklar veya alt kültür düzeylerine, etnik veya dini kesimlere kendilerini ifade etme hakkı tanınması gerektiğini savunan Katılımcı Demokratik Kuram, katılımcı demokrasinin bir gereği olarak bunlara kendi medya kuruluşlarına sahip olabilme hakkı tanımaktadır. Bu nedenle kuram medyada her şeyden önce tekelleşmenin önüne geçilmesi gerektiğini savunmaktadır. Katılımcı Demokratik Kuram, kitle iletişim araçlarının denetlenmesinde en önemli role toplumun sahip olması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Katılımcı Demokratik Kuram'ın iletişim araçlarından ziyade izleyiciyi öne çıkaran, halkın katılımını ilke edinen düşünsel yapısının küçük ölçekli, yerleşmiş ve etkileşimci iletişim araçlarının katılımını daha da artıracığı savunulmaktadır¹³.

---

¹¹<http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/49.pdf> (Erişim tarihi: 04.07.2013)

¹²<http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/49.pdf> (Erişim tarihi: 04.07.2013)

¹³<http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/49.pdf> (Erişim tarihi: 04.07.2013)

Buraya kadar olan bölümde iletişim, süreci, aktörleri, kitle iletişimi, türleri ve medya kuramlarına yer verilmiştir. Bundan sonraki bölümde çalışmanın ana konusu ile ilgili olarak kişilerarası iletişim, kişilerarası ilişkilerle ilgili kuramlar, kişilerarası iletişimin öğeleri ve iletişimi etkileyen faktörler konularına yer verilecektir.

Kişilerarası İletişim: Kişilerarası iletişimin iletişimötesi iletişim süreçlerine daha fazla kaynaklık etmesi nedeniyle bu bölümün uzun tutulmasına karar verilmiştir. Kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişime “kişilerarası iletişim” adı verilir. Karşılıklı iletişimde bulunan kişiler, bilgi/sembol üreterek, bunları birbirlerine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürürler (Dökmen, 2004). Kişiler her bir duruma onları diğerlerinden farklı kılan, kendilerinden “bir şey” getirirler. “Bu nedenle, her durum, geçmiş deneyimlerin, bilgilerin ve her bireyin biyolojik özelliklerinin oluşturduğu biricik dizge içinde yorumlanır, incelenir, süzgeçten geçirilir ve algılanır.” (Doğanay ve Keskin, 2008: 13). Kişilerarası iletişimde; istekleri yerine getirme, zorunlu ya da yaratılmış gereksinimleri giderme, kendimizi ve diğerlerini tanımlama, herhangi bir nedenle birbirini anlama bağlamı kurma, kimlik oluşturma, ilişkiyi açıklama, önceden tahmin ve kontrol etme, ilişkiyi tanımlama ve bağlamını kurma, ilişkiyi koruma, sürdürme ve geliştirme, ilişki düzenleme ve tamir etme, pazarlık, özveri, baskı veya şantajla arayış bulma, çatışmaları önleme ya da çözme, ilişkiye son verme, ilişkiyi yeniden başlatma, sosyal bilgi kazanma, örgütlü yapılarda süregelen egemenlik ve mücadele koşullarını çeşitli ölçülerde ve biçimlerde katılarak ya da katılmayarak destekleme ve değiştirme, ekonomik, siyasal ve kültürel üretimin ve ilişkilerin sürmesine ve değişmesine katılma, ezme ve ezilme bağlamını koruma veya değiştirmek için mücadele verme gibi amaç ve sonuçlar güdülme¹⁴.

Bir iletişimin “kişilerarası iletişim” sayılabilmesi için üç ölçütün gerekli olduğunu ileri sürülmektedirler. Bunlar; kişilerarası iletişime katılanların yüz yüze olmaları (belli bir yakınlık içinde), katılanların hepsinin grubun diğer üyelerine mesaj göndermeleri ve onlardan gelen mesajları kabul etmeleri ve söz konusu mesajların sözlü ve sözsüz mesajlardan oluşması şeklinde sıralanabilir (Tubbs ve Moss, 1974’ten aktaran Dökmen, 2004).

¹⁴<http://www.irfanerdogan.com/kitaplar/anlamak2011.pdf> (Erişim tarihi: 24.04.2012)

İnsan kendisini ve çevresini tanımaya başladığında ilk ve en yoğun ilişkide bulunduğu durum kişilerarası olandır (Erdoğan, 2002:175). Yakın ilişkiler ya da kişilerarası ilişkiler, karşılıklı olarak bireyler arasındaki etkileşim sürecinin bir ürünüdür. İki kişinin arkadaş veya dost olmaları genelde birinin ya da her ikisinin uyumlu olmalarından değil, birlikte uyumlu bir çift (partnerlik) oluşturmalarından kaynaklanmaktadır (Erözkan, 2009). Kişilerarası iletişim, insanların birbirlerini dinlemeye ve anlamaya değer görme ve farklılıkları arasından aynılıkları oluşturabilme becerisidir (Özer, 2006). Baltaş ve Baltaş (2000) ise kişilerarası iletişimde ana öğenin “anlatmak” olduğunu kişilerin anlatma eylemlerinin iletişim açısından amacının “anlaşılma” olduğunu öne sürmüştür.

DeVito (2007), kişilerarası iletişimin sekiz temel önermeden hareket ettiğini belirtmektedir. Buna göre; birinci önerme, kişilerarası iletişim süreklilik arz eden bir süreçtir ve bu süreçte kaynak ve hedef birbirine bağımlı durumdadırlar. Başka bir deyişle; her bir öğenin algılanması iletişimin gelişimini etkilemektedir. İkinci önerme tüm ilişkilerde iletişim kaçınılmazdır; davranışın niyetli, amaca yönelik, motive etmeye yönelik ya da niyetsiz, amaçsız veya motive etmeye yönelik olmaması önemli değildir. Üçüncü önerme, kişilerarası iletişim geri alınamaz ve tekrarlanamaz. Başka bir deyişle; insanlar ne söylemişse o kalır, söylenen inkâr edilemez, niteliği değiştirilemez ve etkisi azaltılamaz. Çünkü o eylem yaşanmış ve geçmiştir. Dördüncü önerme iletişim kültüre özgüdür. Her kültürde anlamlar değişiklik gösterebilir. Beşinci önerme iletişim bir uyma sürecidir. Diğer insanların işaretleri nasıl kullandıkları ve bu işaretlerin anlamlarını öğrenme kişilerarası iletişimin bir parçasıdır. Altıncı önerme iletişim bir seri noktalama işareti olayıdır. İletişim eylemlerinin nerede başlayıp nerede biteceği belirsizdir. Yedinci önerme iletişim eyleminde ilişkiler simetrik ve tamamlayıcı olarak görülebilir. Son olarak sekizinci önerme iletişim, hem içerik hem de ilişki boyutuna sahip olabilir. Mesajların içerik boyutu beklenen davranışsal cevabı açıklarken; ilişki boyutu katılımcılar arasında var olan ilişkiyi açıklar (DeVito, 2007). DeVito'nun belirttiği sekizinci önerme araştırmanın temel konusu olan, iletişim sorunlarının iç yüzünü anlama ve daha başarılı kişilerarası iletişim gerçekleştirme

noktasında, iletişimötesi iletişim konusunu kapsamaktadır ve ayrı bir bölüm olarak incelenecektir.

Kişilerarası iletişimin, insan hayatında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bireyler günlük yaşamda kurdukları ilişkilerden etkilenmekte ve diğer insanlarla kurulan bu ilişkiler, iletişim becerileri bağlamında bireylerin yaşam kalitelerini belirlemektedir. İlişkilerde nasıl davranıldığı, bireyin kendisine ve diğerlerine ilişkin algıları, hayatın birçok alanında etkili olarak, mutlu ve üretken bir birey olma yönünde temel bir rol oynamaktadır (Yılmaz, 2003:1).

DeVito'ya göre aşağıda sıralanan öğeler kişilerarası iletişimde oldukça önemlidir ve taraflar için eşit ölçüde anlamlı ve geçerlidir. Aksi takdirde iletişimin gerçekleşmediği öne sürülmüştür;

Olumluluk: Kendine ve karşısındakine yüksek ölçüde saygılı olmak pozitif tavırları tetikler ve ortaya çıkarır,

Açıklık: Öz açıklığın ortaya çıkabilmesi için yüksek ölçüde güven ve dürüstlük gerekir,

Destekleyicilik: İletişim, yorumları yargılamaktan çok betimleme ve tarafların birbirlerinin fikirlerini kabul etmeye hazır olması demektir,

Eşitlik: Ast ya da üst çalışanların, birbirlerini tehdit etmeden, birbirlerine karşı eşit ölçüde saygılı davranmaları gerekir,

Empati: Dünyayı karşısındaki insanın gözlerinden anlamaya çalışmak için bireyin kendini karşısındaki insanın yerine koyması gerekir (Caputo ve Hazel, 1994'ten aktaran DeVito, 2007).

Her kişilerarası karşılaşma çeşitli değişkenlerin bir araya gelmesiyle oluşur. İletişim sürecindeki bir bozulma, birbirine bağlı olan bu aşamaların herhangi birinde ortaya çıkabilir. Kişilerarası iletişimi etkileyen ve kişilerarası iletişim çatışmalarına sebep olan bazı temel faktörler yaş, cinsiyet, kişilik, görünüş gibi kişisel özelliklerin yanında iletişimin gerçekleştiği durumu ve toplumsal bağlamı belirleyen yapı, roller, kurallar, davranışsal repertuarlar, kavramlar, dil, fizik çevre ve kültür de önemli bir etmen

olarak öne çıkar (Dökmen, 2004). Bu yaklaşım, kişilerarası etkileşimin karmaşık bir süreç olduğunun altını çizer. Her birey kendisinin merkezinde olduğu bir dünyada yaşar ve her birey için tek gerçek bu algısal dünyadır. Bu yüzden insanlar arasındaki her karşılıklı iletişimin önündeki en büyük engel bireyler arasındaki algılama farklılıklarıdır (Telman ve Ünsal, 2005). Kişilerarası iletişimi etkileyen ve kişilerarası iletişim çatışmalarına sebep olan bir başka faktör de duygulardır. Duygular yaşamımızda büyük yer tutar çünkü dış dünyayı algılama biçimimizi ve ona nasıl tepkide bulunacağımızı belirler (Yavuzer, 2000).

2.1.3. Kişilerarası İlişkilerle İlgili Kuramlar

Kişilerarası ilişkilerin kuramsallaştırılması ile ilgili önemli girişimlerin Sullivan (1953) tarafından başlatıldığı görülmektedir. Sullivan, kendinden önceki kuramcılardan farklı olarak kişiliğin, kişilerarası durumların dinamik bir örüntüsü olduğunu belirterek, bireylerin diğer insanlarla ilişki sürecine girmeden, etkileşimsel bir ortam içerisinde yer almadan varlıklarını sürdüremeyeceklerini vurgulamıştır. Sullivan, bireyin kendine ya da diğer bir kişiye ilişkin imgesi olarak "personifikasyon" kavramını kullanmış ve bu kavramı daha özellikli olarak "iyi ben" ve "kötü ben" olarak ikiye ayırıp, "iyi ben" in ödüllendirici kişilerarası yaşantılardan; "kötü ben" in ise zorlayıcı/bunaltıcı kişilerarası yaşantılardan kaynaklandığını belirtmiştir (Sullivan 1953'ten aktaran Erözkan, 2009).

Doğumdan ergenliğe kadar olan dönemi 6 evrede inceleyen Sullivan, Freud'dan sonra kişilik gelişimin evreler halinde inceleyen tek kişidir. Bu evreler¹⁵:

Evre-Dilden Yararlanma (Bebeklik): Konuşmanın kazanılmasına kadar süren bu evrede bebek, ihtiyaçları giderildiği oranda haz duyar. Giderek ayrı bir beden olduğunu fark eder, böylece ihtiyaçlarını anneden bağımsız karşılama girişimleri başlatır. Bu noktada anne ile olan ilişkilerin niteliği çok önemlidir. Çünkü bu dönemde bebeğin zihninde çok çeşitli anne imgeleri oluşur.

---

¹⁵http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_8077.htm (Erişim tarihi: 11.06.2011)

Evre-İnsanlarla Beraber Yaşama (İlk Çocukluk): Akranlar ve yetişkinlerle kısmi ilişkilerin ortaya çıktığı bu evrede, sözlü dil kullanılmaya ve oyun arkadaşlarına ihtiyaç duyulmaya başlamıştır. Bu evrede oluşan cinsel benlik, yetişkinlerin model alınmasıyla gerçekleşir. Özellikle bu evrede gerçekleşen çevre etkileşimleri çocuğun kişilik oluşumunu büyük oranda etkiler.

Evre-Hemcinsleriyle Yakın İlişkiler Kurma (İkinci Çocukluk): Akranı olan hemcinsleriyle ilişki kurma davranışlarının ortaya çıktığı bu evre, ilkokul yıllarını kapsamakta ve çocuk özellikle sosyalleşmeyi bu evrede kazanmaktadır.

Evre-Karşı Cinsle Yakın İlişkiler Kurma (Birinci Ergenlik): Gerçek cinsel belirtilerin ve karşı cinsle ilişkilerin ortaya çıktığı bu evrede, cinsel tercihlerin belirlendiği ve karşı cinse yoğun duygular hissedildiği görülür.

Evre-Amaçlı Davranışlar (İkinci Ergenlik): Bir başka kişiyle sevgi ilişkilerin başlatılmasına dek süren bu evrede, görev ve sorumluluk duygularının yoğun olduğu ve benliğin tutarlı bir nitelik kazandığı görülür.

Evre-Olgun Yaşayış (Yetişkinlik): Önceki evrelerden başarıyla geçen kişi, gerçek anlamda bir kişilik kazanmış olarak yaşamını sürdürür (Adasal, 1977; Köknel, 1995; Yanbastı, 1990). Eşlerarası iletişimde bireyler, yetişkinlik döneminde kazandıkları kişiliklere ilişkiler kurmaktadır şeklinde ifade edilebilir.

Kişilerarası ilişkiler bağlamında dört ilişki düzeyinde incelenmektedir. İlk düzeyde sıfır ilişki düzeyinde, birbirinin varlığından habersiz iki kişi vurgulanmaktadır. İkinci düzey fark etme olarak adlandırılan ancak kişilerarası ilişkinin olmadığı ilişki türüdür; yalnızca kişilerden biri, diğerinin dış görünümünün farkına varmıştır. Üçüncü düzey olan yüzeysel ilişki düzeyinde ise kişilerarası ilişki vardır. Bu ilişkiler iki türlü olabilir; bir seferlik karşılaşılan kişilerle girişilen geçici ilişkiler ve sürekli karşılaşıldığı halde selamlaşmanın ötesine gitmeyen ilişkiler. Dördüncü düzeyde ise karşılıklı ilişkiler yer almaktadır. Bu düzeyde ki ilişkiler kişilerin etkileşiminin yoğunluğu boyutunda

değişmektedir ve böylece kişiler az ya da çok yaşantı veya kişiliklerinin bölümlerini paylaşabilmektedirler (Levinger, 1983'den aktaran Erözkan, 2009). Eşlerarası ilişkiler Levinger'in belirttiği dördüncü düzeyde yer alan karşılıklı ilişkilerde gerçekleşmektedir. Kişilerarası ilişkiler görüşüne göre ilişkiler, davranışlar dizisi olmayıp, etkileşimler dizisidir. Başka bir deyişle görüşün odak noktası bireyler değil bireylerin birbirleri üzerindeki etkileri ve birbirinden etkilenmeleridir. Bu nedenle ilişkiler, onları meydana getiren kişilerin etkileşimlerinden doğarlar, ancak yalnızca o kişilerin davranış ve kişilik özellikleri ile açıklanamayacak niteliklere sahiptirler. Ayrıca her ilişki, bir ilişkiler ağı içinde de yer alır. Bu nedenle, bir yandan başka ilişkilerden etkilenirken, öte yandan da onları etkiler (Hinde (1979)'den aktaran Hortaçsu, 1997). İlişkilerin gelişmeleri ve çözümlerine ilişkin modeline göre ilişkilerin gelişme ve çözümleri bir kararlar dizisi olarak ele alınmıştır. Bu iki devrede de, temelde yükleme, kişinin kendisini, eşini ve ilişkisini değerlendirmesi, geleceğe ilişkin tahmin yürütmesi, duygusal iletişimi gibi süreçlere yer verilmesini ancak bu süreçlerin yoğunluğu söz konusu olduğunda, devreler arasında farklılıklar olabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre ilişkiye giren kişiler, kendileri, ilişkileri, karşılarındaki kişi ile ilgili yüklemeler yaparlar (Hortaçsu, 1997).

İlişki kurma, sürdürme ya da bağlanma deneyimleri bebeklikte başlar ve büyük ölçüde öncelikle anne ile etkileşimler üzerine kuruludur. Çocukların yetişkinlikte sağlıklı kişilerarası ilişki örüntüleri gerçekleştirmeleri için onların anne ve babalarıyla güvenli bir bağlanma gerçekleştirmiş olmaları gerekmektedir. Böylece güvenli bağlanan bireyler, insanlarla ilişki kurarak karşılıklı saygı ve sevgi anlayışıyla hem kişisel ihtiyaçlarına hem de karşılarındaki bireylerin ihtiyaçlarına yanıt vermiş olacaktırlar. Bu durumun bir sonucu olarak da yakın ilişkilerde mutluluğu yakalayacaklardır. Ainsworth (1989) duygusal bağları tanımlamak için beş ölçüt öne sürmüştür. Bunlar:

- Duygusal bir bağ geçici değildir, zaman içinde süreklilik gösterir.
- Duygusal bağ yerine başka herhangi birisinin koyulamayacağı belli bir kişiyi içerir. İlişki duygusal olarak önemlidir.

- Birey duygusal bağı olan kişiyle ilişkiyi ya da yakınlığı sürdürmek ister. Bu ilişki ya da yakınlığın düzeyi ve içeriği pek çok etkene göre değişir (Bireyin yaşı, çevresel koşullar vb.).
- Birey istemsiz olarak bu kişiden ayrıldığında stres yaşar. İlişkide bağlılık da temel özellik, bireyin güven aramasıdır (Ainsworth, 1989).

Çocukların bakıcılarıyla gerçekleştirmiş oldukları bağlanma örüntüleri, onların yetişkinlikte kuracakları ilişkilerin şeklini ve niteliğini de etkilemektedir. Romantik ilişki yaşayan iki bireyin aynı zamanda birbirlerine bağlanmış olması beklenir. Bu etkiyi ortaya koymak için Bartholomew ve Horowitz (1991) yetişkinlikte gözükten güvenli, kaygılı, saplantılı ve korkulu olmak üzere dört bağlanma şeklini tanımlamışlardır. Bartholomew ve Horowitz'in bağlanma şekillerine göre ortaya konan davranış ve düşünce örüntüleri ve bireyin yetişkin yaşamına etkileri şu şekildedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991):

Her bir bağlanma stili farklı kişilik özellikleriyle farklı düzeyde ve türde kişilerarası problemlerle ilişkilidir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler aile ve arkadaşlarıyla daha fazla uyumlu, kendilerine ve başkalarına daha çok güvenen ve daha az sosyal problemler yaşayan kişilerdir. Kayıtsız stil geliştirenler ise olumlu benlik algısına sahip, başkalarına karşı güvensiz, başkalarını destekleyici olarak algılamayan, kendilerini açma ve yakınlık kurmada isteksiz, akranları tarafından düşmanca algılanan kişilerdir. Saplantılı stile sahip olanlar kendilerine güveni az, başkalarını destekleyici olarak algılayan, bu destekten olumlu şekilde faydalanamayan, kendini açma düzeyleri az olan bireylerdir. Korkulu bağlanma stili geliştiren bireyler kendilerini açma, yakınlık kurma başkalarından yardım isteme konusunda rahatsızlık duyan, kendine güveni az ve sosyal ortamlarda atılganlık gösteremeyen kişiler olarak tanımlanabilir (Erozkan, 2004: 126).

Kişilerarası problemler çoğu zaman bireyin belirli bir davranışı göstermesi ile bu davranışı göstermesinin sonuçlarından kişinin korkuları arasındaki çatışmayı yansıtır. Bu türden çelişkiler kısmen kendisini kişinin bağlanma geçmişinden ve kişilerarası

ilişkileri öğrenme geçmişinden kaynaklanır. Örneğin diğer insanlarla geçmişte yaşamış oldukları deneyimleri hayal kırıklığı yaratan insanlar diğer insanlara güvenmemeye başlayabilir ve diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmaktan kaçınabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Evlilikten söz edince, insanın önemli olan diğer kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğilimini açıklayan Bowlby (1999) doğumdan itibaren, sürekli kullanılması sonucu benlik, başkaları ve sosyal ilişkiler hakkındaki bilgiyi örgütleyen ve işleyen, zihinsel yapıların şekillenme sürecinden bahseden bağlanma kuramına değinmemek mümkün değildir. Yakınlığın sağlanıp korunması, güvenlik ve sevgi duygularına yol açarken, ilişkide herhangi bir kesinti, genellikle kaygıya ve bazen de kızgınlık ya da üzüntüye neden olmaktadır (Bowlby, 1999).

2.1.4.Kişilerarası İletişimin Öğeleri

Buscaglia'ya göre; insanlar davranışlarıyla olduğu kadar kullandıkları sözcükleriyle kim olduklarını, ne talep ettiklerini bildirme yolunda yeterli ve istekli olmazlarsa kimse birbirinin nasıl bir insan olduğunu anlayamaz. Buscaglia'ya göre konuşmayla, beden dilimizle benliğimizi anlatmamız gerekmektedir (1991:130). Dökmen'in "Kişilerarası Çatışma" adlı çalışmasında söylenen sözler ve beden hareketlerimiz bir bütün olarak, duygularımız ve düşüncelerimizi karşı tarafa ifade eder. Kişilerarası iletişimin sözlü ve sözsüz olmak üzere iki temel ögesi bulunmaktadır (Dökmen, 2004).

2.1.4.1. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim yazılı olsun veya olmasın kelimelerin söylenmesi ile ortaya çıkan ilişkinin varoluş zorunluluğudur. Sözlü iletişim hala en fazla kullanılan iletişim türüdür. Çünkü en kolay ve hemen herkesçe gerçekleştirilebilecek iletişim, konuşma ve dinleme iletişimidir (Sarpkaya ve Şekercioğlu, 1997:41). Etkileşimlerimizin çoğu konuşmadaki sözlerle gerçekleşmektedir. Dil toplumsal yaşamın temelidir. Dil bir simgeleştirme sürecidir ve simgesel kodlar iletişimimizin temellerini oluşturur. Konuşma bireysel, dil ise toplumsal ve kültürel bir olgudur. Belli bir dönemde ve toplumdaki bireysel ve toplumsal değerler, dil aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılır (Gürgen, 1997:83). Dökmen (2000) sözel iletişimi, dil ve dil ötesi olarak iki gruba

ayırmaktadır. Dile dayalı iletişim; duygu, düşünce ve bilgilerin sözcüklerle aktarılmasıdır, konuşmalar ve hatta mektuplara yazılanlar bu içerikte değerlendirilebilir, iletişimin dil ötesi öğeleri ise sese dayalı olan ama sözcükleri içermeyen diğer öğelerdir. Dil ötesi iletişim, sesin niteliği ile ilgilidir; ses tonu, sesin hızı, şiddeti, hangi kelimelerin vurgulandığı, duraklamalar ve benzeri özellikler, dil ötesi iletişim sayılır. Dille iletişimde kişilerin “ne söyledikleri”, dil ötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir (Dökmen, 1998:27). Bir konuyu aktarırken ya da yapılmasını istediğimiz bir şeyi söylerken aynı kelimeleri kullansak bile söyleyiş tarzımıza göre olumlu ya da olumsuz farklı dönütler alabiliriz. “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözü kullandığımız dilin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

İletişimötesi iletişimde ilişkiyi etkinleştiren birçok unsur tarihi süreç içindeki insan tecrübesi ile geliştirilmiş, iletişime güç katmanın birçok yolları bulunmuştur. İnsanlık tarihinin mirası olan şiir, hikâye, kıssa, atasözü, deyim gibi anlatım kalıpları ile bitmez tükenmez hazineyi iletişim alanında etkili bir biçimde kullanılabilir. Güçlü iletişim içim yerleşik söz kalıpları ile ne kadar zengin malzemeye sahip olup ve bunları yerli yerince kullanırsa o ölçüde başarılı iletişimler sağlanmış olunur. İletişimde söz sanatını etkili bir biçimde kullanma becerisi iletişimin başarısını belirleyen önemli bir faktördür.

Konuşma sözlü anlatımdır. Konuşmada temel unsur ses ve anlatımdır. Her şeyden önce konuşma, aklın ve düşüncenin bir ürünüdür. Konuşma ve düşünme kişinin iç yaşamından etkilenir. Dolayısıyla kişilik yapısının da bir göstergesi olan konuşma, bireyin bilgi birikimini ve tecrübelerini yansıtan bir araç konumundadır. Erdoğan'da sözlü iletişimin çeşitli örgütlü zaman ve mekânlarda kişilerarasındaki ilişkilerle ilgili amaçları gerçekleştirirken aşağıdaki işlevleri de yerine getirdiğini:

- Söz fiziksel objeleri, duygusal durumları ve karmaşık ilişkileri temsil ederek insanlar arası ilişkiyi gerçekleştirir.
- Söz amaçlara ulaşma ve gereksinimleri gidermede vazgeçilmez ve zorunlu bir araçsal rol oynar.

- Söz diğer insanlarla olan ilişkilerin düzenlenmesini gerçekleştirir.
- Söz bireyin kendi kimliğini ve kişiliğini geliştirmeye yardım eder.
- Sözlü iletişim kendini, sosyal ve fiziksel çevreyi anlama ve kontrolle düzenlemeye yardım eder (Erdoğan, 2002:201) şeklinde belirtmektedir.

İnsanların yaşam boyu kelimelerle olan yakınlığı ve konuşma diğerlerine gönderilen sözlü mesajların önemsenmemesini kolaylaştırır. İletişim bozukluklarının çoğu düşünmeden ya da hazırlıksız yapılan konuşmalardan ileri gelir (O'Hair ve Diğerleri, 2005:119). Gönderme becerileri, mesajın aktarılması için seçilmiş olan sözcükler, beden dili ve sözden oluşan bir bütündür (Batlaş ve Baltaş, 2000:31). İletişimde herhangi bir şeyin söylenmesinden daha çok onun nasıl söylendiği önem taşımaktadır. Sözlü iletişimde bu açıdan sesin tonu, yüzdeki jest ve mimikler ve vücudun dilinin sözlü mesajın etkisini arttırmaktadır. Ancak söz ve beden dilinin ortak kullanılmasıyla etkili bir iletişim sağlanmaktadır.

Düşünce ve duyguların, başkalarına sözlü olarak bildirilmesine konuşma ya da sözlü anlatım denir. Konuşma için sesli düşünme de denir. Buna göre insanlar, düşüncelerini başkalarına seslerle iletirler. Ancak bunu yaparken de sözlerini etkili kılmak için, jest, mimik, tonlama, vurgulama gibi konuşmayı tamamlayıcı öğelere başvururlar. İyi konuşma, güzel konuşma; her şeyden önce iyi ve sağlıklı düşünmeyle ilgilidir¹⁶. İyi bir konuşmacının başlıca ilkeleri şunlardır:

- Yapıcılık: Toplumun değer yargılarına, inançlarına, gelenek ve göreneklerine ters düşen, onları yok sayan söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır.
- İnanırcılık: Konuşmacı; sözleriyle, davranışlarıyla, yargılarıyla, konuya hâkimiyetiyle dinleyicide güven duygusu yaratmalıdır.
- Amaca dayanma: Konuşmacı, niçin konuştuğunu bilmeli ve dinleyici üzerinde bu amaca yönelik bir etki bırakabilmelidir.

---

¹⁶(<http://www.bilgicik.com/tag/yazili-ve-sozlu-anlatim/>) (Erişim tarihi: 23.09.2013)

- İlginçlik: Konuşma konusu, gerek konuşmacı, gerekse dinleyici yönlerinden ilgi çekici olmalıdır. İyi bir konuşmacı, pek ilginç olmayan, hatta sıkıcı sayılan bir konuda dahi ilgi yaratmayı bilmelidir.
- Bilgi sağlamlığı: İyi bir konuşma, sağlam bilgi ve belgelere dayanmalıdır.
- Ön çalışma: Konuşmanın hazırlanmasında; konu, dinleyici, konuşma süresi göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yöntem: İyi bir konuşmada yöntem önceden belirlenmelidir; “birlikte düşünme ve tartışma”, “öğretme”, “duygulandırma” yöntemlerinden hangilerinin seçileceği bilinmelidir.
- Konuşmayı destekleyen öğeler: Konuşma, söz yanında bir takım el, yüz hareketleri ve iyi bir tonlama ile desteklenmelidir.
- Dil ve üslup: İyi bir konuşma elbette ki iyi bir dil ve üslup becerisi gerektirir. Kelimelerin seçimine, cümledeki yerlerine, kültür dilindeki biçimleriyle kullanılmalarına özen gösterilmelidir (Sarıca ve Gündüz, 1988).

2.1.4.2.Sözsüz İletişim

Sözlü iletişim kavramını böyle özetledikten sonra şimdi de sözsüz iletişimi hatırlamakta yarar görülmektedir. Sözsüz iletişim; insanlar arasında konuşma dışındaki araçlarla gerçekleşen iletişim (Mutlu, 1998) olarak tanımlanmaktadır. Sözsüz iletişimin iki işlevi vardır; Birincisi, konuşmacı ve onun durumu hakkında karşı tarafa bilgi verirken, ikinci işlevi ise etkileşimi yönetmektir. Karşı tarafta egemenlik kurmak, ikna etmek, alçak gönüllü olmak gibi karşı tarafla ilişkimizi yönlendirmemizi sağlar (Fiske, 1996). Kişilerarası iletişimde en büyük pay sahibi sözsüz iletişimdir. Mesajların % 10'u kelimelerle, % 30'u ses tonu ile % 60 bedenimizle ve davranışlarımızla aktarılır. Bu yüzden iletişimi olumsuzlaştıran beden mesajlarımız fark edip bedenimizle iletişimi kontrol altına almamız ses tonumuzu düzenlememiz yardım edici iletişim kurabilmede önemlidir (Terakye, 1995:57). Bu yüzdeler, kişilerin hangi algılama kanalından baskın olup olmadıklarını dikkate almadığı için belki de aşırı bir vurgulamadır. Yüz ifadeleri, görsel algılama kanalı baskın kişilerde özellikle ağırlık taşıyacaktır. Ses tonu ve sözcükler duysal algılaması baskın kişilerde önemli olurken, özellikle duygu taşıyan yüz ifadeleri, ses tonları ve dokunma içeren

davranışlar, kinestetik algılaması baskın kişilerde ağırlık taşıyacaktır. İnsan ilişkilerinde sözsüz iletilerin gücü ve önemi kesinlikle göz ardı edilemez (Özer, 2006).

Sözcükleri kullanma tarzı kadar, bakış, duruş, hareket sesin kullanımı ve kıyafetler yoluyla da mesaj gönderme söz konusudur (Altıntaş ve Çamur, 2001:40). Bireyler farkında olmadan hiçbir şey söylemediklerini düşünseler de baştan aşağıya görüntüleri onlar adına konuşabilir. Toplumsal yaşamda insanları daha iyi anlayabilmek için, sözsüz iletişime duyarlılık kazanmak gerekir. Sözsüz iletişim, insanları söylemedikleriyle anlamayı öğretir (Gökçe, 2006:52). Davranışlar, sözcüklerden daha yüksek seslidir. Sözsüz iletişim rastlantısal ya da planlı olabilir. Her iki biçimde sözel olmayan davranışlar, algılamayı ve verilecek karşılığı etkiler (Altıntaş ve Çamur, 2001:40). Sözlü iletişimin gerçek anlamını ortaya koyan ve pekiştiren ses tonlaması, yüz ifadeleri, mimikler, beden hareketleri, jestler vb. görsel göstergeler, sözcüklerin anlamlarını daha çabuk ortaya koyarlar (Gökçe, 2006:52).

Sözsüz iletişim kodlarını birçok şekilde sınıflandırma mümkün olmakla birlikte yüz ifadeleri, jestler, kişilerarası mesafe ve fiziksel görünüş olmak üzere genel olarak dört kategoride ele almıştır (Uztuğ, 2009).

Yüz ifadeleri: Yeni tanıştığımız ya da karşılaştığımız bir arkadaşımızın ilk olarak yüzüne bakarız. İnsan vücudunun en fazla dikkat çeken yeri yüz bölgesi ve gözleridir. İnsan ilişkileri ve iletişimde göz teması güçlü bir araç olduğundan gözler çok şey anlatmaktadır. Eğer kişi gözlerini çok az kullanırsa sinirli ve güvenilmez, çok fazla kullanırsa güçlü ve saldırgan olarak algılanabilir.

Diğer taraftan, karşıdaki kişinin yüzüne bakarak o anki ruhsal durumunu anlamak mümkündür. Sevinç, öfke, heyecan, kızgınlık, kırgınlık, yorgunluk gibi pek çok ruhsal durum yüz ifadesiyle anlaşılabilir.

El ve Kol Hareketleri (Jestler): Tıpkı yüz ifadeleri gibi el ve kol hareketleri de insan ilişkileri ve iletişimde önemli bir yer almaktadır. Burada el ve kol hareketleri ile doğrudan mesaj verebileceğimiz gibi, konuşmayı da pekiştirebiliriz. Uygun seviyede,

yerinde ve zamanında yapılan el ve kol hareketlerinin konuşmaya güç katacağı kesindir. Konuşmada akıcılığı ve inandırıcılığı artırmak için elimizi yerli yerinde kullanmak konuşmacıya artı puan kazandıracaktır. Örneğin, karşımızdaki kişileri söylediklerimizin doğru olduğuna inandırmak istediğimizde avucumuzun içini onlara yöneltiriz. Özetle, doğru zamanda doğru mesajlar verebilmenin yolu ise jestlerin bilinçli bir şekilde yapılmasından geçmektedir.

Kişilerarası Mesafe: İnsan ilişkilerinde kişilerin birbirleriyle olan fiziksel mesafeleri büyük önem taşımaktadır. Her şeyden önce kişinin diğerleriyle olan fiziki mesafesi, ilişkilerin boyutları hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla bir kişinin diğer bireylere yakın ya da uzak durması, ilişkilerin boyutunu yansıtmaları açısından da önem taşımaktadır. Birey karşıdaki kişi hakkında beslediği duygu ve düşüncelere göre fiziki mesafesini ayarlamaktadır. Burada birey, tanıdığı ve sevdiği kişiyle daha yakın fiziksel temas sağlarken, tanımadığı ve sevmediği kişiyle daha uzak bir fiziksel temasta bulunacaktır.

Fiziksel Görünüş: Burada geçen fiziksel görünüşten kasıt, bireyin dış görünüşünün tamamıdır. Giysiler ve bedenin duruşu gibi unsurlar bireyin dış görünüşünü oluşturmaktadır. Kişinin, ses tonunun yanı sıra, dış görünüşünün de iletişimde taşıdığı önem kesinlikle yadsınamaz. Saç, sakal, bıyık, makyajın dozajı gibi unsurlara da bu yüzden dikkat etmek gerekir. Bireyin kılık kıyafeti, bakımlı ya da bakımsız olması onun mesleği, geliri ve sosyal statüsü hakkında ipuçları vermektedir. Dolayısıyla fiziksel görünüş karşıdaki kişinin birey hakkındaki tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir.

DeVito (1988)'e göre, mesaj sisteminin sözel olmayan bölümü, uzaya ait ilişkiler, zamana uyum, jestler, yüz ifadeleri, göz hareketleri, dokunma ve sestir. DeVito'ya göre sözel mesajlarla kullanılan sözel olmayan iletilerin altı önemli özelliği vardır;

- Tamamlayıcılık: Sözel olmayan mesajlar, sözlü mesajların anlamını açıklığa kavuşturur veya destekler.

- Çelişme: Bazen sözlü ve sözsüz mesajlar çelişebilir. Bu durumda sözel olmayan mesajlara inanma eğilimi vardır.
- Tekrarlama: Bazı durumlarda sözel olmayan mesajlar sözel mesajlar için tekrar niteliği taşır.
- Düzenleme: Çoğunlukla sözlü düzenleme davranışlarına sözsüz mesajlar eşlik eder. Örneğin, trafik polisinin araçlara dur derken eliyle de dur işareti yapması.
- Yerine Geçme: Sözsüz mesajlar bazen sözel mesajların yerine geçebilir. Bu durumda sözel olmayan mesajlar asıl anlam taşır. Kişinin sözel olarak ifade etmediği halde davranışlarından sinirli olduğunun anlaşılması buna örnektir.
- Vurgu: Sözsüz mesajlar, sözel mesajların içeriğini vurgulamak ve etkililiğini arttırmak için kullanılır. Yemeği beğendiğini sözel olarak ifade eden birinin eliyle de beğendiğini ifade eden bir işaret kullanması sözel mesajını vurgular.

Kişilerarası ilişkilerde kişiler sözel davranışlarını kontrol ederek davranışlarda bulunmaktan kaçınabilir. Ama söz dışı mesajlar göndermekten kaçınamazlar. Çünkü belirli bir durumda sessiz kalsalar bile, sessizliğin kendisi etkili bir mesaj olur (Özkalp ve Kocacık, 1997). Vücut, yüz ve göz hareketlerimizle duygularımızı, düşüncelerimizi anlatır, karşımızdaki insanlarla daha sağlıklı iletişim kurmaya çalışırız (Zıllıoğlu, 2007).

Sözsüz iletişim toplumsal yaşamda insanın kazandığı ve kendine mal ettiği kişilik özelliklerini ve kendini kendine ve ilişkide bulunduğu diğer insanlara ifade stiline bir parçasıdır. Bunları yaparken kişi kişilik özellikleri ve ifade tarzıyla kendini ve diğerlerini yönetir, kendine yönlendirir, kendini ve diğerlerini kontrol eder; diğerlerinin hareketlerine dikkat eder; böylece kendini ilişki bağlamında ayarlar ve amaç gerçekleştirme, imaj koruma ve ilişki yürütmeyi sağlar (Erdoğan, 2002).

Sözlü olmayan iletişimde etkililik DeVito'ya göre sözlü iki büyük fayda sağlayacaktır (2007). Birincisi, sözlü olmayan mesajları ne kadar iyi iletir alırsanız bir o kadar popüleriteniz artar ve psikolojik olarak kendinizi daha iyi hissedersiniz.

İkincisi, sözlü olmayan iletişiminiz ne kadar iyi olursa, diğerlerini etkileme ihtimaliniz de bir o kadar büyük olur. Sözsüz iletişimde hünerli olan kişiler ikna etme konusunda başarılıdırlar. Erdoğan (2002:204) sözsüz iletişimin sosyal ilişkilerde olan önemini;

- Kimlik tanımlama: Kişinin giydiği, yediği ve içtiği gibi şeylerden geçerek ilişkide yapılan değerlendirme, kullanım ve tüketimle kendini tanımlayan “kimlik” iletişimi yapar.
- Duygusal işlev: Ses tonu, yüz ifadesi, el hareketleri gibi neyin nasıl iletildiği, duyguların iletişimini yapar.
- Güç ve statü iletişimi ve işlevi: Kılık kıyafetin Nasrettin Hoca'nın kürkü misali statü belirlemesini ve ikna gücünü artırır.
- Regülâtör/düzenleme işlevi: Yanıt verme, onaylama, kabul, ret, durdurma, devam et ve anladım gibi anlamlara gelen dokunma, başını sallama, bakış, el hareketleri ile ortak kodlar kullanarak karşılıklı konuşmanın düzenlenmesine yardım eder. Bir tür “trafik işareti” görevini görürler. Böylece sözsüz iletişim paylaşılan sözsüz semboller yoluyla iletişimin akışında düzenleyici etkiye sahiptir.
- Resmetme işlevi: Sözlü kelimelere eşlik eder ve vurgu ile ekleme yapar. (Örneğin, bir nesnenin büyüklüğünü elle gösterme)
- Pekiştirme işlevi: Sözü pekiştirir.
- Yâdsıma: Sözü tam aksine kasıtlı olarak yadsır.
- Sözü tamamlama işlevi.
- Sözü kelimelerin anlattığından daha güçlü olarak veya daha farklı olarak anlamlandırma.
- Dikkat çekmek için vurgulamayı sağlama (Örneğin, masaya vurma, sesini bir anda yükseltme).

- Sözü yerini alma: Sözlü olan bir anlatımın sözsüz olarak bir işaretle yerini alır. (Örneğin, evet anlamında başın sallanması) şeklinde belirtmektedir.

Sözsüz iletişimde beden dilinin rolü çok büyüktür. Gerçek duygu ve düşüncelerimizi kelimelerin arkasına gizlemek belki mümkündür ama beden dilimizi gizlememiz çok kere mümkün değildir. Duygu ve düşüncelerin anlaşılmasında kelimeler değil beden esastır (Batlaş ve Baltaş, 2000:13).Beden dili iki ayrı grupta incelenebilir. Bunlar jestler ve mimiklerdir. Yüz kaslarının bir anlam ifade eden ya da bir anlam yaratmak için kullanımı sonucu oluşan yüz ifadelerine mimik; el-kol, ayak-bacak hareketleri ya da bedenin tümünün kullanımına jest denir (Altıntaş ve Çamur, 2001:50). Jestler ve mimikler toplumdan topluma, kültürden kültüre ve bireyden bireye farklılık gösterebilir. Beden dili ile yapılan hareketler anlam kazandığı zaman iletişim gerçekleşmiş olur (Zillioğlu, 2007). Mutluluk, öfke, sevinç, şaşkınlık gibi biyopsikolojik kökenli, temel duyguları dile getiren ve özellikle yüz ifadeleri ile ortaya çıkan hareketler anlatım jest ve mimikleridir. Jest ve mimikler bireyden bireye de farklılık gösterir. Bir bireyi diğerinden, beden dilini kullanım biçimiyle de ayırırız (Baltaş ve Baltaş, 2000). İnsanların, ayakta dururken, yürürken, otururken vs. vücutlarında takındıkları pozlar ve duruşlar vardır. Bu duruşlar bizim karşımızdakiyle iletişim kurmada kullandığımız kanallardan biridir. Her insanın kendine has, kendi karakterine uygun bir vücut duruşu vardır. Bu, kişisel bir imza gibidir ve karakter tahlilinde bir ipucu oluşturmaktadır (Davis, 1983:107).

Beden dilinin etkin olarak kullanımının ne gibi faydalar sağladığını Kaşıkçı; kendimizi ifade etmeyi kolaylaştırır, karşımızdaki insanı daha kolay anlamamızı sağlar, konuşmaya bütünlük katar, kendimizin ve ilişkide olduğumuz insanların iç dünyalarını anlamada önemli puçları verir, bize zamandan tasarruf sağlamamıza yardımcı olur şeklinde özetlemektedir (Kaşıkçı, 2009).

Kişilerarası iletişimin özelliği olarak sözlü ve sözsüz iletişime yer verilmiştir. Aşağıda iletişimi etkileyen unsurlara yer verilecektir.

2.1.5. İletişimi Etkileyen Faktörler

Bu başlık altında iletişimi etkileyen dışfaktörler, iç faktörler ve diğer faktörlere yer verilmesinde yarar görülmektedir.

Etkin bir iletişim kurulabilmesi için iletişim sürecinde, mesaj, hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde düzenlenmelidir. İletinin kodlanmasında kullanılan simgelerin iletiyi gönderen kadar, iletiyi alacak ve algılayacak hedef tarafından da bilinen simgeler olmalıdır. İletişimin etkili olabilmesi için, ileti, insanların bireysel gereksinimlerine seslenmeli, bu gereksinimlerin farkına varmalarına, gidermelerine yardımcı olmalıdır. İleti, başlangıçta, hedefin değer, tutum beklenti ve davranış kalıplarına ters düşmemeli; hedef iletiyi kabule hazır duruma getirmelidir. Doğru mesaj, doğru zamanda verilirse etkin olur¹⁷.

Sağlıklı bir iletişim kurabilmek için kişilerarası iletişimin önündeki engellerin ortadan kaldırılması konusu önem taşımaktadır. Kişilerarası iletişim, kaynak kişilerle hedef kişilerarasında karşılıklı olarak gerçekleşen yazılı, sözlü ya da sözsüz duygu ve düşünce aktarımlarıdır. Bu tür iletişimin temel ilkesi etkileşimdir. Kişilerarası iletişim, toplumsal yaşamdaki bireylerle var olur (Özkök, 1985). Kişilerarası iletişimi, iletişimin ortaya çıkmasını ya da gelişimini, belki de bitişini etkileyen bazı faktörler vardır.

Herhangi bir iletişim sürecinde iki temel sistemin işlev görmekte olduğu düşünülür. Bunlardan birincisi, bireyin içindeki öğeler, başka bir deyişle, iç dizge, diğeri ise, bireyin dışındaki öğeler, başka bir deyişle; dış dizgedir. İnsanlar, içsel ve dışsal öğeleri bir bütün şeklinde harmanlayarak, nesnelere ve olguları algıladıklarında, anlam yaratmaya kalkışmışlar demektir. Etkileşimi temel alan yaklaşıma göre, anlam yaratma, insan iletişiminin asal bileşenidir. Bireyin herhangi bir uyarana yüklediği

---

¹⁷<http://iletisimbilimleri.blogspot.com/2010/04/iletisimin-temelozellikleri.html>(Erişim tarihi: 28.03.2014)

tarihi:

anlam, tekil olarak ona aittir. Belli bir olay, olgu, nesne ve iletiye tam olarak aynı anlamı yükleyebilecek iki kişi yoktur.

Çünkü insanlar tekildir. Bireyler, değişik algılamalarına ve uyarılara bireysel anlamlar yüklemelerine karşın, anlamı paylaşmak isterler ve bu noktada iletişim başlar (Uztuğ, 2009). Ancak kuşkusuz, yaşamda benzer deneyimlerin iletişim sürecini daha kolay işler hale getirmesi söz konusu iken, anılan deneyimi yaşayan kaynak ve alıcının, bu deneyim sürecinde karşılaştıkları kavram ve olgulara yaklaşımlarında onları algılamaları, hem kaynak, hem alıcının içsel ve dışsal sistemlerinin iletişim süreci ortamlarına bağlıdır (Demiray, 1994). Bunlar iletişimin içinde yer aldığı ortamın psikolojik ve fiziksel özellikleri ve kişilerden kaynaklanan faktörler gönderilen mesajın yorumlanmasını önemli ölçüde etkiler. Bunlar;

Dış Faktörler:

Dış faktörler; çevresel, coğrafya, hava durumu, mimari yapı ve eşyalar, görsel estetik algı ve renkler, zaman faktörü ve toplumsal faktörler olarak özetlenmektedir.

Çevresel Faktörler: Kişilerarası iletişimde, çevrenin faktörü büyük ölçüde bireyleri etkilemektedir. Nitekim herkes içinde bulunduğu çevreye göre iletiler üretmektedir¹⁸. İletişim kurulacağı zaman ortamın iletişime uygun şekilde olması gerekmektedir. Özellikle sözlü iletişimde sözlü çevresel engeller, mesajın yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Yazılı iletişimde gürültünün etkisi az olmakla birlikte mesajın gürültülü bir ortamda hazırlanması veya okunması, yazılı iletişimde de sözcüklerin seçimini ve anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Paksoy ve Acar, 2001:118). Mesaj iletirken çevre koşulları dikkate alınmalıdır. Çevresel faktörlerin kişiler üzerindeki etkileri ile ilgili doğal alanlarının insanın psikolojik refahı üzerine etkisi konusunda gerçekleştirilen bir araştırması bu konudaki araştırma kanıtlarını aşağıda verildiği üzere beş kategoride sınıflandırmıştır (Rohde ve Kendle, 1994). Buna göre; doğal alanları insanlara

---

¹⁸<http://aristolog.com/toplumsallasma-ve-bireylerarası-iletisim/>(Erişim tarihi: 27.03.2012)

psikolojik açıdan duygusal (stresi azaltıp mutluluğu artırarak), bilişsel (zihin yorgunluğunu azaltarak), gelişimsel (özellikle çocuklarda daha yüksek seviyede zihinsel aktiviteleri teşvik ederek), davranışsal (maceracı davranışları desteklemek suretiyle kişilerin kendine güvenini destekleyerek) ve sosyal (sosyal sınıflar arasındaki sınırları kaldırarak kişilerarası iletişimi ve kaynaşmayı destekleyerek) anlamda faydalar sağlamaktadır (Özgüner, 2004:98).

Coğrafya: İnsanın ilk ortaya çıkışından itibaren ve bundan sonraki süreçlerde, coğrafya insanların yaşam biçimlerinde büyük bir etkiye sahiptir. İnsan çevresinden etkilenen sosyal bir varlık olduğundan dolayı coğrafi koşullardan etkilenir. Günümüz, modern bilimindeki gelişmeler insanların coğrafyaya bağlılıklarını azaltmaktadır. Bilimdeki bu gelişmelere rağmen hala toplumların coğrafyaya bağımlılıkları devam etmektedir¹⁹.

Görsel çevreye karşı fizyolojik tepkiler üzerine yapılan çalışmalar da yine doğal alanların yapılaşmış alanların tersine insanların duygusal durumları üzerine tamir edici etkilerde bulunduğunu göstermiştir (Özgüner, 2004:98). Çok dağlık bir arazide yerleşimin daha seyrek olacağı dolayısı ile iletişimin daha zayıf olacağı varsayılabilir (Bozdağın, 2004). İnsanların fiziksel olarak birlerinde uzak olmaları bazen iletişim için bir engel teşkil edebilmektedir. Telefon, elektronik posta gibi teknolojiler sayesinde bu uzaklıklar genellikle ortadan kaldırılabilir. Her ne kadar teknolojik araçlar bu tür iletişim engelleri için yardımcı olabilmekteyse de yüz yüze iletişim kadar etkili olamamaktadırlar. Periyodik olarak gerçekleştirilen yüz yüze etkileşimler fiziksel uzaklıklardan kaynaklanan sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olabilir. Çünkü iletişim jest, mimik, beden dili gibi sözsüz işaretlere bağlı olarak daha zengin bir hal almaktadır. Daha zengin iletişim ise daha az karışıklık ve daha az yanlışlık anlamına gelmektedir (Nelson ve Quick, 1995:242).

Hava Durumu: Gezegen üzerinde yaşayan tüm canlılar, çevrenin bir parçası olarak biyolojik olarak iklime uyum sağlarlar. Bu insanoğlu içinde geçerlidir. İnsanoğlunun

---

¹⁹<http://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=2683> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

diğer canlılardan farkı ise görülür şekilde çevresini kendine uydurabilmesi, şekillendirebilmesidir. Davranışlarımız, inşaat/bina şekilleri ve toplumlar yerel iklime uygun şekilde gelişir²⁰. Yeşilyurt, insanların kapalı, yağmurlu ve bunaltıcı havalarda isteksiz, enerjisi azalmış, morali olumsuz etkilenmiş, içe dönük ve karamsar bir tablo çizdiklerini belirtmektedir. Açık, temiz ve bol güneşli bir havanın insanları pozitif etkilediğini ve enerji artışıyla morali de yükselttiğini belirten Yeşilyurt, hava durumunun kişiler üzerindeki etkisini “Güneş ışığı insandaki bazı kimyasal maddelerin dengelenmesinde önemli yer tutar. Özellikle kapalı havalarda melatonin hormonu dengesinde değişme olur. Havalar kapalı olduğunda aşırı yorgunluk, uyku hali yapar” şeklinde açıklamaktadır²¹.

Mimari Yapı ve Eşyalar: Bir tasarımcı tarafından kurgulanmış bir mekân, kullanıcısıyla karşılaştığında, mekân ile kullanıcı arasında bir iletişim süreci başlar. Pasif bir iletici durumundaki “mekân” kaynak birim, “kullanıcı” hedef birim konumundadır. Kaynak birim olarak mekândan gelen ve mekân öğeleri halinde kodlanmış mesaj, hedef birim olan kullanıcı tarafından algılandıktan sonra biliş süzgecinden geçirilerek değerlendirilir ve bir tepki oluşturulur²². Cüceloğlu (2002), yüz yüze gelmiş iki kişi birbirlerinin farkına vardıkları anda iletişim başlar demektedir. Mimari mekânlar da kullanıcıları ile buluştukları anda insan-mekân iletişimsüreci başlamış demektir²³. İnsanlar arasındaki bir iletişimden söz ediyorken kullanılan enstrümanlar; iletişim ortamı, kaynak ve hedef birimler, mesajlar, çoğunlukla sözlü ifadeler olan geri iletilerdir. İnsan-Mekân iletişim sistemindeki enstrümanlar ise; iletişim ortamı olarak konut; kaynak birim olarak mekân, mesaj olarak mekânsal öğeler, hedef birim olarak kullanıcı, geri iletiler ise davranışlardır²⁴.

Görsel Estetik Algı ve Renkler: Çevreyle olan duyuşsal etkileşimimizin ağırlıklı kısmı, ışık ve renk uyaranlarının oluşturduğu görsel algılamalarımıza dayanmaktadır. Işık

---

²⁰<http://www.renkliweb.com/soru-cevap-2/hava-durumunun-insan-yasamina-etkileri-nelerdir.html> (Erişim tarihi:23.03.2012)

²¹<http://www.egitimpdr.com/forums/ruh-sagligi-ve-hastaliklari/77442-havalarin-psikolojik-etkileri.html> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

²²http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/543/822 (Erişim tarihi: 23.03.2012)

²³http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/543/822 (Erişimtarihi: 23.03.2012).

²⁴http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/543/822(Erişim tarihi: 23.03.2012)

frekansının belli bir orandaki yoğunlaşması sonucunda ortaya çıkan renkler, içerdikleri düşük ya da yüksek titreşimli enerjileriyle insan psikolojisi ve davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Psikolojik etkilerine göre renkler sıcak ve soğuk olarak sınıflandırılır. Sıcak renkler, dalga boyu yüksek olan sarı, kırmızı ve turuncudan oluşur. Bunun yanı sıra dalga boyu daha düşük olan soğuk renkler ise mavi, mor ve yeşildir²⁵.

Sıcak renkler, izleyeni uyarır ve neşelendirir. Fiziksel gücü, enerjiyi, dinamizmi artırır, metabolizmayı hızlandırır; fazlası ise heyecan, yorgunluk, şiddet, saldırganlık ve odaklanma güçlüğü yaratabilir (Becer, 1999). Renklerin insanın duygusal yaşamını etkileme özelliği de, mimaride sürekli kullanılır. Çünkü renkler, insanların duyu organlarındaki algılamayı etkiler. Örneğin bir eşya herhangi bir renkle sert görünürken, diğer bir renkle yumuşak görünebilmektedir. Sonuç olarak renkler insan duyularını belli ölçülerde yanıltabilmekte ya yönlendirebilmektedir Bazı yapılar, eşyalar ya da sanat eserleri kişilerde zevksizlik ürünü ya da muhteşem diye ifade edecekleri duyguların oluşumuna neden olur; bazı renklerin kışkırtıcı olduğu, bazılarının ise insanı rahatlattığı, sakinleştirici etkisi olduğu söylenir²⁶.

Zaman Faktörü: İyi bir iletişimin gerçekleşmesi için gönderici ve alıcı açısından en uygun zamanın seçilmesi gereklidir. Mesajın ne zaman iletileceği zamanlama konusudur. Mesaj en uygun zamanda iletilmelidir. Gecikmelerin olması veya zamanından önce bilgilerin iletilmesi mesajın etkisini önemli ölçüde değiştirir (Nazik ve Beyazıt, 1981:109). Mesaj gönderenin veya alanın zamanının kısıtlı olması iletişimin yanlış yapılmasına yol açmaktadır. Zaman baskısı yaşanan iletişimlerde ya da bazı temel noktalar atlanabilmektedir. Sonuç olarak yanlış anlamalar çoğalabilmektedir²⁷.

---

²⁵<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

²⁶<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

²⁷<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2013)

Toplumsal Faktörler: Her iletişim belli bir sosyal ortam içinde gerçekleşir ve bu ortam ile ilgili birçok norm, değer ve beklentiler vardır. Bu sosyal normlar, beklentiler ve değerler toplumsal ve kültürel oldukları için, çoğu zaman kişiler bunların farkında olmazlar. Ancak iletişim sürecinde tüm iletiler, bu beklentiler çerçevesinde yorumlanmaktadır (Gökçe, 2006:29). İletişim olmadan toplumun olamayacağı gerçeği iletişim olgusunun toplumsal niteliğini yalın biçimde ortaya koymaktadır. Bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak açıklanan bu gerçeği, Zıllıoğlu (2007), “iletişimin temel özelliği toplumsal oluşudur” biçiminde belirlemektedir. Tüfekçioğlu (1997:84)’na göre, iletişimin, toplum yaşamının başlangıcından beri varolması, onun toplumsal niteliğini ortaya koyar. İletişim, toplumsal varoluşu gerçekleştirmenin, Başka bir deyişle; toplumsal bir varlık haline gelmenin bir koşulu ve toplumun bütün kurumlarının yaşayabilirliğini sağlayan bir sistemdir (Özkök, 1985:11-12). Dolayısıyla, iletişim olayına esas özelliğini veren, niteliğini kazandıran, toplumların, ortaya çıkan sorunlara iletişim aracılığıyla çözümler üretme yönünde ilişkiler geliştirmesidir. İçinde yaşanılan toplum, kültürel yapı, bu yapı içinde yer alan adet, gelenek ve görenekler, mevcut inanç sistemi kişilerarası iletişimde etkilidir. Kültür en genel anlamda insanların yaşayış biçimleri ve kurmuş oldukları her tür ve biçimdeki ilişkiler olarak tanımlanabilir. Kültür insan yaşamını çepeçevre kuşatmaktadır. İnsanların düşünce ve davranış biçimlerine doğrudan etki etmektedir (DeVito, 1988).

İç Faktörler:

İç faktörler olarak kişisel faktörler, geçmiş deneyimler, kişilerin tanışıklık durumu ve ortak yaşantıları, semantik faktörler, geçmiş deneyimler ve kültürel farklılık, seçici dinleme, aşırı bilgi yükleme, değer yargılaması, düşünce ve inanç sistemi ve öğrenilmiş olan iletişim modeli olarak özetlenecektir.

Kişisel Faktörler: İnsan kişiliği, doğuştan getirdiği özelliklerin çevre ile olan iletişimi sonucu gelişir ve yenilerinin eklenmesiyle şekillenir. Her insan elinde olmayan ama beraberinde getirdiği boy, saç ve göz rengi, zekâsı, cinsiyeti, ırkı ve benzeri özelliklerinden dolayı birbirinden farklıdır. Bu gibi farklı özellikleri nedeniyle birçok durumda alıcı, mesajların önemini yargılamakta göndericilerin özelliklerinden

etkilenebilmektedir. Bu açıdan, kaynağın yüksek derecede güvenilir olması mesajın daha doğru algılanabilmesine ve mesaja verilen önemin artmasına yardımcı olacaktır²⁸. İletişim becerisi iki şekilde kazanılabilir. Birincisi insanoğlu doğuştan gelen gen özellikleri nedeniyle iletişim kurmada çok başarılı olabilir. İkincisi ise sonradan çevresel etkiler ve eğitimle kazanılandır. İletişim becerisi bir sanattır ve kişiye özgüdür.

Kişinin O Andaki Psiko-Fizyolojik Durumu: Kişi üç gündür açsa ya da yorgunsa, daha biraz önce patronundan azar işitmişse kişilerarası iletişimde takındığı tutum daha negatif olacaktır. Öte yandan çok güzel bir haber alan kişi kuşkusuz kişilerarasılışkıde daha pozitif belki daha tavizkar olacaktır (Bozdağan, 2004). Herhangi bir uyaran organizmanın tutum, ihtiyaç, fizyolojik özellikler gibi iç durumuna göre çeşitli tepkilere neden olabileceği gibi, herhangi bir tepki de çeşitli uyarıcılardan ileri gelmiş olabilir²⁹. Kişilerin çocukluktan itibaren geliştirdikleri bir kişilik yapıları vardır. Bazı insanlar sempatik, güler yüzlü, hoşgörülü gibi bazı ifadelerle tanımlanırken bazıları ise sinirli, kaba, kırıcı, korkak gibi ifadelerle tanımlanabilmektedir, insanların kişilikleri kişilerarası iletişimlerinde etkilidir (Bozdağan, 2003).

Kişilerarası iletişimde başarılı olabilmenin yolu kişinin düşünüp hissettiğini başkalarına en uygun şekilde anlatabilme kabiliyetine sahip olmasıdır. Anlatabilme becerisi, sözel ve bedensel iletişimin eşgüdümlü olarak kullanılması ile olanaklıdır. Çoğu insan kullandığı sözcüklerin duygusunu mimiklerine ve ses tonuna yansıtmaz. Konuşmada kullanılan sözcüklerin söylem hataları da iletişimi olumsuz yönde etkiler. Öte yandan ortamına zamanına ve insanına göre uygun sözcükler seçmemek de iletişimi engellemektedir. Kişilerarası iletişimde bireye özgü fiziksel etmenlerin yanı sıra psikolojik etmenlerde engelleyici rol oynar (Özkök, 1985:91-93).

Kişilerin Tanışıklık Durumu ve Ortak Yaşantıları: Kaynak ve alıcının geçmişteki ortak yaşantıları ne kadar fazla ise başka bir deyişle; ortak yaşantı alanları ne kadar büyükse iletişim sırasında anlaşmaları o kadar kolay olacaktır. Kaynak için önemli

---

²⁸<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

²⁹<http://www.bilgispot.com/9408/psikolojide-davranisi-etkileyen-faktorler> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

olan, yolladığı mesajı anlamının, alıcı tarafından, kafasındakine yakın bir şekilde anlaşılmalıdır. Bunun ne dereceye kadar olabildiği ise alıcının gösterdiği tepkiden anlaşılacaktır³⁰. Bir kişi ile içine gireceğimiz iletişim sürecini o kişi hakkındaki ön bilgilerimiz ve geçmiş deneyimlerimiz etkiler (Bozdoğan, 2003). İletişimde bulunan kişilerin ortak yaşantı alanlarının sınırlı olması, bu kişilerin hiç bir şekilde etkin bir iletişimi gerçekleştiremeyecekleri anlamına gelmemelidir. Örneğin, iyi eğitilmiş, bir kaç dil bilen, birçok konuda bilgisi olan bir kişi ile eğitimsiz, cahil diyebileceğimiz bir kişi arasında da istenirse iletişim kurulabilir. İletişim bir kez kurulduğunda, süreç içinde ortak yaşam alanları genişleyecek ve daha etkin bir iletişimi gerçekleştirme olanağını yaratabileceklerdir³¹.

Geçmiş Deneyimler ve Kültürel Farklılık: İletişim engellerinden bir diğeri de iletişimde bulunan bireylerin sahip oldukları kültürleri ve geçmiş deneyimleridir. Gönderici ve alıcılar geçmiş deneyimlerine bağlı olarak mesajları kodlarlar veya bu mesajların şifrelerini çözerler. Ancak, gönderici ve alıcının ortak deneyimlere sahip olmadıkları durumlarda mesajların iletilmesinde kullanılan sembollerin benzer anlamlarda yorumlanamaması gibi sorunlar ortaya çıkabilmekte (Erdoğan, 2002) ve iletişim sürecinin etkililiği azalabilmektedir.

Geçmiş deneyimler gibi kültürel farklılıklar da iletilen mesajların farklı şekillerde algılanabilmesine neden olabilmektedir. Farklı kültürel değerlere sahip bireylerden birisi için olumlu anlam ifade eden bir jest veya mimik bir diğeri için olumsuz anlam taşıyabilmektedir. Posibilistlere göre insan, çevreden çok kültürün mirasıdır. Bu görüşe göre, her insanın fiziksel çevre hakkında zihinsel imajları vardır ve bir kültür grubu içinde bu imajlar geniş ölçüde paylaşılmaktadır. Bu düşüncüyü destekleyenler çevrenin gerçek karakterlerinden çok çevrenin algılanmasındaki kriterlerin insan psikolojisini etkilediğini savunurlar³².

Seçici Dinleme: Seçici dinleme, özellikle inanç ve değerlerle çatışan yeni bilgilerin engellenmesi durumlarında görülen bir çeşit algıda seçicilik olarak tanımlanabilir.

³⁰<http://notoku.com/iletisim-sureci-ve-ogeleri/#ixzz1qK4bWb5N> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

³¹<http://notoku.com/iletisim-sureci-ve-ogeleri/#ixzz1qK4bWb5N>(Erişim tarihi: 23.03.2012)

³²<http://www.kentli.org/makale/algivetatmin.htm>(Erişim tarihi: 27.03.2012)

Kısacası, ön yargıların bazı durumlarda iletişimde kopukluklara neden olabileceği söylenebilir (Ivancevich ve Matteson, 1990:562).

Aşırı Bilgi Yükleme: İletişimin başlıca engellerinden biri de, kişilerin bilgilerle çok fazla yüklü olmalarından dolayı, hangi bilgiye tepki vermelerinin gerekli olacağını kestirememeleridir. Göndericinin belli bir zaman dilimi içerisinde alıcıya gereğinden fazla bilgi göndermesi, aşırı bilgi yükü oluşturmaktadır (Paksoy ve Acar, 2001:118). Kişinin belli bir kapasitesi vardır. Bu kapasite aşılsa iletişim amacına ulaşamaz. Etkili iletişimin sağlanması için kaynak mesaj gönderirken alıcının mesaj alabilme kapasitesini iyi değerlendirmelidir.

Değer Yargılaması: Değer yargılaması ya da kısaca yargıda bulunma, mesajların kabulünden önce alıcı tarafından gerçekleştirilen bir süreçtir ve iletişimin istenilen şekilde gerçekleşmesini engelleyici bir rol oynamaktadır. Yargıda bulunma, mesajların değerine ilişkin alıcılarda ilk izlenimlerden oluşan fikirler topluluğu olarak ya da iletilecek mesajın tamamını almadan önce mesaja değer biçme olarak tanımlanabilir. Birçok iletişim bozukluğunun alıcının mesajlara ilişkin yargılarından kaynaklandığını; insanların genellikle beklenti içerisinde buldukları ve duymak istedikleri şeyleri duyma eğiliminde olduklarını; bu durumun da bireyler tarafından kendi gereksinimleriyle uyuşan bilgilerin alınması ve korunması uyuşmayanların ise reddedilmesi ile sonuçlandığını belirtmektedir (Ivancevich ve Matteson, 1990:562).

Düşünce ve İnanç Sistemi: Kişisel amaçlar, hisler, duygular, değer yargılan ve alışkanlıklar bir yandan mesajı oluşturan sembollerini formüle etmeyi etkilerken bir yandan da belirli kişilerden gelen mesajlara karşı olumsuz ve kayıtsız bir tutum takınmaya sebep olabilir. Başka bir deyişle, alıcının göndericiye olan tutumu, güveni ve inancı, göndericiden gelecek mesajları farklı şekillerde değerlemesi ile sonuçlanacaktır veya eğer gelen mesaj alıcının bildiği veya inançları ile ters ise, bu tür bir mesaj muhtemelen tam olarak algılanmayacaktır³³.

---

³³<http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=1677.0;wap2> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

İnsanların iletilerini ve yaşam tarzlarını etkileyen ve toplumsallaşmayı etkileyen bir diğer etken: dindir. **Din**, insanların, pek çok şeyi üzerinde etkilidir; kurduğumuz cümlelerde, yaşam tarzımızda ve hayat görüşlerimizde vs.³⁴. Kişilerin benimsediği hayat görüşü ve inançları iletişimlerini etkiler. Örneğin kan davası ya da başlık parası, başlık parası vermemek için iki kardeşin iki kardeşle evlenmesi, İslam toplumunda ki bayram ziyaretleri, büyüklerin elini öpme gibi pek çok örnek verilebilir (Bozdoğan, 2003).

Öğrenilmiş Olan iletişim Modeli: Mevcut toplumsal yapı ve ailedeki iletişim biçimi bireye nasıl davranması gerektiği konusunda pek çok ipucu verir. Bu örnekleri modelleyen birey aynı tür bir olayla karşılaştığında aynı şekilde davranma eğilimi gösterir. Örneğin küçüklüğünde çok dayak yiyen çocukların yetişkin olunca kendi çocuklarını aynı şekilde dövdükleri örnekler oldukça fazladır (Bozdoğan,2003).

Bir diğer iletişim engeli ise cinsiyet farklılığıdır. Bazı durumlarda cinsiyet farklılığı da etnik farklılık gibi iletişim kurulmasını engelleyebilmektedir (Nelson ve Quick, 1995:242). İletişimde bağlamın ve durumun önemini vurgulamakla birlikte, Hargie'nin yaklaşımı, kişilerarası iletişimi öğretilen bir takım beceriler düzeyinde ele almaya devam etmektedir. Hargie, toplumsal becerilerin ve iletişim becerilerinin öğretilen niteliğini vurgularken, iyi koordine edilmiş ve bilgiye dayalı biçimde gerçekleştirildiğinde, “İletişim Becerileri Eğitimi”nin etkin bir eğitim aracı olduğunu iddia eder. Önemli olan, insanlara amaçlarına ulaşmak için izleyecekleri doğru yol haritasını verebilmektir. (Doğanay ve Keskin, 2008:13).

Her bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkiler kendine özgü olduğundan, her bireyin kendine özgü yapılar oluşturacağı varsayılır. Bu yapıların, bireyin iletişim tarzının nasıl olacağını belirlemede önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. İletişim tarzı; bireyin kendisini, başkalarını ve dış dünyayı algılama tarzı ile yakından ilişkilidir. Algılama tarzının oluşumu, bireyin sahip olduğu değerlendirme gücü, yakın çevresinden aldığı mesajlar ve bu mesajları yorumlamasının etkileşimi ile ilgilidir.

---

³⁴<http://www.aristolog.com/iletisim-tasarimi-ve-yonetimi/toplumsallasma-vebireylerarasi-iletisim>
(Erişim tarihi:23.03.2012)

Bunun yanında, bireyin çevresindekilerin iletişim tarzları da önemli bir referanstır. Bu nedenle, iletişim tarzının öğrenilen bir yönünün de olduğu görülmektedir. Bu gerekçelerle; birey toplumsal yaşamda önemli olanı önemsizden, gerekli olanı gereksizden, yararlı olanı zararlıdan, güvenilir olanı güvenilir olmayandan, yaşamında işlevsel olanı işlevsel olmayandan ayırması gerekmektedir. Bunun için gerçekte hepimizin potansiyel, doğal, birer iletişim uzmanıyızdır, olmamız da gerekir. (Demiray, 1994).

2.2.Eşlerarası İletişim

Buraya kadar olan bölümde tezin temel konusu ile ilgili olarak kişilerarası iletişim, kişilerarası ilişkilerle ilgili kuramlar, kişilerarası iletişimin öğeleri ve iletişimi etkileyen faktörler konularına yer verilmiştir.

Burada eşlerarası iletişim başlığı altındaki kişilerarası ilişkilerin özelinde eşlerarası iletişime özgü; eşlerarası iletişim süreci, etkili iletişimin eşlerarası iletişimdeki rolü ve eşlerarası uyum ile ilgili konularına yer verilecektir.

2.2.1.Eşlerarası İletişim Çalışmalarına İlişkin Alanyazını

Doğduğu an ile birlikte yaşamının hemen hemen her döneminde kendine özel bir dünyası olması nedeniyle, her birey biriciktir. Biricik olma özelliği insan olmanın en temel özelliklerinden biridir. Bireyler, biricik olma özelliğinin gereklerinden biri olarak, yaşamları boyunca diğer biricik özelliktekiler ile yakın ilişkiler içersine girme ihtiyacı duyarlar. Bütünüyle kendine yeten bir kadın ya da erkek yoktur. Bireylerin yaşamın çok önemli bir yönünü oluşturan eşlerarası romantik ilişkileri, ana-baba-çocuk arasında gerçekleşen ilişkiler ve arkadaşlık ilişkilerinin tümünü kapsamaktadır. Bu ilişkileri birbirinden ayıran temel nokta, ilişkinin niteliğine bağlı olarak yakınlık etkileşimlerinin farklılık göstermesidir (Prager, 1995).

Yaşanan diğer yakın ilişkilerde olduğu gibi, çalışmanın konusu olan eşlerarasında yaşanan romantik ilişkiler de belirli aşamalardan geçerek gelişir ve olgunlaşır. Bir

romantik ilişki, tarafların kendi içlerinde bir uyarılma ve çekim yaşamaları ile başlar, tarafların ortak duygu ve değerleri paylaşmaları nedeniyle çekimin/etkileşimin gücü artar; bu noktada taraflar birbirleri için sosyal olarak da çekici hale gelmeye başlarlar. Yaşanan bu romantik ilişki süreci kısa süreli bir flört ya da uzun dönemli bir evlilik ilişkisi biçimine dönüşebilir³⁵.

Romantik ilişki yaşayarak başlaması umulan evlilik ilişkisinin yürütücüleri olan eşlerarasındaki iletişim ile ilgili alanyazın tarandığında öncelikle evlilik ve aile kavramlarının birbirinden farkını belirleme gereği ortaya çıkmaktadır. Evlilik, farklı evlilik türleri olmasının yanında genel olarak; bir erkek ve kadın arasında toplum tarafından onaylanmış bir ilişki olarak ele alınmaktadır (Kottak, 2001). Aile ise bir grup ya da örgüt olarak tanımlanmaktadır (Özguven, 2001). “Evlilik” kavramı, “aile” kavramına göre daha belirgindir. “Aile” bir grup ya da örgüt, “evlilik” ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantılarını paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir “sözleşme”dir (Gül, 2009:21). Toplumun en küçük ve temel birimini oluşturan aile, ülkemizde devlet tarafından güvence altına alınarak, Türkiye Cumhuriyeti 1982 anayasasınının 41. maddesinde: “Aile Türk toplumunun temelidir” şeklinde yerini almaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 16’ncı maddesine göre de “Aile toplumun doğal, temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunur” (Bakırcıoğlu, 2000). Ailenin kapsadığı evlilik kurumunda temel taşı oluşturan eşlerarası iletişim aile bütünlüğünün sürdürülmesi için en önemli unsurdur.

Eşlerarasında kurulan iletişim ile diğer toplumsal ortamlarda başka bireylerle kurulan iletişim arasında önemli bir benzerlik bulunmaktadır. İnsan ilişkileri başlama, geliştirme, sürdürme ve sonlandırma şeklinde dört aşamada gerçekleşmektedir. Eşlerarasındaki ilişkiler de bu aşamalarda gerçekleşmektedir. Uyumlu evlilik ilişkilerinde sonlandırma aşamasının yalnızca eşlerden birinin ölümüyle mümkün

---

³⁵http://www.tariksolmus.org/site/frame3_data/CiftveEvlilik.pdf (Erişim tarihi: 24.09.2012)

olabileceğini belirtmektedir. Sürdürme aşaması evlilikte yüksek uyumu gerektirmektedir³⁶.

Geçmişten günümüze değin evrenselliğini koruyan evlilik kurumunun temelinde mutluluk olmak yatmaktadır. Örneğin Fowers ve Olson'a (1993) göre evlilik, bireylerin benliklerini bütünleştirdikleri, kişiliklerini geliştirdikleri ve mutlu oldukları önemli bir kurumdur. Sağlıklı bir evlilik, sürdürülen duygusal ve sosyal bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Çok mutlu insanların hemen hepsinin yalnız olmayıp, güçlü romantik ve sosyal ilişkilere sahip olmaları evliliğin mutluluk ile ilişkisinin nedeni kabul edilebilir (Diener ve Seligman, 2002). Evliliğin mutlulukla ilişkisi ile ilgili ABD Ulusal Kamuoyu Araştırması'nın 35 milyon kişiye uyguladığı anket sonuçları, evli olanların % 40'ının, evli olmayan, boşanmış, ayrılmış ya da dul kalmış olanların ise ancak % 24'ünün mutlu olduğunu göstermektedir.

Gelir, yaş ve cinsiyet farkı olmaksızın evlilerin daha mutlu olduğu belirtilmektedir (Seligman, 2007:62). Sağlıklı bir evlilik, sürdürülen duygusal ve sosyal bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Çok mutlu insanların hemen hepsinin yalnız olmayıp, güçlü romantik ve sosyal ilişkilere sahip olmaları evliliğin mutluluk ile ilişkisinin nedeni kabul edilebilir (Diener ve Seligman, 2002). Öte yandan evli bireylerin mutluluklarının evliliğin ilerleyen yıllarında nasıl bir seyir gösterdiği de önemli bir sorudur.

Evliliğin ilk günleri, eşlerin arasındaki yakınlığın fazla olduğu, mutluluk duygusunun en yüksek seviyede yaşandığı, romantizmin yoğun olduğu, sözlü sevgi ifadelerinin sıklıkla kullanıldığı zamanlardır. Yapılan araştırmalar evliliğin ilk yıllarının evliliğin geleceği üzerinde belirleyici olabilecek kadar kritik olduğunu göstermektedir (Canel, 2011a:26). Evlilik bağının kurulmasıyla birlikte eşler açısından; aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme söz konusudur (Terzioğlu ve Şener, 2002:1). İlişkinin başlangıcında, örneğin nişanlılık ve yeni evlilik evrelerinde daha yoğun olarak yaşanan ve gösterilen sevgi,

³⁶<http://e-ogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI101U.pdf>(Erişim tarihi: 15.09.2012)

hayatın rutin koşuşturmacası içerisinde sıradanlaşırsa çiftler birbirlerine sevgilerini yeterince sergilememeye, bu konuda yeterli ihtimamı göstermemeye başlarlar (Canel, 2011a:26). Bu nedenle, eşlerarası ilişkileri geliştirmek eşlerarasında yaşanan mutluluğun kesintiye uğramaması açısından önemlidir.

Evlilik ve aile kurumunun mutluluk sağlama temelinde göre yedi temel işlev vardır (zgven, 2001). Bunlar; üremek, ekonomik gereksinimleri karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlama, din eğitimi vermek, boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak ve cinsel doyum sağlamak gibi tüm toplumlarda benzerlik içeren işlevler olarak sıralamıştır. Bireyler yaşamın temel işlevlerini karşılayan evlilik durumunu yaşayabilmek için öncelikle kendilerine uygun eş seçme ihtiyaı duymaktadırlar. Bireylerin eşlerini nasıl setikleriyle ilgili olarak çeşitli kuramlar ve tezler ortaya atılmıştır. Bu kuramların temelindeki görüşe göre, eş seçimi bilinçli ve amaçlı bir seçimdir. Eş seçimi yapan bireylerin; benzerlik eşleşmesi, bireylerin ırk, sosyoekonomik düzey, fiziksel çekicilik, etnik köken, din, tutumlar, eğitim düzeyi, aile yapısı, zekâ düzeyi ve ömür uzunluğu açısından kendilerine benzerlerle eşleşme eğiliminde olmaktadır (Bacanlı, 2001). Buradan hareketle istemli eş seçim süreci içerisinde kişiye karşısındaki bireye yönelten sebeplerin arkasında yatan temel faktörün kişisel dinamikler ve kişilerarası karşılıklı etkileşim süreçleri olduğu anlaşılmaktadır.

Eş seçme süreci ile başlayan eşlerarası ilişkiler ile ilgili kuramlar ve bu kuramlardan olan romantik aşk kuramı çalışmanın bağımsız değişkeni olan romantik ilişki yaşamış bireyleri anlama açısından yararlı görülerek açıklanacaktır.

2.2.1.1. Eşlerarası İlişkiler ile İlgili Yaklaşımlar

Eşlerarası ilişkiler ile ilgili yaklaşımlar olarak bağlanma kuramı, sevgi evrimi kuramı, kişilerarası iletişime dair sosyal bilişsel kuram, psikodinamik kuram, sosyal öğrenme kuramı, pekiştireç kuramı, yükleme kuramı veromantik aşk kuramına yer verilecektir.

Eşlerarası ilişki insan hayatını etkilemektedir. İnsanla ilgilenen birçok bilim dalı da bu nedenle eşlerarası ilişkiler ile ilgili her şey üzerine durmaktadır. Eşlerarası ilişkiler süreci başlangıcından sonuna kadar iletişim ile gerçekleştiği için kişilerarası ilişkiler grubuna giren eşlerarası ilişkiler ile ilgilenen bilim dallarından biri de iletişim bilimleridir. Her kuram eşlerarası ilişkiye dair birçok konuyu kendince ele almaya çalışmıştır. Bunlar (Doğan, 2010:27):

Bağlanma Kuramı: Bowlby (1999) bağlanma kuramını bireylerin kendileri için önemli ve özel gördükleri diğer kişiler için geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamıştır. Bağlanma kuramı, insanın yakın duygusal ilişkiler kurma ihtiyacını kavramsallaştırmaktadır. Bu kuram hem tüm canlı türlerinde doğuştan var olan bağlanma sisteminin nasıl işlediğini hem de farklı yaşam deneyimlerine yanıt verebilmek amacıyla bağlanma stratejilerinde ortaya çıkan bireysel farklılıkları inceleme çabası olarak tanımlanabilir (Demir, 2009:93).

Sevgi Evrimi Kuramı: Wilson'ın bu kuramına göre sevgi üç içgüdüden kaynaklanmaktadır. Korunma, koruma ve cinsel dürtüdür. Korunma içgüdüsüne göre eşe bağımlı davranış korunma ihtiyacından kaynaklıdır. Bu da ilk çocukluk yıllarında anane figürü tarafından korunma ihtiyacının bir devamı niteliğindedir. Bu nedenle eş seçiminde özellikle erkekler annelerine benzeyen kadınları seçme eğilimlerindedirler. Koruma içgüdüsü ise eşlerin birbirini yetişkin olarak görmelerinin yanı sıra çocuk olarak da gördükleri dolayısıyla birbirlerini koruma ihtiyacı duymalarıdır. Cinsel dürtünün başlıca amacı çoğalmaktır. Ancak bu amaç kadın ve erkeklerde farklı davranışlara yol açmaktadır. Erkeklerin amacı tohumu mümkün olduğu kadar kısa sürede ve çokça yaymaktır. Bu nedenle erkeklerin seçici olmadan olabildiğince çok kadınla ilişkide bulunmaları gerekirken; genleri yayma olanağı daha az olan kadınlar ise çocuğunu edineceği erkek konusunda daha seçici olmak zorundadırlar. Bu kurama göre insanlar tek eşlilik için yaratılmamıştır. İnsanların içgüdülerini önem veren bu kuram sosyal çevreyi önemsemektedir (Hortaçsu, 1997). Sevgi ve saygının gerektiği şekilde işletilebilmesi için eğitim ve iletişim şarttır. Birey iletişim ve eğitim sayesinde çevresine uyum sağlar. Kızgınlık, inkâr, yok sayma vb. yollar bir diyalog türü değil cezalandırma olduğunun bilinmesi gerekir.

Kişilerarası İletişime Dair Sosyal Bilişsel Kuram: Miller ve Steinberg bu kuramla eşlerarası ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Genel olarak sosyal bilişsel kuramı, insanların başka insanlar hakkında nasıl düşündüklerine ilişkin açıklamalar getirir. Başkaları hakkında bilgi, tutum ve inançlarımızı kapsayan ve bize ait “bilgi bankası” adı verilen birikim aracılığıyla iletişim gerçekleşir. Eşlerarasında iletişimde aynı süreç işler. Eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik doyumu daha yüksek, çünkü eşin kendisine özgü gelenekleriyle kabul edilmesi ona göre kontrolcü ve bağımlı davranışların olmadığını aksine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğunu düşündürür (Gökmen, 2001).

Psikodinamik Kuram: İnsanlar bilinçli veya bilinçsizce kendi narsistik ihtiyaçlarını doyuran eşler arar. Eşlerden biri baskın ve agresifken diğer eş boyun eğici veya mazoşistçik düşüncelere sahip olabilir. Başka bir deyişle; insanlar ego ideallerine en iyi hizmet edecek kişiyi eş olarak seçerler. Evlilik aracılığıyla bu egolarını gidermeye çalışırlar. Öte yandan ihtiyaçların benzerliği de eşleri bir araya getiren etmen olabilir. Eşlerin benzerlik düzeyleri arttıkça evlilik uyumlarının da arttığı görülmektedir (Eraslanlı ve Kalkan, 2008:10).

Sosyal Öğrenme Kuramı: Sosyal Öğrenme Modeli Thibault ve Kelley’in sosyal mübadele kuramına uzanır. İkili ilişkilerdeki karşılıklı bağımlılığı açıklama amacını güden kuram ilişkiden alınan doyum ilişkiye bağımlı olmanın iki ayrı kavram olduğunu ileri sürmektedir. Bir birey kendisine fazla doyum sağlamayan bir ilişkiyi bağımlılığın yüksek olması nedeniyle sürdürebilir. Sosyal mübadele yaklaşımına göre bu karşılaştırma düzeyi seçenekler için karşılaştırma düzeyi olarak adlandırılmaktadır. Karşılaştırma düzeyi, bireysel yaşantılar ve gözlemlere bağlı olarak bir ilişki türü için doyum-doyumsuzluk boyutundaki nötr noktayı temsil etmektedir. Herhangi bir ilişkiden alınan sonuçlar bu nötr noktanın üstündeyse, ilişki doyum verici altında ise doyum sağlayamayan ilişki olarak nitelendirilmektedir. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise bireyin mevcut ilişkilerini olası başka bireylerle yaşamayı durumunda elde edeceği doyuma ilişkin tahminlerinin orta noktasıdır. Bu durumda kurama göre

insanlar, ilişkiyi sürdürüp sürdüremeyeceği konusunda karar verirken seçenekler için karşılaştırma düzeyini ölçüt olarak kullanmaktadırlar (Hovardaoğlu, 1996).

Pekiştireç Kuramı: Stuart'ın pekiştireç modeline göre uyumlu ve uyumsuz çiftlerin davranışları gözlemlendiğinde uyumsuz çiftlerin birlikte boş zaman faaliyetlerine pek fazla katılmadıkları, birlikte oldukları süre içinde birbirini hoşnut edecek çok az davranış sergiledikleri, çoğunlukla birbirine karşı negatif oldukları görülmektedir. Uyumsuz çiftler çoğunluk şikâyet edici, savunmacı, karşı koyucu davranış gösterirler. Eşinin ifadelerini de olumsuz olarak değerlendirme eğilimindedirler (Eraslanlı ve Kalkan, 2008: 12).

Yükleme Kuramı: Fincham ve Bradbury (1990) tarafından geliştirilen evlilikte yükleme kuramı en genel düzeyde, insanların “neden” diye başlayan sorunları nasıl cevapladıklarıyla ilgili bir kuramdır. Evlilik ilişkisinde nedensel ve sorumluluk yüklemelerinin önemi üzerinde durmaktadır. Niyet, güdü ve suçluluğu içeren sorumluluk yüklemelerinin uyumlu ve uyumsuz eşlerin birbirinden daha iyi ayırt ettiği ileri sürülmektedir (Tutarel-Kışlak, 1995).

Romantik Aşk Kuramı: Waltster'in kuramına göre âşık olma olayı, duyguları adlandırma ve sosyal öğrenmeyle açıklanabilir. Toplumsal yaşantı boyunca insanlar, kültürel varlıklardan, gazete, dergi, tv gibi çeşitli iletişim kaynaklarından âşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu (kalp çarpıntısı, uykusuzluk, gözlerin dolması gibi) ve kimlere âşık olunabileceğini (karşı cinsten uygun yaş ve fizikte gibi) öğrenirler. Eğer çevresinde âşık olunabilecek model tanımına uygun birisi varsa duygularının nedenlerini o kişide arayacak ve ona âşık olduğuna inanacaktır (Hortaçsu, 1997).

2.2.1.2. Romantik İlişkilerle İlgili Yaklaşımlar

Romantik ilişkilerle ilgili yaklaşımlar başlığı altında birincil ve ikincil olan aşk çeşitlerine yer verilecektir.

Aşk bütün toplumlarda, her kültürde ve tüm zamanlarda var olmuştur ve hemen hemen her insanın yaşamının bir döneminde en az bir kez yaşadığı ya da yaşamayı umut ettiği bir duygusal durumdur (Taştan ve Atak, 2012:521). Branden'e göre romantik aşk, iki birey arasında cinsel, duygusal ve ruhsal bir tutkunun gerçekleşmesinden dolayı her iki tarafın da birbirlerini ödüllendirdiği bir aşk türüdür (Taştan ve Atak, 2012:521).

Romantik ilişkiler; duygusal bağlılık, eşin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgilenilmesi, bu ihtiyaçların tatmin edilmesi ve eşlerarasındaki karşılıklı dayanışma süreci olarak tanımlanmaktadır. Güvenli bir romantik ilişki ve aşk yaşantısının, bireyin yaşam süreci boyunca önemli bir sosyal destek olduğu açıktır. Birçok araştırmada, sağlıklı ve güvenli olmak kaydıyla bir aşk yaşantısının bireyin benliğini değiştirdiği, kendine duyduğu güveni ve saygıyı artırdığı, belirli bir işi yapma konusunda heyecan kattığı ya da kendisini o an yapmakta olduğu işi yapmada yetkin hissettirdiği görülmüştür (Burger, 2006).

Kişilerarası ilişkiler sürecinde romantik ilişkilerin başlaması ve sürdürülmesi ile birçok ilişki modeli ortaya konulmuştur (Taştan ve Atak, 2012:521). Baldwin 1992'de kişilerarası ilişkilerde ilişkişel bir şema sunmuştur (Baldwin, 1992). Baldwin'in modeline göre ilişkişel şema hafızada yer alan bilginin üç türü üzerinde durmaktadır. Bilginin ilk türü "kendi" şemasıdır.

Bu bireyin kendisiyle ilgilidir ve ağırlıklı olarak "kendi konsepti" adıyla anılır. Kişinin kendisi ile ilgili öğelerdir. Bunlar, düşünce ve amaçlar, duygular, alışkanlıklar ve inançları içermektedir.

İkinci bilgi türü ise "öteki" ne ilişkin şemadır. İlişkide bulunan kişi veya kişilere ilişkin bilgiler içermektedir. Üçüncü tür ise "kişilerarası öğeler"e ilişkin şemadır. Öteki ile ilişkili prototip etkileşimi tanımlayan davranışsal modeller üzerinde durur. Davranışı planlayan ve davranış hakkındaki beklentilere şekil veren sosyal durumu sunmak için kullanılan tipik davranışsal sekansın prosedürel ve açıklayıcı bilgisini içerir. Davranışsal sekans hakkındaki bilgiye bağlı olarak, kişilerarası öğeler aynı

zamanda duygular ve motivasyonlar gibi davranışsal sekanslarla bağıntılı bilgileri de içerir (Baldwin, 1992).

Sternberg'e göre romantik ilişkiler, yakınlık, tutku ve bağlılık öğeleri olan bir kavramdır (Sternberg, 1998). Bu üç öge, bir üçgenin üç açısındaki her bir noktaya denk gelmektedir. Bundan dolayı, Sternberg'in kuramı "Üçgen Aşk Kuramı" olarak adlandırılmıştır. Üçgen aşk kuramında yakınlık, kişilerarasındaki yakınlığı, karşılıklı anlayışı, iletişimi ve duygusal açıdan sevgiliye bağlı olma duygularını içerir. Bunlara ek olarak, verilen ve alınan duygusal desteğe de işaret eder. Bu duygular, eşler arasında sıcak bir aşk ilişkisi yaşanmasına da yol açan duygulardır. Sevgili âşık olduğu kişiye yüksek bir değer yükler ve onun mutluluğunu artırmak için davranışlarda bulunur (Sternberg, 1998).

İnsanların gerçek yaşam ilişkilerinde birbirlerini algılama ve değerlendirmelerinde duyguların önemli bir rolü olduğuna işaret eden çalışmalar da yapılmıştır. Duygular ilişkilerin değerlendirilişini etkilemektedir.

Örneğin, mutlu eşler ilişkinin niteliğini artıran yüklemeler üretirken, mutsuz, uyumsuz, depresif eşler ise yaşadıkları sıkıntıları sürdüren yüklemelerde bulunmaktadır (Tutarel-Kışlak, 1997).

Fletcher ve diğerlerinin (Fletcher ve diğerleri, 1990) yakın ilişkiler üzerine düşünceleri teorinin oluşmasında faydalı olmuştur. Romantik ilişkiler için Fletcher dört faktör tanımlamıştır.

- İçtenlik: güven, saygı, aşk ve etkiyi içerir.
- Tutku: Cinsellik ve hayatta kalma güdüsünü içerir.
- Bireysellik: Bağımsızlık ve adaleti içerir.
- Dış faktörler: Kişisel güven ve çocukları içerir.

Romantik ilişkilerle ilgili yaklaşımlar başlığı altında birincil ve ikincil olan aşk çeşitlerine kısaca özetlenmeye çalışılacaktır.

Aşkla ilgili önemli çalışmalar yapmış olan John Lee, Yunanca sözcüklerle adlandırılan ve ilk üçünün birincil ve diğer üçünün ikincil olduğunu belirttiği 6 aşk tipi belirlemiştir. Bunlar, tutkulu aşk (Eros), arkadaşça aşk (Storge), oyun gibi aşk (Ludus), sahiplenici aşk (Mânia), mantıklı aşk (Pragma) ve özgeci aşk (Agape)'tır Lee (1973). Bunlar birincil ve ikincil aşk tipleri olarak incelenecektir³⁷.

Birincil aşk tipleri: Lee'nin birincil sınıflandırmasına göre **Tutkulu aşk** (eros), güçlü bir fiziksel çekimle başlayan aşktır. Bu aşk tipi, sevecenlik, iletişimde açıklık, ilişkide güvende olma, tutku ve ilişkiye güvenli bağlanma ile ilişkilidir. **Arkadaşça aşk** (storge), ihtirasa değil benzerliğe, birbirini gözetmeye ve ilgileri paylaşmaya dayanan, arkadaşlığın ön planda olduğu, zamanla gelişen aşk biçimidir. **Oyun gibi aşk** (ludus) ise aşkın oyun ya da keyifli bir yaşantı olarak algılandığı aşk biçimidir. Bu aşk tipi, bağlayıcılığı düşük, eğlencesi ön planda, cinselliğin ve tutkunun önemli olduğu, yoğun duygusallıktan yoksun, kısa süreli ve çok eşliliğe açık bir ilişki türüdür.

Tutkulu aşk, diğer kişi ile beraber olmak için yoğun istek duyma, yoğun fiziksel uyarılma (sıcaklık, terleme, baş dönmesi vb.), bu kişiden ayrılma halinde kendini boşlukta hissetme ve kaygı yaşama ile ilişkilidir.

Arkadaşça aşk ise, birlikte olunan kişinin mutluluğu için çaba gösterme, onunla ilgilenme, karşılıklı olarak kendini açma davranış ve deneyimlerinin paylaşıldığı, anlayış, sevgi, gözetme, saygı, şefkat ve derin duygusal yakınlık içeren duygusal bir durum olarak tanımlamıştır (Hatfield, 1988).

Oyun gibi aşk (ludus): Bağlayıcılığı düşük, eğlencesi ön planda, kısa süreli ve çok eşliliğe açık bir aşk biçimidir. Aşkını oyun olarak gören bireyler, aynı zamanda birden fazla kişiyle beraber olmaktan da hoşlanırlar ve hatta birlikte oldukları kişilerin hepsini eşit düzeyde sevdiklerine inanabilirler.

---

³⁷<http://www.varoluscuterapi.com/romantik-iliskiler-ve-ask/974> (Erişim tarihi: 18.10.2013)

İkincil aşk tipleri: Alanyazın incelendiğinde bağlanım ve aşk arasında ilişkilere yönelik çok farklı bakış açıları olduğu görülmektedir (Harvey, 1995). Lee, birincil sırada bulunan üç aşk türünün bir araya getirilmesinin ikincil aşk tiplerini oluşturduğunu belirtir. Buna göre, **Sahiplenici aşk** (mânia), ‘tutkulu aşk’ ve ‘oyun gibi aşk’ türlerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Kıskançlık, güvensizlik ve sahipleniciliğin hâkim olduğu bu aşk türünde yoğun duygular ön plandadır. **Mantıklı aşk** (pragma), ‘arkadaşça aşk’ ve ‘oyun gibi aşk’ türlerinin bir bileşimidir. Birlikte olunacak kişinin, eğitim, meslek, aile gibi bazı özelliklerinin önemli olduğu, ilişkinin uyumuna ve devam edeceğine, olumlu bir gelecek sağlayabileceğine inanılan aşk türüdür. ‘Tutkulu aşk’ ve ‘Arkadaşça aşk’ın bir araya gelmesiyle ortaya çıkan **Özgeci aşk**’ta (agape) ise kişi aşkı bir görev gibi görür. Bu aşk tipinde kişi karşısındakini kusurlarına rağmen sever; bağlayıcı ve destekleyicidir.

Mantıklı Aşk (Pragma): Devam edileceğine ve olumlu bir gelecek sağlayabileceğine inanılan ilişkilerdeki eşlere duyulan aşk biçimidir. Mantıklı âşıklar toplumsal ve kişisel özellikleri temel alarak, birlikte oldukları kişilerle uyum ararlar. Onlar için eşlerinin özgeçmişini önemlidir (dİN, eğitim, aile özellikleri). Bu tür âşıkların, ilişkiye başlamadan önce, olası eşlerinde aradıkları bazı özellikler vardır. Böylece, ilişkiye bağlandıklarında gerekli önlemleri almış, belirsizlikten kaçınmış olurlar.

Sahiplenici Aşk (Mânia): Kıskanç, güvensiz, takıntılı, biraz da hasta aşk biçimidir. Sahiplenici âşıklar ilişkilerinde yoğun bir biçimde duygusaldırlar ve âşık olmaya güçlü duygusal gereksinimleri vardır. Birlikte oldukları kişiyi her gün görmek ister ve geleceğe yönelik hayaller kurarlar. Birlikte oldukları kişiyle çok çabuk yakınlık kurarlar. İlişkilerine pek güvenmezler ve sürekli olarak birlikte oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar. Ek olarak, sahipleniciler aşkın zor ve acılı olmasından da korkar, aşkın heyecanını yaşamaktan hoşlanırlar. Çok kıskançtırlar ve eşlerinin ilişkiye kendilerinden daha fazla bağlanım göstermesini isterler. İlişkileri sorunlu bile olsa, genelde onu bitiremezler, ilişkiyi bitiren genellikle eşleri olur. Ayrılığın olumsuz etkilerini uzun süre üzerlerinden atamaz, ilişkilerinde ve ilişki bittikten sonra acı çekmekten hoşlanırlar. Onları hangi fiziksel özelliklere sahip bireylerin etkileyebileceği konusunda net değildirler.

Özgeci Aşk (Agape): Karşısındakini kusurlarına rağmen seven, onun iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşünen aşk biçimidir. En ideal aşk biçimlerinden biridir. Özgeci âşıklar aşkı vermeye inanırlar, çünkü herkes bunu hak eder. Aşkı hissetmeyi görev gibi algırlar, ancak ondan hiçbir beklentileri yoktur. Aşkın güzel olması gerektiğine inanmalarına rağmen, birlikte oldukları kişinin kendi gereksinimlerini karşılamasını beklemezler. Ancak kendilerini kurban olarak da görmezler. Fiziksel görünüm açısından genellikle belirgin bir tercihi yoktur ve genellikle bağışlayıcı ve destekleyicidirler. Ayrıca ilişkilerinde dürüstlüğe inanırlar, çok fazla duygusal değildirlir.

Aşkın her toplumda, her zaman ve her yerde bulunmaktadır. Aşk tek ve aynı olgu olmasına karşın, farklı kuramcılar aşka ilişkin farklı kuramlar ortaya atmışlardır. Aslında bu kuramların aynı olguyu yani “aşkı” tanımladıkları ve aşkın özünün de -aşkın amacı ne olursa olsun- “yakınlık” olduğu söylenebilir.

Moss ve Schwebel’e göre yakınlık, bireylerin sosyal gelişimlerini, kendilerini ayarlama düzeylerini ve fiziksel sağlıklarını etkilemektedir. Özellikle yakınlık, gelişim dönemlerinin başarıyla atlatılmasında, arkadaşlıkların pekiştirilmesinde, mutlu bir evliliğin oluşmasında tamamlayıcı role sahiptir. Bunların yanında yakınlığın fiziksel hastalıkların ve zihinsel bozukluklar oluşmasında da engelleyici olduğu da ortaya konulmuştur. Moss ve Schwebel romantik yakınlığı beş etkenle açıklamışlardır. Bu etkenlerin tamamı bir ilişkide bulunursa, o ilişkinin ideal ilişki olduğu söylenebilir. Ancak, her zaman bu etkenlerin hepsi aynı ilişkide yer almamaktadır. Bunlar, bağlılık, duygusal yakınlık, bilişsel yakınlık, fiziksel yakınlık ve karşılıklıdır (Moss ve Schwebel’den aktaran, Taştan ve Atak, 2012) .

Aşk kavramının yakınlık gibi pek çok kuramsal ve işlevsel tanımlamaları yapılmıştır. Birçok tanımlama, bireylerin aşklarını yakınlığın bu beş etkenini göz önünde bulundurarak değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Sternberg, aşkın yakınlık, tutku ve bağlılık olmak üzere üç ögesi olduğunu belirtmiştir. Yakınlığı, yakın dostluk ve bağlılık; tutkuyu, aşk ilişkilerinde cinsel duyguları harekete geçiren bir etken ve bağlılığı birinin diğerini sevdiğinin ve aşklarını sürdürmelerinin kararı olarak

tanımlamıştır. Moss ve Schwebel'e göre, Sternberg'in üçgen aşk kuramındaki aşkın üç ögesi ile yakınlığın beş etkeni aslında uyusmaktadır. Bilişsel ve duygusal yakınlık Sternberg'in yakınlığına; fiziksel yakınlık tutkuya; bağlılık ve karşılıklılık bağlılığa denk gelmektedir. Diğer farklılık, aşkın yakınlık kadar karşılıklılık üzerinde vurgu yapmamasıdır (Taştan ve Atak, 2012).

Ülkemizde aşk biçiminin ölçümü amacıyla Aşka Yönelik Tutumlar Ölçeği'nin (LAS) kullanıldığı çalışmalarda (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004; Hasta ve Büyükşahin, 2006) cinsiyet ile aşk biçimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Büyükşahin ve Hovardaoğlu'nun (2004) ilişkilerini resmileştiren (evli ya da sözlü/nişanlı) ve resmileştirmeyen (flört ilişkisi) çiftlerle yaptıkları çalışmalarında, kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin ilişkilerine daha fazla özgeci aşk biçimiyle bağlı oldukları görülmüştür. Bir başka deyişle, kadınlara göre erkeklerin daha destekleyici ve daha çok eşinin iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşündüğü belirlenmiştir. Bu bulgu ile tutarlı olarak Hasta ve Büyükşahin'nin (2006) flört ilişkisi olan ve evlilerle yaptıkları çalışmaları da, erkeklerin kadınlardan daha fazla ilişkilerini özgeci aşk biçimiyle bağlı olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu çalışma erkeklerin kadınlara göre daha fazla aşkı oyun gibi gördüklerini göstermiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

İlişki doyumu ile tutkulu ve özgeci aşk arasında olumlu; aşkı oyun gibi görme arasında ise olumsuz ilişki vardır. Arkadaşça aşk, mantıklı aşk ve sahiplenici aşk ilişki doyumu ile ilişkili değildir. Ayrıca bu çalışma, erkeklerde sadece özgeci aşk biçiminin ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Kadınlarda ise ilişki doyumunu hem özgeci aşk hem de tutkulu aşk biçimi yordamaktadır. Aşk biçimleriyle ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken, ilişkiye yapılan yatırımlardır (Halat, 2009).

Ergenlik yılları boyunca tipik bir çocukluk özelliği olan bağımlılıktan, tipik bir ergenlik özelliği olan bağımsızlığa doğru bir hareketlilik yaşanır. Bu bağımsızlık yönelimi, ergenin kimlik denemeleriyle ilişkilidir ve kendi cinsinden arkadaşlık yerine, karşı cinsten arkadaşlar edinme çabasını da içermektedir. Ergen, bu çabayla birlikte ilk flört ilişkilerini yaşamaya başlar (Taştan ve Atak, 2012:538). Ergenlikte flört ilişkileri tam bir ilişki niteliğinde değildir ve bir iki hafta, ya da bir iki ay sürer.

Beliren yetişkinlikte aşk çok daha yakın ve ciddi anlamlar taşır. Ergenlikte çıkma gruplarda [örneğin, danslar, toplantılar ve partiler] gerçekleşirken, beliren yetişkinlerin çıkmaları çift olarak çıkma şeklindedir ve daha çok fiziksel ve duygusal yakınlığı içermektedir. Hatta beliren yetişkinlik dönemindeki çıkma, cinsel ilişkilerle de sonuçlanmaktadır. Ergenlikte flört ilişkilerinde ergen tarafından, “ben burada ve şimdi kimle olmaktan mutlu olurum?” sorusuna cevap aranırken, beliren yetişkinlerde “yaşamımı nasıl bir eşle geçirmeyi düşünüyorum” sorusuna cevap arama şeklindedir. Son olarak, ilk insanlarla başlayan aşkın, bu dünyadaki son insanla son bulacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır³⁸.

Buraya kadar eşlerarasında yaşanan romantik ilişkilere ilişkin yaklaşımlar incelenmiştir. Sonraki bölümde eşlerarası iletişim sürecinin işleyişi incelenecektir.

2.2.2. Eşlerarası İletişim Süreci

Eşlerarasında yaşanan ilişkileri daha iyi anlayabilmek için eşlerarasında yaşanan iletişim süreci incelemekte yarar görülmektedir. Bu bölümde eşlerarası iletişim süreçleri incelenecektir.

Sosyal yaşamın en önemli yapı taşı ailedir. Aile, toplu halde yaşayan insanoğlunun bağlı olduğu en önemli topluluk olarak görülebilir. İnsanoğlunun oluşturduğu bütün topluluklarda olduğu gibi, ailenin devamı ve niteliği de büyük oranda onu oluşturan bireylerin karşılıklı paylaşım ve etkileşim gücüne göre şekillenmektedir. Nitelikli, uyumlu ve mutlu bir aile yaşamı, onu oluşturan bireyler arasındaki iletişim sürecinin nasıl işlediğine bağlıdır. İletişim sürecinde yaşanan aksama veya sorunlar aile yaşamını doğrudan etkilemekte, bu durum aile fertlerinin diğer yaşam alanlarına da yansımaktadır. Toplumun diğer katmanlarına ve yaşam formlarına yansıyan bu aksaklık ve sorunlar toplumsal anlamda çözülmesi gereken problemlere zemin oluşturulmaktadır³⁹.

---

³⁸<http://www.varoluscuterapi.com/romantik-iliskiler-ve-ask/974>(Erişim tarihi:11.10.2013)

³⁹<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI201U.pdf> (Erişim tarihi: 11.09.2012)

Herkesin sevgisini göstermesinin farklı yolları vardır. Bazıları sevgisini doğrudan kelimelere dökmeyi tercih eder, bazıları eşini mutlu edecek bir şeyler yaparak sevgisini göstermeye çalışır, bazıları da hislerini dokunarak ya da sarılarak aktarmayı tercih ederler (Canel, 2011a:9). İletişim süreci çeşitli unsurlardan oluşan ve dış etkiye açık bir sistematik özellik taşımaktadır. Etkili iletişim için, öncelikle bu unsurların çok iyi tanınması gerekmektedir. Ayrıca, bunları etkili kullanmak iletişim becerisinin gücünü de belirlemektedir. Bu nedenle aile yaşamının devamlılığı, aile içi iletişim ve etkileşime göre şekillenmektedir. İletişim becerisi yüksek çiftlerin evlilik doyumlarının da yüksek olduğunu, iletişim problemleri yaşayan çiftlerin ise evlilik doyumlarının daha düşük olduğunu doğrulamaktadır. Hatta evlilik doyumu üzerinde etkili olan en önemli faktör olarak, eşlerin arasındaki iletişim becerisi gösterilmektedir (Tutarel-Kışlak, 1995).

İki insanın bir araya gelerek, aynı zamanı ve mekânı paylaşmaya başlamasıyla iki kişilik bir psikolojik sistem kurulmuş olur. Evlenerek bir araya gelen bu iki kişinin amacı, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını giderecek bir ortam yaratmalarıdır (Gülerce, 1996). Evlilik ilişkisi içerisindeki çiftlerin, evlilik ilişkisinin gelişimi süresince ve eş olma konusundaki görevleri şu şekilde tanımlanmıştır. Birinci sırada eşlerin bağlılık ilişkisi hakkındaki değerlerinin neler olduğu ve ilişkilerini sürdürme konusundaki niyet ve çabalarını bilmeleri gerekliliğidir.

İkincisi birbirlerine gösterdikleri ihtimamdır. Bu aşamada evlilik ilişkisine gösterilen ihtimam, evliliğin devamını garantileyecek ve uygun özenin, evlilik ilişkisinde var olup olmadığıdır. Diğer önemli bir görev ise çiftler arasında kurulan iletişim tarzıdır. Çiftin sözlü, sözsüz ve sembolik mesajlarda ortak anlamları paylaşabilmesidir. Uzun süren evlilikler, çiftin her ilişkide mutlaka var olan çatışmaları çözme becerisinin bir göstergesidir. Bu basamakta eşlere düşen en önemli görev, çatışmalarını nasıl etkili bir şekilde çözebileceklerini ve nasıl uzlaşmaya varabileceklerini öğrenmeleridir. Son basamak ise anlaşmadır. Eşin, diğer eşin açık ve örtülü mesajlarını, beklentilerini algılaması ve yerine getirmesidir (Nichols, 2005).

Sistem yaklaşımı açısından ele alındığında iletişim, süreci oluşturan temel bileşenler ve bu bileşenlerin eşzamanlı çalışmasıyla gerçekleşir. Fikirlere kaynaklık etmenin yanında, bunları aktarma gücü ve becerisine sahip olunması gerektiği gibi, bunları aktarmak için uygun bir ortamın bulunması ve mesajın onu alacak bir alıcıya ulaşması gerekir. Ancak iletinin alıcıya ulaşması, süreci tamamlamaya yetmemektedir. Alıcının iletileni, iletilmek istenene en yakın oranda almış olması ve bunu aldığını belli edecek şekilde tepkide bulunmasını gerektirmektedir. Bu açıdan iletişim, döngüsel bir sistem özelliği taşımaktadır⁴⁰.

Öncelikle aile içinde iletişimsizlik diye bir şey söz konusu olamaz. Buna göre sessiz oturan bir kişi bile iletişim de bulunuyordur. Bu kişinin oturuşu, pozisyonu, yüz ifadesi vb. pozisyonları da bir iletişim içeriğidir. İletişimde sadece konuşmak değil konuşmanın tonu vurguları bile önemlidir. Eş ile kurulan iletişimde, içerik dışında ilişki boyutu da önemlidir. Sözelimi "rica etsem şu kapıyı kapatır mısın" ifadesi ile "Sana kaç kez söyledim şu kapıyı kapat!" Her iki ifadenin de içeriği aynıdır. Ancak söylerken kullanılan ifade biçimi ve vurgular hatta ses tonu oldukça farklıdır. Aynı cümle farklı söylenme tarzlarıyla farklı anlam kazanabilir. "Zannediyorum" sen hatalısın, zannediyorum sen "hatalısın" cümlelerinde bu ilişki farklılığı görülebilir. Tarafların işaret ettiği odak iletişimde tarafların farklı şeylere odaklanmaları ya da işaret etmeleri zaman zaman oldukça önemli çatışmalara sebep olabilir. Sözelimi eve geç gelen bir eşe sürekli olarak söylenen eşe, diğer eş "sen sürekli olarak dırdır yaptığın için geç geliyorum" diyebilir. Bu noktada eşlerin farklı vurgulamaları ve gerekçelerini iletişimde benzer noktalara getirmek oldukça zor olabilir⁴¹.

2.2.3. DeVito'ya Göre Aile İçi İletişim Biçimleri

İletişim üzerine yapılan kuramsal çalışmalar ailenin dinamiklerini anlamak açısından önemlidir. Çünkü aile birçok yönden insan iletişiminde özgünlükler taşır. Kuramcılar

---

⁴⁰<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI201U.pdf> (Erişim tarihi: 11.09.2012)

⁴¹<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/aileterapisindesosyalhizmet3.htm> (Erişim tarihi: 13.09.2012)

birçok kavramı karşılaştırmakta ve aile ile iletişim kavramlarını işlemektedir. Çünkü herkes onların ne olduğunu bilmekte ama herkes bu kavramları farklı tanımlamaktadır.

Aile içi iletişim denilince, eşlerarası iletişim, ebeveyn-çocuk iletişimi, kardeşlerarası iletişim, kuşaklar arası (yetişkin-yaşlı) iletişim akla gelmektedir. Tüm bu iletişim biçimlerinde bireylerin birbirlerini anlam kodları çerçevesinde anlamaları, hem rasyonel hem de duygusal anlamda karşılıklılık esasına dayanan ilişkide bulunmaları, aile içi rolleri işlevsel kılacak şekilde paylaşımları ve bireysel alanlarının özerkliğinin hak ve sorumluluklar bağlamında özgür bırakılması esas alınmalıdır. Özellikle bu faktörler eşlerarası iletişim için geçerlilik taşımaktadır.

Watzlawick (Gökçe, 2001), insanoğlunun her halinin bir mesaj (ileti) ifade ettiğini, dolayısı ile iletişimsizlik halinin mümkün olmadığını belirtir. Buradan yola çıkarak iletişim ister sözlü ister sözsüz, ister yazılı isterse jest ve mimikler aracılığı ile olsun bireyler arasında bir anlam ifade eder. Dolayısı ile iletişim bireyler arasında anlamların ortak paylaşımı olarak tanımlanır. Aile içi iletişim ile ilgilenen araştırmacılar evlilik etkileşiminin bir sistem olduğunu bu sistemde kocanın karısına yönelik bir sonraki davranışının karısının kocasına gönderdiği önceki mesaja bağlı olduğunu belirtirler (Klein ve White, 1996: 171). Aile içinde eşlerin birbirleri arasındaki ilişkileri, anne-baba olarak çocukları ile olan ilişkileri ve kardeşlerin birbirleri ile olan ilişkileri böyle bir iletişim süreci içinde gelişir. Aile içindeki bireylerin tüm varlığı bizzat iletişimin kendisini oluşturmakta ve aile içi iletişim adını almaktadır. Çünkü sosyal bir organizasyon olan aile kendi içinde bir yapılanma oluşturmakta ve ilişkiler bu yapılanmaya göre anlam kazanmaktadır. Eğer kurduğumuz iletişim paylaşımcı, uzlaşmacı ve eşitlikçi bir durum alıyor ise aile içi ilişkilerin demokratik olduğundan söz edilir.

Aksi durumda erkeğin sözünün geçerli olduğu ve ilişkilerin paylaşımcı olmayan bir biçim aldığı durumlarda ise ilişkiler hiyerarşiye dayanalı otoriter bir yapı sergiler. Bu durumda ayrışmacı ataerkil ilişkiler gelişir, iletişimin kurulması beklentilere dayanır ve iletişim dolaylı ve sözsüz bir biçim alır. Bu iletişim türü ilişkiyi zedeler ve sorunlu hale getirir. DeVito aile içi iletişim biçimlerini dört grupta toplanmaktadır.

Eşitlikçi İletişim Biçimi: Birincil ilişkilerin sınanmasına iyi bir hareket noktası oluşturan eşitlikçi iletişim biçiminde, her birey iletişime eşit bir katılım göstermektedir. Böylece aile üyeleri birbirleriyle güvenli ve ahenkli bir uyum sağlamaktadırlar. Benliğin dışa vurulması sürecinde her birey, diğerine katılmaktadır. Bireyler hemen her konuda, duygu ve düşüncelerini ortaya koydukları için, beklentilere uygun rollerin yerine getirilmesi süresince deneyimin artırılması, aile çatışmalarının unutulması öfkenin artmasına engel olunması konularında yardımcı bir iletişim biçimidir (DeVito, 2007).

Toplumumuzda aileler yakından incelendiğinde, aile üyelerinin birbirleriyle doğrudan ve açık iletişim kuramadıkları ve demokrasiyi sözde savundukları görülmektedir. Aile üyeleri, bastırılmış duyguların yoğunluğu ile ulaşmak isteyip de iletişim kuramamaktadır. Dış görünümü ile “modern aile” görüntüsü veren ailelerde bile demokratikleşmenin tam olarak sağlanamadığı görülmektedir. Bu nedenle anne-babanın bireysel varoluş güvencesine sahip olması, düşüncelerini özgürce açıklaması ve sorgulayıp tartışması, aile içindeki etkileşimin sağlanabilmesi açısından önemlidir⁴².

Dengeli Dağılan İletişim Biçimi: Ailede belirli alanlarda uzman olan aile üyeleri, bir yandan bu yöndeki rollerini daha iyi yerine getirirken, diğer yandan da ailenin çeşitli gereksinimlerini karşılamış olmaktadır. Dengeli dağılan iletişimin ortaya çıkmasında diğer bir koşul ise, kadın ve erkeğin uzmanlık alanlarının eşit dağılım içinde olmasıdır (DeVito, 2007).

Evlilik ilişkisinde de eşlerin duygu, düşünce ve isteklerini birbirlerine iletmedeki başarısızlıkları sorunlara sebep olurken, yeterlilikler ise dengeli ve uyumlu ilişkiler kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktadır (Olson ve Diğerleri, 1996).

Dengesiz Dağılan İletişim Biçimi: Bireylerden biri, bu iletişim biçimiyle daha dominant hale gelmektedir. Bu kişi karşılıklı iletişim alanlarının yarısından çoğunda daha etkili olmaktadır. Aynı zamanda ilişkilerin kontrolünde düzenleyici olmaktadır.

---

⁴²<http://notoku.com/ailede-iletisim/> (Erişim tarihi: 23.04.2011)

Çünkü bu kişi daha akıllı ve daha bilgilidir. Aile içi karar dağılımında odak oluşturmaktadır (DeVito, 2007).

Tekelci İletişim Biçimi: Bazı toplumlarda aile hacmi oldukça büyümüştür. Çünkü iki ya da üç kuşaktan aile üyesi ve onların çocukları bir arada yaşamaktadırlar. Geleneksel aile olarak adlandırılan bu aile, toplumsal bir birlik olmaktadır. Aile içinde evin en yaşlı erkeği (ya da o toplumun kültürüne göre en etkili aile üyesi), başat bir karakter kazanmıştır. Bu otorite sahibi kişi, iletişimde diğerleriyle konuşmaktan çok yalnızca kendi düşüncelerini bildiren, azarlayan kişi olmaktadır. Bazı durumlarda, diğer aile üyelerinin fikirlerine başvursa bile, sonuçta yine kendisi haklıdır (DeVito, 2007).

Ailede başlayan etkileşim, geniş topluma, Başka bir deyişle; “evrensel” boyuta ulaşır. Bireyin ait olduğu aile ve ailenin içinde yer aldığı toplum birbirleriyle etkileşim içerisinde şekillenmektedir (Özgüven, 2001). Aile, toplumun da bir parçasıdır ve doğal olarak toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır. Toplumsallaşmaya ilk adımını attığı aile içinde birey, pek çok engelle karşılaşır, çatışmalar yaşamakta, aynı zamanda yaşadığı etkileşimler sayesinde gelişip olgunlaşmakta ve bir anlamda işlevlerini etkili biçimde gerçekleştirme durumuna gelmektedir (Bulut, 1993).

2.2.4. Etkili İletişimin Eşlerarası İletişimdeki Rolü

İnsanın doğası gereği, yaşamını tek başına sürdürmede önemli sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu durum insanların bir arada yaşaması olgusunu doğurmuştur. Sosyalleşme sürecinin en temel aracı olarak iletişimin, duygu ve düşüncelerin insan toplulukları arasında sözel veya bedensel hareketler kullanılarak değiş tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim süreci olarak tanımlanması mümkündür. Aileler ne kadar sağlıklı, iyi bir iletişim içinde, özerk, kendinin ve diğer insanların istek ve ihtiyaçlarının farkında bireyler yetiştirirse, toplumun da o kadar sağlıklı ve istenilir düzeyde olacağını düşünmek yanlış olmayacaktır (Çavuşoğlu,2007).

Herkesin sevgisini göstermesinin farklı yolları vardır. Bazıları sevgisini doğrudan kelimelere dökmeyi tercih eder, bazıları eşini mutlu edecek bir şeyler yaparak sevgisini göstermeye çalışır, bazıları da hislerini dokunarak ya da sarılarak aktarmayı tercih ederler (Canel, 2011a:9). Evlilik bir iletişim ve etkileşim sistemi olduğuna göre, bu sistemin canlılığı, karı koca arasındaki sözlü ya da sözsüz bildirimlerin, mesajların alınıp verilmesiyle ölçülür. (Terzioğlu ve Şener, 2002:122). Kimi zamanlarda kişiler eşlerinin her duygusunu ve düşüncesini eşi söylemeden bilebilmesi mümkün değildir. Sağlıklı ailelerde eşler birbirleriyle daha açık, daha net, daha sık ve doğrudan iletişime geçerler. Birbirlerinin söylemeye çalıştıklarını dinlerler ve birbirlerini doğru olarak anlarlar. Başarılı bir iletişime sahip olan bir ailede aile bireyleri birbirleriyle duygularını, düşüncelerini, hayallerini, korkularını, ümitlerini, acılarını, sevinçlerini, deneyimlerini ve gereksinmelerini paylaşır (Canel, 2011b:8). Eşler birbirlerine sözel mesajlar göndermelerinin yanı sıra yüz ifadesi, jest ve mimikler, el, kol hareketleri ve yüzdeki ifade, beden duruşu, ses tonu ile de sözsüz mesajlar iletirler. Eşlerin sözel mesajlar kadar sözel olmayanları da geliştirmesi sağlıklı iletişim konusundaki başarısını artırır. Yakın ilişki yaşayan bireyler sözel olmayan ifadeleri kullanmada daha fazla çaba gösterirler (Polat, 2006:37). Gün içerisinde eşlerin birbirlerine dokunmaları, sarılmaları, sevgilerini ifade etmeleri, sürprizler ve hediyeler hazırlamaları, el ele tutuşmaları, baş başa bir şeyler yapmaları evlilik ilişkilerini her yönden olumlu etkiler (Canel, 2011a:76).

İnsanlar evlenmeye karar verdiklerinde, daha önceki yaşamlarından daha mutlu olacaklarını düşünme eğilimindedirler. Gerçekte iki insanın uyumlu bir şekilde geçinebilmesi ve evlilikte doyum sağlayabilmesi için büyük bir potansiyelleri vardır. Ancak insanlar sıklıkla kendilerini diğer insanların mutlu edeceği, kendilerinin de diğer insanları ve eşlerini mutlu edecekleri düşüncesi ve beklentileriyle evlenirler. Araştırmalar, evlilikten önce mutluluğa eğilimli olanların mutlu, evlilikten önce mutsuz olmaya eğilimli olanların mutsuz olduklarını göstermektedir. Aslında evlilik, yetişkinlerin hayatlarında en çok doyum sağlamalarına yardım eden ilişki olmasına rağmen, kendi kendine mutluluk yaratmayan bir faktör olduğu görülmektedir. Mutluluk, kişilerin birbirleriyle sağlıklı ve doyurucu etkileşimleri sonucunda vardıkları bir noktadır (Kaye, Nick ve James, 1977). Birbiri ile etkileşen, evlilik ve

aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumunda, bireylerin öznel algısı değil aralarındaki ilişkinin niteliği değerlendirilmektedir. Bu nedenle evlilik uyumunda eşlerden her birinin iyi bir ilişki sürdürebilme kapasiteleri de önemlidir (Kışlak ve Çabukça, 2002). Açık, etkili ve nitelikli iletişim, evlilik başarısını ve mutluluğu pozitif yönde etkiler. İletişim evliliğin başarısında pek çok faktörle ilişkili ve sorunların çözümünde pek çok dinamikten daha çok önemlidir (şener ve Terzioğlu, 2008).

Bir süreç olarak iletişim, bir mesajın bir göndericiden bir alıcıya aktarımını kapsar. Etkili iletişim ise bir mesajı karşı tarafa doğru biçimde aktarma ve karşı tarafın da mesajı doğru olarak algılamasıdır. Etkileşimin niteliği, sahip olunan iletişim becerilerine ve bunun kullanım durumuna göre biçimlenmektedir. İnsanoğlunun sahip olduğu birikim, bilgi ve deneyimleri başkalarına aktarmanın tek yolu bu becerilerin kullanılmasıdır. Dolayısıyla insanlığın oluşturduğu medeniyetin devamı ve gelişmesi bu temel becerilerin nitelikli kullanılmasına bağlıdır.

İletişim becerisi, "saygıyı ve empatiyi temel alarak, duygu ve düşünceleri karşıdaki kişiye maske takmadan 'ben dili' ile iletebilme, etkili dinleyebilme, somut konuşarak uygun bir biçimde kendini açabilme, 'ben' savaşını vermeden başkalarını küçük görmeden kendi haklarını koruyabilme, sözel mesajlarla sözel olmayan mesajlar arasında tutarlılık sağlayabilme biçiminde bireyin, karşısındaki kişilerle doyum verici ilişkiler kurabilmesini sağlayan ve başkalarından olumlu tepkileri getiren, bireyin toplum içinde yaşamasını kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar" olarak tanımlanabilir⁴³. Aile içinde iletişim; aile bireylerinin olumlu ve olumsuz duygu ve düşüncelerini, sözel ve sözel olmayan dil kullanarak, karşılıklı olarak anlama ve anlatma işlevidir. İyi bir iletişim, ailede, kişilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına, kaynakların kullanımında beraberliğin sağlanmasına, davranışlarda koordinasyona, amaçların belirlenmesine, kişilerin kendilerine ve diğer kişilere saygı duymalarına olanak sağlamaktadır (Bulut, 1993: 9-10). Karşılıklı anlaşılma, her evlilik kurumunun temelinde yatan beklentidir.

---

⁴³<http://www.pdrciyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>(Erişim tarihi: 23.04.2011)

İletişim ihtiyacı, iletişimsel beklentiler, kadın ve erkekte farklılık göstermez (Terzioğlu ve Şener, 2002). Aile içi paylaşım ve etkilenimin en üst düzeyde olması ve etkileşimin çok güçlü olması gerekir. Bunu sağlamak için aile bireylerinde bulunması gereken bazı becerilerden söz edilebilir. İletişim aile sisteminin işleyişinde, işbirliği ve karar verme gibi işlevlerinde gereklidir. Aileler ile yapılan araştırmalarda da, iyi iletişimin bulunduğu ailelerde, aile ilişkilerinden sağlanan doyumun daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. İyi bir iletişim, ailede, kişilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına, kaynakların kullanımında beraberliğin sağlanmasına, davranışlarda koordinasyona, amaçların belirlenmesine, kişilerin kendilerine ve diğer kişilere saygı duymalarına olanak sağlamaktadır (Bulut, 1993: 9-10).

Kişiler arasındaki iletişimin sağlıklı ve etkili olabilmesi için beş temel ön koşul bulunmaktadır. Bunlar; doğallık, kabul etme/saygı, empati, dinleme ve konuşma becerileridir.

Doğallık: İnsan ilişkilerini ilerleten, uzun uzun kafa patlatılan stratejiler, kurgular değil, doğallık ve spontanlıktır⁴⁴. Burada kastedilen kişinin açık ve dürüst olmasıdır. İlişkilerin başlangıcında insanlar hep iyi ve güzel yönlerini göstermek çabası içine girer. Bir süre sonra da bu oyun, alışkanlık halini alıp sıkıntı verici bir boyuta varır. Doğru olansa, kişinin nasılsa öyle davranmasıdır. Uzmanlara göre, doğal davranmak sağlıklı bir ilişki için yapılacak en güzelyatırımdır⁴⁵. Evlilik, aile ilişkisinin kurulduğueşlerarasında birliğin, açık ve güvenilir ilişkinin, etkili biriletişimin olduğu, bireylerin doğal davranabildiği, kişisel farklılıkların yaşanabildiği ve bireylerin maddimanevi ihtiyaçlarını karşılayabildiği, yakınlık, kızgınlık ve cinsellikle ilgili duyguların yaşanabildiği endoğal ilişki biçimidir.

Kabul Etme/Saygı: Bir yerde insanlar arasında karşılıklı saygı yoksa orada işbirliğinden, başarıdan, verimlilikten ve mutluluktan söz etme olana yoktur. Bu yüzden sağlıklı insan ilişkilerinin kurulmasının önemi çok büyüktür (Bilen, 2004). Eşlerarası ilişkilerin sağlıklı olması eşlerin yaşadıkları topluma daha kolay uyum

⁴⁴<http://www.dpdanismanlik.com/basin-cn10.html> (Erişim tarihi: 02.01.2013)

⁴⁵<http://askiliskiler.mahmure.com/ask/Mutluluki%C3%A7indo%C4%9Fall%C4%B1%C4%9F%C4%B1-se%C3%A7in-/179155>(Erişim tarihi: 09.04.2012)

sağlamalarını, daha başarılı ve mutlu olmaları üzerinde etkili olacaktır. Açık ve samimi iletişim saygının en önemli noktasıdır. İletişim insanlara önemli olduklarını anlatır ve onlara ne düşünüldüğünü ve hissedildiğini bilme hakkı tanır. Saygının en önemli işaretlerinden birisi karşıdaki ile açık, dürüst ve tam bir iletişim kurmaktır (Güler, 1990). Saygı duyulan kişi kendisini değerli hissetmektedir. Bir kişinin varlığına saygı duymak demek bu kişiyi kendine özgü nitelikleri ile kabul etmek demektir. Kişilerarasındaki ilişkilerde çıkan en önemli sorun, belki de kişilerin genellikle birbirlerini kendilerine özgü özellikleri ile kabul edememesi ve herkesin karşısındaki kişiye kendi tercihlerini dayatmasıdır. Saygı insanları birbirine bağlayan ve sevgi ile karşılık bulması gereken bir değerdir (Bozdoğan, 2003).

Empati: Eşlerarasında empati, beraberliği olumlu yönde etkileyecek önemli faktörlerden faktörlerinden biridir. Eşlerarası iletişimde, iletişimin gidişatını belirleyen en önemli unsurlardan biri empati kurabilmektir. Çünkü empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır.

Empatinin, kendini açma, toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisi vardır. Başka bir deyişle; diğer insanlara kişisel duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve sosyal duyarlılığı yüksek olan kişiler aynı zamanda empati kurma becerisine de sahiptirler (Dökmen, 2004). Empati becerisi gelişmiş insanlar, başkaları tarafından sevilir ve kabul edilerek onaylanırlar (Gürgen,1997:140). Bell ve Hall (1954) yaptıkları araştırmada, liderlik özelliğine sahip kişilerin empati kurma becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak bunu yapabilmek oldukça zor ve çaba harcanması gerekmektedir. Birçok insan, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamasına karşın bunu doğru ifade edememektedir (Gürgen,1997:140). Karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlasak bile, eğer anladığımızı ona ifade etmezsek empati kurma sürecini tamamlamış sayılmayız. Karşımızdaki insanlara empatik tepki vermenin başlıca iki yolu vardır: Yüzümüzü ve bedenimizi kullanarak ve sözlü olarak onu anladığımızı ifade etmek. Empatik tepki vermenin en etkili yolu herhalde bu ikisini birden kullanmaktır (Dökmen, 2004).

Long ve Angera çiftlere verilen empati eğitimden altı ay kadar sonra eşini daha empatik olarak algılayan eşlerin ilişkilerinden aldıkları doyumunda arttığını belirlemişlerdir (Tutarel-Kışlak, 1999). İlişkinin başarılı bir şekilde devam edebilmesi, karşısındakiyle başarılı bir empati kurabilmekle alakalıdır. Başarılı bir empatinin varlığı, çiftlerin birbirlerine karşı duygu ve düşüncelerini tam olarak yansıtabilmeleri için gereklidir⁴⁶. Bu durumda eşlerden herbirinin empati kurarak kendini diğer eşin yerine koymasıyla onun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışması ilişkilerine olumlu katkıda bulunacaktır. Eşin bencil yönleri davranışlarına ne kadar az yansır ve empatik anlayışı ne kadar yüksekse, evlilik uyumu da buna bağlı olarak artmaktadır. Empati duygusal açılımı başlatmakta ve incinme durumunda devreye girerek bağışlama süreçlerini harekete geçirip doyumun yüksek kalmasını sağlamaktadır (Kışlak, Çabukça, 2002).

Empati üç temel öğeden oluşmaktadır. Bir insanın karşısındaki bir kişi ile empati kurabilmesi için gerekli olan bu öğeleri şöyle sıralayabiliriz (Dökmen, 1998:134-140);

- Empati kuracak kişi kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır.
- Empati kurmuş sayılmamız için, karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamamız gereklidir.
- Empati tanımındaki son öğe ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesi davranışdır.

Empatik iletişim becerisini geliştirmek daha eşler arasında sağlıklı ilişkilere zemin hazırlayacaktır. Eşlerin iletişimde kendilerini partnerinin yerine koyması, onu anladığını ifade etmesi yaşanacak pek çok iletişim sorununun da oluşmasına engel olacaktır.

Dinleme Becerileri ve Dinleme Biçimleri: Özer (2006) iletişim becerisi sürecinin öncelikle dinleme becerisiyle başladığını belirtmiştir. Tutar ve diğerleri (2005)'a göre

---

⁴⁶<http://askiliskiler.mahmure.com/ask/Mutluluki%C3%A7indo%C4%9Fall%C4%B1%C4%9F%C4%B1-se%C3%A7in-/179155>(Erişim tarihi: 09.04.2012)

dinlemek bir saygı gösterisidir. Karşısındaki kişi tarafından dinlenen birinin özgüveni artar, kendisiyle barışık mutlu bir kişi olma olasılığı yükselir.

Kişilerarası ilişkilerde başarılı olmanın en temel koşulu, karşımızdaki kişiyi dikkatle dinlemektir. Çoğu zaman dinleme olayının çok kolay ve pasif bir iş olduğu sanılır. Oysa dinlemek oldukça zor ve aktif bir iştir (Özkalp ve Kocacık, 1997). Dinlemek, ona sen varsın sana değer veriyorum demenin en doğru yoludur. Dinleme davranışı güçlü ve önemlidir (Cüceloğlu, 2001:185). Etkin dinleme sadece duyma anlamına gelmez. Aynı zamanda sözcükleri anlamayı ve aktarılmak istenen mesaj algılamayı ifade eder. Sadece mesajı algılamak da yeterli değildir, bunu karşıdaki kişiye göstermek gereklidir (Hale ve Whitlam, 1995:159).

Nirenberg'ten aktaran DeVito (1988) üç tür dinlemeden söz etmiştir. Birincisi, dinliyormuş gibi görünmektir. Bu durumda dinleyen konuşmacının yüzüne bakar, hatta bazen “evet”, “Hımm” gibi dinlediğini belirten sesler de çıkarabilir. Ancak durum hiç de öyle değildir. Dinleyen, konuşmacıyı kesinlikle dinlememekte, yalnızca dinliyor gibi görülmektedir. İkincisinde ise dinleyen konuşmacıyı dinlemekte ve bazen konuşmanın bazı bölümlerini sonradan tekrar da edebilmektedir. Bu duruma yarı yarıya dinleme denilir, çünkü dinlenen konu ile ilgili bir düşünme gerçekleşmemektedir. Üçüncü ise tam ve etkili dinlemedir. Etkili dinlemede, dinleyici konuşmayı dinlerken, aynı zamanda, konu ile ilgili düşünür ve yorum yapar. Etkili bir iletişim için tam dinleme yapmak gerekmektedir. “Dinlemek, en önemli iletişim eylemidir.” (Cüceloğlu, 2007). Karşıdaki kişiyi dinlemek ve anladığını göstermek iletişimin daha etkinli olmasını sağlayacaktır. Bundan dolayı da dinlemenin öğrenilmesi gerektiği ve iyi bir dinleyici olabilmenin ancak bilinçli bir çaba ve özveri ile gerçekleşebileceği akla gelmez (Zıllıoğlu, 2007). Dinleme için dört adım bulunmaktadır. Bunlar:

- Etkin dinleme: Dinleme, katılım gerektiren bir süreçtir. Bir konuşmanın anlamını tam olarak kavrayabilmek için soru sormanız, geribildirimde bulunmanız gerekmektedir Başka bir deyişle; iletişim sürecinde işbirlikçi olmanız gerekmektedir.

- Empati kurarak dinleme: Empati, kişinin iletişim sırasında karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlayabilmesini ve böylece duyarlı bir yaklaşım içinde olmasını sağlar. Empati kurarak dinleyen kişiler iyi bir dinleyici olmalarının yanı sıra, karşıdaki kişinin dile getirmediği duygularını da sezebilir, bakış açılarını kavrayabilirler.
- Açıklıkla dinleme: Açıklıkla dinlemek için en önemli kural, yargılamadan önce sözün ve konuşmanın tamamını duymaktır. Ön yargılarımız, eleştiriye açık olmamamız, bazen de karşı tarafın yargılayıcı tutumu açıklıkla dinlememizi engelleyebilir. Açıklıkla dinleyemediğimiz zaman karşımızdakiyle aramızda anlaşmazlık oluşur ve iletişimde kopukluk olur.
- Farkında olarak dinleme: Farkında olarak dinlemenin iki bileşeni vardır. Birincisi, söylenenleri tarih ve insanlarla ilgili olan kendi bilgilerinizle karşılaştırmak, ikinci bileşeni ise uygunluğu dinlemek ve gözlemlemek⁴⁷.

Dinleme Çeşitleri: Korkut (1996) iletişimin daha sağlıklı olmasını sağlayan becerileri, etkili dinleme ve etkili tepki verme olarak özetlemiştir. İletişimde kişisel sebeplerden oluşan engelleri aldırarak bireylerin olumsuzlukları analiz etme ve kendi paylarına düşen yanlışları düzeltmeye gösterecekleri özenle mümkün olur. Dinleme türleri şunlardır⁴⁸:

- Görünüşte Dinleme: Bazen karşınızdaki kişi dış görünüşüyle dinliyormuş gibidir, fakat iç dünyası bambaşka yerlerde. Ya da kafasında sizin söylediklerinizden daha önemli bir konu vardır.
- Seçerek Dinleme: Anlatılan kısımlar da kendi ilgi alanına giren kısımları dinler.
- Saplantılı Dinleme: Duygusal yönden saplanmış dinleyicilerdir. Sürekli bir duygusal tonu taşımak isterler; ne söylerseniz söyleyin ondan bir espri, gülünecek bir şey çıkarmak isteyenler olabileceği gibi, her söylenenden hüzünlü bir şeyler çıkarmaya çalışanlarda vardır. Böyle belirli bir duyguya saplanmış dinleyiciler kendi ilgilendikleri duyguların dışında işittiklerini, hemen o anda unuturlar.

---

⁴⁷<http://www.paradoks.org> (Erişim tarihi: 03.05.2012)

⁴⁸<http://www.paradoks.org> (Erişim tarihi: 03.05.2012)

- Savunucu Dinleme: Ne duyarsa duysun her söyleneni kendine yönelmiş bir saldırı sayar ve hemen karşı savunmaya geçer.
- Tuzak Kurucu Dinleme: Bu tür dinleyiciler hiç seslerini çıkarmadan dinlerler, çünkü bunlar dinledikleri bilgiden yararlanarak karşıdakini zor duruma bırakacak fırsatlar yakalamaya çalışırlar. Hatalarını bulmak, açık aramak, eksikliklerini ortaya çıkarmak için dinlerler.
- Yüzeysel Dinleme: Konuşanın kullandığı kelimelerin yüzeyinde kalır ve asıl altta yatan anlama ulaşamazlar.
- Aktif Dinleme: Bir kimseyle konuşurken, onun demek istediğiyle bizim anladığımızın aynı olup olmadığını dinlemeye “ geri-iletim” adı verilir.

Aile yaşamında derin etkileşim ve iletişim yaşantılarına ihtiyaç vardır. Eşleri birbirlerini tanımaları, birbirlerinin paylaşma ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri öncelikle bununla mümkündür.

Konuşma Becerisi: Konuşma, insanoğlunun birikimlerini başkalarıyla paylaşmada kullandığı en eski yollardan biridir. Konuşma, bireyde oluşan anlamı başkalarına aktarmak için kullanılan bir işaret ve simgeler sistemidir. İletişim sürecinde kaynağın kullandığı en önemli araç olan konuşma becerisinin etkililiği, iletişimin niteliğini büyük oranda belirlemektedir. Etkili konuşma için gerekli bazı koşullardan söz edilebilir. Bunların başında konuya hâkimiyet gelmektedir. Konuşmada düşüncelerin olumlu cümlelerle ifade edilmesi yapıcı yaklaşımı ortaya koyar. Konuya yapıcı yaklaşan konuşmacının etkisi daha fazla olacaktır⁴⁹.

Evlilik ilişkileri üzerinde araştırma yapan George Bach ve Peter Wyden aile içi ilişkilerde eşlerin kendi aralarında tartışabilmelerinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Yıldırım, 2004). Evliliklerde çiftler arasındaki iletişim aksaklığına neden olan sorunların başında bireylerin konuşma tarzı gelmektedir. Kişi genellikle “ben” ve “sen” dili kullanır. “Ben” dili kişinin bir durum veya davranış karşısında, kişisel tepkisini, duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır. Başkaları ile ilgili

---

⁴⁹<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI201U.pdf> (Erişim tarihi: 23.09.2013)

değerlendirme ve yorumlarımızı değil, kendi duygu ve yaşantımızı açıklar. Suçlama olmadığı için “ben” mesajı ile konuşma, iletişimi güçlendirir. “Sen” mesajı ise iletişimi engeller. “Sen” mesajı, sen dilidir ve genellikle kızgınlık ifadesi için kullanılır (Yıldırım, 2004). “Böyle düşünmekte hatalısın” yerine “Ben böyle düşünüyorum.” dediğimizde iletmek istediğimiz içerik aynı olacak ancak anlamı farklılaşacaktır⁵⁰. Eşlerarasındaki kızgınlık, kırgınlık ve çatışma durumlarında eşlerin “sen” dili yerine “ben” dilini kullanması karşdakinin savunmaya geçmesini, öfke ile karşılık vermesini ve konuşmaktan kaçınmasını engelleyebilir.

Sağlıklı ailede aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerinde ve belirli rol ve sınırların oluşturulmasında katkıda bulunur ve kendi sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini doğru olarak algılar. Tüm bunlar sağlıklı iletişim ile olur (Özgüven, 2001: 34).

Konuşma becerisinin niteliğini olumsuz etkileyen faktörler arasında; çekingenlik, yerel ağızla konuşmak, sesi ayarlayamamak, kısa ve yetersiz konuşmak, gereksiz şeyler söylemek, dağınık konuşmak, sözcük dağarcığının fakirliği, konuşurken el kol hareketleri yapmak sıralanabilir.

2.2.5. Eşlerarası Uyum

Toplumsal yapının çekirdeğini oluşturan ailenin temeli, biri kadın diğeri erkek olmak üzere, iki yetişkin insanın uzun süreli doyumuna dayanan bir ilişki çerçevesinde var olmaktadır (Levinger, 1983). Evlilik ilişkisinin kurulmasıyla eşler açısından; aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme söz konusudur (Terzioğlu ve Şener, 2002). Aileyle ilgili herhangi bir kavramsallaştırmada karı ve kocanın sistemin en önemli parçaları olduğu görülür (Constantine, 1986). Eşler yaşam boyu iyi ve kötü günde birlikte olabilmek için evlenmişlerdir, doyum sağladıkları oranda beraberlikleri devam eder. Başka bir deyişle beraberlikte belirleyici olan eşlerin evlilik sürecinde sağladıkları doyumun

---

⁵⁰http://irfandonmez.com/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid= (Erişim tarihi: 09.04.2012)

yeterliliğidir. Doyumlu bir evlilik yaşamı ise eşlerin birbirlerine ne kadar uygun oldukları ile doğrudan bağlantılıdır. Eşler arasında arasındaki uyum eskiden beri önemli bir sorun olmakla birlikte, günümüzde uzmanların ilgilenmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Çünkü eşler arasındaki uyumsuzluklar sadece o evliliğin dağılmasına zemin hazırlamakla kalmamakta, aynı zamanda sosyal bir sorun olarak tüm toplumu ilgilendirmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2008).

İki insan birlikte olmaya başladıkları andan itibaren, daha önceki veya bireysel yaşam biçimlerini değiştirmeye ve yeni etkileşim biçimlerini denemeye başlamaktadırlar. Bu etkileşim biçiminin uyumluluğu oranında, bir çift, başka bir deyişle; iki kişilik bir psikolojik sistem oluştururlar. Bu aynı zamanda, dış sosyal dünya ve kendi iç dünyalarıyla, kök aileleriyle, vb. ilişkilerin yeniden düzenlenmesi demektir (Gülerce, 1996). Aile yaşamında paylaşılan ortak değerleri ve bu değerlere dayanan davranışları algılamak doyumunu artırmaktadır (Bowen, 1978). Wan, Jaccard ve Ramey'in (1996) çalışmasına göre evlilik kurumu, yaşam doyumunda önemli bir kavram olan sosyal desteği sağlamaktadır. Sosyal desteğin birbirinden farklı dört boyutu vardır. Duygusal destek kendine güvenle, bilgi desteği anlayış ve sorunlarla baş etmeyle, arkadaşlık desteği ait olma ve olumlu ruh halini artırmayla, maddi destek finansal yardım ve kaynaklarla ilişkilidir (Şimşek, 2011).

Sağlıklı bir toplumun sağlıklı ailelerden oluşabileceği düşünüldüğünde, sağlıklı aile kurmanın en önemli koşullarından biri de kişinin kendine en uygun eşi seçebilmesidir. Bunun için her şeyden önce; kendini tüm boyutları ile çok iyi tanıması ve belirtilen 5 temel özelliğin uyumuna önem vermektedir⁵¹. Bunlar:

- Bireyler birbirine fizyolojik olarak uygun olmalı birbirlerini bedensel yapı olarak beğenmelidir. Birbirlerine yakın yaşta olmaları, çok genç yaşta olmamaları önemlidir. 18-25 yaş aralığı evlilik için çok uygun bir yaş olarak değerlendirilmemektedir. Bu yaşlarda bireyler cinsel işlev, sevgi ve

---

⁵¹<http://www.ailedanismanlari.org/makaleessecimi.pdf>(Erişim tarihi: 24.09.2012)

şefkat duygularını yaşayabilme açısından evliliğe hazır sayılabilirken, bunları yönetecek soyut düşüncenin gelişimi ve ruhsal olgunluk açısından evliliğe hazır değildirler.

- Bireylerin cinsel olarak birbirlerini çekici bulmaları önemlidir. Birbirlerinin dürtüsel ve heyecansal gereksinmelerine cevap verebilecek uygunlukta olmalıdırlar.
- Bireylerin duygusal ve estetik beğeniler açısından da birbirlerine uygun olmaları önemlidir.
- Bireylerin anlam dünyaları, inançları, yaşamsal amaçları, hedefleri ve idealleri açısından uygun olmaları çok önemlidir.
- Bireyler zihinsel ve entelektüel yeterlilik ve kendini gerçekleştirme biçimleri açısından da uygun olmalı şeklinde sıralanabilir.

Fowers ve Olson ise çiftleri, (1993) canlı, hayat dolu, uyumlu, geleneksel olmak üzere 4 gruba ayırmıştır. Çatışmalı ve cansız, enerjisiz çiftler olarak beş tip çift ilişki biçimi öne sürerek tanımlamaktadır. Fowers ve Olson bu beş tip evlilik çeşidi üzerinde gerçekleştirdikleri bir araştırmada Fowers ve Olson (1993), 6267 çiftle çalışmışlar ve her bir evlilik tipi için karakteristik özellikler belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmada yapılan analizler sonucunda her bir evlilik tipine ilişkin sonuçlara aşağıda yer verilmektedir (Fowers ve Olson, 1993).

Canlı, hayat dolu çiftler; eşlerinin kişiliklerinden ve tavırlarından oldukça memnun görünmektedirler. İletişim sorunları az ve çatışma çözümü başarıları oldukça yüksektir. Bu grubun diğer gruplara oranla daha yaşlı ve evlilik süresi daha uzun olan çiftlerden oluştuğu görülmektedir. Hayat dolu olarak nitelenen çiftler, evlilik doyumunun tüm basamaklarında yüksek puanlar elde eden çiftlerdir. İletişim yetenekleri kuvvetlidir. Sevgi, cinsellik, birlikte zaman geçirme ve maddi konularda birbirlerine uyumludur. Dini değer ve anlayışlarda ortak görüşlülüğe sahiptir.

Uyumlu çiftlerin; evlilikte karşılıklı etkileşimle ilgili ölçümlerden genelde yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. En az çocuk sayısına sahip grup bu gruptur. Uyumlu çiftler ise, evlilik açısından ortanın üzerinde bir uyuma sahiptir. Bu çiftler birbirleriyle

iyi bir ilişki ve paylaşım içerisinde. Birbirlerinin aileleriyle ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri sorunsuzdur. Doyumlarının düşmesinin esas sebebi olarak evliliklerine ait gerçekçi olmayan beklentileri ve çocuklarından kaynaklanan bazı problemler görülmektedir.

Geleneksel çiftlerin; evlilikte karşılıklı etkileşimden aldıkları doyumun ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Tüm gruplar içerisinde ebeveynlik ve çocuk yetiştirme problemleriyle baş etme puanı en yüksek olan gruptur. Geleneksel çiftlerde doyum seviyesi biraz daha düşük olmakla beraber, boşanma oranları en az seviyede olan grubu oluşturmaktadır.

Çatışmalı çiftlerin; evlilik ilişkileriyle ilgili ölçümlerin eşitlikle ilgili bölümlerden genelde düşük puanlar aldıkları görülmektedir. Çatışma çözme ve iletişim konusunda çeşitli güçlükleri bulunmaktadır. Evlilik doyum ölçümlerinin genelde tüm boyutlarından düşük puanlar elde etmektedirler. Stres seviyesi en yüksek olan çift grubu ise çatışmalı çiftlerdir. Bu grup, boşanma eğilimi en yüksek olan gruptur

Cansız, enerjisiz çiftler; evlilik doyum ölçümlerinden en az puanları elde eden gruptur. Genelde evliliklerinden yüksek doyum elde edememektedirler. Düşük evlilik doyumunun göstergesi olan bazı demografik özelliklere bu grupta daha fazla rastlanabilmektedir. Genç, az eğitilmiş, düşük statülü meslekleri olan, gelir seviyeleri düşük, dini ve etnik kökenleri farklı, erkek esin iki iste birden çalıştığı demografik özelliklere daha sıklıkla rastlanmaktadır. Bu grup içerisinde genelde birbirlerini yeterince tanımadan kısa sürede evlenme kararı almış çiftlere daha fazla rastlanmaktadır (Canel, 2011b).

Karşılıklı etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Dolayısıyla; mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi, evlilikte karşılıklı uyum ile mümkündür. Sağlıklı bir aile yapısı eşlerin her ikisinin de hem alıcı hem de verici olabildiği zaman mümkün olur. Bunun için eşlerin öncelikle yaşayacakları ilişkilerine dair detayları karşılıklı bir uzlaşma içinde belirlemeleri gerekir

(Nichols, 2005). Karşılıklı uzlaşımın sağlanabilmesi için her bireyin diğerinin beklentilerine ve isteklerine uyum sağlamaya çalışması gerekir (Sayın, 1990). Sabatelli (1988) ise uyumlu evliliği eşlerin birbirleriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşanmadığı, anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlamaktadır.

Evleninceye kadar ayrı ayrı ilişkileri ve yaşamları olan kişilerin evlilik sonrası ilişki ve ilgileri yeni bir biçim kazanır. Bu durma “evlilik ilişkileri” denir. Bu ilişki düzeninde evlilik, karşılıklı dayanışma, toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamalar dışında tutulan cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı kaynaşmadır (Terzioğlu ve Şener, 2002:2). Cinsel ilişkinin evlilik doyumu üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak pek çok önemli etkileri bulunmaktadır. Cinsel ilişkinin istenilen düzeyde olması çiftleri anksiyeteden uzaklaştıran, birbirlerine yakınlaştıran, sıcaklık, sevgi ve koruma hisleri doğuran bir duygulanım oluşturabilmektedir. Cinsel ilişkide meydana gelebilecek aksaklıklar ise, doyum eksikliği, sevilme korkusu, güçsüzlük deneyimi, erkeklik/kadınlık rollerini algılamada değersizlik hissi, çekilme, izolasyon, anksiyete, gerginlik, sıkılganlık veya radikal olma gibi sonuçlar doğurabilmektedir (Dokur ve Profeta, 2006). Cinsel ilişkinin sıklığının ve kalitesinin eşlerin beklentilerine uygun olup olmaması, evlilik doyumunu yakından ilgilendiren faktörler arasında yer almaktadır. Cinsel ilişkiyi doyumsuz olarak algılama, eşlerden birinin cinsel ilişkiye isteksiz olması, cinsel beklentilerin eş tarafından yeterince karşılanmaması, evlilikte doyumsuzluk algısına yol açabilmektedir (Synder, 1997). Eşler ilişkilerinin tanımlanması sorununu çözüp, isteklerini birbirlerine açıkça söyleyebilme yürekliliğini kazandıklarında, ilişkiden aldıkları doyum artmaktadır (Dokur ve Profeta, 2006). Bu durumda evlilik doyumunu arttırmada, eşlerin birbirlerine karşı açık olmaları önemlidir.

Evlilik doyumu üzerinde etkili olan faktörlerden bir diğeri de, evlilik ilişkisi içerisindeki rollerin çiftler için anlamı ve rol beklentilerindeki uyumlarıdır. Evlilik doyumu üzerinde etkili olabilen rol beklentileri konusu üç başlık altında ele alınmaktadır (Synder, 1997):

- Evişlerinin paylaşımı ve çocuk bakımındaki sorumluluklar,

- Evlilikte eşit statüye sahip olup olmamak (ailenin reisinin kim olduğu sorusu gibi),
- Eşlerin çalışma özgürlükleri ve kariyer fırsatlarında eşit haklara sahip olup olmamaları.

Erkeklerin ev işlerine katkısı ve kadınların ev içinde üstlendiği görevler, çiftler arasında karşılıklı bir anlayış meselesi olarak yorumlanabilir. Ancak, aile rollerinin paylaşımı, cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi yaklaşımlara sahip ailelerde, geleneksel ailelerden daha iyi gerçekleşmektedir (Wilkie, 1998). Erkek ve kadınların belli işleri yapmaya uygunlukları hakkındaki kültürel beklentiler nedeniyle, evle ilgili faaliyetler eşler arasında geleneksel cinsiyet rollerine göre paylaşıldığında ortaya büyük ölçüde eşit olmayan bir dağılım çıkmakta, kadına daha fazla sorumluluk yüklenmekte ve bu durumda kadının evlilik tatmini ve mutluluğu azaltmaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Ev içinde, ev dışında yürütülen evle ilgili faaliyetlerin eşler arasında paylaşıldığı ailelerin sağlıklı bir yapıda olduğu ve aile içi ilişkilerin sağlıklı olduğu bilinmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Fitzpatrick ise (1988) evlilik doyumu üzerinde etkili olan özellikleri ve mutlu çiftlerin karakteristik yapılarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Daha fazla pozitif sözsüz mesaj kullanmak,
- Daha fazla fikir birliği içinde olmak ve karşısındakini onayladığını belli etmek,
- Anlaşmazlıklar üzerinde daha fazla tartışma,
- Çatışmaktan kaçınma,
- Birbirlerine karşı destekleyici davranışlar sergileme,
- Karşılıklı uzlaşma,
- Kullanılan sözsüz mesajlarda tutarlılık,
- Birbirine karşı daha az eleştirici olma,
- Memnuniyet oranının memnuniyetsizlikten daha yüksek olması,

Evlilik doyumları yüksek olan çiftlerin birbirleri ile çeşitli konular ve olaylar hakkında daha çok konuştukları, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin altında yatan duygu ve düşünceleri daha iyi sezindikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde daha başarılı oldukları görülmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2008:2-4).

2.2.6.Eşlerarası İletişim Süreci Açısından Başarılar ve İletişim Hataları

Evlilik; sosyal, dini ve siyasi anlamda aynı haklara sahip kadın ve erkek arasındaki bir sözleşmedir. Aile yaşamının temelini, eşlerarasındaki etkileşim ve iletişim oluşturur. Eşler duygusal olarak birbirine bağlıdır. Aynı evi paylaşırlar ve aile ile ilgili kararlarda ortak sorumluluk yüklenirler. Doğal olarak evli çiftler arasında çeşitli nedenlerle sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Evlilikte ortaya çıkan sorunların yoğunluğu, evlilik süresine ve eşlerin kişilik özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir (Christensen ve Shenk, 1991).

Romantik ilişkilerdeki çatışma süreciyle yakından ilgili olan bir davranış örüntüsü, taraflardan birinin, eşinin yıkıcı bir eylemiyle karşılaştığında ne tür bir tepki vereceğine ilişkindir. Böyle bir durumda eşin yapıcı bir biçimde davranma eğilimini göstereceğine, daha doğrusu bu yapıcılığın dışında genel olarak nasıl bir tepki göstereceğine ilişkin olarak öne sürülmüş olan Uyum Modeli'ne göre birey aşağıda belirtilen 4 davranıştan birini sergiler (Solmuş, 2004). Bu davranışlar:

- Çıkış: İlişkiyi bitirmektir. Ayrılmayı, başka bir yere taşınmayı, kişinin eşini suçlamasını, boşanmayı ya da boşanmayla tehdit etmeyi içerir.
- Dile Getirme: Dile getirme, aktif ve yapıcı bir biçimde koşulları iyileştirmeye çalışmaktır. Dile getirme eğiliminde olan taraf, sorunları tartışarak çözüme kavuşturmayı ister, esine birlikte bir terapistle gitmeyi önerir, var olan tutumlarını değiştirmeye çalışabilir ya da eşini tutum değişimine zorlayabilir.
- “Kuru” Bağlılık: Pasif fakat iyimser bir biçimde koşulların kendi kendisine iyileşmesini beklemektir. Bu noktada kişi, durumun değişmesini bekler, eleştirilere rağmen eşini savunur ya da sorunun çözümü için dua eder.

- Önemsememe/Kaçınma: Kişinin, pasif bir biçimde davranarak, ilişkinin kötüleşmesine izin vermesi ve hiçbir olumlu adım atmamasıdır. Kaçınmacı kişi, eşini umursamaz, önemsemez, birlikte daha az zaman geçirir, sorunları tartışmaktan kaçınır, var olan sorunla hiçbir ilgisi olmayan konulardan dolayı eşini eleştirir şeklinde ortaya konulmaktadır.

Bireyin, yukarıda belirtilen davranışlardan hangisini sergileyeceği, ilişkiye yaptığı yatırımlar, doyum düzeyi, ilişkiye olan bağlılık, mutluluk, alternatiflerin azlığı, kendine duyduğu güvenin ya da saygının düşüklüğü, sosyal baskı ve ilişkinin yaşamının merkezinde yer alıp almaması gibi faktörlere bağlıdır. İlişkiden doyum sağlayan, eşine güven duyan, mutlu olan ve ilişkiye bağlılık gösteren bireyler eşlerinden gördükleri olumsuz davranışları dışsal koşullara (şans, kader, kötü bir gün gibi) olumlu davranışları ise içsel koşullara bağlamaktadırlar (“o çok duyarlı bir insan” ya da “çok yaratıcı, beni mutlu etmek için elinden geleni yapıyor” gibi). Mutlu çiftler eşlerinin davranışlarına ilişkin olarak ilişkiyi sürdürmeye yönelik, olumlu ve yapıcı yüklemeler yaparken mutsuz çiftler ya da taraf ise çatışma yönelimli, olumsuz ve yıkıcı yüklemeler yapmaktadırlar.

Eşlerarası yaşanan sorunlardan bir diğeri de kıskançlıktır. Kıskançlık, bireyin eşine bir başka kişinin daha çekici gelmeye başladığını algılaması ya da bir başka rakibin var olduğuna inanmaya başlamasıdır.

Genellikle, ilişki içerisindeki uyumsuzlukların, eşitsizliklerin ve doyumsuzluğun bir ürünüdür. Kıskançlık, bireyin, ilişki içerisinde güvenlik duygusundan yoksun olmasının sonucunda eşinin kendisine verdiği değer ile ilgili kaygılarını dışa vurması olarak da düşünülebilir.

Özellikle benlik saygıları düşük olan, eşine doyum sağlatma konusunda yetersizlik algısı olan tarafların bu terk edilme ya da reddedilme gibi korkuları nedeniyle, ilişki içerisinde her zaman “tetikte” olacakları ve eşleri bir başka kişiyle ilgileniyor olsun olmasın eşlerini kıskanacakları söylenebilir. Bu durumda, eşin şüphe uyandıran bir

davranışı (“eskisi gibi bakmıyor bana, gözlerini kaçırıyor sık sık” gibi) bir baksa eş adayının da varlığını düşündürtecektir. Eşe güven duyuluyor olunmasının ve ilişkiden de doyum sağlanıyor olunmasının kıskançlık duygusunun gelişmesini önlediği, bununla birlikte, ilişkiye olan bağlılığın artmasının ilişkiyi ve eşi kaybetme korkusunu da beraberinde getirdiği şeklinde yorumlanabilir (Solmuş, 2004).

2.3. İletişim Sürecinde İletişimötesi İletişimin Önem ve Kullanım Alanları

Bu bölümde; iletişimötesi iletişim kavramının tanımı, iletişimötesi iletişim kavramının arka planı, farklı bağlamlarda iletişimötesi iletişiminin kavramının kullanımı, iletişimötesi iletişimde ortak referans çerçevesi, iletişimötesi iletişimin kullanımı, eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişimin önemi, iletişimötesi iletişimin eşlerarası ilişkilere yansımaları, eşlerarası ilişkilerde şeffafbir iletişim parçası olarak iletişimötesi iletişimkonularına yer verilecektir.

2.3.1. İletişimötesi İletişim Kavramının Tanımı

Burada iletişimötesi iletişim kavramına ilişkin alanyazında yer alan tanımlamalara, kuramcılarının ve araştırmacıların iletişimötesi iletişim ile ilgili çalışmalarına yer verilecektir.

İletişimötesi iletişim ile ilgili alanyazın incelendiğinde iletişimötesi iletişimin kullanım alanlarına yönelik iki boyutlu araştırmaların olduğu görülmüştür. Watzlavick'in yapmış olduğu çalışmalar iletişimötesi iletişimin iletişimi daha geniş boyutu ile ele alarak toplumların kültürel özelliklerindeki kapsayan iletişimsel analizler yaparak kavramı açıklamışlardır. Baltzersen (2013) yapmış olduğu iletişimötesi iletişim çalışmaları da o anda gerçekleşen iletişim hakkında yapılan değerlendirmeleri açıklamaktadır. Bu araştırmada iletişimötesi iletişimin her iki boyutu ele alınarak kavram açıklanmaya çalışılmaktadır.

Bireyler yaşamları boyunca kullandığı sözcüklerin eşi, arkadaşları, amiri, çocukları ve öteki bireyler üzerinde ne tür etkilere sahip olacağını saptamak üzere, binlerce ileti arasından ayırmılayarak iletileri seçme arayışı içerisinde olmaktadır (Demiray, 1994). Bu iletişim süreci, iletişimi oluşturmak, yapılandırmak ve geliştirmek üzere kurulan bir tür; iletişimötesi iletişim sürecidir (Howes ve Farver, 1985). Gerçekte; sözel olduğu kadar sözel olmayan tüm davranışların da iletişimötesi iletişim boyutu olabilmektedir (DeVito, 1988:142-143).

Çünkü her bir davranış eninde sonunda iletişim sürecine bir göndermede bulunmakta ya da iletişim sürecinin tamamlanmasında katkı sağlamaktadır. Eğer; "Bu tümce yanlıştır." ya da "Anlıyor musun niye seninle iletişim kurmak istiyorum." şeklinde düşünce aktarılıyor isek bu her iki tümce ile iletişim süreci ile ilgili olarak bir göndermede bulunuluyor demektir. İşte bu tümcelerin ilişki boyutu iletişimötesi iletişim olarak adlandırılmaktadır. Bundan da ötede; sözel olmayan davranışlar da sıklıkla iletişimötesi iletişim boyut içermektedirler (Demiray, 1994). Bu nedenle, DeVito'ya göre iletişimötesi iletişim; diğer iletişimlere atıfta bulunan bir iletişimdir. Başka bir deyişle, iletişimötesi iletişim, iletişim hakkında konuşmaktır (DeVito, 1988: 142).

Örneğin; bir çift tartışıyorsa ilişkileri ile ilgili bir iletişim kurdukları için iletişimötesi iletişim kurmaktadır. Çünkü bu çift tartıştıkları konudan bahsetmektedirler. İletişimötesi iletişim sözlü ya da sözsüz iletişim hakkında iletişim olabilir. Bir kız, sevgilisiyle konuşurken erkek arkadaşının onunla göz teması kurmamasından yakınıyorsa, erkek arkadaşının sözsüz iletişiminden bahsettiği için iletişimötesi iletişim yapmaktadır (Mann, 2003).

Ortak referans alanlarında gerçekleştirilen iletişim ile eş zamanda gerçekleşen iletişimötesi iletişim kavramı ile ilgili olarak kuramcılar ve araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlamalar yapılmıştır.

Kuramcılara göre insan ilişkilerinde açık ve örtülü olmak üzere iki tip iletişim bulunmaktadır (Ruesch, 1980);

- **Açık İletişim;** doğrudan sözel iletişimdir. Herkes karşısındakinin ne dediğini yüzde yüze yakın bir biçimde anlar. Böyle bir iletişim ancak, yüz yüze, bire bir ve karşımızdakinin ne demek istediğini geri bildirimlerle, sorularla sınıma imkânımızın olduğu ilişkilerde mümkündür.
- **Örtülü İletişim;** kişiler arasındaki mesajlar sözel değildir; kullanılan kelimelerden çok, ifade etme biçimindeki duygunun niteliğine bağlı olarak ortaya çıkarlar.

Örtülü iletişim mesajların anlamı, karşıdaki kişi tarafından açıkça bilinemediği ve mesaj sahibinin ne demek istediği ile ilgili birçok yorum olasılığı bulunduğu için, bu mesajlarda aynı zamanda örtülü bir zorlama bulunabilmektedir⁵². İnsan ilişkilerinde gerçekleşen örtülü iletişim araştırmamızın temel konusu olan iletişimötesi iletişim bölümünü oluşturmaktadır.

İletişim kurulan hedefin bizden farklı bir insan olduğu, kimliğiyle, kişiliğiyle, hayat karşısında duruşuyla duygu, düşünce, yaşam biçimi ve tavrıyla vb. farklı düşündüğünü/düşünebildiğini iletişime geçmeden anlaşılabilir. Bununla birlikte nazik bir üslupla konu hakkında düşüncelerini öğrenmeye çalışıldığında iletişimde sorunsuz bir ilerleyişin olduğuna tanık olunmaktadır. İletişimötesi iletişim, kurulan ilişkilerde sorunsuz iletişimin hatta ilişkileri olumluya taşıyabileceğinin iddiasını taşımaktadır.

İnsan iletişimde farklı düzeylerde soyutlamanın var olduğunu savunan iletişimötesi iletişim kavramı, ilk olarak Bateson (1951) tarafından kullanılmıştır (Baltzersen, 2013:130). İletişimötesi iletişim kavramını “meta communication” olarak kullanan Bateson (1951) "meta" sözcüğünün tek başına kullanıldığında farklı anlamlara sahip olabileceğini, ancak “meta”nın iletişim kavramı ile birlikte kullanıldığında, genellikle kavramın "iletişim hakkında iletişim" olarak tanımlandığını vurgulamaktadır (Bateson 1951: 209'dan aktaran Baltzersen, 2013). Kavram ilk olarak hayvanlar arasındaki

---

⁵²<http://www.webhatti.com/felsefesosyolojivepsikoloji/717214ustiletisim.htm> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

oyunların ayrıntılı bir gözlemlenmesinden geliştirilmiştir. Bu çalışma sayesinde Bateson'ın (1976) iletişimötesi iletişim kavramının hayvanlara eğitimleri sürecinde komut verirken "Şimdi oynuyoruz." gibi sürekli olarak devam eden etkinlikleri tanımlamada kullanıldığını iddia etmektedir. Bateson (1976)'e göre bu özel çerçeve amacı ile kurulmuş cümlede hayvanların davranışlarını nasıl yorumladıklarını çerçevelemektedir. Bizim algılarımıza rehberlik eden güdülerin bir resminin somut çerçevesi gibi iletişimötesi iletişimde insanlar arasındaki konuşmalara da çerçeve oluşturmaktadır.

İletişimötesi iletişim hakkında mesajlar (örneğin; "Şimdi oynuyoruz.") genellikle ne oynuyoruz, nerede oynuyoruz, ne oynuyoruz, kiminle oynuyoruz gibi açıkça anlaşılır bir cümle olmamaktadır. Bu nedenle, bireyler genellikle ilişki bağlamında, farkında olmadan, ilişkinin ne tür bir parçası oldukları ile ilgili bir tahmin yürütmektedirler. Bu durum, bazen yanlış anlamalara neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda bireyler "Bunu söyleyerek neyi kastettin?" gibi ifadeler kullanma ihtiyacı hissederek örtük olanı açmak, açık seçik olarak ifade etmek üzere sözlü iletişimötesi iletişim kurmaktadırlar. Bateson (1972) iletişimötesi iletişimin bir iletişim mesajını netleştirmek veya değerlendirmek gibi farklı amaçlar için kullanıldığını belirtmektedir. Bateson (1972) bu gibi konuşma hakkında yapılan yorumların başarılı insan iletişim için gerekli olduğunu iddia etmektedir (Baltzersen, 2013:130).

Rossiter (1974) iletişimötesi iletişim kavramını iki ayrı grup tanım altında toplamıştır. Birinci grup tanımda, iletişim ile ilgili sözsüz mesajlara odaklanarak iletişimötesi iletişimi bir bağlamsal iletişim içerisinde açıklamıştır (Rossiter, 1974). Sözsüz iletişimin en basit ve temel örnekler olarak sözsüz iletişimde söz konusu olarak "jest ve mimikler" söylenebilir. Günlük hayatta bireylerin birbirleriyle etkileşim içindeyken kullandığı birçok sözlü olmayan öge vardır. Bu ögeler etkileşim bağlamına göre birbirinden farklılık gösterir. Sözsüz iletişim öğeleri bazen iletişimötesi iletişim

sürecinin parçası olabilirler ve mesajının yorumlanmasına katkıda bulunurlar⁵³. Sözsüz iletişim; sesin yoğunluğu, sesin rengi, yüz ifadesi ve vücut hareketleri gibi özellikleri taşımaktadır. Bu iletişim türü başkalarına niyetleri ve duyguları hakkında bilgi verir, ancak verilen sözsüz mesajlar sözlü iletişimdeki mesajlara ters düşebilmektedir. Yüksek sesle halimizi hatırlamızı soran birisi, daha sonra sesini kısarak "akşama bize buyur" derse, bu sözden, "gelmeni pek istemiyorum" anlamı çıkarılabilir (Cüceloğlu, 2007). Bir davetin” yürekten” mi, yoksa “yarım ağızla mı yapıldığını anlamaya çalışırken, başvurduğumuz önemli ölçütlerden birisi, iletişimötesi öğelerdir.

Rossiter'in yapmış olduğu iletişimötesi iletişim ikinci tür tanımında ise iletişim ile ilgili sözlü yorumlara odaklanmaktadır. Buna örnek olarak, gerçekleştirilen iletişim ile ilgili iletişim değerlendirmelerini göstermektedir (Rossiter, 1974). Çocuklar arasında geçen "Benimle oyun oynamak istemediğini mi söylüyorsun?" cümlesinde çocukların aralarında geçen iletişim sonucunda iletişimötesi iletişim aşamasına geçilerek bir değerlendirme yapılmaktadır. Watzlawick, Beavin ve Jackson'ın ileri sürdüğü varsayıma göre; iletişimötesi iletişim düşünsel ve duygusal mesajları birbirinden ayırt eder. Söz; ister yazılı olsun ister konuşulsun, karmaşık bir dilbilgisi yapısına göre oluşturulur ve mantıksal analizlere izin verir. Yüz ifadesi gibi sözsüz mesajlar, dilbilgisi kurallarına göre oluşturulmaz ve mantıksal analizleri yoktur. İçerik iletişiminde, sözlü mesajlar; ilişkiyle ilgili tutum ve tercihlerin anlatımında ise, sözsüz mesajlar en etkili olurlar. Örneğin bilim, sözlü mesajlar üzerine kurulur. Her bilimin kendine özgü terminolojisi (dili) vardır. Bu terminoloji bilinmeden, söz konusu iletişimi bilimi ve bilgi üretimi gerçekleştirilemez. Bu nedenle dil, insan uygarlığının ilerlemesi ve yayılmasında en önemli araçtır. İnsan kültür ve uygarlığının altında yatan bu güçlü birincil araç, insan ilişkileri söz konusu olunca, kimi kez oldukça sığ ve etkisiz kalır.

Bir bakış, dokunma, vücudun pozisyonu, duygulan daha etkili ve dolaysız ifade eder. Omuza konan bir el, dostluk ve arkadaşlık üzerine yazılmış bir söylevden daha

---

⁵³<http://www.garipamagercek.net/geniszaman/?p=25> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

etkilidir. İki sevgili arasındaki ilişki ne kadar sözlü mesajlarla ifade ediliyorsa, ilişkinin o derecede zayıf olduğu düşünülür. Bir başka deyişle “seni çok seviyorum, tatlım bugün seni özledim...” biçiminde konuşan donuk yüzlü, monoton kişi, duygularını getirdiği çiçekle, bakışıyla ve yüz ifadesiyle ifade eden kişi kadar ilişkisinde başarılı olamaz. Kısaca söylenecek olursa; zihnin mesajı sözle, gönlün mesajı sözsüz olarak ifade edilir. Sözlü iletişim akıl, mantık ve düşünceyi, sözsüz iletişim duyguları ve ilişkileri en etkili ifade etme aracıdır (Cüceloğlu, 2007).

Wilmot (1980) ise iletişimötesi iletişim tanımında ilişkisel ve dönemsel iletişimötesi iletişim olarak başka bir tür ayrım yapmaktadır. İlişkisel iletişimötesi iletişim, birbirleriyle iletişim kuran kişiler arasındaki ilişkiye dair yapılan herhangi bir yorumdur. Wilmot bunun çeşitli şekillerde yapılabileceğini belirtmektedir. Bir konuşmada iletişimötesi iletişim; kişiler hakkında (örneğin, "Her zaman şikâyet ediyorsun."), etkileşim kendisi hakkında (örneğin, "Şu anda güzel vakit geçiriyoruz.") ya da bir ilişkisel bir tanımlama ("Hiçbir zaman iyi arkadaş olmadık.") gibi ilişkiler hakkında yapılan yorumlar olabilir. Bu tür iletişimötesi iletişim aktörleri genellikle, insanların ileride gerçekleşecek diyaloglarında birbirlerini nasıl göreceklarını ve dolayısıyla ilişkilerinin gidişatını etkileyecektir. Bunlar genellikle, örtülü ve konuşulmayanlar olarak kalmaktadır. Bu gibi durumlarda ilişkinin doğası gereği katılımcılar arasında sözsüz iletişim olarak yorumlanmaktadır (Baltzersen, 2013:130).

Öte yandan, dönemsel iletişimötesi iletişim yaklaşan, devam eden ya da geçmişteki iletişimsel bölüm hakkında yapılan sözlü yorumları ifade eder. Bu tür iletişimötesi iletişimde diğer kişinin eylemlerine veya mesaja odaklanılabilir: ("Neden benim sözümü kesiyorsun?"), kişinin kendisiyle ilgili ("Anladığımdan emin değilim") ya da iletişimsel bölümün kendisi ile ilgili ("Bu önemli bir toplantı.") şeklinde olabilir (Wilmot, 1980). İletişimötesi iletişim kavramının ilk uygulamaları öncelikle sözsüz iletişimötesi iletişime odaklanmışken, günümüzde iletişimötesi iletişimin sözel yönüne de artan bir ilgi vardır (Whitebread ve O'Sullivan (2012)'den aktaran Baltzersen, 2013:130).

Demiray Watzlawick'in iletişimötesi iletişimi konusunda ileri sürdüğü iletinin“anlam” düzeyi ve “ilişki (bağlam)” düzeyi olmak üzere iki düzeyinin işlevsel varlığını kabul eder ve destekler. Bireyler arasında gerçekleşen iletişimde, sözü edilen konu ile ilgili iletinin anlamı ve ilişki düzeyi olmak üzere iki temel düzey söz konusudur (Watzlawick 1967'den aktaran Demiray, 2007). Bu konuya ileride ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Birinci olarak “anlam” düzeyi ile ilgili yapılan yaklaşım, kaynak ile alıcının iletiyi nasıl kodladığı ve kodaçımının nasıl yapıldığı, bir başka deyişle kavramın anlamı ile ilgilidir. İletişim olgusuna bu bakış açısı ile bakıldığında, iletişim bir insanın diğerinin davranışına veya düşüncelerine etki etmekte kullandığı dilin anlamsal boyutu olarak görülür. Eğer, etki istenenden değişik ya da daha az ise ortada iletişimsel bir hatanın olduğu öne sürülür ve hatanın nerede anlamada olup olmadığını saptayabilmek için iletişim sürecinin işleme aşamaları incelenir (Alemdar ve Erdoğan, 1990). Bu süreç, temelde iletiyi oluşturup alıcıya gönderen kaynak ile başlar ve alıcının bu iletiyi alıp değerlendirmesiyle son bulur.

Ancak iletişimin bu denli yalın ve yüzeysel tanımlanması, mekanik bir süreçmiş gibi algılanması, kavramı özümsememize yeterli olamamaktadır. Özellikle bu sürecin günlük yaşamımız içerisindeki uygulamaları göz önüne getirildiğinde pek çok öğenin, bu süreç içerisinde yer alması gerekliliği ve bu öğelerin söz konusu edilmesi kaçınılmaz olmaktadır (Demiray, 1994).

Örneğin; bir kadının eşine kurduğu "Ahmet çöpü dışarı çıkardığın zaman çok mutlu oluyorum." cümlesi ile "Ahmet çöpü dışarı çıkarırsan iyi olur, aksi halde sinekler senin yerine dışarı taşıyacak." cümlelerinin her ikisinde de içerik açısından aynı davranış beklemektedir (Chapman, 2005). Her iki cümlede de kadın kocasından çöpü dışarı çıkarmasını istemekte ancak ilişki düzeyleri farklı olduğu için kocası üzerinde yaratacağı etki de farklı olacaktır. İlk cümlede kadın, ricasının gerçekleşmesi durumunda duygularının olumlu yönde değişeceğini belirterek kocasının üzerinde herhangi bir baskı kurmamakta; pozitif, devam edici iletişim ortamına işaret edilmektedir. Koca, karısını mutlu etmek istiyorsa çöpü dışarı çıkacağını mutlu etmek

istemiyorsa dışarı çıkarmama özgürlüğüne sahip olduğu düşüncesine ulaşacaktır. O da benzer ilişkiyi yürütmek istiyorsa "Kelebek karım yeter ki istesin." Yanıtıyla çöpü dökmezse bile benzer bir iletişim ilişkisine açık olduğunu belirtir. Ancak, ikinci cümlede; kadın kocasını sineklerle kıyaslayarak aşağılayıcı bir vurgu yapmakta ve kocasına herhangi bir özgür karar alanı bırakmadan zorla davranışa yönlendirmeye çalışmaktadır. İçerik düzeyi aynı ilişki düzeyi farklı olan 2 cümleden ilkinin davranışa yönlendirme ve ilişkiyi olumlu düzeyde tutmaktadır. Kadının kocasını "Jilet gibi yakışıklısın!" demesinde benzer ilişkiyi ifade eder.

Watzlawick ve Demiray'ın iletişimötesi iletişimi ile ilgili ikinci bakış açısı ile sözü edilen yaklaşım, eş deyişle iletişimin "ilişki" ya da "içerik" boyutunun ötesinde kalan ilişkiye dayalı boyutu ile ilgilenir.

İletişim sürecinin ilişkiye dayalı boyutunun ön plana çıktığı bu düzey iletişimötesi iletişim kavramı ile tanımlanmaktadır. Sözel ve sözsüz iletişimin birincil anlamlarının ötesinde bir düşünce oluşturmada, davranış geliştirmede, üzerinde düşünmeye, konuşmaya zemin hazırlayan iletişim süreci oluşmaktadır (Ak, 2002:29). Bu süreçte anlamdan çok ve iletinin oluştuğu bir süreçte, içeriğin nasıl anlaşılması gerektiği yönünde ve konusunda bir dizi bilgi sunulmaktadır.

İletişimin temel konusunu oluşturan tema sözel kodlarla, iletişimötesi iletişimin konusu ise; sözel olmayan görsel uyarı kodlarıyla, kaynak ve alıcı arasında eş zamanlı olarak, iç içe bulunmaktadır (Demiray, 2007; Gökçe, 2001:30-31). Watzlawick ve arkadaşlarına göre, iletişim sürecinin ilişki boyutu, kaynağın kendisi ile alıcı arasındaki iletiden kaynaklanan ilişkiyi nasıl gördüğüdür. Bu nedenle, iletişim sürecinde seçilen ileti ve bu iletiye uygun olarak kaynak ve alıcı tarafından sunulan davranış, bir bütün olarak görülmeli ve çözümleme aşamasında da, ayrı süreçler olarak değerlendirilmelidir. Watzlawick ve diğerleri, iletişimin bu her iki düzeyinin bir iletişim sürecinde devamlı olarak eş zamanlı ve birbirine koşut olarak, farklı kodların kullanılması ile gerçekleştiğini belirtmektedirler (Demiray,1994).

İkinci temel varsayım şudur: Her iletişim etkinliğinin bir anlam bir de ilişki olmak üzere iki düzeyi vardır; ilişki düzeyi vurgu aracılığı ile anlam düzeyine anlam veren çerçeveyi oluşturur ve bu nedenle daha üst aşamadır. Örneğin;

- Sen okula gidecek misin?
- Siz okula gidecek misiniz?
- Okula gitmeyi düşünüyor musunuz?

cümleleri aynı içeriği, fakat farklı anlam ilişkilerini ifade eder. Birinci cümlede, konuşanın kendini diğer kimseyle ya eşit, ya da ondan daha güçlü gördüğünü anlarsınız. İkinci cümlede konuşanın diğerine eşit ama resmi bir ilişki içinde, ya da ondan daha güçsüz olduğunu düşünebilirsiniz. Üçüncü cümlede ise, konuşan, diğerinin karar verme özgürlüğüne saygılı olduğunu belirtiyor; bu durumda, karşıdakinin, konuşandan daha güçlü olduğunu tahmin edebilirsiniz (Cüceloğlu, 2007). Görüldüğü gibi, aynı içerik, iletişim kuran kişilerin ilişkilerinin türüne göre üst iletişim olan iletişimötesi iletişim aracılığı ile farklı biçimlerde ifade edilebilir. İlişki içinde bulunan kişiler, iletişim yoluyla, durumlarını sürekli olarak karşılıklı tanımlarlar; bu tanımlamada hemfikir oldukları sürece, iletişimde aksaklık olmaz. Örneğin; bir İngiliz ve Türk "masa" kavramında anlaşabiliyorlarsa ister "table" ister "masa" sözcüklerini kullansınlar temelde ve derinde anlam sorunu yaşamazlar. Ancak "masa" ya da "table" kavramında ısrar ederlerse bu iki sözcük ile anamsal boyutta anlaşamayacaklardır.

Kapıyı kapat lütfen.

Please, close the door!

Close the door, please!

Her iletişim sadece içeriği değil, aynı zamanda içeriğin nasıl anlaşılması gerektiğini de iletir. İlk seviyeyi, bir başka deyişle içeriği, iletişim olarak; ikinci seviyeyi de bir başka deyişle ilişki yönünü de “iletişimötesi iletişim” olarak adlandırabilmektedir. Örneğin, bir masada oturan ve yazı yazmakla meşgul bir insan, dışarı çıkmak üzere olan birine “Kapıyı kapat” dediğinde içerik seviyesi basittir ve anlam gayet açıktır. Fakat “Kapıyı **kapat**” veya “**Kapıyı** kapat” ya da “**KAPIYI KAPAT!**” da diyebilir. Tüm durumlarda mesajın içeriği aynıdır. Ancak dört örneğin tümünde de içeriğin üst seviyesi farklıdır. İlk örnek oldukça nötrdür. İkincisi kapıyı kapamayı unutan birine söylenmiştir, çünkü açık kapıdan esen rüzgâr adamın önündeki kâğıtları sağa sola dağıtmaktadır. Üçüncü örnek

de kapıyı her zaman kapamayı unutan birine söylenmiştir. Son örnek ise o gün defalarca kapının kapatılmasını söyledikten sonra söylenmiştir⁵⁴.

Dökmen, 'Varolmak Gelişmek Uzlaşmak' kitabında, kişilerarası ilişkilerde ilişki düzeyleri ile ilgili olarak; "Bireyin kurduğu iletişimlerde onun kişiliğinin ve iletişim bilgisinin etkisi kadar, hangi rolü yansıttığının, hangi değerleri benimsediğinin ve hangi düzeyde oyun oynadığının da etkisi vardır." (Dökmen,2000) cümlesi ile kurulan iletişimin niteliğinin bireyin nasıl bir insan olacağını belirleyeceğine vurgu yapmaktadır. Dökmen, her bireyin "biricik" olma özelliği dolayısı ve yaşam deneyimleri doğrultusunda iletişim biçimleri kurduklarına vurgu yaparak aynı içerik ile farklı ekolleri kullanan insanların cevapları ile örneklendirmiştir. Verilen örnek tercih edilen iletişim üslubunun iletişime nasıl yön verdiğini sergilemektedir.

A kişisi kuyrukta beklemektedir ve kuyruğun ön taraflarına araya kaynak yapan bir kişiyi mensup olduğu dünya görüşüne uygun bir üslupla vereceği sözel tepkiler şu ilişki düzeylerinde olabilir:

- Klasik tepki; "Sıraya geç kardeşim."
- Neoklasik tepki; "Şeker kardeşim sıraya geçiver."
- Realist tepki; "Sıra var."
- Sürrealist (Gerçeküstü) tepki; "Sallandırıcaksın bunlardan iki tanesini meydana bak bir daha yapıyorlar mı?"
- Romantik tepki; "Beyefendi galiba sırayı görmediniz."
- Naturalist tepki; "Sırana geç."
- Modern tepki; "Efendim, insanımız eğitimsiz. Hâlbuki Avrupa 'da...'"
- Post-Modern tepki; "Sıraya geç lan ayı!"
- Mutabakatçı tepki; acelesi olmasa geçmezdi; üzmeyin garibi."
- Devrimci tepki; "Altyapı sorunları çözülmeden insanımız sıraya geçmez. Devrim olunca herkes hizaya gelecek."
- Kadercı tepki; "Bırakın geçsin ya! İki dakika fazla beklesek kıyamet mi kopar? Kısmetse hepimizin işi görülür."

⁵⁴<http://www.garipamagercek.net/geniszaman/?p=25> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

- Felsefeci (septik/kuşkucu) tepki; ön ve arka kavramları izafidir. O tarafın ön taraf olduğuna kim karar verdi? Öne geçtiğini zanneden aslında arkaya geçmiş olabilir.”
- Kantçı tepki, “ Efendim, algılanmayan şeyler yok demektir. Bakmayın o tarafa adam yok olur.”
- Kötümser varoluşçu tepki; herkes bir gün ölecek. Onurlu bir şekilde bekleyin, o adam da bir gün ölecek.”
- İyimser varoluşçu tepki; sıkmayın canınızı; şu anın tadını çıkarmaya çalışın. Bakın ne güzel, hayattasınız ve önünüze geçiyorlar.”
- Hümanist Tepki; insanlık bir bütündür. Birimiz hepimiz için; hepimiz birimiz için. Birimiz öne geçince, aslında hepimiz öne geçmiş oluyoruz.” (Cüceloğlu, 2007).

Görüldüğü üzere aynı içeriğe sahip bir cümle, farklı birçok şekilde ifade edilerek kişilerarası ilişki düzeyini yeniden belirlemeye yönelik aktör görevi görmektedir.

Buna ek olarak bir genç ve babası arasında geçen iki farklı diyalogda ilişki düzeyinin kişilerarası iletişimi farklı yönde nasıl etkilediği görülmektedir.

Diyalog 1

Genç: Bu gece için tiyatroya bilet aldım.

Babası: Haftaya sınavların başlıyor; otur çalış!

Diyalog 2

Genç: Bu gece için tiyatroya bilet aldım

Babası: Haftaya sınavların başlıyor; yeterince çalışmayacaksın diye kaygılanıyorum ama sen işini bilirsin; sınav konusunda gerekeni yapacağına eminim (Bu diyalog Cüceloğlu, 2007'den alıntı yapılmıştır).

İlk diyalogda baba çocuğun doğru karar veremeyeceğini vurgulayarak sert bir tepkide bulunmaktadır. 2. diyalog örneğinde baba, çocuğuna "kaygılandığını" belirtmekle birlikte, genci destekleyici, onun kendisine olan güvenini artırıcı yönde olmak üzere iletişimötesi iletişim aktörü olarak “ama sen işini bilirsin;” cümlesi ile iletişimi işlevsel olarak kullanma yolunu seçmiştir. Bir diğer deyişle, baba bu tavrıyla, (ama sen işini bilirsin;) ifadesini işlevsel bir biçimde kullanarak karşısındakinin artık yönetilmesi

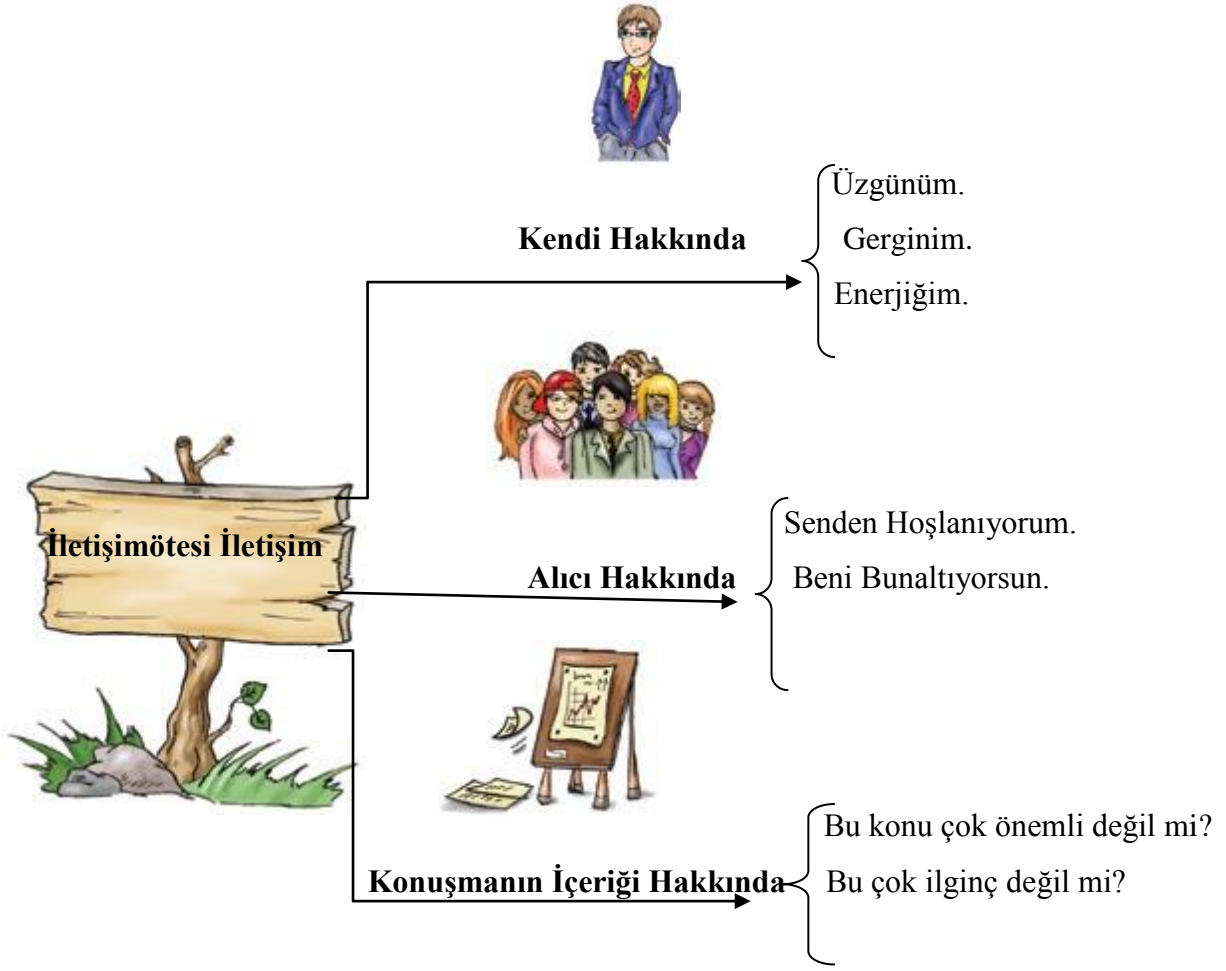
gereken bir çocuk yerine değil, güvenilmesi gereken bir yetişkin bir birey yerine koymuştur.

Watzlawick ve arkadaşlarının iletişim sürecine olan yaklaşımları, iletişim bilimi içerisinde, öteki iletişim bilimciler tarafından bir devrim olarak nitelendirilmiştir. Tüm bu anlatılanlarla birebir ilişkili olan ve sözü edilen kavramlar ile öğeleri kapsayan iletişim sürecinde, iletinin içeriği;

- direkt iletinin kendisini oluşturuyorsa,
- kaynak, bu iletinin, ileti içeriği konusunda gönderme yapıp, kodlamada bulunuyorsa,
- alıcı da; iletinin, ileti içeriğine ilişkin açıklama, kod açma kaygısı duyuyorsa, bu iletişim süreci bir duygu, düşünce ve bilgi aktarma sürecinden farklı olarak değerlendirilmelidir (Demiray,1994).

Shipunov (2009)'ya göre bir konuşmacıdan alınan bilgiler; içerik hakkında bilgi veren sözlü iletişim bölümü ve tavır, yüz ifadeleri, jestler, ses ile kişinin iç durumu ve etrafında neler olduğu hakkında bilgi veren sözsüz iletişim olmak üzere iki bölümden oluşur. Örneğin bir konuşmacı sahneye geldiğinde beden dili izleyicilere "Endişeliyim." ya da "Ben kendimden eminim."; "Seni gördüğüme memnun oldum." ya da "Senden bıktım.", "Bu ilginç olacak." gibi bilgi seli göndermektedir. İletişimötesi iletişim; vücudumuzun, ses ve hareketlerin taşıdığı sözsüz mesajları doğrudan dinleyicilerin bilinçdışı tarafından çözdüğü iletişimdir. Sonuç olarak, bu iletişimin kendisini nasıl algılandığını etkilemektedir. İletişimötesi iletişim konuşmacının kendisi, dinleyici ya da konuşmanın içeriği hakkında bilgi taşıyabilmektedir. Bu iletişimötesi iletişim, iletişim ile çelişmemelidir. Aksi takdirde konuşmacı güvenilirliğini kaybedebilir (Shipunov, 2009).Shipunov'a göre iletişimötesi iletişim üç kategoriye ayrılmaktadır (Shipunov, 2009):

Shipunov iletişimötesi iletişim kavramını aşağıda yer verilen şekil ile görselleştirmiştir:

Şekil 2. İletişimötesi İletişim Kategorileri

Kaynak: Shipunov, 2009 (Resimler: Anna Sokolova).

Kendisi hakkında iletişimötesi iletişim

Kendisiyle ilgili sözlü olmayan durumlarını açıklaması:

"Kendimi garip hissediyorum." "Kendimden eminim." ya da "Endişeliyim."

"Sakinim." ya da "Heyecanlıyım." ya da "Sıkıldım." "Yorgunum." "Enerji doluyum."

Dinleyici hakkında iletişimötesi iletişim

Alıcıya, onun tutumu hakkında sözlü olmayan durumlarını açıklaması:

"Seni gördüğüme sevindim." veya "Senin kapasitenle ilgili önemli şüphelerim var."

Konuşmanın içeriği hakkında iletişimötesi iletişim

Konuşmacının içerikle ilgili ipuçları veren davranışlar sunması:

"Bu çokta önemli değil." "Bu çok konu önemli." ya da "Bu konu çok ilginç." ya da "Bu sıkıcı." "Bu konuyu anlamak zordur."

İlişkilerde bilgilerin oluşturulmasında en önemli aşama, bireylerin bir iletişimötesi iletişimsel öge kullanıyor olmasıdır (Demiray, 2009). Konuşmacı tarafından iletilen iletilerde iletişimötesi iletişim son derece önemlidir. Çünkü bu konuşmanın nasıl algılanacağını belirler ve etkili olur. İletişimötesi iletişim, özellikle bilinçdışı tarafından algılanır; çünkü büyük ölçüde kelimeler ve anlam bilinç tarafından, ego, ağırlıklı süper ego bölgesi tarafından algılanır (Shipunov, 2009). Bazen ağızdan çıkan kelimelerle ses tonu iki farklı mesaj vermektedir. Çelişki mesajlar verildiğinde ve ne yazık ki karşı kişi genellikle söylenen kelimeleri değil, ses tonundaki mesajı algılar. Örneğin; "Bu akşam bulaşıkları yıkamak benim için bir zevk". Bu sözleri dışlerinizi sıkarak söylediğinizde eşiniz ya da bir başkası bunu bir sevgi ifadesi olarak algılamaz. Buna karşılık acıyı ve hatta öfkeyi, sevgi dolu bir şekilde paylaşabilir ve söylediklerimizi bir sevgi mesajı olarak ulaştırabiliriz: "Bu akşam bana yardım etmeyi önermediğin için çok kıyıldım." cümlesini içten ve sevgi dolu bir şekilde söylediğinizde eşin içine dokunacak kadar güçlü bir sevgi ifadesi olabilir. Bu sözleri söyleyen bir kişinin amacı, kendini eşine ifade etmektir ve duygularını paylaşmaktır. Acısını ortaya koyarak buna çözüm aramaktır (Chapman,2005).

Yetim'e (2001) göre iletişimötesi iletişimin, sözel ve sözel olmayan mesajlara her zaman eşlik eden ve mesaj içeren özelliği vardır. Bir iletişimötesi iletişim mesajı, birbiriyle örtüşmeyen sözel ve sözsüz mesajları vurgulanmaya yönelik olabilir. İletişimötesi iletişim bir mesajın içeriğini onaylamak ya da sözlü mesaj reddetmek için hizmet edebilir.

Çok aşamalı ve yüksek etkileşimli karmaşık bir süreç (Demiray, 1994) olan iletişimötesi iletişim ile ilgili bir farklı bakış açısına göre birçok tanımlama ve sınıflama yapılmıştır. Yapılan bir tanımlamada; iletişimötesi iletişim "üst iletişim" olarak da kullanılmıştır. Üst iletişim tanıma göre, iletişimötesi iletişim bir başka iletişimden söz eden her tür iletişimi ifade etmektedir. Üst iletişim, iletişim hakkında

iletişim, iletişimi konu alan iletişimidir⁵⁵. Üst iletişim; ilişkisel düzeydeki bir iletişim biçiminde, aktarılan mesajın anlamını veya diğer kişilerle olan ilişkileri daha açık hale getirebilmek üzere ortaya çıkan iletişim türüdür (Demiray, 1994). Üst iletişim, iletişim sürecinde yer alan muhatapların anlam inşasında birbiriyle karşılıklı olarak etkileşiminin bir göstergesi sayılabilir. Kişilerarası iletişim, genellikle bir anlam müzakeresi içerir; bu müzakere, örneğin iki tarafın bulunduğu bir TV tartışmasında, tarafların birbiriyle sürekli etkileştiği, anlam inşasında birlikte rol aldıkları bir ilişki müzakeresi niteliğinde olabilir. İletişim, bizzat süreç içinde şekillenir. Çoğu kez, pratikte, iletişim durumunun bir tür gizil iletişim kontratı sayılabilecek kuralları ve gerekleri, enformel niteliklidir; örtüktür, açık seçik bir tarzda ifade edilmemiştir.

İletişim sürecinde tıkanıklıklar veya bozulmalar ortaya çıktığında, örtük olanı açmak, açık seçik olarak ifade etmek gerekir. Bu durumda, iletişimötesi düzeyinde bir iletişim başlar; örneğin rollerin belirlenmesi, açıklığa kavuşturulması talepleri (“Siz kim oluyorsunuz?” veya “Benimle bu şekilde nasıl konuşursunuz?” gibi), konuya davetler (“Konumuza dönelim.”), yönlendirmeler veya anlam belirginleştirmeleri (“Daha önce de size söylediğim gibi...” veya “Bu sözü şu anlamda kullanıyorum.”) vb. gibi. Tüm bunlar, iletişimin kendisi hakkında bir iletişim, bir başka deyişle üst iletişimi oluşturmaktadır⁵⁶.

2.3.2. İletişimötesi İletişim Kavramının Arka Planı

Bireyler arasında kurulan iletişim ve beraberinde iletişimötesi iletişim, etkileşim kurularak gerçekleşmektedir. Bireyler arasında gerçekleşen etkileşim dinamiğini açıklamada, beş temel varsayım üzerinde durulur. Bunlar aşağıdaki tabloda şu şekilde belirtilmektedir.

---

⁵⁵<http://www.webhatti.com/felsefesoyoloji/717214ustiletisim.html> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

⁵⁶<http://www.bilgisayarkurdu.com/forum/konu/ust-iletisim.717214/> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

Tablo 1. Etkileşim Dinamiğinin Beş Temel Unsuru

İletişim kuramamak imkânsızdır.	Hiçbir şey yapmamak dahibir anlam taşır ve sonuçta iletişime girer.
İletişimin kapsamı ve ilişki düzeyleri vardır.	İlişki düzeyi, kapsam düzeyine anlam verir. Kişi aynı bir mevzuatla ilgili amiri veya arkadaşına danıştığında, kurduğu cümleler farklı ancak anlamsal bağlamda kapsamları aynı olabilir.
Mesaj alışverişinde kurulan sözdizimsel yapı, anlamı oluşturur.	Kurulan cümlede yükleme en yakın kelime, vurgulanmak isteniyor demektir. Örnek: Ben yarın Ankara'ya gidiyorum.
Mesajlar sözlü ve sözsüz olarak iki tiptir.	Kapsam iletişimde sözlü mesajlar ilişkiyle ilgili tutum ve tercihlerde, anlatımda ise sözsüz mesajlar etkili olurlar. Mantıksal mesajlar sözlü, duygusal mesajlar sözsüz olurlar.
İlişkilerin seviyeleri farklılık gösterebilir.	İletişimi kuran kişiler, eşit veya eşit olmayan ilişki içindedir.

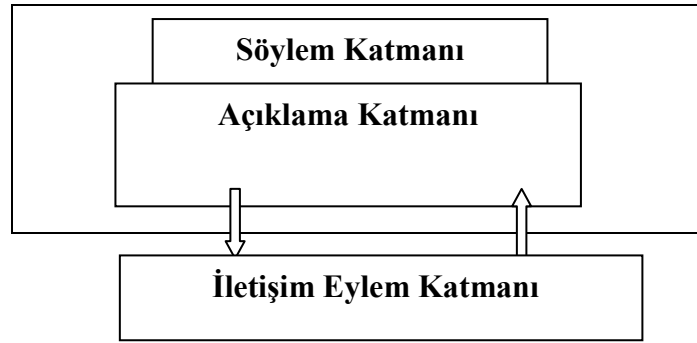
Kaynak: (Elibal,26:2003).

Bireylerarası iletişimde içeriksel ipuçları etkileşim için daha da önemlidir. İçeriksel ipuçları ile kelimelerin anlamı tam olarak bilinmeden anlamını tahmin ederek iletişim kurulabilir. İçeriksel ipuçları şunlardır: iletinin yorumuna katkıda bulunan tüm ipuçları (gözler, jestler ve ses tonu, yüz ifadesi, dâhil olmak üzere mekânsal ve fiziksel özellikler). Bu ipuçları da etkileşime bağlı olarak katılımcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu içeriğe dayalı ipuçlarının farkındalığı iletişimötesi iletişim farkındalığı olarak adlandırılır. Bu durum, kişilerarasında etkileşimin olabilmesi için ortak referans alanlarının olması gerekliliğine işaret eder. İletişimsel girişim öncesinde, kişilerarası etkileşim derinlemesine analiz içerir ve içeriksel ipuçlarına bağlı olarak alıcının bakış açısını ayarlaması gerekir. Durumun analizi şu soruların yardımı ile tarif edilebilir (Gumperz, 1983):

- Gördüğüm ya da duyduğum şeyi nasıl yorumlamalıyım?
- Söylediğimin daha iyi anlaşılması için nasıl cevap vermeliyim?

Yetim (2002a) iletişimötesi iletişim ile ilgili yaptığı tanımda etkileşim için iletişim eylem düzeyi (ilk seviye) ve iletişimötesi iletişim düzeyi (ikinci seviye) olarak 2 düzeyde iletişime girildiğini belirtmektedir. Yetim (2002a) iletişimötesi iletişim modelinde, söylemleri iletişimötesi iletişim katmanının bir parçası olarak görmektedir.

Hoppenbrouwers ve Weigand'a (2000) göre iki düzeyin ayrımını yapmak iletişimötesi iletişim öncesinde, sırasında ve sonrasında iletişim konusunda ortaya çıkabilecek proaktif tartışma durumlarının hangi söylem ve eylem düzeyinde gerçekleştiğini tanımlamak için faydalı olmaktadır (Hoppenbrouwers ve Weigand, 2000). Yetim'in yaklaşımından yol çıkarak eşlerarası iletişimde yaşanabilecek çatışmaların kaynağını görebilmek açısından bu katmanların tanımının faydalı olacağı düşünülmektedir. Buna göre, iletişimötesi iletişim katmanı genel mimarisi iki düzeyde oluşmaktadır:

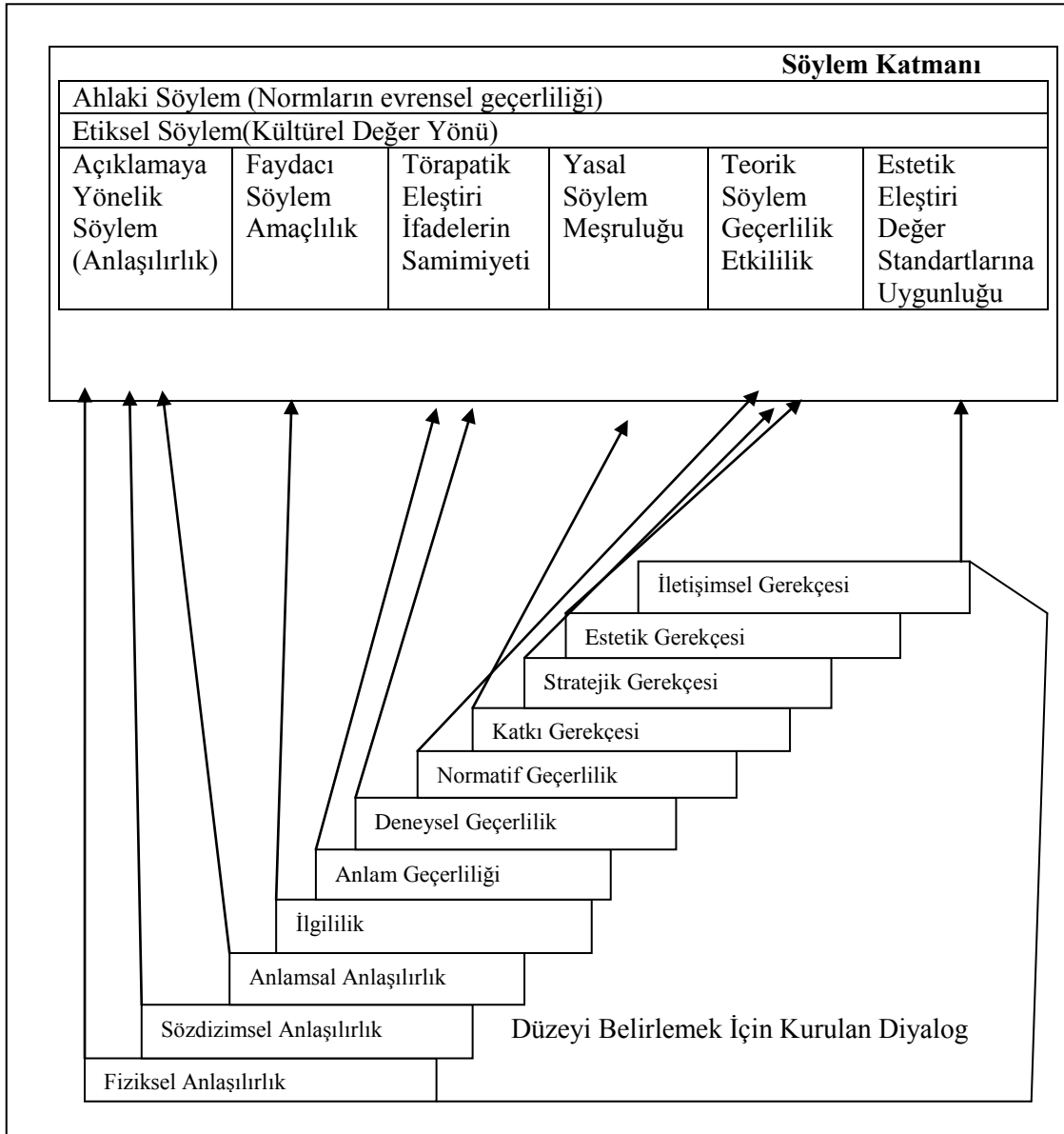

Şekil 3. İletişimötesi İletişimin Genel Mimarisi

Kaynak: Yetim, 2002a.

- Söylem düzeyinde (Tartışma durumlarında söylemsel inceleme). İletişim yansımalarında zihninde yer alan düşüncelerin söyleme yansıması, aynı zamanda iletişim düzeyini belirlemek için diyalogsal olabilir. Bu seviye, açıklama seviyesi ile ilgilidir.
- Açıklama seviyesi (Açıklama yapmak için gerçekleşen konuşma bir başka deyişle iletişimötesi iletişim katmanı). Bu iletişimötesi iletişim düzeyinde on bir maddelik açıklama düzeyi ile açıklanmaktadır (Yetim, 2002a).

İletişimötesi iletişim kimi zaman işlevsel olmayan iletişim tutumlarını ve uyumsuz iletişim iletilerini içeren bir kavramdır. İletişimötesi iletişim genel olarak kaynağın tutum, duygu ve niyetlerini taşır. Bu nedenle kaynağın gönderdiği iletide çelişkili hiçbir mesaj olmamalıdır, düzenlenen mesaj diziminde iletişim ve iletişimötesi iletişim arasında uyum olmalıdır.

Şekil 4. İletişimötesi İletişim Katmanları

Kaynak: (Yetim'in 2002a'de yayınlandığı bildirden çevrilmiştir.)

- Fiziksel anlaşılabilirlik; genellikle ortam ile ilgilidir. Bu işaretlerin algılanabilirliği veya görünürlüğü açıklığa kavuşturulması ile ilgilidir (örneğin, "Web sayfamın ana sayfasında yeni resimler görebilir miyim?").
- Sözdizimsel anlaşılabilirlik; oluşturan karmaşık işaretler için yapı ve kuralları ifade eder. Farklı sözdizimsel kurallar yanlış yorumlara neden olabilir, bu nedenle işaretlerin doğru yazılmış formülasyonların

açıklaması gerekebilir (örneğin, 'gün/ay/yıl' veya 'ay/gün/yıl' biçiminde bir format mı kullanmalı mıyız?").

- Anlamsal anlaşılabilirlik; karmaşık bir işaretin ya da kelimenin anlamlarının açıklığa kavuşturulması ile ilgilidir. (örneğin, "Toplantının saat 8'de olacağını söylediniz. Kastettiğiniz akşam 08:00 mi sabah 08:00 mi?").
- İlgililik, bir tasarım içeriği ilgili olup olmadığı açıklığa kavuşturulması ile ilgilidir. (örneğin, "Bir özgeçmiş şablonunda hangi alanlara ihtiyacım var?").
- Anlam geçerliliği; samimi faydacı niyetleri yansıtıp yansıtmadığı ile ilgilidir. (örneğin, "Gerçekten bunu mu kastediyoruz?").
- Deneysel geçerliliğin olması; var olan durumların gerçek durumu gösterip göstermediği ile ilgilidir (örneğin, "Bu mesaj gerçek ile örtüşüyor mu?").
- Normatif geçerliliği (ya da uygunluğu), bir başka deyişle, kabul edilen sosyal normlarına uygun olarak tebliğ olup olmadığını (örneğin, "Bunu söylemek için uygun mu?").
- Fayda gerekçesi; araç-sonuç rasyonelliği anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, araçlarının etkin kullanımı ile ilgilidir, en etkili bir araç ya da belirli bir amaç için araçların uygulanması etkin bir şekilde tasarlanmasını seçimi ile ilgilidir. Örneğin, "Haberleşmek için çok sayıda web sayfası tasarlamamız gerekiyor mu?"
- Bir amaca yönelik stratejik gerekçe; aynı zamanda bir sosyal bir kavramdır. Bir başka deyişle, diğer rasyonel aktörlerin davranışlarını dikkate alınır. Bu benmerkezci başarı hesaplanması, aldatma ya da güç içerir. Geçerlilik, belirli bir amaca ulaşmak için diğer etkileyen etkinliği ile belirlenir. Bir tasarım istenen ne yapacağını sosyal aktörler etkileyen etkinliği göre değerlendirilebilir. "Okuyucuları kaybetmemek için sayfa numaralarını kaldırmalı mıyız?").
- Estetik gerekçesi; estetik güzelliğine göre karar verme ile ilgilidir (örneğin, "Çok beyaz değil mi?").

- İletişimsel gerekçe; aktörler arasında karşılıklı anlayış iletişimsel başarı anlamına gelmektedir. Bu adım aktörlerin bugüne kadar geriye dönük olarak bir bilgi sisteminin içeriği ile ilgili yansıtmak elde neler olduğunu tespit etmek ve karşılıklı anlaşmasağlamak için izin verir. (örneğin, "Herkes bugüne kadar başardıklarımızla ilgili hemfikir mi?").

İletişimötesi iletişim aktörleri alıcıya gerçek ve muhtemel gizli mesajları açıklar. İletişimötesi iletişim, kaynağın gönderdiği iletinin amaçlanan ve tam doğru aldığından emin olmak için, işlevsel ya da işlevsel olmayan mesajların, ya da uyumlu veya uyumsuz olup olmadığına hizmet etmektedir.

Çünkü iletişimötesi, ileti ve sıklıkla iletinin içeriği ile ilgili tartışmaları kapsar ve normal iletişim haline gelir. Yansıma o özel içeriğe bağlıdır. O zaman, iletişim hakkında tartışıldığında, içerikten uzak kalmamak gereklidir. Bu duruma bazı örnekler vermek gerektiğinde, dikkat edilecek bir nokta vardır. Bu örneklerin kendileri üzerinde çok fazla durmamak gerekir. Asıl konu, örneğin ne anlatmak istediğidir. Bir başka deyişle, örneğin kıssadanhissey bölümüdür. Kıssadan hissey çıkarılacak olan ve kültürümüzde bilinen pek çok örneklerde olduğu gibi, önemli olan ne söylendiği değil, nasıl söylendiği, olmalıdır. Verilen örneklerin iletişimötesi iletişim yönünü oluşturan boyutu bu noktadadır (Demiray, 1994).

İletişimötesi iletişim katmanı modelinde Yetim (2002a), açıklama düzeyi için yapılan konuşmayı açıklamak için Ulrich (2001) tarafından iletişimötesi iletişim konuşmaları için önerilen uygulamayı yansıtan merdivenin genişletilmiş sürümünü kullanmıştır. Ulrich merdiveni metafor kullanarak iletişimötesi iletişim ile ilgili birçok temel konuda bir bilgi sistemleri tanımı düzenlemesi sağlanan ve geçerliliği olan bir tasarım geliştirmeyi iddia etmektedir. Yetim (2002a), merdiveni gözden geçirmiş ve buna iki ek adım ekleyerek fiziksel netlik ve estetik gerekçesini eklemiştir. Merdiven sayesinde söylemden kaynaklanan iletişimötesi iletişimin temel sorunlarını tespit ederek iletişim sürecinde araştırmacılar ve uygulayıcılara destek olmak ve böylelikle kullanıcıların karşılaştıkları herhangi bir sorunu daha kolay organize edebilecekleri model sunmaktadır. Yetim bunun, açıklama düzeyi için iletişim esnasında bireylere

konuşmalarını sıralamaları için bir yol sağladığını iddia etmektedir. Konuşmalarda açıklama için merdivenin aşamalarının herhangi birinde gerçekleşen tartışmalar ortaya çıktığında her adımda tartışmacı için söylem düzeyinde bir inceleme gerektirdiğini vurgulamaktadır (Yetim, 2001).

İletişimötesi iletişim sürecinin, bir başka önemli özelliği de bir çeşit yansıma oluşudur. Bu yansıma da, aslında iletişim hakkında olan iletişimdir (Demiray, 1994). İletişimötesi iletişimi, ima kavramı temelinde kitle iletişimsel bir düzlemde incelemek amacını güden bu çalışma da bu yansıma özelliğinden yola çıkmaktadır. Üzerinde durulan temel kurgu şudur: Eğer, iletişimötesi iletişim, iletişim hakkında gerçekleşen bir iletişimsel, sözsüz iletişim bunun yalnızca bir bölümünü oluşturur. O halde somut bir sözel iletiyi, başka bir boyutta etkileyecek herhangi bir öge de bu iletişimötesi iletişim sınıflandırmasında düşünülebilir. Bu ögeler yine sözel kodlarla sunulmuş olabilir. Bu kodların oluşmasını olanaklı kılan şey ise ima unsurudur. Bu unsurun gerçekleşme biçimi ise yüzyüze olabildiği gibi, kitle iletişimsel bir formda da gerçekleşebilir.

Yetim'e göre (2001) bilinçli ya da bilinçsiz yapılan iletişimötesi iletişim yapılarındaki farklılıklar nedeniyle bu aktörler iletişim çatışmalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle iletişimötesi iletişim aktörlerinin düzeyi (açıklama seviyesi) etkileşimde daha açıklayıcı olacaktır. Böylelikle iletişimin altında yatan söylem katmanında, daha genel kurallar ve normlar iletişim eylem modelleri tartışılabilir. İletişimötesi iletişim düzeyinde, aktörlerin işbirliği sayesinde eylem deseni norm ve formlarına ulaştırabilir ve böylece yeni bir desen tanımlanabilir veya mevcut olanlar değiştirebilir. İletişimde, iletişimötesi iletişim kalıplarının farkındalığı, ilişkiyi etkinleştirme ve/veya ilişkinin kısıtlanmasına da yol açabilir. Dahası, iletişimin desenlenmesinde bazı değişikliklerin yanı sıra iletişimin zenginleşmesine de yol açabilir (Yetim, 2001). Böylelikle, iletişimötesi iletişim kavramı çerçevesinde kişilerarası iletişimde kurallar oluşturulabilir ve iletişimötesi iletişim sürecinde bulunarak düzenli yansıma olanakları yaratılabilir.

Thomas Schuster makalesinde iletişimin pazarlamada önemli olduğundan, özellikle özel bir ürünün üretimde pazarlama yapabilmek için iletişimötesi iletişimin önemli

olduğunu ve iletişimötesi iletişim kullanılarak başarıya ulaşılabildiğini vurgulamıştır (Schuster, 2003). Ülkemizde yapılan pazarlama stratejilerinde, iletişimötesi iletişimin kullanılarak başarıya ulaştığını bir reklam repliği örnek olarak verilebilir. (Hatırlanırsa 2000 yılındaki reklam kampanyalarında olduğu gibi). Reklamda bir avuç fındık gösterilerek halk dilinde cinsellik anlamındaki ya da cinselliği çağrıştıran “aşne fişne” anlamına gelen “aganigi naganigi” şeklinde ifade eden birinin fındığın faydalarına yeniden vurgu yapılarak düşen fındık satışlarını yeniden arttırmaya ya da iç pazar stoklarını eritmek üzere, yönelik bir iletişimötesi iletişim taktik çalışması görülmektedir.

Yine hatırlanırsa; 2000’li yıllardaki reklam kampanyalarında olduğu gibi nohut, fasulye, kırmızı mercimek ve günümüzde de esmer ekme kampanyası ile ilgili yapılan esmer buğday çalışmaları da dış pazarda yeterli rantlara ulaşamamış satışların iç pazarda eritilmesine yönelik pazarlamada iletişimötesi iletişim stratejisiyle pazarlamacıların hedeflerine ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Bir dönemde yumurta satışları ile ilgili herkesin günde 1 yumurta yemesi gerektiği yönünde yapılan reklamlar yine iç pazarda yumurta satışlarını arttırmaya yönelik iletişimötesi iletişimsel pazarlama yöntemidir (Schuster, 2003).

Buradan yola çıkarak, iletişimötesi iletişim süreci, birbirleri ile çok yakın iletişim içerisinde bulunan eşler için yararlı hale gelebilir.

2.3.3. İletişimötesi iletişimde Ortak Referans Çerçevesi

“İlk ağlama” çocuğun, anne ve babasıyla kurmaya çalıştığı ilk iletişim denemesi olarak kabul edilebilir. Ağlamanın nedenlerini çözemeyen anne ve baba, çocuğuyla ilk iletişim çatışmasını ve mutsuzluğunu yaşamaya başlar. Çünkü toplumsal ya da bireyler arası ilişkilerde mutluluğun yakalanması, paylaşılması ve anlaşılmasının önemli olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Çatışmalardan kurtulmanın ve mutluluğu yakalamanın, etkin iletişimle mümkün olacağı görüşü günümüzde artarak değer kazanmaktadır (Cüceloğlu, 2001). Bu nedenle bireyler arasında gerçekleşen iletişimde çeşitli etkileşim biçimleri, bilim dalının konusu olmuş ve çok farklı alanlarda özgün açıklama biçimleri geliştirilmiştir. Bu iletişim çalışmalarına yön veren

özerk bir kavram da iletişimötesi iletişimdir. İletişimin işleyişini belirleyici konumunda olan, ileti alışverişini örtük bir şekilde yönlendiren yapılara gönderme yapan kavram, bu yönüyle iletişim biliminin tüm yapısını etkileyecek kilit bir kavramdır. Çünkü ileti alışverişinin çizgisel yapısının ötesinde, ona yön veren mantık-bilimsel yapılanmalara gönderme yaparak etkin iletişimi mümkün kılar (Demiray, 2007).

Bu çalışmada; insanın sosyal bir varlık olması dolayısıyla yakınlaşma ve ilişki gereksinimi ile kurduğu iletişiminde, günümüz yoğun yaşam temposu dolayısıyla arka plana ittiği gerçeğini, Pire'nin "İnsanların çoğu duvar, çok azı da aralarında köprü kurarlar" (Cüceloğlu, 2001) sözünü hatırlatarak, iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımı ile daha etkin bir iletişim sağlayacak eşlerarası sağlam köprülerin kurulmasına yönelik

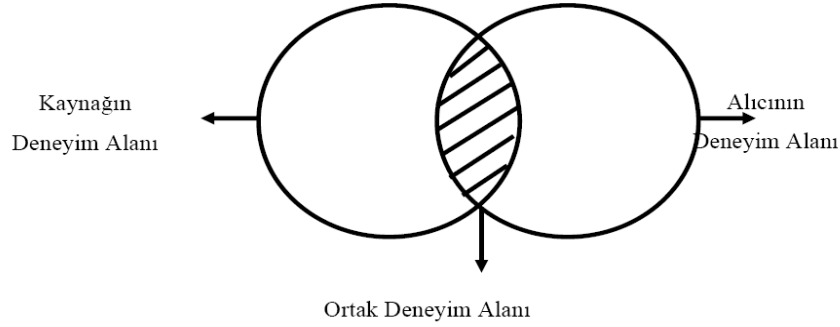
kuramsal verilere dayandırılma amacı bulunmaktadır. Bireylerin toplumsal benlik ve psikolojik açısından "biricik" olma özelliği dolayısıyla kişilerarası ilişkiler de iki kişinin kuracağı ilişki de her birinin göstereceği emeklerin birleşiminden oluşacağı için tür "şahsına münhasır" bir ilişki oluşturacaktır. Kişilerarası ilişkilerde bireylerin ilişkiye başladıkları an boş bir lego tablosuna benzetilirse, ilişki sürecinde her bir bireyin gösterdiği emek, işlev, benlik değerleri, deneyimleri tabloda yerini alarak ortaya tamamlanmış bir resim çıkmaktadır. Kişiler görmek istedikleri tabloyu oluşturarak ilişkilerine yön vermektedirler.

Genel olarak iletişim; bireyler, gruplar ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü, el-kol hareketleri vb. simgeler aracılığı ile her düzeyden insanlar ve teknolojik ortam yardımıyla duygu ve düşüncelerin karşılıklı olarak iletilmesini sağlayan bir etkileşim sürecidir. İki insanın birbiriyle konuşması, bakışması, birbirine dokunması,

gülümsemesi ya da kaşlarını çatması vb. birer iletişimdir. Her iletişim insanlar arasında bir ilişkinin kurulmasına yol açar (Bacanlı ve Sürücü, 2011). İletişim üzerine yapılan çalışmalar, iletişimin üç temel özelliğinin olduğunu göstermektedir (Demiray, 2009).

- İletişim etkinliğinin insanları gerektirmesi. İletişim ancak insanların birbirlerini anlama ihtiyaçları sayesinde kurulabilir.
- İletişim, paylaşmayı gerekli kılar; bir diğer deyişle iletişimde gönderici ve alıcı, mesajın ortak bir anlamı üzerinde anlaşmalıdır.
- İletişim semboliktir. Semboller, jestler, mimikler, sesler, harfler, rakamlar ve sözcüklerdir.

Kişiler arasında gerçekleşen iletişim süreci, devam eden ve sürekli değişen yapıyı dile getirir. Bu durum ve süreç gerçekleşirken, devamlı ve sürekli değişen bir yapının, sürecin oluşturulması zorunludur. İletilerin değişimi süreci sonunda amaçlanan davranış değişikliğinin gerçekleşmesi açısından, ortak anlayış çerçevesi oldukça önem kazanmaktadır. Ortak anlayış çerçevesinin oluşması, birlikte yaşanarak elde edilmiş deneyimlerin ortak simgelerle anlam bulmasıdır (Demiray, 2007).

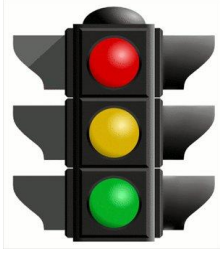

Şekil 5. Ortak Anlayış Çerçevesi

Kaynak: <http://okul.selyam.net/docs/index-36808.html?page=13x> (Erişim tarihi: 23.09.2013).

Bu durumda, iletişimde bulunan alıcı ve kaynağın ortak yaşam deneyimlerinden elde edilen ortak kodlar (semboller) ile toplumsal değerlerin bulunduğu bölümlerde, iletişim ortamında iletinin algılandığından rahatlıkla söz edilebilir. Kaynak ve alıcının yaşam deneyimlerinin kesiştiği alan ise iletişim sürecinin ortak deneyim alanı, ortak izafet çerçevesi, ortak bağıntı çerçevesi, ortak anlayış çerçevesi, ortak yaşam çerçevesi

ya da referans çerçevesi olarak adlandırıldığı bölümdür. Bunun sonucunda oluşturulan ortak anlayış çerçeveleri ile kurulan sağlıklı iletişim ilişkileri de, yine ortak anlayış çerçeveleri ile insanların birbirlerini etkileyerek, birbirlerinin davranışlarında değişim sağlayabilme ve iletişim sürecini amacına ulaştırabilme olanağına kavuşmasına neden olur.

Buna basit ve anlaşılır örnek olarak trafik ışıkları gösterilebilir. Tüm dünyada kullanılan trafik ışıkları, kullanıcıların ortak referans alanlarında aynı anlamları içererek, trafikte yaya ve sürücülerin davranışlarında ortak davranış olanağı sağlayarak bir düzen oluşmasına olanak sağlamaktadır. Herkesin ortak referans çerçevesinde kırmızı ışığın durulması gerektiği, sarı ışığın hazırlanılması gerektiği ve yeşil ışığın geçiş için izin verildiği anlamı taşıdığı bilinerek sağlıklı trafik akışı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu durum raylı sistemlerinde ise tersidir. Eşdeyişle raylı sistemler için herkesin ortak referans çerçevesi sağlıklı akış doğrultusunda kırmızı "geç", yeşil "dur" ortak anlamındadır.

Kişilerarası ilişkiler bağlamında iletişimötesi iletişim kavramını yerel, bölgesel ve evrensel düzeyde inceleyen Demiray (2007)'a göre kişilerarası ilişkilerde bu kadar tekdüze bir akış olmaması, çok yönlü akış içermediği halde benzeri ortak referans çerçeveleri bulunmaktadır. Örnek olarak ortak referans çerçeveleri ile oluşturulan ilişkilere örnek olarak; ABD toplumunda, aile içinde kadın ve erkeğin genel olarak eşit olduğu kabul edilir, evin reisi erkektir anlayışı pek rağbette değildir. Türkiye'de ise, erkek evin reisidir görüşü yaygındır. Bu anlayış, bir kültür değeri olarak, farkında olmadan, varlığını sürdürür. Bu nedenle, erkek evin reisidir anlayışını paylaşan eşler, bu konuda konuşma gereksinimi duymadan, evliliklerini ahenk içinde yürütürler (Cüceloğlu, 2007). Tüm iletişim etkileşimleri, benzerlik ya da farklılığa dayanarak, ya eşit ya da eşit olmayan ilişkiler içinde yer alması durumu iletişimde bulunan kişiler, bu ilişki içinde kendilerini sürekli tanımlama içindedirler.

Buna örnek olarak; bir Türk erkeğinin Amerikalı kadınla evlendiği durumlarda ise, iletişim içinde kadın eşit ilişkiler varsayarak konuşur, erkek ise, evin reisi olarak konuşmaya devam eder. Aynı kültürden olmayan bu çift kısa bir zaman sonra, Ailenin reisi kim? sorusunu tartışmaya başlarlar. Konuştukları içerik ne olursa olsun, ilişkinin türünün tanımında aralarında farklılık olduğu için, iletişim aksar (Cüceloğlu, 2007).

Türk kültürüne ait bazı özellikler de toplumsal olarak ortak referanslarımıza örnek olarak gösterilebilir. Kültür, bireylere toplumun bir elemanı olarak iletişim kurmaya, yorumlama ve değerlendirme yapmaya yardımcı olan değerler, fikirler ve diğer anlamlı semboller dizisidir. Kültürden etkilenen davranışlar ve tutumlar; özbilinç, iletişim ve dil, giysi ve görünüş, yemek ve yeme alışkanlıkları, zaman ve zaman bilinci, ilişkiler, değer ve normlar, inanç ve tutumlar, zihinsel süreç ve öğrenme, çalışma alışkanlıkları ve uygulamalarıdır (Engel, Blackwell ve Miniard, 1990:63). Örneğin; evlilik, yuva kurma her gencin ve genç kızın hayallerini süsler. Ancak bu isteği açıkça dile getirmek, Anadolu halkının örf ve âdetlerine uygun düşmeyen ve ebeveynleri ile sağlıklı iletişim gerçekleştiremeyen gençler, “pılava kaşık saplayarak”, bu durumlarını açıklamak üzere öksürerek beden dilinden yardım bekleyerek (Cüceloğlu, 2007) iletişimötesi iletişime geçmiş olurlar.

Bunun için, başlangıçta belirtilen, giyiniş biçimimiz, jest, mimik, ses tonu vb. öğeler, söylenenin nasıl ve ne ortamda, ne biçimde söylendiği boyut, iletişimötesi iletişim sürecinde önemlidir. O zaman şu da eklenebilir ki, iletinin bozulmasını azaltmak için, yeterince tekrar gerekmektedir. Ancak, bu tekrar, hiçbir zaman iletinin bozulması boyutuna vurdurulmamalıdır. Örneğin, ulusal marşı söyleye söyleye ağızdan çıkan sözcüklerin anlamını hatırlamayız. Ya da çocuklar yatmadan önce tanrıya dua ederken belirli bir süreden sonra, alıştıkları duayı içeren sözcükleri peş peşe sıralarlar. Anlamalarını hiç bir zaman akıllarına getirmezler. Eş deyişle, bu simgeler bizde hiçbir anlam çağrıştırmaz (Demiray, 1994).

İnsanlar aynı ortamı paylaştıkları, birbirleriyle karşılaştıkları her yerde iletişim kurar ve karşılıklı etkileşim oluşur. Bu etkileşimden ortak davranışlar edinirler. Ortak

davranışlarsa toplumdaki bireyleri çeken, sürükleyen ve hatta cazibe oluşturan ölçütler haline gelirler. Zaman içerisinde ortak paydalar oluşur ve toplum tarafından benimsenerek modeller oluşur. Toplum içerisinde sevilen beğenilen bir şahsın modellenmesi sosyal hayatın değişmez kurallarındandır. İletişimötesi iletişime geçecek model kişi, her şeyden önce kişiliğini kimliğini en ince ayrıntısına kadar tutum ve davranışlarına dikkat etmesi, her davranış ve sözünün diğerleri ile iletişimdeki kazandırıcı rolünün farkında olması gerekmektedir. Çevredeki insanları etkileyici yönlendirici yönünü görmezden gelmemelidir.

Anadolu kültürüne başka bir örnek olarak; eve gelen misafire yönelik tutum ve davranışlar misafir rahat etsin diye misafiri o koltuktan kaldırıp öteki koltuğa oturtur, ev halkı, ellerinde minderlerle gelip, misafirin arkasına yerleştirmeye çalışırlar. Misafirin "gerek yok" demesine karşın en azından bir minderi beline yerleştirirler. Misafir istediği kadar "artık doydum" demesine karşın ısrarla yiyecek içecek ikram edilir (Cüceloğlu, 2007).

Türk toplumunda bu davranış kendi içinde bir çözüm üreterek "Bardağa kaşık kapatmak" davranışı göstererek daha fazla çay içmek istemediğini kesinleştirmektedir. Benzer bir örnekte "pılava çatal batırma" geleneğinde vardır. Bu tür ortak referans alanında gerçekleşen davranışlar diğer paylaşımcılar tarafından anlaşılır ve aralarında bir iletişimötesi iletişim gerçekleşir.

Yüz ve beden ifadeleri yoluyla da bireyler birbirlerine birçok anlamlar iletirler ve aralarında anlaştıkları ortak semboller haline gelir. Örneğin; başı "evet-hayır" anlamında aşağı-yukarı sallamak, kaşları kaldırarak "hayır", dudakları büzerek "belki" demek, ya da omuzları kaldırarak umursamazlık belirtmek bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu tür ifadeler, sözlü dil olmamakla birlikte, sözlü anlatımda kullanılan ifadelerle eş anlam taşıyan ifadelerdir ve diğer diller gibi kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Örneğin bizim ülkemizde başı önden arkaya kaldırmak "hayır" anlamını

taşır; batı ülkelerinde ise "hayır" demek isteyenler başlarını iki yana sallamaktadırlar. Başka bir örnek olarak; batılılar bireyselliğe, bireysel özgürlüğe önem verdikleri halde ülkemizde daha çok ana baba otoritesine ihtiyaç duyulmaktadır (Cüceloğlu, 2007). Bir dizi sosyal kuralları benimseyen ve bunlara uyulmasını isteyen kişiler, bu beklentilerine aykırı davranılması halinde çevreleriyle çatışabilirler. Bu konudaki çatışmaların nedenlerinden birisi, kişilerin, söz konusu kuralların ortak alan (referans çerçevesi) olduğunu gözden kaçırmalarıdır.

Toplumsal kurallar zaman içinde değişir. Bu yüzden, aynı kültürde yaşayan ancak aralarında kuşak farkı bulunan kişiler arasında birtakım çatışmalar ortaya çıkabilir. Örneğin gençlerle yaşlılar arasında, farklı toplumsal kuralları benimsemekten kaynaklanan çatışmalar görülebilir (Cüceloğlu, 2007). Yine bir örnek olarak, büyüklerin, özellikle yaşlıların benimsedikleri bir kurala göre, bir genç, kendisinden yaşça -ve statüde- büyük birisiyle karşılaştığında aralarında şu tür bir konuşma geçebilir:

Yaşlı: "**Nasıl**sın evladım?" diye sormaktadır.

Genç: "**Teşekkür ederim, iyiyim**" diye karşılık vermektedir.

Bu kurala göre genç artık susmalıdır. Yaşlıların bu iletişimden rahatsız olmalarının nedeni şudur: Mevcut toplumsal kurala göre, hal-hatır sormak, büyüklere/yaşlılara özgü bir davranıştır. Gençlerin yaşlılara "nasılsınız" diyerek hatır sormaları ise saygılı olmayan bir davranıştır (Cüceloğlu, 2007). Bazen aynı ulus içinde olan topluluklarda dahi farklı kültürel yaşantılar olabilmektedir. Örneğin, ülkemizdeki yaygın bir geleneğe göre, yediği yemek için teşekkür eden misafire, ev sahibi "afiyet olsun"

denilmektedir. Anadolu'daki birkaç bölgede ise ev sahipleri "afiyet olsun" yerine "hoş geldiniz" demektedirler. O bölgelerden birisine dışarıdan gelen yeni birey, yemekler için teşekkür edince ev sahibi de "hoş geldiniz" der ve bunu ilk defa duyan birey "hoş bulduk" diye karşılık verirse ev sahipleri tarafından yadırganabilir (Cüceloğlu, 2007). Bu nedenle, kaynağın kodlayacağı iletinin sağlıklı olabilmesi, başka bir deyişle, asıl amaç olan alıcı tarafından anlaşılabilmesi ve inandırıcı olması için, kaynağın, alıcıda var olduğunu bildiği ve var olduğuna inandığı bilgi birikim ve deneyiminin yoğun olduğu konularda, amaca yönelik iletişimde bulunması daha yararlı olacaktır (Demiray, 2007).

Birbirlerinden hoşnut olmayan iki kişinin karşılaşmak, tokalaşmak, hatta zorunlu olarak birbirleri ile konuşmak durumlarında bireylerin ses tonu, rengi, söyledikleri sözcüklerle çelişen yüz ifadeleri, gözlerindeki anlamlar nasıl bir iletişimötesi süreci anlatmaktadır. Çok samimi olan kişiler ile ilk kez tanışan insanların birbirleri ile el sıkışmalarındaki tensel ve sözel olmayan iletişim boyutu düşünüldüğünde yaşanan iletişimötesi iletişim sürecindeki farklılıklar açıklıkla görülmektedir. Bu örneklerle, daha çok sözel olmayan iletişimin, çelişkilerden çok, anlamlar ve sözel iletişim sürecini pekiştirici, destekleyici boyutunun iletişimötesi sürecindeki önemine dikkat çekilmek istenmiştir (Demiray, 1994).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Baltzersen (2008)'nin iletişimötesi iletişimin ile oluşturduğu model farklı örnek ve tanımları gözden geçirmek için bir çerçeve olarak kullanılacaktır. Böylece iletişimötesi iletişim kavramının daha anlaşılır hale gelmesi amaçlanmıştır.

2.3.4. Farklı Bağlamlarda İletişimötesi İletişiminin Kavramının Kullanımı

Whitebread ve O'Sullivan, iletişimötesi iletişim kavramının bilimsel araştırmalarda yeterince incelenmediğini ileri sürmektedirler. İlk olarak, evcilik oyunu hakkında yapılan bir araştırmada iletişimötesi iletişim kavramının sözel boyutuna yönelik artan bir ilginin olduğu görülmektedir. (Whitebread ve O'Sullivan, 2012). Ancak bununla

birlikte; bir dizi arama motorları incelendiğinde iletişimötesi iletişim kavramı ile ilgili bazı araştırmaların⁵⁷ kullanıldığını göstermektedir.

Psikoterapi ile ilgili araştırma kapsamında, iletişimötesi iletişim öncelikle "konuşulan hakkında konuşmak" ile ilgili bir kavram olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Kiesler (1988) terapist ve danışanın arasındaki açılımların iletişimötesi iletişimi ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Bunu kişilerarası ve ilişkiyel psikoterapilerin önemli bir özelliği olarak kabul etmektedir. Austin (2011)'de iletişimötesi iletişimin psikoterapide önemli bir "mikro yetenek" psikolojik danışma olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Eğitim bilimlerinde, Dillenbourg ve Traum (2006) çok modlu ortak bir problem çözme etkileşimlerini analiz etmek için iletişimötesi iletişim kavramını kullanmaktadır. Kavram, etkileşimin kendisi hakkında ifadeler olarak tanımlanır. Bu, örneğin, bir kişinin yaptığını diğlerinin onaylamaması gibi konuşma kuralları hakkında bir tartışma olabilmektedir. Yine de, araştırmada kavram ile ilgili olarak önemli bir rol belirtilmemektedir. Bunun bir nedeni kavramın oldukça dar tanımlanmasından; örneğin, işbirliğine dayalı stratejilerin "iletişimötesi iletişim" olarak değil "yönetimsel" olarak sınıflandırılmasından kaynaklı olabileceği belirtilmektedir (Baltzersen, 2013:132). Okul kapsamında, Sawyer (2004), öğretmenlerin sınıf içi tartışmalarda iletişimötesi iletişimin kullanmaları gerektiğini iddia etmektedir. Öğretmen, bazen etkili tartışma kurallarını tekrar etmek zorunda kalabilmektedir. Bu durumda öğrencilere doğru konuyu tartışmadıklarını, çok fazla konuştuklarını ya da ana konudan çok uzaklaştıklarını söylemelidir. Aynı zamanda öğretmen, çok fazla iletişimötesi iletişim ya da çok fazla çerçeve açan davranışlarına karşı öğrencileri uyarabilir. Bu, bilginin inşasında sınıfı rahatsız edebilir. Bu nedenle iletişimötesi iletişimi doğru seviyede yönetmek kolay değildir. İletişimötesi iletişim olasılıkla her tartışmada kendine özgü yetkinlik gerektirir. Dolayısıyla etkili öğretmenlerin

---

⁵⁷<http://en.wikipedia.org/wiki/Metacommunication>(Erişimtarihi:05.07.2013), <http://psychcentral.com/lib/metacommunicationwhatisaidisntwhatimeant/0002146> (Erişimtarihi: 05.07.2013), <http://tcbDeVito.blogspot.com/2010/12/communicationstrategies.html> (Erişim tarihi: 05.07.2013)

tartışmalarda doğaçlama ve senaryosunu olmadığında tam bir iletişimötesi iletişim teknikleri repertuarına sahip olması gerekmektedir (Sawyer, 2004).

Politik araştırmalar kapsamında, Stromer-Galley (2007) yüz yüze ve çevrimiçi grupların siyasi tartışma kalitesini ölçmek için bir içerik analizi düzeni geliştirmiştir. Bu şemanın dört ana kodlardan birinin “iletişimötesi konuşmalar” olduğunu vurgulamışlardır. Başka bir örnekte ise, sevgi ile ilgili paylaşımda “iletişimötesi konuşmaları” araştıran Dunnahoe’dır (2008). Buna ek olarak, iletişimötesi iletişim kavramı, sadece geleneksel konuşmalara bağlı olan değil aynı zamanda uzaktan eğitim için (Demiray, Kurubacak ve Yüzer, 2012) ve çevrimiçi topluluklar (Lanamäki ve Päivärinta, 2009) içinde kullanılmaktadır. Örneğin, Lanamäki ve Päivärinta (2009) çevrimiçi toplulukların yeni bir iletişimötesi iletişim oluşturduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, kitle iletişim araçları ve siyasal iletişim üzerine yapılan araştırmalarda, kavram haber medyanın siyasi halkla ilişkiler ve siyasi gazetecilik arasındaki tartışma etkileşimlerini tanımlamak için kullanılır. Online ansiklopedi Wikipedia bir metin üretimi için kurallar tartışmasında bir iletişim ortamı göstermektedir. Bu bağlamda, iletişimötesi iletişim sisteminde en az on hizmet türü amaçları gözlemiştir:

- Kişilerin rollerini, anlaşmazlıklarını ve ilişkilerini yönetmek
- Toplumun ya da kişinin ilgisini belli bir temaya çekmek
- Materyal ve diğer temel içeriklerin kapsama-dışlama yönetimi
- İçeriği doğrulama ve ilişki kalitesinin iyileştirilmesi
- Rahatsız edici davranışla ilgili kontrollerin düzenlenmesi
- İlişki politikalarının geliştirilmesi
- Teknik iletişim
- Kendini ifade etme
- İletilişimin pratik kullanımı
- Diğer kullanıcıların bilgilendirilmesi⁵⁸

---

⁵⁸<http://www.wikipedia.org>(Erişim tarihi: 24.04.2012)

Çocuklarla yapılan terapi eğitiminde iletişimötesi iletişim; özellikle Resnick'in, 1976' da davranış bozukluğu olan çocukların ailelerinin eğitiminde işlevsel olarak kullanılmasında incelenmiştir. Yine iletişimötesi iletişimin, karmaşık toplumsal değerleri içeren 2–5 yaş arası çocuk oyunlarının öğretilmesinde, çocuklarının öğrenimine daha fazla katkı sağlayıcı bir işlev gördüğü belirlenmiştir (Steward, 1986). Ailelerde iletişimötesi iletişim kullanımı az işlenen bir araştırma alanıdır. Bir çalışmada iletişimötesi iletişim kullanımında anne ve baba arasındaki konuşma türlerinin kullanımı tartışılmıştır. Bu çalışmada annelerin, kendi ya da başkasının geçmiş konuşmalarını babalardan ya da çocuklardan çok daha sık kullandığı bulunmuştur. Yine bu çalışma romantik ilişki bağlamında gerçekleşmemiştir (Mann, 2003).

Yakın ilişkiler bağlamında iletişimötesi iletişimin kullanımı ile ilgili yapılmış araştırmalara örnek olarak; Patch ve Hoang (1997) uyum stratejileri kazanmada iletişimötesi iletişim kullanımını incelemiştir. Ancak bu çalışma romantik ilişki bağlamında yapılmış bir araştırma değildir, birbirine yabancı olan kişiler arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Patch tarafından yapılan bir başka çalışma (1995) güç ve gerilimin yüksek derecelendirilmesine neden olduğu iletişimötesi iletişimin kullanımıdır. Patch çalışmasında, bir arkadaşın iletişime dâhil olmasının yabancı birinin dâhil olmasından daha stresli olduğunu keşfetmiştir. Çünkü Patch'a göre iletişimötesi iletişim arkadaşlar arasında yabancılara göre daha fazla gerginlik oluşturmaktadır. Bir başka bulgu ise; iletişim ötesi iletişimin arkadaşlar arasında yabancılara göre daha az kabul edilebilir olmasıdır (Patch, 1995). Dindia ve Baxter (1987) tarafından yapılan bir çalışmada, iletişimötesi iletişimin bir ilişkiyi sürdürmek dışında ilişkinin onarılmaya çalışıldığı zaman daha sık meydana geldiği tespit edilmiştir. Baxter ve Wilmot (1985) yakın ilişkilerde tabu konular üzerine çalışmış ve ilişki içerisinde bazı konularda iletişimötesi iletişimin negatif yönlü etkisi olabileceği düşüncesi yüzünden bu tabu konuların konuşulmasından kaçınıldığını vurgulamaktadır (Baxter ve Wilmot, 1985). Newman (1981) yakın ilişkilerde iletişimötesi iletişim ile ilgili araştırma yapmıştır. Newman iletişimötesi iletişim sayesinde karşımızdaki kişinin mesajı nasıl anlaması gerektiği, kişinin mesajı nasıl yanıtlanmasının istendiği, ilişkiyi nasıl tanımlamak istendiği olabileceğini belirtmektedir (Newman, 1981).

Başka bir ilişki araştırmasına göre; eşler arasında sözcüklerin söylemi “amaçlı iletişimötesi iletişim” sürecine yol açabilir (Perl Mutter ve 1980). Bu araştırmacılar, insanların ilişkileri bağlamında farkında olarak bilinçli konuştuklarında amaçlı iletişimötesi iletişim oluşturduğunu iddia etmektedir. İlişkilerde gerçek değişim amaçlı iletişimötesi iletişim düzeyinde başlamaktadır. Baxter ve Bullis (1986) taraflar arasında romantik ilişkileri geliştirmenin yaklaşık yarısının açık iletişimötesi iletişim konusuyla ilişkili olduğunu bulmuştur (Baxter ve Bullis, 1986). Bu araştırma ile de, kullanıcıların amaçlı iletişimötesi iletişim aktörlerinin farkına vardırarak eşler arasında ilişkilerin olumlu yönde sürdürülmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Trenholm ve Jensen (2000) iletişimötesi iletişimin sağlıklı ilişkilerin sürdürülebilmesi için değerli olduğunu açıklamıştır. Ancak hiçbir araştırma iletişimötesi iletişimin sağlıklı bir ilişkiye nasıl katkıda bulunduğunu açıklamamıştır.

Romantik ilişkiler bağlamında iletişimötesi iletişim ile ilgili bazı araştırmalar vardır. Ancak iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımı ve eşler arası ilişkiler üzerindeki etkileri bu çalışmaların odak noktası olmamıştır. Romantik ilişkilerde iletişimötesi iletişim çalışması 2003 yılında Tana Mann tarafından araştırılmıştır. Çalışmada romantik ilişkilerde eşler arasında iletişimötesi iletişim ve ilişki doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Veri analizlerine göre, romantik ilişkilerde eşler arasındaki ilişkinin olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Açık uçlu sorularda çok sayıda katılımcı iletişimötesi iletişimin romantik ilişkilerde eşleriyle olan iletişimlerinin önemli bir parçası olduğunu yorumlamışlardır. İletişimötesi iletişimi, çiftlerin birbirlerine daha açık ve dürüst olmaları için kullandığı bir araç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya göre iletişimötesi iletişim arttıkça ilişki doyumu düzeyi artmaktadır. Araştırmada bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir (Mann, 2003). Yapılan araştırmaya göre; romantik ilişkilerin başlangıç sürecinin ilişki memnuniyeti açısından genellikle yüksek seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak ilişki devam ettikçe zorluklar ilişki içerisine girmeye başladığı için memnuniyet seviyeleri aşağı seviyelere düşmektedir. İlişkinin uzunluğu ve yaş bilgilerinin iletişimötesi iletişim ile negatif yönlü ilişkili tespit edilmiştir. İlişki uzadıkça ve yaş

büyükçe iletişimötesi iletişim ilişkilerinde daha az yanıt verildiği görülmektedir. İnsanlar ilişkileri devam ederken, bir arada yaşlandıkça bazı konularda birbirleriyle konuşmak zorunda olmadıkları kanısındadırlar.

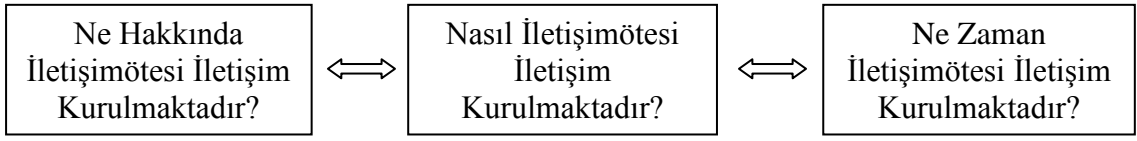
Bu çalışmada kadınlar erkeklerden daha çok iletişimötesi iletişimi algılamaktadırlar. Araştırma yapıldığında romantik ilişkileri olan kişiler geçmişte yaşadıkları romantik ilişkilere göre şuan ki ilişkilerinden daha fazla memnun olduklarını bildirmektedirler. Bu bulgu şaşırtıcı değildir, çünkü ilişkilerinden memnun oldukları için kişiler bu ilişkilerini sürdürmektedirler. Memnun olmayan kişiler ise zaten eski problemleri ilişkilerini sonlandırmışlardır (Mann, 2003).

İletişim alanında ilişki doyumu ile ilgili bir dizi kavramların bağlantılı olduğu konular araştırılmıştır. Ancak romantik eşlerde iletişimötesi iletişim ile iletişim aktörlerinin kullanımı arasındaki ilişki henüz çalışılmamıştır. Özellikle romantik ilişkiler bağlamında iletişimötesi iletişim araştırmaları ile ilgili araştırmalar sınırlıdır. Ülkedeki yüksek boşanma oranı ilişki doyumunun üst seviyelere çıkarılmasını ve tarafları bir arada tutan araştırmaların gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Mann, 2003).

2.3.5. İletişimötesi İletişimin Kullanımı

Birçok araştırma alanyazında iletişimötesi iletişim kavramı kısa ve yetersiz düzeyde olduğu görülmektedir. Yine de, iletişimötesi iletişim kavramının tanımlarının zaman içinde gelişmekte olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra iletişimötesi iletişim ile ilgili kavramsal karmaşıklığın arttığı görünmektedir. Wilmot (1980), örneğin, dönemsel ve ilişkiyel iletişimötesi iletişimi olası üç farklı zaman boyutları "geçmiş ", "süre gelen" ya da "gelecek" iletişim ifadeleri şeklinde ayırmıştır. Baltzersen (2008)'de benzer bir tanım geliştirmiştir. Baltzersen (2008) bir iletişimötesi iletişimsel ifadenin her zaman aşağıdaki üç temel soru ve boyutlarına göre tanımlanabileceğini varsaymaktadır: Ne Hakkında, Nasıl ve Ne Zaman iletişimötesi iletişim kurulmaktadır?:

Şekil 6. Bir İletişimötesi İletişim Modeli

Kaynak: Baltzersen, 2013:135

Her iletişimötesi iletişimsel söyleyiş şekilde belirtilen her üç boyut açısından analiz edilebilir. Bu boyutlar, bu bölümde ayrıntılı olarak açıklanacaktır. İletişimötesi iletişimin günlük konuşmalarda nasıl kullanıldığı ile ilgili çocukların evcilik oyunu araştırmaları (Whitebread ve O'Sullivan, 2012) dışında az sayıda çalışma vardır. İletişimötesi iletişim kavramını tanımlamaya çalışırken bir ana metodolojik zorluk bulunmaktadır. İletişimötesi iletişimi tanımlamak için birkaç örnek vermek veya bazı ilgili bileşenleri tanımlamak oldukça kolaydır, ancakbu iletişimötesi iletişimin nerede bitiği üzerinde anlaşmaya varmak çok zordur (Baltzersen, 2013:135).

Stromer-Galley (2007) iletişimötesi iletişim kavramını sosyal konuşmalar üzerinden tanımlamaktadır ve sosyal konuşmanın, selamlama, övgü ve özür ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bir özür örneği olarak, "Çok sevimsiz olmadığımı umuyorum." derken kişinin algılanan grup davranışı içinde bir öz değerlendirme yaparak iletişimötesi iletişim konuşması gerçekleştirdiği olarak yorumlanabilir. "İyi bir grup oldukuz." Şeklinde "övgü" dolu bu ifade aynı zamanda grup ilişki hakkında iletişimötesi iletişim konuşması olarak yorumlanabilir (Stromer-Galley, 2007).

Austin (2011) psikoterapi araştırmalarında iletişimötesi iletişimsel ifadelerin genellikle terapist ve danışan sözlerini karakterize etmek için kullanılan geleneksel içerik tabanlı kategorik derecelendirme sistemi içine uymadığını iddia etmektedir.

Hill ve arkadaşları (1988), terapistin içerik tabanlı dokuz "cevaplama modu" sınıflandırılmasından bahsetmektedir (Yorumlama, kendini açma, başka sözcüklerle ifade, onay, açık bir soru, çatışma, bilgilendirme, doğrudan rehberlik ve kapalı soru). Bu kategorilerden "kendini açma", "başka sözcüklerle ifade", "onay" veya "çatışma"

gibi cevaplama modlarından birkaçının iletişimötesi iletişim durumlarında gerçekleşebilir.

Bunlara örnek olarak; kendini açma için "Bunları ilişkimizin daha iyi olması için söyledim.", başka sözcüklerle ifade için "Bunu söylerken kastettiğim şey...", onay cevaplama modu için "Söylediklerini anlıyorum." ve çatışma cevaplama moduna örnek olarak "Bunları bana neden söylediğinin anlamıyorum!" örnek olarak verilebilir.

2.3.6. İletişimötesi İletişimde Konuşmanın İçeriği Hakkında Kullanımı

Konuşmanın içeriği hakkında iletişimötesi iletişimi ile ilgili bazı araştırmacılar konuşma içeriği veya iletişimsel bölüm hakkında iletişimötesi iletişim kurmak olarak açıklamaktadır (Baltzersen, 2008; Wilmot, 1980). Bunun birkaç farklı şekilde yapılabileceğini ve genellikle konuşmacının konuşma içeriğini yönetmek veya düzenlemek için çalışmasıyla gerçekleştiğini vurgulamaktadırlar. Konuşmacı konuşmanın içeriği arkasındaki niyetleri açıklayabilir. Bu, genellikle bireylerin günlük konuşmalarda yaptığı ortak bir stratejidir. Psikoterapide niyetler hakkında konuşmanın konuşmacı ve dinleyicinin nasıl iletişim kurduklarını daha iyi anlamak için yardımcı olabildiğini göstermektedir (Baltzersen, 2013:135). Rennie (2006) konuşma içeriğini açıklayan dört farklı iletişimötesi iletişimi türünü açıklamaktadır.

Tablo 2. Bir Konuşma İçeriğinin Arkasındaki Niyetler Konusunda Konuşmaların Farklı Şekillerde Örneklenmesi

	Dinleyicinin söyledikleri hakkında konuşmak	Konuşmacının söyledikleri hakkında konuşmak
Konuşma hakkında düşüncesini açıklama	1) Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır. (örneğin, "Seni duyduğumda sanırım şunu söylüyordun...")	2) Konuşmacının, söylediklerinin arkasındaki nedenlerin ne olduğunu açıklaması. (örneğin, "Bunu sana söylememin nedeni...")
Konuşma hakkında başkalarının görüşünü sorma	3) Konuşmacı, dinleyicinin söylediklerinin arkasındaki nedenlerin ne olduğunu açıklamak üzere dinleyiciyi davet etmektedir. (örneğin, "Bunu neden söylediğini bana açıklarsan ...").	4) Konuşmacının, söyledikleri hakkında yorum yapması için dinleyiciyi davet etmesi. (örneğin, "Söylediklerim hakkında ne düşünüyorsun merak ediyorum.")

Kaynak: Baltzersen, 2013.

Tablo 2.'de görüldüğü gibi kişiler, başka bir kişinin düşüncesini açıklamasını isteyebilir ya da diğer kişi hakkındaki görüşlerini açıklayabilir. Buna ek olarak, bir konuşmacı ya da dinleyicinin ne söylediğine odaklanabilir. Rennie (2006) bu farklı iletişimötesi iletişimin türlerinin iletişimi daha şeffaf ve daha çok anlaşılabilir yapabileceğini vurgulamaktadır. Konuşmanın içeriği ile ilgili olan iletişimötesi iletişim günlük dilin doğal bir parçasıdır, aynı zamanda profesyonel iletişim konuşmalarının da önemli bir bölümüdür. Örneğin, eşler arasında bu durum bazen bir iş birliğini oluşturma olarak tanımlanmıştır. Bu tür işbirlikler, sorunlara ilişkin ve sorunları çözmek için yapılması gerekenlerle ilgili eşler arasında bir bağ yaratmaya çalışmaktadır. Örneğin, kadının kocasına "Bugün bana yardım etmek için salata yapmanı çok takdir ettim." cümlesi ile eşi ile kurduğu işbirliği iletişimötesi iletişime örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak, Baltzersen (2013) konuşma içeriği hakkında konuşmayı özetlemenin iletişimötesi iletişim olarak kabul edilebileceğini vurgulamaktadır. Genellikle bu konuşma, yine aynı konu hakkında ancak bu kez farklı bir iletişim "çerçevesi" içinde yapılmaktadır.

Örneğin, "Tartışmamızı özetleyelim," ifadesi iletişimötesi iletişim bir sürecinin bir giriş çerçevelemesi olarak kabul edilebilir. Burada temel amaç tartışılanın özünü bulmaktır. Tüm özetleri, içeriğin öncesinde yeni yorumlar olup olmadığını tartışmalıdır ama burada önemli olan konu öncesinde konuşma içeriği belirlemek için açık bir girişim olmasıdır. Bu şekilde, içeriğin, kendi içinde değil, daha önceki konuşma özeti iletişimötesi iletişimin bir parçası olarak dile getirmektir (Baltzersen, 2013:135). Özetleme, genellikle profesyonel görüşmelerde bir iletişim stratejisi olarak tavsiye edilmekte ve genellikle aktif dinlemede önemli bir iletişim tekniği olarak görülmektedir (Rogers, 1961). Özetleme bir öğretim stratejisi olarak da görülebilir. Sawyer (2004) sınıfta tartışmadan önemli noktaları özetleme sırasında öğretmenlerin iletişimötesi iletişim kurduğunu göstermektedir. Öğrencilerin genellikle özetlemeyi kendi başlarına yapabilmeleri mümkün değildir. Baltzersen (2013) öğretmenlerin tartışmanın her anında son derece dikkatli olması gerektiğini ve bir

özetin gerekli olduğu durumları tespit etmenin kolay bir görev olmadığını vurgulamaktadır (Baltzersen, 2013:135).

Örneğin aşağıda aynı kişiler arasında aynı konu üzerinde geçen iki farklı diyalogda iletişimötesi iletişim aktörleri ilişkiyi farklı senaryolara yönlendirmektedir.

Diyalog 1

Çocuk: Kaplumbağam ölmüş. Oysa bu sabah yaşıyordu.

Baba: Bu kadar üzülme. Ağlama! Bu sadece bir kaplumbağa (Burada baba, çocuğun ağlamasının gereksizliğini hakkında konuşarak iletişimötesi iletişim aktörünü olumsuz yönde kullanmış olup çocuğun duygularını yok saymaktadır: Konuşma hakkında düşüncesini açıklama).

Çocuk: Üüüüüüüüüüüü

Baba: Kes şunu!!! (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşma hakkında düşüncesini açıklama) Sana başka bir kaplumbağa alalım.

Çocuk: Başka bir tane istemiyorum!!!!

Baba: Bak, çok mantıksız davranıyorsun!! (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır.).

Diyalog 2

Çocuk: Kaplumbağam ölmüş. Oysa bu sabah yaşıyordu.

Baba: Yoo olamaz, ne kadar kötü. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır. Burada baba çocuğun duygularını anladığını ve paylaştığını dile getirmektedir.)

Çocuk: O benim arkadaşımды.

Baba: Bir arkadaşı kaybetmek çok acı verebilir. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır.)

Çocuk: Ona bir sürü oyun öğretmiştim.

Baba: İkiniz beraber bayağı iyi vakit geçiriyordunuz. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır.)

Çocuk: Onu hergün beslerdim....

Baba: O kaplumbağayı gerçekten seviyordun. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır.)

Duyguyu hissetmek ve düşünmek kişinin o anki yaşadıklarını, sözcükler halinde duymak kişiyi rahatlatır. Bir başkası, onun iç dünyasında yaşadıklarını anlayabilmiş ve bunu dile getirmiştir (Cüceloğlu, 2007). 2. diyalogda baba çocuğun ölmüş kaplumbağası karşısında hissettiği duyguları anladığını iletişimötesi iletişim aktörlerini işlevsel olarak kullanarak çocuğa hissettirmektedir.

Wang (1999:4) iletişimötesi iletişimi bir konu hakkında henüz söylenmiş ya da söylenebilir herhangi bir ifade olarak tanımlamaktadır. Uzatılmış süre içindeki geçmişle ilgili konuşmalar iletişimötesi iletişim tanımına dâhil edilmemiştir. Stromer-Galley (2007:9) iletişimötesi iletişimsel konuşmayı “konuşma hakkında konuşmak” olarak tanımlar. Ne var ki; bir grup olarak, ya da bireyler arasındaki etkileşim içinde kişinin kendi veya başkasının söylediklerinin anlamını açıklığa kavuşturmak ya da değerlendirmek için gerçekleştirilir. Bu örnekte, gelecek konuşma ihmal edilmektedir.

Yetim'e (2002b) göre iletişimötesi iletişimin katmanları araştırmasında, iletişimötesi iletişime gerekli duyulacak durumlarla ilgili 3 farklı uygulama durumunda iletişimötesi iletişime girildiği vurgulanmıştır. Buna göre, temel olarak iletişimötesi iletişim üç aşamada gerçekleşmektedir (Yetim, 2002b):

- Bir davranıştan önce yer alan iletişimötesi iletişim;
- Bir davranış sırasında yer alan iletişimötesi iletişim ve
- Bir davranış sonrası meydana gelen iletişimötesi iletişim.

İletişimde çatışma meydana geldiğinde, katılımcılar bir iletişim forumun uygun, anlaşılır ve açık olup olmadığını yapılandırılmış iletişim eylem deseninde görebilir (DeVito, 1988:142).

- Bir aktörün (başarısız bir iletişim durumunda) iletişim desenin anlaşılabilirliği için açıklama konuşması gerektirir.

- İletişim aktörünün yanlış bir yorum yapılmış olabileceğinden şüphelenilirse, daha net anlaşılabilirliği için iletişim kalıpları ile bir açıklama konuşması başlayabilir.
- Bir iletişim aktör modelini uygun bulamayabilir.

Okulların eğitime başladığı ilk günlerde, yeni bir derse gelen bir öğretmenin ilk dersinde; sınıfı tanımaya, kendisini yeni öğrencilerine tanıtmaya, dersin amacı ve dersin nasıl işleneceği, öğrencilerden ve dersten neler beklediğine konularına ilişkin sözel ve sözel olmayan girdiği tüm iletişim süreçleri ve anlatımlarının sonucunda öğrencilerin derse ve öğretmene ilişkin algıladıkları ve öğretmenin sınıfın yapısına ilişkin algıladıkları iletişimötesi iletişim sürecine bir örnektir (DeVito, 1988:142). Bu süreçte söz konusu etmediğimiz, aktaramadığımız ancak; bu süreç içerisinde etkin ve işlevsel olarak varolan, öğretmenin giyim zevki, giysilerinin biçimi, modeli, moda uygunluğu ve rengi, saçlarının uzunluğu ya da kısalığı, biçimi, taranışındaki özen ya da özensizlik, öğretmenin ses tonu ve rengi, öğretmenin yürüyüşü, el ve kollarını, hatta parmaklarını kullanım boyutu, öğrencilerin algılamalarında, aynı şekilde de öğrencilerin benzer durumlarının da, öğretmenin algılamasını iletişimötesi iletişim süreci adına belirlemektedir. Bu algılamalar özellikle öğrencileri, yeni ders ve bu yeni öğretmen hakkında bir sonuca götürecektir. İşte bu sonuca ulaşmada sözel ve sözsüz iletişimin birincil anlamlarının ötesinde, iletişimötesi iletişim dediğimiz bir süreç yer almaktadır (Demiray, 1994).

İletişimötesi iletişim ile karşıdaki kişi ile kurulan iletişimde kişiyi istendik davranışa yönlendirme işlevinin olduğunu gösteren bir diyaloga örnek olarak Cüceloğlu (2007) 'den uyarlanmış bir örnek verilebilir:

Diyalog

Müşteri: Şu hırka kaç lira?

Tezgâhtar: Şu mu? O çok pahalıdır. (Bu mesajın arkasındaki örtük mesaj: "Sen bu pahalı şeyi satın alamazsın; hadi al da görelim.") (Diyalog Cüceloğlu 2007'den alıntı yapılmıştır.)

Bu örnekte, müşteri mesajı ile hırkanın fiyatını öğrenme isteğini belirtmektedir. Tezgâhtar ise söylediği tek cümle ile iki mesaj birden iletmiştir. Bu mesajlardan

birincisi görünür mesajdır; diğeri ise görünür mesajın arkasına gizlenmiş olan örtük mesajdır. Tezgâhtarın görünür mesajı, hırkanın pahalı olduğu gerçeğidir. Bu mesajın arkasındaki örtük mesaj ise şudur: "Sen bu pahalı şeyi satın alamazsın; hadi al da görelim." Tezgâhtarın bu örtülü mesajında, müşteriye kıskırtmak, oyuna getirmek isteğı vardır. Bu yüzden bu mesajın "akıllı" tezgâhtan, "saf müşteriye kandırma gayretinin bir ürünüdür. Eğer müşteri oyuna gelirse "fiyatı önemli değil, bir bakayım" diyebilir ve zengin olduğunu gösterebilmek amacıyla, yanındaki bütün parayı harcayarak o hırkayı satın alabilir. Bu durumda tezgâhtarın iletişimötesi iletişim mesajındaki örtük amaç gerçekleşmiş olur.

Başarısız yalan ya da blöf örnekleri de bu süreci açıklamada çok güzel örneklerdir. Açıkça görüldüğü gibi iletişimötesi iletişim süreci, bir çeşit yansımadır. Bu yansıma da, bir tür, iletişim hakkında olan iletişimdir. Aralarındaki fark ise, besleyici yankının, iletişimin aşağı yukarı ortasında olmasıdır. Buna karşılık, iletişimötesinin kendisi, iletişimin kendi kendine olan işlemlerinin bütününde söz konusudur. Bu nedenle, iletişimötesi iletişim, iletişim süreci ortasındaki besleyici yankının da üzerinde bir konuma sahip durumdaki bir çeşit besleyici yankı durumundadır (Demiray, 1994). İletişim geliştirmek üzere, iletişim hakkında iletişimde bulunulurken, iletinin değil, iletişimin içeriğı hakkında iletişime girmek, bize yansımanın çok genel bir türünü verir.

Eğer, iki kişi aralarında, kim bulaşıkları yıkayacak, bu kız güzel midir, değil midir ya da bu bölümü kim daktiloya çekecek diye konuşuyorlarsa, bu, içerik hakkında iletişimde bulunmaktır. Bu işlem, doğal olarak besleyici yankıyı içermek zorundadır. Ancak, insanlar, ne zaman, iletişimde bulunmalarından kaynaklanan sorunları olduğuna ilişkin ya da iletişim sürecinin kendi sorunlarından söz etseler, o zaman bir iletişimötesi iletişim sürecinden söz edilebilir (Demiray, 1994).

Örneğın;

“**Erkek:** Canım çayın bitti mi?

Kadın: Evet

Erkek: Hadi benimkileri de doldur!"

diyaloğunda erkek kadının kendisine çay doldurmasını, başka bir deyişle karşısındakine istendik davranışı sağlamak için doğrudan yapılmasını istediğı davranışı söylemeyip karşısındakine işlevsel iletişimötesi iletişim kurarakistendik davranışa zorunlu olmaya yönlendirmektedir.

Doğaldır ki, bu içerik tamamıyla serbest değildir. Bu da tartışmanın, eş deyişle iletişimötesi iletişim, sürecinin en önemli bölümüdür. Dikkat edilecek ilk nokta, kaynağın, sözcüklerin anlamlarını vermeden ileti üzerinde durması gerekliliğidir. Yukarıdaki örneklerde, oldukça ayrıntı sayılabilecek; kaç sayfa daktilo?, ne tür bir daktiloda yazılacak?, ne zamana yetişmesi gerekli? türünden bir dizi soru (besleyici yankı) gerekebilecektir. Bu, iletişimötesi iletişim süreci ile ilgili bir sorundur. Örneğın, bazen eşlerarasında masum resimler, bazen de, tartışma çıkarmaya niyetli olmaksızın yapılar konuşmalar yoğun ve şiddetli bir tartışmaya hatta kavgaya dönüşebilir. O noktada, iletişimötesi iletişimde bulunanlardan biri, ötekine derhal, iletişimötesi iletişimin özel ya da geçmiş olaylarla iletişim sürecinin dejenere edilmemesi gerektiğini, belki de iletişimötesi iletişimin, iletişimi en iyi işleten bir öge olduğunu hatırlatmalıdır. Çünkü iletişimötesi iletişimde söz konusu edilecek noktaların, ileriki iletişimin yönünü etkileme açısından çok önemli olduğu unutulmamalıdır (Demiray, 1994).

Alanyazında iletişimötesi iletişim ifadelerin hemen her durumda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan ve konuşmayı anında düzenlemek için kullanılan çeşitli örneklerinin var olduğu görülmektedir. Bateson'e göre (1972), günlük dil kullanımında iletişimde; "Benimle dalga mı geçiyorsun?" "Ne demek istiyorsun?" gibi mesajlarının insanların gerçekten ne söylendiğini öğrenmek için bu tür yorumlar yapmanın bazen gerekli olduğu bilinmektedir. Ortak bir strateji olarak, hemen o anda söylenenin açıklamasını sormak buna örnek olarak gösterilebilir (örneğin "Son söylediklerini tekrar edebilir misin?"). Bunun birincil amacı karışıklığı azaltmak ve başkası ne düşündüğünü hakkında daha fazla bilgi almaya çalışmaktır. Örneğın, bir öğrenci, öğretmeninden bir sorunun daha ayrıntılı açıklamasını isteyebilir. Küçük gruplar halinde yapılan siyasi tartışmalarda Stromer-Galley (2007) konuşulanların açıklığa kavuşturulmasını ikiye ayırmıştır. Bunlar konuşmacının kendi fikirlerini açıklaması yada ifadenin nedenini ("Söylemeye çalıştığım şey...") ya da başka bir konuşmacının görüşünü açıklamak için

("Sally, bu nedenle, söylemeye çalıştığın şey...") şeklinde olabilir. Bununla birlikte, Bateson (1972), bu tür iletişimötesi iletişimi başarılı sosyal etkileşim için gerekli olarak kabul etmektedir. Bir araştırmada, Wang (1999) bu tür iletişimötesi iletişim kullanan çocukların işbirliği yaptıkları zaman sorunları daha verimli çözdüğünü bulmuştur.

Araştırmada, çocuk oyunculara bir hedefe ulaşmak üzere bir robot taşımaları için talimatlar verilmiştir. "Operatör" görevleri yaptığı sırada "Gözlemci" talimat vermektedir. Çocuk oyuncular hataları ortaya çıktığında işbirliği yapmak zorunda kalmaktadırlar ve çocukların bu sorunları çözmek için iletişimötesi iletişim kurmaları gerekmiştir:

Gözlemci: Yukarı!

Operatör: Ne dedin? (İletişimötesi İletişim)

Gözlemci: Elini yukarı kaldır. (Wang, 1999:6)

Wang (1999) iletişimötesi iletişimin bu tür etkinliklerde daha fazla bilgi almak ve sorunu çözmek için çok önemli olduğunu bulmuştur. İletişimötesi iletişim stratejilerinin birçok çeşidi kullanılmaktadır; söyleneni kendi sözcükleriyle ifade etme, daha önce söyleneni tekrar etme, dilin kullanımı hakkında yorum yapma veya zaman kullanımı hakkında konuşma, konuşmaya devam etmemesini onlara söyleyerek konuşmanın düzenlenmesi gibi... Çocuklar talimatların daha ayrıntılı açıklamasını isteyerek iletişimötesi iletişim kurmuşlardır. Ayrıca diğer çocuğun görüş hakkında daha fazla bilgi alarak görevi doğru olarak öğrenmiştir. Başlangıçta kapsamlı olarak gerçekleşen iletişimötesi iletişim problem çözme sürecinin daha sonraki aşamalarında daha etkili olarak gözükmektedir. İletişimötesi iletişimsel yeterliliği gelişmiş çocukların aynı zamanda yeni sorunların çözümünde daha iyi ve daha kesin olarak görevleri başardıkları görülmüştür (Wang, 1999:6).

Günlük yaşam içerisinde imalı ve kinayeli konuşmalarda örtük mesajlar kullanarak imada bulunulduğunda veya kinayeli konuşulduğunda örtük etkileşim olarak iletişimötesi iletişimde bulunmaktadır. Günlük yaşamdaki imalı/kinayeli etkileşimlere pek çok örnek verilebilir. Örneğin, bir eşin karısına "Yemeğin pek güzel

olmuş, hafifçecik insana dokunmuyor." (Bu mesajın arkasındaki örtük mesaj: "Yemeğe yağ koymayı unutmuşsun" dur ve örtülü olarak mesajını ileterek aralarında iletişimötesi iletişim gerçekleşmektedir). Başka bir örnek olarak, bir kadın arkadaşına "Senin örgün pek güzeldir; yavaş yavaş itina ile öfersin." Bu mesajın arkasındaki örtük mesaj ise elin çok yavaştır. Bu örneklerde kişiler birbirlerini övüyor görünmelerine rağmen, imalı sözlerle birbirlerini taşlamaktadırlar. Örnekteki her iki diyalogda da kişiler iletişimötesi iletişim kurarak birbirlerine gönderdikleri örtük mesajlarla birbirlerini eleştirmektedirler.

Watzlawick ve diğerlerinin sundukları önemli bir önerme de, "iletişimsizlik mümkün değildir" ifadesidir. Bu ifade, sözel iletişimin, zannedildiği gibi iletişimin tek formu olduğu yanılgısını belirginleştirmiştir. İnsanların, sustuklarında da iletişimde buldukları gerçeği bu savın belirlenmesine olanak tanımıştır. Buradan yola çıkarak, belki de farkında olmadan ya da farklı amaçlarla giydiğimiz herhangi bir giysinin; renk, biçim, kalite vb. öğeleri, o günkü sağlık durumumuz, sesimiz, iletişim sürecindeki tonlamamız, tepkimeler karşısındaki mimik ve jestlerimiz, sözlü-sözsüz iletişimimizdeki iletilerin yapısını oluşturarak, insanlarla olan ilişkilerimizi tanımlamaktadır. Kaynak, farkında olarak ya da olmayarak, sadece ileti boyutunda değil, aynı zamanda iletişimötesi iletişim boyutunda iletişimde bulunmaktadır. Her iki boyutun iletileri birbirlerini tamamlamakta eş deyişle bir diğer boyutun ne anlama geldiği yönünde yorum yardımı sunmaktadır. Şöyle bir örnek düşünelim: Birisi diğerine "Neyin var?" diye sormaktadır. Bunun üzerine diğeri "Hiç bir şeyim yok" demesine karşın, mimik, jest, ses tonu ve rengi ile böyle olmadığını göstermektedir (Demiray, 1994). İletişimötesi iletişimde tutarlılık çok önemlidir. Örneğin çok üzgün olduğunu söyleyen bir kişinin beden dili, jest ve mimikleri üzüntü belirtisi göstermiyorsa bu kişinin anlatımında tutarsızlık vardır. Her iletişim insanlar için bir anlam arayışıdır.

Bir başka örnek olarak, İstanbul'a gitmek üzere otobüs ya da trende yerimizi aldığımız zaman önceden diğeri koltuğa yerleşmiş olan bay/bayanı samimi ve nazik bir biçimde selamlıyorsunuz. Ancak karşınızdaki kişi herhangi bir tepki göstermiyor ve gazetesini okumaya devam ediyor. Bu sözel olmayan davranış "Beni rahat bırakınız" ya da "Siz

benim dengim değilsiniz" ve sonuçta bu süreç "Benimle sakın iletişmeyin" anlamına gelir. Görüldüğü gibi bu da iletişimötesi iletişim boyutudur. (Demiray, 1994).

2.3.7. İletişimötesi İletişimde Diyalog İlişkisi Hakkında Kullanımı

İkinci başlık olan diyalog ilişkisi hakkında iletişimötesi iletişim türü kişilerin etkileşimi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi ile ilgilidir (Wilmot, 1980; Baltzersen, 2008). Günlük konuşmaların doğal bir parçası gibi görünen ve yakın ilişkilerde belki de daha yaygın kullanıldığı düşünülen bu etkileşimin birçok farklı Şekilde yapılabilineceği savunulmaktadır. (Dunnahoe, 2008). Bununla birlikte, Stromer-Galley (2007) siyasi gruplarda oluşan anlaşmazlıklarındaki tartişmalarda iletişimötesi iletişim konuşmalarının aıklamaklarının da oldukça yaygın olduğunu iddia etmektedir. Örneğin "Bu konuda anlaşmadığımızı düşünüyorum." cümlesinde olduğu gibi.

Buna ek olarak, diyalog ilişkisi hakkında iletişimötesi ile ilgili olarak, bir ilişkide kişi kendi rolünü veya başka bir kişinin rolünü vurgulayabilir. (Baltzersen, 2008). Bazı araştırmacılara göre bu tür bir iletişimötesi iletişim özellikle psikoterapi gibi profesyonel iletişim gerektiren görüşmelerde önemli gibi görünmektedir (Safran ve Diğerleri, 2002). Kiesler (1988) danışanın bakış açısının kendisi için önemli olabileceği için danışan ve terapistin birlikte kişilerarası ilişkileri keşfetmelerini gerektiğini göstermektedir.

Aşağıdaki rnek bir terapist diyalogunun ilişkide danışanın davranışı üzerinde nasıl yorum yaptığını göstermektedir: "şimdi bu konuda kafam karıştı, ve üstünü örtmeye çalıştığınız bir Şey olduğunu düşünüyorum ve bu konuyla ilgili konuşmaya başladığımızda kollarınız bağdaştırıyorsunuz..."(Austin, 2011:26). Burada terapistinsadece kendi duygularından ("kafa karışması") değil aynı zamanda dinleyicinin beden dilindende bahsettiği görülmektedir. Bu diyalog bağlamında genellikle terapistin ilişkide olası çatışma veya anlaşmazlık hakkında bir konuşma başlatması önerilmektedir. McKay (2011) bir terapistin herhangi bir ilişkisel sorun hakkında danışanı, açıkça konuşması için motive etmede iletişimötesi iletişimi nasıl kullanılacağını göstermektedir. Örneğin; terapistin "(...) Bir st aşamaya geçtiğimizden

emin olun, ikimiz de sahip olduğumuz endişelerimizi birbirimize açalım.”, “Bunun için hazır mısınız?”, “Bu tartışma, size yardımcı oldu mu ya da bu konuyu açarak sizi korkuttum mu ya da sizi üzdüm mü? ” gibi cümleler kullanması psikoterapist-danışan ilişkisinin yeterli düzeyde iyi olmaması durumunda bu tür iletişimötesi iletişimin çok önemli olduğu ileri sürülmektedir (McKay, 2011: 23).

Diyalog 1

Ayşe: Ahmet Bey’e bu işin zamanında yetişmeyeceğini anlattım ve... Cem, beni duyuyor musun? (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacının, söyledikleri hakkında yorum yapması için dinleyiciyi davet etmesi).

Cem: (gözünü bilgisayarında üzerinde çalıştığı dokümanda) Seni duyuyorum... Devam et. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır).

Ayşe: Ve ben de ona problemimi çözmek için zamana ve takımdan bir kişinin desteğine ihtiyacım olduğunu söyledim. O da bana bir kez daha düşünmemi söyledi. Cem!! Dinliyor musun?? (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacının, söyledikleri hakkında yorum yapması için dinleyiciyi davet etmesi)

Cem: (gözünü bilgisayarından ayırmadan) Kelimesi kelimesine dinliyorum. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır ancak sözsüz iletişimi ile sözlü iletişimi çelişmektedir.)

Ayşe: Hayır dinlemiyorsun!! (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı, dinleyicinin söylediğinden anladığını açıklamaktadır.)

Cem: Hayır hem dinleyip hem de işime devam edebilirim. Sen devam et anlatmaya. (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacı yapılan iletişim hakkında konuşmaktadır.)

Ayşe: Boşver!!!! (İletişimötesi iletişim aktörü: Yapılacak iletişimin gereksizliğini vurgulayarak yapılan iletişim hakkında konuşmaktadır.)

Diyalog 2

Ayşe: Ahmet Bey’e bu işin zamanında yetişmeyeceğini anlattım ve... Cem, beni duyuyor musun? (İletişimötesi iletişim aktörü: Konuşmacının, söyledikleri hakkında yorum yapması için dinleyiciyi davet etmesi).

Cem: (Bilgisayarından başını kaldırarak) Tabi duyuyorum... Devam et. (İletişimötesi iletişim aktörü: Sözlü ve sözsüz iletişimi paralel giderek dinleyicide tutarlı bir algı oluşturmaktadır ve konuşmacı, dinleyicinin söylediklerinin arkasındaki nedenlerin ne olduğunu açıklamak üzere dinleyiciyi davet etmektedir.)

Ayşe: Ve ben de ona problemimi çözmek için zamana ve takımdan bir kişinin desteğine ihtiyacım olduğunu söyledim. O da bana bir kez daha düşünmemi söyledi. Sadece iki elim var. Nasıl yetişmemi bekliyor anlamıyorum.

Cem: Elini çenesinin altına koyar ve onaylayarak başını sallar. (Sözsüz davranışları ile iletişim ötesi iletişim aktörü kullanmaktadır: Konuşma hakkında düşüncesini açıklama).

Ayşe: Belki bu hafta fazla mesai yaparak büyük bir kısmını toparlayabilirim.

Burada her iki diyalogda da konuşma içeriğinin arkasındaki niyetler konusunda konuşmaların farklı şekillerde örneklenmesi görülmektedir. Kullanılan aktörlerin işlevselliğine bağlı olarak, iletişimin olumlu ya da olumsuz devam etmesinin bu iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımına bağlı olarak ilişkiyi yeniden düzenlemektedir.

Aşağıda Seda Diker'in "Aslında Ayrık da Yoktur" (2012) kitabında iki arkadaş arasında geçen diyalog örneğinde koyu renk ile belirtilen konuşmalar iletişimde diyalog ilişkisi hakkında iletişimötesi örneği olarak gösterilebilir.

Tam o sırada telefonu çaldı. Arayan Demet'ti.

Demet: "Canım nasılsın?"

Emel: "İyiyim ya sen?"

Demet: "Handeciğim, ses tonun yine düşmüş senin, neler oluyor?"

Emel: "Boş ver, hep aynı şeyler, şimdi anlatıp başını şişirmek istemem."

Demet: "Hayatım, Amsterdam'a gidişin yaklaştı. Bak sıradan bir iş eğitimi ne kadar güzel geçecek. "Sen ona odaklan, boş ver gerisini. Aramıyor mu seni?"

Emel: "Bak şimdi, aramamasının bir önemi yok. Gerekirse ben onu ararım ama açmıyor. Canı istemediği her zaman sessiz kalıyor. Mesajlarım da istediği zamana cevap veriyor, istemezse onda da sessiz kalıyor. Kendi sınırlarına saygıyı her zaman istiyor ve bunu önemsiyor. Ama o benimkilere saygı göstermiyor. Bu beni çıldırtıyor. Neden ama ben ona hiçbir şey yapmıyorum ki sevmekten başka... Sadece seviyorum ve sesini duymak, görmek, ona sarılmak, o titreşimi yaşamak, belki de daha ileri gidildiğinde neler olabileceğini keşfetmek istiyorum."

Badr ve Acitelli kişilerarası ilişkilerde kurulan iletişimötesi iletişimin diyalog ilişkisi ile ilgili olarak ilişkinin farkındalığı ile ilgili kurulduğunu belirtmektedir. İletişimötesi iletişim düşüncesi ve diyalogu Şekil 7. ile açıklanmıştır. Açık ilişki farkındalığı ve kapalı ilişki farkındalığı arasındaki ayrımı, düşünce konuları ve düşünür bakış açısı arasındaki fark vurgulayarak yapılabilir.

Böylece aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere ilişki farkındalığı ile ilgili dört form vardır. Bu dört form ile ilgili tanımlar ve örnekleri şu şekildedir (Badrve Acitelli, 2005):

	İletişimötesi İletişim Düşünce	İletişimötesi İletişim Diyalogu
Açık Bir Şekilde	Etkileşim Kalıpları: Bizim uzlaşmaz/sevgi dolu bir ilişkimiz var. "Eve geldiğinde beni öper/ yok sayar."	Ses tonunuz beni rahatsız ediyor/kendimi güvende hissediyorum. "Birlikte aldığımız yolda kendimi iyi/kötü hissediyorum."
Örtülü Bir Şekilde	Çiftlerin Kimliği veya Bilişsel Bağımlılığı: Çift olmayı bir etkinlik ya da bir durum üzerinden bir lens olarak kullanma	Birinci Çoğul Şahıs ve İyelik Zamirleri kullanımı (Biz, Bize, Bizim/Bizimki), Böylece tek bakış açısı ile çift (eş) bakış açısı kullanma.

Şekil 7. İlişki Farkındalığının Dört Formu

Kaynak: Badr ve Acitelli,2005

İlişki hakkında açık düşünme ortaklar arasında ilişkide etkileşim, kalıplarına odaklanarak kontrollü ve bilinçli biliş içerir. Bu düşünce bir nesne ya da konu hakkında ilişkinin bir iletişimötesi iletişim bakış açısının düşüncesini içerir. İlişkiyi açık bir şekilde açıklayan etkileşim kalıpları kullanarak ilişki hakkında değerlendirme yapılır ("Bizim sevgi dolu/düşmanca bir ilişkimiz var."), ("Eve gelince beni öper.") (Badr ve Acitelli, 2005) .

Açık bir şekilde iletişimötesi iletişim diyalogunun kurulması ortaklarının iletişim veya etkileşimleri hakkında etkileşim kalıpları ile ilgili hakkında yorum yaparak ilişkinin içeriği hakkında konuşulur. (Ses tonunuz beni rahatsız ediyor/kendimi güvende hissediyorum). (Küçük şeyler hakkında tartışmayı sevmiyorum.) (Badr ve Acitelli, 2005).

İlişki hakkında örtülü düşüncenin ifade edilmesi nispeten, bilinçsiz kontrolsüz ve otomatik olarak gerçekleşmektedir. Bir çift kimliğinin bir parçası gibi kendini görüntülemeyi içerir. Bilişsel karşılıklı bağımlılık olarak bir çiftin üyeleri diğer ortağı içeren, toplu birimin bir parçası olarak kendilerini düşünürler. Örneğin, Kevin çift olduktan sonra, artık Kevin olarak sadece kendini düşünemeyecek. Bunun yerine, kolektif bir grup olarak Kevin ve Cathy biriminin bir parçası olarak kendini daha fazla kabul edecek (Agnew ve Etchenberry, 2006:282). Grubun bir parçası olarak kendini göstermek için arkadaşı uyum sağlamada, etkileşimleri yorumlarken negatif

yorumların daha olumlu sonuçlanması olasılığını arttırabilir (Brewer ve Gardiner, 1996).

İlişki hakkında örtülü konuşma ilişkide her iki partner birinci çoğul şahıs ve iyelik zamirleri kullandığı konuşmaları ifade eder (örneğin, biz, bize ve bizim/bizim). İlişkide bir çiftin parçası olarak kendini temsil ederek ifadeler kullanılmasıdır. Örneğin, "Ben Sydney'de gerçekten iyi zaman geçirdim," yerine; ilişkiyi temsil eden örtük bir ifadeyle "Biz Sydney'de gerçekten iyi zaman geçirdik." şeklinde cümlenin kurulmasıdır (Badr ve Acitelli, 2005). Eşler "Biz" vurgusu ile örtük bir ifadeyle ilişkide çiftin bir parçası olduklarını vurgulayarak iletişimötesi iletişimi işlevsel olarak kullanmaktadırlar.

Öte yandan ise iletişimötesi iletişimin açık ve örtük boyutu konusunda Whitebread ve O'Sullivan'ın (2012) ileri sürdükleri savunu da söz konusudur. Açık iletişimötesi iletişime örnek olarak, çocukların oyun kurmak için, oyunun başında anlatıcı rolünü alan çocuğun kendi karakteri diğer oyuncu çocukları tanımlamak için kullandığı iletişimi göstermektedir. Bu tür "dış çerçeve" stratejileri genellikle sözel olarak kullanılmakta ve oyunun başında roller ve ilişkileri oluşturmak için kullanılmaktadır (örneğin "Ben baba olmak istiyorum ve sende anne olabilirsin."). Buna karşın, örtülü iletişimötesi iletişim, iletişimötesi iletişim kuran karakter rolündeki çocukları tanımlamak için kullanılır. Bu durumlarda, hem sözel ve sözel olmayan davranış oyun çerçevesini tanımlamak için yardımcı olabilmektedir, ancak kurulan iletişim açık iletişim değildir. Oyun başladıktan sonra iletişimötesi iletişimin kullanılması daha etkili olduğu için oyunda daha az aksamalar olmasına neden olduğu kabul edilmektedir. Whitebread ve O'Sullivan (2012)'da bu iletişimötesi iletişimin sözsüz ve sözel ipuçları dâhil olmak üzere her iki tür ile "dış çerçeve" oluşturmak için süreç boyunca tanımlanabileceğini önermektedir (Whitebread ve O'Sullivan, 2012).

İletişim sürecinin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi için amacın paylaşılması, eş deyişle amacın paylaşılabilir bir şey olması, karşılıklı olarak, simgelerle (sembollerle) kodlanarak oluşturulmuş iletilerin, tam ve doğru olarak alıcı ile kaynak arasındaki gidiş-geliş yolculuklarıdır. Yansıma yoluyla alıcılara gönderilen iletilerin uyandırdığı

tepkinin, alıcıları etkilemesi sağlanır. Bu da, yalnızca etkileşimli bir iletişim sürecinde gerçekleştirilebilir. İletişim sürecine bu bağlamda bakıldığında, iletişimi devamlı olarak birbiri içine açılmış yansıma parantezleri şeklinde tanımlanabilir (Demiray, 1994).

Tüm iletişim süreçlerinde olduğu gibi, iletişimötesi iletişim de hem etkin ve etkisiz kullanılabilir. Örneğin, eşinizle ilişkilerinizde konuşmalarınızı desenleyişiniz içinde desen yollarını analiz etmek yararlı olur. Bu iletişimötesi iletişimin etkin kullanımı genellikle ilişkilerde önemli gelişmelere yol açabilir. Ancak, bir sorun hakkında konuşurken iletişim hakkında konuşmak size başlangıçta olduğundan daha fazla sorunda yaratabilir. Örneğin, çocuğunuzun başının bir belaya girdiğini varsayalım ve polisle tartışırken konuşma sürecinde konu, çocuk ve sorun odaklı konumun yerine polislerden birinin “Siz umursamaz bir ebeysiniz!” sözü üzerine ortada var olan sorun hakkında konuşmak yerine o anda gerçekleşen tartışma hakkında konuşmaya doğru bir eğilim gösterebilir. Diyaloglar artık ebeveynlere ithaf edilen "umursamaz" kelimesine odaklanır. Bu tür konuşma konuşmanın tek ve ana konusu olan çocuğun sorunu hakkında daha az konuşmaya, o anda üretilen yeni bir iletişim problemine dönüşerek olumsuz bir iletişimötesi iletişim sarmal olarak adlandırılan konum haline gelebilir (Coffman ve Klinger, 2008). Çünkü iletişimötesi iletişim, iletişim becerisi ve yeteneğini geliştirmek için iletişim üzerine yapılan iletişimdir ve genellikle amaç, gelecekteki iletişimi geliştirmektir. Örneğin, geçmişteki iletişim üzerine bir tartışma olabilir ama ağırlıklı "o iletişim" bir süreç, eş deyişle iletişimötesi iletişim süreci olacaktır, içerik değil (Demiray, 1994).

İletişimde insanlar farklı bir derecelerde iletişimötesi iletişim kurar. Bu bağlamda, Baltzersen (2008) iletişimötesi iletişimi monolojik ve diyalojik olarak birbirinden ayırır.

Monolojik iletişimötesi iletişimi sadece bir kişinin iletişimötesi iletişim içinde olduğu durumu ifade etmektedir. Monolojik iletişimötesi iletişimde kişi kurduğu iletişimde karşısından herhangi bir yanıt beklemediği ancak yapılan iletişim ile ilgili değerlendirmelerini ifade ettiği durumlarda gerçekleşmektedir.

Örneğin;“Sözümü kesip durma. Ne kadar saygısızsın!” diyen yargılayıcı bir tutum yerine, “Sözümün kesilmesinden hoşlanmıyorum. Ne söyleyeceğimi unutuyorum” demek" gibi. Bu tür iletişimötesi iletişimin görüşmeler üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisi olabilmektedir. Monolog iletişimötesi iletişim, ilişkide olumsuz bir değerlendirme örneği olarak potansiyel bir çatışmaya yol açabilir. Rossiter Jr (1974) genellikle doğrudan suçlamalara yanıt olarak inkâr gibi savunmaların iletişimötesi iletişimde formüle edildiğini iddia etmektedir. Birinin çok fazla baskın şekilde suçlanması ile gerçekleşebilir. Daha yapıcı bir strateji başkalarının davranışları hakkında daha fazla betimsel olarak yorumlanacaktır (örneğin, "Şu ana kadar başkalarının konuşmalarını üst üste üç kez böldüğünüz."). Bu örnekte sadece bir kişi iletişimötesi iletişim kurduğu için monolog iletişimötesi iletişim kurulmaktadır (Rossiter, 1974). Monolojik iletişimötesi iletişime aşağıdaki diyalog ile örnek verilebilir:

Kayınvalide Serap: Kızım gel seninle biraz konuşabilir miyiz?
(İletişime davet eden iletişimötesi iletişim)

Gelin: Burada konuşabiliriz Serap anne.

Kayınvalide Serap: Şimdi Kemal'in başını ağrıtmayalım zaten yorgun çocuk.
(Monolojik iletişimötesi iletişim: suçlama)

Gelin: Serap anne konu özellikle benim çalışmamla ilgiliyse bunu Kemal'in yanında paylaşmayı anlamlı buluyorum, zira bu tüm aileyi bir şekilde ilgilendiriyor. Anne ne söylemek istiyorsan rahat rahat konuş.

Kayınvalide Serap: Aman yok kalsın zaten Canan da pek meraklı değil benim söyleyeceklerime! (Monolojik iletişimötesi iletişim: suçlama) (Üzümcü, 2010).

Buna karşın diyalojik iletişimötesi iletişim, herkesin diyalog esnasında iletişimötesi iletişim kurduğunu göstermektedir. Bu genellikle profesyonel konuşmada önerilen bir stratejidir.

Örneğin psikoterapide, Villard ve Whipple (1976) terapistin üstünlüğünü kurmak yerine, terapist ve müşteri arasında eşit ilişkinin gelişimini desteklemek için

iletişimötesi iletişimin kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Benzer şekilde, Bordin (1979) hem terapistin ve hem de danışanın terapide, iletişim normları üzerinde aynı fikirde olması gerektiği vurgulamaktadır. Austin (2011) göre, iletişimötesi iletişim kuralları "aynı gemide olmak" hissini ve karşılıklılık duygusunu teşvik etmektedir. Bu diyalog normların, her zaman danışan tarafından olası düzeltme veya reddi için açık olması önerilmektedir. Bir davranışta sözel ve sözel olmayan elementlerin aynı zamanda bulunması, bir yandan her ikisinden karşılıklı olarak birbirlerini tamamlamalarını ve güçlendirmelerine olanak tanırken diğer yandan da, birbirlerini karşılıklı olarak olumsuz yönde etkilemesine de neden olmaktadır. Çünkü sözel olmayan davranışlar çoğunlukla, sözel iletişim tümcelerinin tamamlayıcısıdır ve sözel iletişim süreçlerinde işlevseldirler.

Örneğin konuşan birisinin arkasından yapılan "atıyor, sallıyor" anlamındaki el-kol işaretleri, konuşanın yalan söylediğini, söylediklerinin dinleyen tarafından dikkate alınmaması gerektiğini anlatmaktadır. Yine bir başka sözel olmayan davranış olarak; birinin anlattığı bir konuya karşılık dinleyenin göz kırparak ya da başını sallayarak onaylaması, anlatanı ya da anlatılan konuyu eleştirmesi, ya da anlatılan konuya katılmadığı durumu örnek olarak verilebilir (Demiray, 1994).

Bir başka örneğe yer vermek gerekirse; el ele tutuşan bir kız ve delikanlının kardeş değil sevgili olduğu düşünülür. Bu ilişki onların sevgili olduğunu anlatmaktadır ve zihinlerde herhangi bir soru oluşturmaz. Yaşlı bir kadın ve erkeğin bir bank üzerinde birbirlerine yaslanmış halde oturmaları bu ilişkinin karı-koca ilişkisi olduğunu anlatmaktadır. Ya da orta yaşlı bir kadın ve erkeğin yanlarında üç çocuğun olduğu bir fotoğraf orada bir aile olduğunu yansıtmaktadır.

Yine bu örneklere benzer olarak, 90'lı yıllarda ağlayan çocuk fotoğrafı aciz, yardım bekleyen, naçar olduğu ilişkisini anlatmaktadır. Bu örnekler iletişimötesi iletişimin ilişki boyutu sunmaktadır.

Bir konferansta tahtaya yazılan $2H+O=H_2O$ seminerde bulunan farklı etnik kökenli katılımcılar hiçbir çelişkiye düşmezler. Normalde H_2O Türk toplumunda "su" olarak adlandırılmakta ancak diğer delegeler H_2O 'ya su demeyip kendi dillerindeki anlamı vererek iletişime geçmektedirler. Örneğin bu İngiliz toplumunda "water" iken Alman toplumunda "wasser" Rus toplumunda ise "voda" demektir. Oysa H_2O kavramı her kültürde aynı anlamı ifade etmektedir. Bu örnek iletişimötesi iletişimin anlam boyutunu sunmaktadır. Buna benzer olarak müzik eğitiminde kullanılan solfej anahtarı da evrenselliği açısından örnek olarak gösterilebilir.

Bu noktada; iletişimötesi iletişimin eşlerarası ilişkiler açısından eşlerin iletişim becerisini ve yeteneğini geliştirerek gelecekteki iletişimlerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde; iletişimötesi iletişimin eşlerarası iletişime yansımaları, eşlerarası ilişkilerde şeffaf bir iletişim tarzının bir parçası olarak iletişimötesi iletişim ve eşlerarası ilişkilerde işbirliği kurmada iletişimötesi iletişim kullanımına yer verilecektir.

2.3.8. Eşlerarası İlişkilerde İletişimötesi İletişimin ve Eşlerarası İlişkilere Yansımaları

Araştırmanın alanyazın çalışmaları gözden geçirildiğinde, iletişimötesi iletişimin farklı türlerinin geniş bir göstergesini veren iletişimin üzerinde olumlu bir etkisi olabileceği görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak, iletişimötesi iletişim türlerinin eşlerarası romantik ilişkilerde önemli iletişim stratejileri olarak kabul edilmesi gerekip gerekmediğini tartışılacaktır.

Araştırmanın başlangıcındaki "Eşlerarası ilişkilerde daha sağlıklı iletişimi sağlamak için ne tür iletişimötesi iletişim aktörleri kullanılmalıdır?" sorusuna yanıt aranacaktır.

Günlük konuşmalarda kimi kez "Ahh.. Bunu sizden duymak ne güzel!" "Bunu söyleyerek neyi kastediyorsun?...", "Bana yardımcı olman mükemmeldi!", "Süpersininiz!", "Tam zamanında müdahale ettiniz!", "Yaptığımı yüzüme vurmanız

gerekir miydi?” gibi yorum ifadeleri kullanılmaktadır. Konuşulan konu hakkında yapılan yorumlar iletişimötesi iletişim sürecine örnek aktörler olarak gösterilebilir. Baltzersen (2013); iletişimötesi iletişimi; iletişim süreci içerisinde geçen bir mesajın çok net, çok açık ya da değerlendirmeye yer bırakmayacak biçimde birçok farklı amaçlar için kullanılması olarak belirtmekte ve bunun başarılı bir insan iletişimi için gerekli “olmazsa olmaz” bir durum olduğunu iddia etmektedir (Baltzersen, 2013:130).

Mann’ın da belirttiği gibi günümüzde giderek artan boşanma olaylarında eşlerarası ilişkiler açısından iletişimi iyileştirmeye yönelik artan bir ilginin de olduğu günümüzde, iletişimin geliştirilmek için bir araç olarak görülmesi gerektiğini ileri süren çalışmalara (Mann, 2003; Cüceloğlu, 2002; Dökmen, 2004; Canel, 2011a) rastlamak da mümkün görülmektedir.

Taştan ve Atak’ın (2012) “Romantik İlişkiler ve Aşk”adlı çalışmalarında eşlerarası romantik ilişkilerde sağlıklı bir iletişim süreci iki yönlü olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Romantik aşk, iki birey arasında cinsel, duygusal ve ruhsal bir tutkunun gerçekleşmesinden dolayı her iki tarafın da birbirlerini ödüllendirdiği bir romantik ilişkiye dayalı bir aşk türüdür (Taştan ve Atak, 2012). Bu durumda, romantik ilişki yaşayan eşlerarasında gerçekleşen iki yönlü iletişim; üç temel öge arasında sürekli olarak etkileşim ile gerçekleşmektedir. Bu temel üç öge, iletişim bölümünde açıklanıldığı üzere kaynak, ileti ve alıcıdır. İletişimin işleyişini belirleyen ve en temel çekirdek konumunda olan, ileti bu iletişim sürecinde duygu alışverişini örtük bir şekilde yönlendiren yapılara gönderme yapan ve iletişimötesi iletişim sürecinin somut olarak algılanmadığı yine bu öğelerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu boyutu ile bile olsa Taştan ve Atak’ın çalışmasının bir diğer amacı, kişilerarası iletişim sürecinde eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanım boyutuna açıklık getirmektir.

Bu araştırma alanyazında, eşlerarası ilişkilerde iyi bir iletişimin yaşamsal önemi taşıdığını göstermektedir. Alanyazında iletişimötesi iletişim kavramının nadiren kullanılmasına rağmen iletişimötesi iletişimin, ilişkileri özellikle olumlu bir şekilde etkileyebildiği konusunda önemli önerilerde bulunmaktadır. Bu çalışma; ilk adım

olarak bu olumlu mekanizmaları bulmak için, iletişimötesi iletişim kavramını açıklayan yorumlanan araştırmaları, potansiyel olarak farklı iletişimötesi iletişim türlerininilişkileri olumlu bir şekilde nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Bu araştırmanın amacı; romantik ilişki yaşayan eşlerarasında iyi ilişkileri oluşturmak için ne tür bir iletişimötesi iletişim önemli olduğu sorusuna yanıt aramaktır.

Sonuç olarak; bu soruyu cevaplamak için, eşlerarası ilişkiler alanının ötesinde iletişimötesi iletişim kavramının kullanımı, farklı araştırma alanlarında gözden geçirilmiştir. Bunun, kapsamlı ve karmaşık olan iletişimötesi iletişim kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli olduğu kabul edilmektedir.

Son yıllarda yapılan araştırmalarda (bkz. Ünlü, 2007; Terzioğlu ve şener, 2002; Demiray, 2007; Canel, 2011a; Tutarel ve Çabukça, 2002) eşlerarasında geçen bir konunun artı ve eksi yönlerini müzakere etmenin ilişkinin kalitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Ancak buna rağmen, iletişimötesi iletişimsel mekanizmalar hakkında çok az şey bilinmektedir. Bunun bir nedeni iletişimötesi iletişim kavramının tanımlarının muğlâk ve tutarsız olmasıdır (Baltzersen, 2013:130). Bu araştırmanın bir amacı da daha kapsamlı ve karmaşık tanımları geliştirmek için iletişimötesi iletişim kavramını geniş bir yelpazede yorumlayarak kavramı araştırma alanyazına taşımaktadır. şeffaf bir iletişim tarzının parçası olan iletişimötesinin eşlerarasındaki ilişkilerde pozitif yönde farklı bir yere konumlandırılması da önerilmektedir (Mann, 2003).

Bu çalışmanın konusu dışında olan eşlerarası iletişim çalışmaları, disiplinlerarası bir alan olarak iletişim biliminde çok yeni olan bir çalışma alanı değildir (bkz. Ünlü,2007; Canel, 2011a; Tutarel ve Çabukça, 2002; Demiray, 2007; Terzioğlu ve şener, 2002). Bu çalışmalar ve özellikle de gerek Türkçe'ye çevrilen gerekse Türkçe; örneğin “100 Soruda Mutluluk”, “Mutlu Eş kimdir?”, “Mutluluk Sırları”, “Evlilikte Mutluluk”, “Evlilikte Başarının Sırrı”, “Mutluluk Eşlerin Elinde”, “Mutluluğa Giden Yol Haritası”, "Mutlu Olmanın 11 Yasası" türünden elementer düzeyde yazılan çalışmalar kimi zaman gerçekten de eşlerarası iletişim açasından ilişki doyumunu etkileyen önemli birer kaynak olabilmektedir. Ancak bu noktada, bu çalışmalar akademik

boyutta ve derinlikte eşlerarası iletişimötesi iletişim araştırma çalışmalarına kaynaklık edememiştir.

İletişimötesi iletişim kavramını odağına yerleştiren, eşlerarası iletişimde gerek ilişki memnuniyetini arttırmak gerekse de iletişimötesi iletişim aktörlerinin çiftleri bir arada tutmaya yardımcı olan bir tutkal örneğinde olduğu gibi işlevsel olduğunu içeren eldeki araştırmaların az olması nedeniyle bu tür çalışmaların, önemli bir araştırma alanı olması gerektiği varsayılmakta ve ilişkilerde iletişimötesi iletişimin önemli olduğu ön plana çıkarmaktadır (Mann, 2003; Demiray, 1994; DeVito, 2007; Badr ve Acitelli, 2005; Dindia ve Baxter, 1987; Patch 1995; Newman, 1981; Perl Mutter ve Hatfield, 1980).

Mann tarafından ABD’de günümüz evliliklerin neredeyse yarısının boşanmayla sonuçlanmakta olduğu belirtilmektedir (2003:1). Bu yüksek boşanma oranları, eşlerin birbirlerine karşı sergiledikleri ilişkileri anlamaya çalışması durumu ya da çabası birçok araştırmacı için önde gelen önemli bir öge olarak görülmektedir. Aile uzmanları ve eğitimciler çiftleri korumak ve romantik ilişkileri zenginleştirmek için neler yapılabileceğini sıklıkla sorgulamayı hedeflemekte ve bu çalışmalarda ilişki sorunlarının “nasıl” çözüleceği ile birçok tartışma ve örneklere yer vermektedir. İşte bu noktada, bilimsel temele dayalı, alandan elde edilen somut verilerin ışığında; çiftlerin mutlu, sağlıklı ve birilerini doyurucu düzeyde ilişkilerini sürdürmeye yönelik araştırmaların değeri daha kritik bir öneme sahiptir. Bu noktada iletişimötesi iletişim aktörleri ile desenlenmiş mesaj alış verişinin ilişkilerin sürekliliği, istenilen doğrultuda davranış değişimi ve diğer değişkenlerin önemli olduğu Mann tarafından ileri sürülmektedir (Mann, 2003).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde iletişimötesi iletişim kavramının çoklukla ön plana çıkmayan ya da ilk planda fark edilmeyen, ancak mesajı irdeledikçe daha da belirginleşen iletişimötesi iletişim kavramının arka planı ile farklı bağlamlarda eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişiminin kavramının kullanımına ve olabildiğince anlaşılabilir örneklere yer verilmesinde yarar görülmektedir.

2.3.9. Eşlerarası İlişkilerde Şeffaf Bir İletişim Parçası Olarak İletişimötesi İletişim

Alanyazın birçok farklı türde açık ve şeffaf bir iletişim tarzı olarak iletişimötesi iletişimin önemine işaret etmektedir (Mann, 2003; DeVito, 2007; Canel, 2011a; Terzioğlu ve Şener, 2002; Demiray, 1994). Eşlerarası ilişkilerde ifadelerin açıklığa kavuşturulması ve kendi sözcükleriyle ifade gibi etme bazı iletişimötesi iletişim ile ilgili türlerine değinilmiştir (Mann, 2003; DeVito, 2007; Baltzersen, 2013). Eşlerin devam eden konuşma esnasında “Bunu diyerek ne kastediyorsun/uz? gibi bir soruyla partnerinin konuşmasını kesebileceği bilinmelidir. Bu hem kafa karışıklığını azaltabilir, hem de birliktelik anlayışını geliştirebilir. Eşlerin konuşma içeriği arkasında niyetleri açıklayanve iletişim mesajlarının daha iyi anlaşılabilmesi ne ve böylelikle daha kaliteli iletişim sürmesine yardımcı olabilir (Baltzersen, 2013).

Romantik ilişki her durumda söz konusu olmayabilir. Bir ilişkinin romantik ilişki olarak nitelendirilmesi için en temel ölçüt tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin çıkarlarını koruması ve kendilerini mutlu etme isteğidir. Karşılıklılık ve gönüllülük; romantik ilişkilerin esasları olarak nitelendirilebilir. İlişkilerin romantik ilişki olarak nitelenmesinin temel boyutlarından biri içtenliği/samimiyeti içermesidir. Temeli güvene dayanan içtenlik/samimiyet, insanın diğerine hiç kimseye vermediği bir sırrını açması, özel kişisel bilgi alışverişi ile oluşan sevgi alışverişidir. Romantik ilişkilerin bir boyutu da kişisel gizlilik/mahremiyettir. Karşılıklı güven ve samimiyetle birbirlerine kendilerini açan çiftler arasında oluşan özel paylaşımlardır (Taştan ve Atak, 2012).

Her insanın diğerlerinden farklı olarak konuşma duygu ve düşüncelerini aktarma tarzı vardır. Bununla beraber beden dili, duruş jest ve mimikler her bireyin kendine özgü alanıdır. Kişi kendisine özgü davranışlarıyla iletişime geçer, muhatapı da onu bu özellikleriyle karşılar ve tepkilerini ona göre verir. Söz konusu özgünlüklerle iletişime geçen kişi hakkında muhatapları kendi gözlemlerine dayanarak onun kişiliği, hayat tarzı ve düşüncelerinin yönü hakkında bir kanaat oluşturur. İletişime geçilmeden önceki ön iletişim işaretleri daha sonraki iletişimler için hayati önem taşımaktadır.

Tıpkı ilk karşılaşmalarda unutulmayan ilk etki gibi. Bilgin (1988) romantik ilişkilerin ve arkadaşlığın başlaması için dört ögeden bahsetmiştir. Bu ögeler;

- Fiziksel yakınlık,
- Fiziksel görünüş,
- Kişisel benzerlik ya da tamamlayıcılık,
- Karşılıklı olumlu yaklaşımdır (Bilgin, 1988).

Bilgin'in belirttiği dördüncü öge olan karşılıklı olumlu yaklaşım iletişimötesi iletişimde ilişkilerde bir "açıklık, baskınlık, muhakeme, nezaket, dayanıklılık, etkililik" gibi özelliklere bağlı olarak tanımlanmasıyla yakından ilişkili gibi görünmektedir (Dillard ve Kinney, 1994). Bu araştırma konusunun da temel amacını oluşturan, eşlerarası iletişimötesi iletişim Bilgin'nin (1988) belirttiği birbirine olumlu yaklaşma ögesini geliştirmek üzere iletişimötesi iletişim aktörlerinin istedik davranışlar ortaya çıkarmasına ve böylelikle eşlerarasında sağlıklı sürdürülebilir ilişkinin yeniden sağlanmasına katkıda bulunmaya çalışmaktır. Bu stratejilerin çoğu, zaten kullanımda olsa da; bu iletişim tarzı deneysel araştırmada sınırlı olması nedeniyle, romantik ilişkilerde eşler tarafından ne derece kullanılması gerektiğini bilinmemektedir.

İletişimötesi iletişim konusundaki temel sorunlar, bireyler arasındaki genel iletişimdeki sorunların benzeridir. Eş deyişle, eşler iletişimdeki sorunlar hakkında konuşarak iletişimötesi iletişimde bulunulur. Ancak bu sorunlar, iletişimötesi iletişim süreci yaşanırken, besleyici yankı yoluyla, değişik anlamların çıkarılmasıyla, iletişimin paylaşım düzeyi yeniden yükselebilir. Onun için, her an bu beklenti içersinde olunmalıdır. Kaynağın almış olduğu yansıma, alıcının yansımalarıdır. Kaynağın, alıcıyla olan etkileşiminin bir etkisi, alıcının iletlediği yansımalarıdır. İletişimci bu besleyici yankıyı alamıyorsa, bu da; karşı-olumsuz-besleyici yankıdır. Alıcıdan gelen bu besleyici yankıya iletişimci üç tür davranışta bulunabilir. Birincisi algılamayabilir, ikincisi, iletişim sürecinde işlevsel kılmayabilir, üçüncüsü de, geri yansıtılanın besleyici yankıyı alıcıya geri yansıtabilir.

Kuşkusuz, alıcının yansıtmasına kaynağın gönderdiği yankı da, alıcıya gönderilmiş olan, bir tür yansımadır (Demiray, 1994). Wichmann-Hansen ve ark. (2012)'na göre, ilişkilerde büyük problemler genellikle çözülmemiş ve ele alınmamış küçük sorunlar olarak başlar. Eşler bu nedenle, ne kadar küçük görünürse görünsün bir sorunun ortaya çıkması durumunda partnerini var olan sorunla ilgili konuşma başlatmak için teşvik etmelidir. Bu devam eden konuşmanın bir parçası olarak anlaşılmayan mesajların açıklığa kavuşturulması bu iletişimin önemli bir parçası olacağı muhtemeldir. Canel (2011b)'de eşlerarası ilişkisinin açık ve esnek olması gerektiğini vurgulamaktadır. Var olan sorunlar tartışılabilir olduğunda, eşlerarasındaki beklentiler ilişki süreci boyunca değişime açık olacaktır. Bu devam eden konuşma hakkında konuşma içeriği ve niyetlerini açıklayarak eşlerarasında iletişimötesi iletişim kurmasını gerektirebilmektedir.

Kişinin, duygu ve düşüncelerini anlatırken, ister sözlü ister sözsüz iletişimle olsun yüz ve beden hareketlerinden yararlandığı görülür. “Zihnin sessizce düşündüklerini, beden yüksek sesle söyler... İletişim söz konusu olduğunda hareket sözden önce gelir.” (Turchet, 2005: 29). “Bedenimiz, ruhumuzun eldivenidir ve dili de kalbimizin sözleridir. İçimizdeki tüm kıpırtılar, duygular, heyecanlar, arzular bedenimiz sayesinde kendilerini ifade ederler.” (Molcho, 2000: 71). Eşlerarası iletişimötesi iletişimde duygu ağırlıklı iletişimle anlayışlar ön plana çıkar. Sevinç, heyecan, korku, sevgi, nefret vb. duygular sözlü ifadelerden çok fiziksel temas, duruş mesafesi, duruş şekli, duygusal yaklaşımı gibi davranışlarla kast edilen mesaj verilir. Örneğin eşlerden birinin diğerine yaptığı hatadan dolayı karşısında duran eşine duyduğu utancı, mahcubiyeti kişinin o anki duruşundan daha etkili hiçbir kelime ifade edemez. Bilinçli bir şekilde duygularımızı açıklayabilir veya gülme, ağlama vb. şekillerde açığa vurabiliriz. Duygularımızı saklasak bile davranışlarımız onları açığa çıkarmaktadır.

Bunun yanı sıra her iletişim etkinliğinin, bir içerik ve bir de ilişki olmak üzere iki düzeyi vardır; ilişki düzeyi, içerik düzeyine anlam veren çerçeveyi oluşturur ve bu

nedenle daha üst aşamadır. İçerik düzeyine anlam veren ilişki düzeyi daha öncede belirtildiği üzere iletişimötesi iletişim olarak tanımlanmaktadır. Eşlerarasında gerçekleşen iletişimötesi iletişimin senaryoyu farklı noktalara taşıdığına örnek olarak aşağıdaki diyalog gösterilebilir (Diyalog Cüceloğlu, 2007'den uyarlanmıştır):

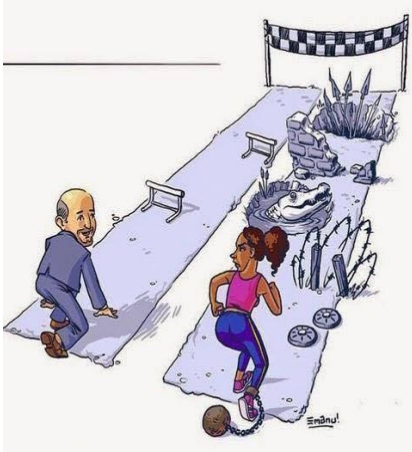
Diyalog 1

Kadın: Eve geldiğin zaman hemen gazeteyi eline alıp misafir odasına çekileceğine, “Merhaba karıcığım”, deyip biraz güler yüz gösterebilir ve benimle konuşabilirdin!.. Ben senin hizmetçin değilim. Bunun farkındasındır, umarım!.. (Kadın eşinin olumsuz sözlü-sözsüz iletişiminden bahsederek iletişimötesi iletişim kurmaktadır.)

Koca: “Yorgun geldiğimi fark etmedin mi? Birazcık ilgi duysaydın ne denli yorgun geldiğimi görürdün!.. Akşama kadar bankada müşterilerimi memnun etmeye çalışıyorum. Eve gelince de hanımefendi mi memnun edeceğim?.. Bıktım senin bu tür konuşmalarından!.. Şımarık küçük bir kız gibisin...Hep ilgi bekliyorsun!.. Birazcık da sorumlu bir ev kadını gibi düşünüp davransana!.. (Koca da karısının olumsuz iletişimine vurgu yapmayı tercih ederek iletişimötesi iletişim kurmaktadır.)

Diyalog 2

Koca: “Affedersin Nermin’ciğim. Bu şekilde davranmamın seni rahatsız edeceğini fark etmemiştim. Konuşma ihtiyacın olduğunu şimdi anlıyorum. Emin ol seninle her zaman konuşmaktan zevk alırım. Ayrıca seni çok da özledim... Fakat bugün gerçekten yorgunum. Biraz oturup gazeteyi okuyacaktım. Hadi gel önce biraz sohbet edelim. Bugün öğlen Ayşe ile buluşup yemek yiyecek sonra da alışveriş yapacaktınız. Neler yaptınız, eğlendiniz mi? (Burada koca, eşiyile empati/duygudaşlık kurarak onun duygularını anladığını eşine hissettirmektedir. İşlevsel iletişimötesi iletişimi kullanarak eşine olumlu yaklaşımı tercih etmektedir.)

Romantik ilişkiyi sürdüren çiftlerin cinsiyetlerinin farklı olmasından kaynaklı psikolojik, sosyolojik, kültürel ve fizyolojik olmak üzere daha birçok cinsiyet ile çeşitli değişkenler arasında birtakım ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, belli özellikler açısından kadınlar ve erkekler arasında farklılık vardır. Cinsiyetler arasında farklılığın bulunduğu alanlardan birisi de kişilerarası iletişimidir. Araştırmalar, kadınların

ve erkeklerin sergiledikleri iletişim biçimleri ve bu iletişimleri algılayışları arasında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir (Roloff, 1987).

Örneğin, çatışmalı süren evliliklerdeki kadınlar, eşlerindeki duygusal değişikliklere, erkeklere oranla daha fazla tepki göstermektedirler. Yine çatışmalı beraberliklerde erkekler, eşlerinden kendilerine yönelen sözsüz mesajları (örneğin yüz ve beden ifadelerini) yeterince değerlendirememektedirler (Noller, 1980; Gottman ve Porterfield, 1981). Erkeklerin eşlerinden gelen sözsüz mesajlara yeterince duyarlı olmamaları ile ilişkideki çatışma arasında karşılıklı ilişki bulunabilir. Erkeklerin sözsüz mesajları değerlendirme becerilerinin düşük olması ya da bu tür mesajlara ilgi göstermemeleri, ailedeki çatışmaların nedenlerinden birisi olabilir. Buna örnek olarak aralarında sorun olan eşler arasında geçen aşağıdaki diyalog örneği verilebilir (Diyalog örneği Cüceloğlu 2007'den uyarlanmıştır.):

Kadına göre sorun: Kocam ev işlerinde bana yardım etmiyor. Ben de çalışıyorum, o da çalışıyor. İşten sonra ikimiz de eve yorgun geliyoruz. Eve gelince yemek yapma, masayı hazırlama hep bana kalıyor. Onun da yardım etmesi, benim kadar katkıda bulunması gerekir. Gazeteyi alıp, bir köşeye çekilerek okuması gücüme gidiyor, asabım bozuluyor. (Kocasının eve geldiğinde gösterdiği sözsüz iletişimötesi iletişiminden rahatsız olduğundan bahsetmektedir.).

Erkeğe göre ise sorun: Eve gelince mutfakta karıma yardım etmek istedim; yaptığım her şeyde bir kusur buldu, sürekli dır dır ederek, yaptığım her işi eleştirdi. Benim kurduğum masayı bozdu, kendisi yeniden kurdu; su bardaklarını değiştirdi. Kendisine danışarak yaptığım işlerde de yapış tarzımı beğenmedi. Onun dırdırından kurtulmak için şimdi hiç mutfığa girmiyorum, kendimi gazeteye gömüyorum, sanki ben orada yokmuşum gibi davranıyorum (Eve geldiğinde karısının ona gösterdiği olumsuz iletişimötesi iletişiminden söz etmektedir.).

Kadın durumu farklı algılamakta, "Benim ısrarımla gönülsüz olarak mutfığa girdiği için, her şeyi baştan savma yapıyor, ondan dolayı söyleniyorum," demekte, kocası ise, "Ben isteyerek yardım ediyorum, ama dırdırını duymamak için şimdi mutfığa girmiyorum" demektedir (Cüceloğlu, 2007). Bu örnekte kadın ve erkek birbirlerinin sözlü-sözsüz iletişimlerini değerlendirmektedirler, ancak erkek empatik yaklaşımda bulunmadan bir sonuca vararak eşinden uzak kalma ve ev işlerinde yardım etmemeyi tercih etmemektedir.

Kadınlara erkeklerin daha yapıcı olmaları ve tartışmalardan kaçınmaları için kendilerini nasıl ifade edecekleri konusunda elementer düzeyde yayınlanan kitaplarda verilen kadın-erkek arasında geçen iletişimötesi iletişim örneklerini, açıkça Gray'ın çalışmalarında görülmektedir. İlişkilerin iletişimötesi iletişim ile nasıl daha olumluya dönüştürüleceğine ilişkin John Gray'ın önerileri aşağıdaki gibidir (Gray, 2012:173-181):

Çalışmada örneklendirilen “erkek eve geç geldiğinde, erkek bir şeyi unuttuğunda, erkek mağarasından döndüğünde, erkek kadını düş kırıklığına uğrattığında, erkek kadının duygularına saygı göstermeyip onu incittiğinde, erkek kadını düş kırıklığına uğrattığında, kadın bir konuşmada haksız çıkarıldığını hissettiğinde” diyalogların daha iyi anlaşılabilmesi için metin düzenlemesi konunun daha iyi anlaşılabilmesi için “kadının sorusu, erkeğin duyduğu mesaj erkeğin açıklamaları, kadın daha olumlu nasıl olabilir, kadının duyduğu mesaj, erkek nasıl daha çok hak verebilir” şeklinde örneklendirilerek işlenmiştir.

1. Erkek Eve Geç Geldiğinde

Kadının Sorusu

Erkek geç geldiğinde kadın şöyle der: "Nasıl bu kadar gecikebildin? Veya " Neden telefon etmedin?" ya da, " Bu durumda ne düşünmem gerekiyor?"

Erkeğin Açıklamaları

Erkek geç kalıp da kadını evde üzgün bulduğunda şöyle açıklar: "Köprüde trafik çok yoğundu, ya da "Bazen işler istediğin gibi yürümez," veya, "Her zaman tam zamanında gelmemi bekleyemezsin."

Kadın Daha Olumlu Nasıl Olabilir

Kadın, "Geç kalmadan gerçekten hoşlanmıyorum. Beni kaygılandırıyor. Bir daha sefere geç kalacağın zaman bir telefon etsen çok memnun olacağım," diyebilir. Kadının sevildiğini hissetmek için nelere ihtiyacı olduğunu anlayıp hak vermeye çalışmalıdır.

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkek bu sorulardan şu anlamı çıkarıyor: "Geç kalman için hiçbir mazeretin olamaz. Sen sorumsuzsun. Ben hiç geç kalmam. Senden daha iyiyim."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadının bu sözlerden anladığı şöyledir: "Üzülmen gereksiz, çünkü geç kalmama yol açan geçerli ve mantıklı nedenlerim var. Zaten işim senden daha önemli. Çok şey istiyorsun!"

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek de, "Geç Kaldım, seni üzdüğüm için özür dilerim," diyebilir. En önemlisi fazla açıklama yapmadan kadını dinlemektir.

2. Erkek Bir Şeyi Unuttuğunda

Kadının Sorusu

Erkek bir şeyi yapmayı unuttuğunda kadın şöyle der: "Nasıl unutabilirsin? Veya "Ne zaman bir şeyi doğru dürüst hatırlayacaksın? ya da, "Sana güvenmemi nasıl beklersin?"

Erkeğin Açıklamaları

Erkek bir şeyi yapmayı unutup kadın üzüldüğünde şöyle bir açıklama yapar: "Çok meşguldüm, aklımdan çıkıverdi işte. Olur bazen böyle şeyler," ya da "O kadar da önemli değil. Ama bu, aldırıyorum demek değil."

Kadın Nasıl Daha Olumlu Olabilir

Kadın üzgünse şöyle diyebilir: "Unutmandan hoşlanmıyorum." Bir başka etkili yaklaşım da unuttuğundan hiç söz etmeyip, "Şöyle yapsaydın, çok makbule geçerdin," demektir. (Böylece erkek unuttuğunu fark edecektir.).

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin anladığı şudur: " Unutman için geçerli bir neden yok. Sen aptalsın ve sana güven olmaz. Ben bu ilişkiye senden çok daha fazla veriyorum."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadının duydukları ise şöyledir: "Böyle piyeyi deve yapıp üzülmemelisin. Çok fazla şey istiyorsun. Daha gerçekçi olmaya çalış. Sen hayal dünyasında yaşıyorsun."

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek, "Unuttum... Bana kızdın mı?" der ve kadına kızmasının hatalı olduğunu ima etmeden, bırakır konuşsun. Kadın konuştuğunda, dinlendiğinin fark edecek ve çok geçmeden bunun için erkeği takdir edecektir.

3. Erkek Mağarasından (Yazar erkeklerin içine kapanmasını mağaralarına dönmeye benzetiyor) Döndüğünde

Kadının Sorusu

Erkek Mağarasından döndüğünde kadın şöyle der: " Nasıl bu kadar soğuk ve duygusuz olabilirsin? Ya da, " Benden nasıl bir tepki bekliyorsun?" veya "Senin içinden neler geçtiğini ben nereden bilebilirim ki?"

Erkeğin Açıklamaları

Erkek mağarasından dönüp eşini üzgün bulduğunda şöyle açıklar: " Biraz başımı dinlemeye ihtiyacım vardı, yalnızca iki günlüğüne. Bu kadar büyütecek ne var ki?" ya da, "Ben sana bir şey yapmadım, neden bu kadar üzülüyorsun?"

Kadın Nasıl Daha Olumlu Olabilir

Erkeğin kendini çekmesi kadını üzüyorsa, şöyle diyebilir: "Zaman zaman uzaklaşman gerektiğinin biliyorum ancak böyle yapman bana acı veriyor. Hatalı olduğunu söylemiyorum, ama böyle zamanlarda neler çektiğimi anlamam benim için önemli."

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin bu sözleri duyma biçimiye şöyledir: "Benden uzaklaşman için hiçbir geçerli nedenin yok. Sen zalim ve sevgisizsin. Benim için doğru erkek değilsin. Beni, seni incittiğimden kat kat çok incittin."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadının algıladığıysa şöyledir: "Kendini incitilmiş ya da terk edilmiş hissetmemelisin. Böyle hissedersen benden anlayış bekleme. Çok şey istiyor ve beni kontrol ediyorsun. Canım ne isterse onu yaparım, ne hissettiğine de aldırmam."

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek şöyle söyleyebilir: " Uzaklaşmamın seni üzdüğünü anlıyorum. Böyle davranmam senin için çok üzücü olmalı. Bunu konuşalım." (Kadın sesinin duyurabileceğini hissettiği zaman, erkeğin ara sıra uzaklaşma ihtiyacını kabul etmesi daha kolay olacak).

4. Erkek Kadını Düş Kırıklığına Uğrattığında

Kadının Sorusu

Erkek Kadını düş kırıklığına uğrattığında kadın şöyle der: " Bunu nasıl yapabildin?" ya da "Neden yapacağımı söyledin?" ya da "Bunu yapacağımı söylememiş miydin?" ya da "Sen ne zaman ders alacaksın?"

Erkeğin Açıklamaları

Kadını düş kırıklığına uğrattığında erkek şunları söyler: "Hey, bir dahaki sefere doğrusunu yaparım," ya da, "Bu kadar büyük bir sorun değil" veya "Ama ne demek istediğini bilmiyorum."

Kadın Nasıl Daha Olumlu Olabilir

Kadın üzgünse şöyle diyebilir: "Düş kırıklığına uğratılmaktan hoşlanmıyorum. Beni arayacağımı sanmıştım. Şimdi tamam. Böyle neler hissettiğimi bilmeni istiyorum."

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin duyduğu mesaj şöyledir: " Beni düş kırıklığına uğratmaya hiç hakkın yok. Sen budalası. Hiçbir şeyi doğru dürtüst yapamıyorsun. Sen değişmedikçe ben mutlu olamam."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadın şunları duymaktadır: "Üzülürsen bu senin hatan. Daha esnek olmalısın. Kendini böyle üzersen sana anlayış gösteremem."

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek şunları söyler: "Seni düş kırıklığına uğrattığımı anlıyorum. Gel bunun hakkında konuşalım. Neler hissediyorsun?" Onun konuşmasına izin verir. Kadına sesini duyurma şansını verdiğinde kendini çok daha iyi hissedecektir. Bir süre sonra da ona şöyle der: "Desteğimi hissedebilmen için şimdi benden ne istiyorsun?" ya da "Şimdi sana nasıl destek olabilirim."

5. Erkek Kadının Duygularına Saygı Göstermeyip Onu İncittiğinde

Kadının Sorusu

Erkek kadının duygularına saygı göstermeyip onu incittiğinde kadın şöyle der: "Bunu nasıl söyleyebildin?" ya da, "Bana nasıl böyle davranabilirsin?" veya "Neden beni dinlemiyorsun?" ya da "Ben sana böyle mi yapıyorum?"

Erkeğin Açıklamaları

Erkek kadının duygularına saygı göstermediği ve kadın daha da üzüldüğünde erkek şöyle yapar: "Bak, bunu demek istememiştin," ya da, "Ben seni dinliyorum; bak, işte şimdi doğrusunu yapıyorum. Seni her zaman kulakardı etmiyorum" veya "Sana gülmüyorum."

Kadın Daha Olumlu Nasıl Olabilir

Kadın şöyle diyebilir: "Benimle konuşma biçiminden hoşlanmıyorum." ya da "Haksızlık ediyorsun. Biraz ara vermek istiyorum." ya da, "Ben bu şekilde konuşmak istemiyordum. Baştan başlayalım", veya "Böyle davranılmayı hak etmiyorum. Biraz ara verelim", ya da "Lütfen sözümü kesme", ya da "Bu kez sözümü dinler misin?"

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin aldığı mesaj şöyledir: "Sen kötüsün ve insanı istismar ediyorsun. Ben senden daha çok sevgi dolu biriyim. Seni bunu için asla bağışlamayacağım. Cezalandırılman ve terk edilmen gerekir. Bu hep senin hatan.."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadın bu sözleri şöyle algılar: "Üzölmeye hiç hakkın yok. Saçma sapan davranıyorsun. Çok alıngansın, hatalı olan hep sensin. Öylesine yük oluyorsun ki..."

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek şöyle der: "Üzgünüm, bu davranışı hak etmiyorsun." Derin bir nefes alıp yalnızca kadının yanıtını dinleyin. Kadın tartışmayı sürdürüp şöyle bir şey diyebilir: "Sen zaten beni hiç dinlemezsin." Ara verdiğinde şunları söyleyin: "Haklısın bazen dinlemiyorum. Sana böyle davranmam haksızlık. Hadi baştan başlayalım. BU kez daha başarılı olacağız." Bir konuşmaya baştan başlamak tartışmanın alevlenmesini engellemenin harika bir yoludur. Eğer o böyle bir şey yapmak istemiyorsa, hata yaptığını ona hissettirmeyin. Eşinize üzülmeye hakkı tanırırsanız, daha kabullenici ve onaylayıcı olacağınızı unutmayın.

6. Erkek Kadını Düş Kırıklığına Uğrattığında

Kadının Sorusu

Erkek kadını düş kırıklığına uğrattığında kadın şöyle der: "Bunu nasıl yapabildin?" ya da, "Neden yapacağımı söylediğin şeyi yapamıyorsun?" veya "Bunu yapacağımı söylememiş miydin?" ya da, "Sen ne zaman ders alacaksın?"

Erkeğin Açıklamaları

Kadını düş kırıklığına uğrattığında erkek şunları söyler: "Hey, bir dahaki sefere doğrusunu yaparım.", ya da "Bu kadar büyük bir sorun değil, veya, "Ama ne demek istediğini bilmiyordum."

Kadın Nasıl Daha Olumlu Olabilir

Kadın üzöünse şöyle diyebilir: "Düş kırıklığına uğrattılmaktan hoşlanmıyorum. Beni arayacağımı sanmıştım. Şimdi tamam. Böyle neler hissettiğimi bilmeni istiyorum."

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin aldığı mesaj şöyledir: "Beni düş kırıklığına uğrattıma hiç hakkın yok. Sen budalası. Hiçbir şeyi doğru dürtüst yapamıyorsun. Sen değışmedikçe ben mutlu olamam."

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadınsa şunları duymaktadır: Üzüldüysen bu senin hatan. Daha esnek olmalısın. Kendini böyle üzersen sana aldırış göstermem."

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek şunları söyler: "Seni düş kırıklığına uğrattığımı anlıyorum. Gel bunun hakkında konuşalım. Neler hissediyorsun?" Onun konuşmasına izin verir. Kadına sesini duyurma şansını verdiğinde kendini çok da iyi hissedecektir. Bir süre sonra ona şöyle der: "Desteğimi hissedebilmen için benden ne istiyorsun?" ya da "Şimdi sana nasıl destek olabilirim?"

7.Kadın Bir konuşmada Haksız Çıkarıldığını Hissettiğinde

Kadının Sorusu

Kadın bir konuşmada desteklenmediğini ya da haksız çıkarıldığını hissettiğinde şöyle der: " Neden öyle söyledin?" ya da " Neden benimle öyle konuştun?" veya "Benim ne söylediğime aldırmıyor musun bile?" ya da "Bunu nasıl söyleyebilirsin?"

Erkeğin Açıklamaları

Kadın haksız çıkarıldığını hissedip üzülürken, erkek şöyle açıklar: "Ama mantıklı değilsin," ya da " Ama ben bunu söylememiştim" veya "Tüm bunları daha önce de işittim."

Kadın Nasıl Daha Olumlu Olabilir

Kadın şöyle diyebilir: "Bu söylediklerin hoşuma gitmiyor. Sanki beni yargılıyor gibisin. Bunu hak etmiyorum. Lütfen anla beni, ya da "Zor bir gün geçirdim. Unun senin hatan olmadığını biliyorum. Seninde benim duygularımı anlamana ihtiyacım var? Tamam mı?" veya kadın erkeğin söylediklerini duymazlıktan gelip ne istediğini söyler. "Moralim çok bozuk, biraz beni dinler misin? Kendimi daha iyi hissederim." (Erkeğin dinlemeye teşvik edilmesi gerekir.

Erkeğin Duyduğu Mesaj

Erkeğin duyduğu mesaj şudur: "Bana böyle davranmaya hakkın yok. Demek ki beni sevmiyorsun. Zaten bana aldırdığın da yok. Ben sana herşeyimi verdim, ne buldum? Hiç!"

Kadının Duyduğu Mesaj

Kadın şöyle algılar: " Üzölmeye hiç hakkın yok. Senin kafan karışık ve mantıksız. Neyin doğru olduğunu ben biliyorum, sense bilmiyorsun. Ben senden daha üstünüm. Bu tartışmayı sen başlattın, ben değil!"

Erkek Nasıl Daha Çok Hak Verebilir

Erkek şöyle der: " Sözlerim seni rahatsız ettiyse özür dilerim. Sen nasıl anladın? Böylece kadına ne anladığını yineleme fırsatı vermiş olur. Sonra erkek tekrar "Üzgünüm," der. "Neden hoşuna gitmediğini anlıyorum." Susar. Bu, dinleme zamanıdır. Söylediklerinizi yanlış anladığını ona açıklama dürtüsüne karşı koyun. Kadın bir kez incindiye, iyileşmesi için bunu sözlere dökmeye gerekecektir. Açıklamalar, anlayış ve hak vermeyle birlikte iyileştikten sonra işe yarayacaktır.

Eşlerarası çatışmalarla ilgili olarak batı kültüründe yapılan araştırmaların yanı sıra, ülkemizde de konuyla ilgili yapılmış çeşitli araştırmalar ve incelemeler vardır (örneğin, Gülerce, 1996; Yıldırım, 2004; Tezer, 1986). Bu araştırmalardan birisinde (Tezer, 1986), birbirleriyle çatışan evli eşler arasında, çatışmaları algılama ve evlilikten doyum sağlama açısından farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Çocuklu evli çiftlerin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir araştırmada ise, kadınların empatik eğilim düzeylerinin, erkeklerin empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ceyhan, 1993).

Evlilik ilişkisi sürecinde her bir eşin davranışı, diğeri için mutlaka bir mesaj niteliği taşır. Bu nedenle, mesajı veren kişi, mesajın sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Aksi halde, iletişim kazaları ortaya çıkar. Bu varsayım, toplumsal düzeyde de geçerlidir. Toplum değerleri, yaşam felsefesi, etkileşim biçimi trafikte, bakkalda, yolda, okulda o kişiyi kuşatır; farkında olsun ya da olmasın, kişi toplumla sürekli ilişki içindedir. Şimdiye kadar söylenenleri bir cümleyle özetlemek gerekirse; aynı sosyal ortam içinde yer alan kişiler, birbiriyle sürekli iletişim içindedir; bu kişilerin iletişim kuramamaları olanaksızdır (Cüceloğlu, 2007). Uzun yıllar boyunca aynı ortamlarda zaman geçiren

eşler için en fazla iletişim kuran toplumsal grup olduğu söylenebilir. Bu nedenle, toplumun en küçük birimini ve aynı zamanda temelini oluşturan eşlerarası ilişkiler yaşamsal önem taşımaktadır.

Günlük yaşamda, belirli bir sosyal çerçeve içinde yer alan insanlar, farkında olsunlar ya da olmasınlar, birbirleriyle iletişim içindedirler. İletişim kurmak için belirli bir davranış gösterme zorunlucu yoktur. Eşlerin, belirli bir ilişki içine girmiş olduklarını, birbirlerinin düşüncesi ve beklentilerini hesaba katarak davranmaları gerektiğini görebilmeleri gerekir. İletişimin; "iletişimsizlik mümkün değildir." özelliği olması dolayısıyla hiçbir şey yapmanın da eşlerarası ilişkilerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu tür eşlerarası pasif çatışmalar bazen pasif saldırganlığa dönüşebilmektedir. Bu saldırganlık türünde eşlerden birinin "inat olsun diye bir şey yapmamak" politikasını uygulayarak susmayı etkili bir silah olarak kullanması günlük yaşamımızda karşılaştığımız bir durumdur. Bu durumda kızgın olan eş, karşıdaki eşini, gelinen iletişim noktasında iletişim hakkında iletişim kurmaktan mahrum bırakarak iletişimötesi iletişim kurmaktadır. Buna karşın açık iletişimde eşlerden birinin açıkça düşüncesini dile getirmesi olası çatışmayı önleyebilmektedir. Örneğin, eşlerden birinin "Şu an bana ilgi göstermeni istiyorum; benimle ilgilenmen hoşuma gidiyor" demesi samimi ve dolaysız bir yol olması dolayısı ile sağlıklı iletişime ulaştırabilmektedir (Cüceloğlu, 2007).

Eşlerarasında iletişimötesi iletişimin sergilendiği durumlardan birisi ise öfkenin içe atılması, ifade edilmemesidir. Birbirlerine kızan eşler, aralarında hiçbir şey olmamış gibi iletişimlerini sürdürerek çatışma yaşayabilmektedir. Eşler iletişim hâlinde görünseler de aksine, birbirlerini anlamamakta, ortak bir paylaşımını bulunmamaktadır. Kişiler, olmasını istedikleriyle, gerçekleşen hadiselerin oluşturduğu çatışmaları, iç dünyalarında bir bunalım olarak yaşarlar. İç dünyalarında çözümleyemedikleri duygu ve düşünceler de, bilinçsizce sözcüklere dönüşerek, kişinin kendisini anlatamamasına yol açarlar (Cüceloğlu, 2007).

Gray Erkekler Mars'tan Kadınlar Venüs'ten isimli kitabında erkeklerin fazla konuşmaya ihtiyaçları olmadığını ancak kadınların konuşmaya daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir (2012:108).

Erkeklerin konuşmaya katılımlarını arttırmak için kadınların bir konu hakkında konuşurken onların dinlediğini takdir ettikçe erkeğin yavaş yavaş konuşmaya başlayacağını belirtmektedir. Örneğin: "Ali beni biraz dinleyebilir misin? Zor bir gün geçirdim ve biraz konuşmak istiyorum. Kendimi çok daha iyi hissedeceğim..." Birkaç dakika konuştuktan sonra "Beni böyle dinlemeni çok takdir ediyorum, benim için çok şey ifade ediyor" şeklinde cevap verilmesini önemektedir. Bununla birlikte kadınların erkeği rahatlatmak için, içlerini döktükten sonra bir kaç saniye durup, dinlediği için eşine teşekkür etmesini önermektedir. Buna örnek olarak kadının aşağıdaki sözlerden bazını kullanmasını önermektedir (Gray, 2012:94):

"Bu konuda konuşabildiğim için çok memnunum."

"İçimi dökmek çok iyi geliyor."

"Bu konuda konuşabildiğim için o kadar rahatladım ki."

"Bundan yakınbildiğime memnunum. Kendimi çok daha iyi hissediyorum."

"Artık içimi döktüm ya, kendimi çok daha iyi hissediyorum. Teşekkür ederim."

Elementer düzeyde yapılan çalışmalar eşlerarası iletişim açısından ilişki doyumunu ortaya koyan önemli birer kaynak olabilmektedir. Ancak bu noktada, bu çalışmalar iletişimötesi iletişim kavramının bilinirliğinin olmaması dolayısıyla eşlerarası iletişimötesi iletişim araştırma çalışmalarının odak noktası olamamışlardır.

İletişimötesi iletişim kavramını odağına yerleştiren, eşlerarası iletişimde gerek ilişki memnuniyetini arttırmak gerekse de iletişimötesi iletişim aktörlerinin çiftleri bir arada tutmaya yardımcı olan bir tutkal görevi görmesi dolayısıyla eşlerarası iletişimötesi iletişim ilişkilerde önemli olduğu ön plana çıkmaktadır.

İnsanlığın varoluşundan itibaren karşılıklı ilişkilerde sorun yaşayan tek canlı insanlardır. Aslında temeline bakıldığında binlerce yıldır süre gelen sorunların

başlangıç noktaları hep aynıdır. Bilmek ön koşul olsa bile unuttuğumuz veya zor gelen en önemli konu uygulama kısmıdır⁵⁹. Eşlerarası ilişki sürecinde her bir eşin ayrı ayrı farkında olmayarak pratikte kullandıkları olumsuz iletişimötesi iletişim aktörleri beraberlik sürecini örseleyici ya da engelleyici işlev görebilmektedir.

Aşağıda yer verilen her adım elbette birçok kişinin farkında olduğu fakat uygulama kısmında hata yapılan konulardır. İletişimdeki kaliteyi arttıran tutum ve davranışlara geçmeden önce, elementer düzeyde incelen eşlerarası ilişki araştırmalarından yola çıkarak karşılıklı konuşmaların ilişkide olumsuz senaryolara yol açabilecek aktörler⁶⁰ şu şekilde özetlenebilir:

1. Öğüt vermek, çözüm getirmek, yönlendirmek: Özbenliği ile barışık insan zaman zaman bütün dürüstlüğü ile kendisini sorgular ve eleştirir. Eleştiri sonucunda kendisinden memnun olmadığı ve şikâyet ettiği özelliklere sahip olduğunu itiraf etmektedir. Kendi tercihleri olmayan bu özellikler onlara henüz küçükken aileleri tarafından kazandırılmıştır. Bir aile ortamındaki yetişkinler arasında büyüyen çocuklar büyüklerin tercihlerine uymak zorunda kalarak büyüebilmektedir. Bir aile ortamında müşterek yaşantının kaçınılmaz bir sonucu olarak büyüyen çocuk büyüklerin ellerinde yoğrulan hamur misali biçimini daha ilk yıllarda alır, değiştirilmesi zor alışkanlıklar edinebilir.

Bu nedenle "Şöyle yap, böyle yapma...", "Bu şekilde hareket etmemelisin...", "Buna üzüleceğine, oturup dersini çalışsan daha iyi olur...", "Yoruluyorum diye yakınacağına geceleri erken yat...", "Paylaşmayı bilmezsen, yalnız kalırsın tabi..." gibi cümleler, konuşan kişide direnç, isyan yaratabilir, konuşan kişiyi savunmaya itebilir. Genellikle öğüt, ahlak dersi vermek, direk önerilerde bulunmak, size sorununu açan kişide baskı veya suçluluk duyguları uyandırarak, iletişimin kesilmesine veya yön değiştirmesine neden olabilir ve bunlar eşlerarası iletişimi sekteye uğratan mesajlardır.

---

⁵⁹<http://doktorlar.mahmure.com/omer-yalcin/mutlu-bir-iliski-icin-9-adim/1055083> (Erişim tarihi: 13.09.2013)

⁶⁰<http://mathematicalworld.blogcu.com/iletisimi-engelleyenfaktorler/10547690> (Erişim tarihi: 22.09.2013)

2. Yargılamak, eleştirmek, ad takmak:

"Sen zaten hep kolayca kaçarsın..."

"Bebek gibi davranıyorsun..."

"Geri zekâlı ne olacak..."

"Şikâyetten başka bir şey bilmezsin zaten..."

"Sulu göz... Benimle nasıl konuşacağını bilmiyorsun..."

"Hiçbir fedakârlığa katlanmak istemiyorsun..."

Genellikle yargılama ve eleştirme tepkileri ile karşılaşan kişiler, kendilerini anlaşılmamış, itilmiş, haksızlığa uğramış, daha çaresiz hissederler. Bunun sonucunda iletişimi keser ya da öfkeyle karşılık verebilirler. Eşlerin, birbirlerinin olumsuz yönlerine odaklanmaları ve olumlu yönlerini görememeleri sonucu birbirlerini incitecek şekilde eleştirmeleridir. Örneğin, "sen zaten hep bencilsin." Örneğin, "sen beni üzmemekten zevk alıyorsun."

3. Soru sormak, araştırmak, incelemek:

"Neden? Sen ona ne yaptın? O sana ne dedi?"

"Çocuk neden hastalandı? İyi giydirmedin mi?"

"Neden uyuyamadın? Ağır mı yedin? Kahve de içtin mi?"

"Neden doğru düzgün iş yapmayı beceremiyorsun?"

Genellikle soru, inceleme, nedenini arama gibi yaklaşımların içinde önyargı, eleştiri veya zorunlu çözüm bulunur, ayrıca konuşma sorularına cevap vermeye takılarak, yön değiştirip asıl konudan uzaklaşabilir. Sorularla yürüyen iletişimde, genellikle soru soranın nereye varmak istediği konuşan kişi tarafından anlaşılamadığından, konuşan endişeye kapılabilir veya savunmaya geçebilir. Eşlerin, geçmişte yaşanan olayları hatırlatarak iletişimi bozmaları da buna örnek verilebilir. Örneğin, "evliliğimizin ilk yıllarında ailenin bana yaptıklarını asla unutmuyacağım." Kendini bütünüyle haklı, eşini ise bütünüyle haksız konuma düşürme çabası sonucu iletişimin kesilmesi de olumsuz iletişimötesi iletişim aktörü görevi görmektedir. Örneğin, "evliliğimiz boyunca hiçbir tartışma benim yüzümden başlamadı."

4. Teşhis, tanı koymak, tahlil etmek:

- "Aslında sen öyle demek istemiyorsun..."
- "Ben senin aslında neden öyle dediğini biliyorum..."
- "Aslında senin derdin başka..."
- "Anlaşılan bir süre sana yardımcı olmamı isteyeceksin..."
- "Bunları beni üzmemek için anlatıyorsun anlaşılan..."

Bu tür yaklaşımlarda, dinleyen kişi sanki konuşanın niyetini, söylemek istediklerini çok iyi biliyormuş, onun kafasının içindekileri okuyormuş gibi bir tavır içine girdiğinden, konuşanı savunmaya ittiği gibi, sinirlenmesine, sabırsızlanmasına veya öfkeli cevaplar vermesine neden olabilir. Konuşan kişi kendini kısıtılmış, yanlış anlaşılmış, yanlış yorumlanmış gibi hissedebileceği için büyük olasılıkla iletişimi kesmektedir.

Eşlerin birbirlerinin söylediklerinden çok, söylemediklerini anlamaya ya da söylenenlerin arkasındaki niyeti anlamaya çalışmaları olumsuz iletişimötesi iletişime örnek olarak gösterilebilir. Örneğin, "bunu benim iyiliğim için yaptığını söylüyorsun ama senin asıl niyetin beni aşağılamak."Eşlerden birinin kendisinin yaptığı hataların ve davranışların sorumluluğunu kabul etmemesi sonucu iletişimin kesilmesi de buna örnek olarak verilebilir. Örneğin, "beni kızdırıyorsun ve ben de işte bu yüzden saldırgan oluyorum."Ya da,"şimdi çaba gösteriyorsun ama artık çok geç bunları beş yıl önce yapmalıydın." "Madem aynı görüşte değiliz, o halde benim dediklerimi çürüt, senin dediklerini yapalım".

5. Teselli etmek, konuyu değiştirmek:

- "Aldırma, boşver..."
- "Düzelir canım, bunu dert etme..."
- "Üzülme..."
- "Başka şeyden konuşalım..."
- "Olur böyle şeyler, geçer..."
- "Bir kahve iç düzelirsin..."
- "Boşver canım arkadaşlar arasında olur böyle şeyler..."
- "Aman sen de her şeyi ciddiye alıyorsun, yak bir sigara..."

Söyledikleri duyulmadan, teselli ediliyormuş hissini yaşayan kişi, kendini anlaşılmamış, dinlenilmemiş, söyledikleri saçma sapan gibi algılanmış hissedebilir. Önemsizmiş veya tam olarak dinlenilmemiş olmaktan dolayı kızgınlık duyabilir. Genellikle, dinlemeden verilen teselli mesajları, konuşan kişide sorununun küçümsendiği duygusunu yaratabilir. Örneğin, “senin durumunu anlıyorum, bundan sonra doğruyu bulmana yardımcı olacağım.”Evlilik sürecinde yıkıcı eleştiri de bulunmak, genellemelerde bulunmak, geçmişini dile getirme, eşlerin kendi davranışları ile ilgili olarak sorumluluk almaması, işi yokuşa süren ifadeler ya da eşlerden birinin danışman rolünü üstlenmesi konularında çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Çünkü bu iletişim aktörleri evlilikte iletişim sürecini örseleyici ya da engelleyici aktörlerdir⁶¹.

Bir insanı kendi hür iradenizle özel hayatınızın içine aldıysanız kendi iç huzurunuz için emek harcamalısınız⁶². İlişkilerde de her şey her zaman yolunda gitmeyebilir.

Çevremize baktığımızda çoğu ilişkilerde veya evliliklerde irili ufaklı sorun ve sıkıntıların olduğunu gözlemlediğimizi düşünürsek bunu kabullenmek çok zor olmasa gerek. Soruna odaklanmak ve sadece onu konuşmak, sıkıntının büyümesinden başka hiçbir şeye fayda sağlamayacağı gibi iç huzurumuzu alt üst eden ve sonunda bizi depresyona kadar götürebilen sancılı bir süreçtir. Sorunun farkında olup kabullendikten sonra çözümle ilgili şeyler düşünmek ve konuşmak ise hem bizi hem karşımızdaki kişiyi rahatlatıcak ve karşılıklı güven duygusunun perçinlenmesini sağlayacaktır⁶³.

⁶¹<http://www.doktorsitesi.com/makale/evlilikte-iletisim-hatalari> (Erişim tarihi: 23.09.2013)

⁶²<http://doktorlar.mahmure.com/omer-yalcin/mutlu-bir-iliski-icin-9-adim/1055083/4> erişim tarihi: 15.09.2013)

⁶³<http://doktorlar.mahmure.com/omer-yalcin/mutlu-bir-iliski-icin-9-adim/1055083/4> erişim tarihi: 15.09.2013)

İlişkiyi sağlıklı olarak yürütmenin temeli sağlıklı iletişimden geçmektedir. Elementer düzeyde yayımlanan sağlıklı ilişki ile ilgili kitaplar ve dergilerden elde edilen eşlerarası iletişimötesi iletişim örneği olarak Psikolog Cemre Torun Narin'in diri ve sağlıklı bir ilişki isteyenlere "Aşağıdaki davranışlara ne kadar yakınsanız, mutluluk o kadar yanınızdadır," diyerek verdiği örnekleri gösterebilir⁶⁴. "Eşime gününün nasıl geçtiğini sorarım. Arkadaşları ve ailesi ile zaman geçirmekten hoşlandığımı belirtirim. Keyifli zaman geçirdiğimi belirtirim. İlişkimize dair beklentilerimi söylerim. İlişkimizin geleceği olduğunu vurgularım. Onun kendine olan güvenini artırmak için kompliman yaparım. Onun düşünce ve duygularını öğrenmek isterim, onu bu konuda teşvik ederim. Onunla geçirdiğimiz zamanın keyifli geçmesi için özen gösteririm. Uyuşmazlıkların çözümü konusunda onunla işbirliği yaparım. Sık sık kompliman yaparım. Eleştirilerim

yapıcıdır. Sabırlı ve hoşgörülüyüm. Ona olan bağlılığımı, sadakatimi hatırlatırım. Ona karşı, iyi, nazik ve kibarım. Onun yanında neşeli, espritüel ve pozitifim. Beraberken romantik olmaya çalışırım. Ona geçmişte ilişkimizle ilgili verdiğimiz kararları hatırlatırım". Psikolog Cemre Tolun Narin'in eşlerarası ilişkilerle ilgili verdiği örnekler kişinin eşi ile yaşadığı iletişim hakkında konuştuğu için iletişimötesi iletişimin işlevsel kullanımına verilebilecek örneklerdir.

Bu çalışmada romantik bir ilişki kurarak bir araya gelen kişilerin, ilişkilerinde tatmin olmadıkları yönleri tedavi etmede kullanabilecekleri bazı iletişim teknikleri anlatılmaktadır. Romantik ilişkilerde ve diğer pek çok ilişkilerde insanın öncelikli hayalleri arasında yer alan mutlu ve sağlıklı bir birlikteliğe sahip olabilmek için iletişimötesi iletişimin işlevsel kullanımı ile ilgili araştırmalarda karşılıklı konuşmaların ilişkide olumlu senaryolara yol açabilecek aktörler aşağıda belirtilen maddeler halinde özetlenebilir⁶⁵.

- Beden Dilini Kullanın,
- Daha Açık Konuşun,

⁶⁴http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=cts&haberno=5182(Erişim tarihi:23.08.2013).

⁶⁵http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikte-iletisim_sorunlari/Blog/?BlogNo=233606(Erişim tarihi: 23.04.2011)

- Derinliklerinize Gidin, Net Olun,
- İyi Bir Dinleyici Olun.

Beden Dilini Kullanın

İnsanlar birbirleri ile çok farklı yollarla bağlantı kurarlar. Bu yollar her zaman direk yollar değildir. Beden dili doğrudan iletişim kurulmayan yolların başında gelir. Çoğu zaman karşıdaki kişinin bedenine bakıldığında sesini duyulmazsa bile, ne demek istediğini, ne hissettiğini anlaşırlar⁶⁶. Otururken ellerin nereye koyulduğu, ayaktaiken ayakların hangi yönü gösterdiği, hareketlerin hızı, nasıl yüründüğü, nasıl göz kırpıldığı ve hatta nasıl nefes alındığı kişi ile ilgili ipuçları vermektedir. Vücudun ne yaptığının farkında olmak bunları düzeltmek için kişilere yardımcı olacaktır⁶⁷.

Daha Açık Konuşun

Çoğu zaman karşıdaki kişinin daha çok ne demediğine odaklanılır ve bu tahminler üzerinden tartışma sürdürülür. Eğer eşler zihin okuyabiliyorlarsa bunda bir sorun yoktur. Ancak kesin olarak bilinir ki zihin okumak normal insan yetileriyle yapılamayacak olağanüstü bir şeydir. Bu nedenle ilişkide bir zihin okuyucu gibi davranmaya çalışan eş, problemin önemli noktalarını kaybedebilir. Bu tutum durumun daha da kötüleşmesine neden olabilmektedir. Önerimiz; ortada olan, görünen şeyler üzerinden eşlerin birbiriyle iletişim kurmalarınıdır⁶⁸. Çift terapisindeki elde edilen deneyimler/tecrübeler göstermektedir ki, eşlerarasındaki iletişim bozulduğu zaman tutum ve davranışların anlamlarını yanlış yorumlama artmaktadır. Erkek arkadaşınız sizi havaalanından almayı unuttuğu için iki saat yağmur altında beklemek zorunda mı kaldınız? Ona bu nedenden öfkelenmeniz anlaşılır bir durum olsa da, iyi bir mazereti de olabilir. Bu nedenle, hemen sizi unutarak arkadaşlarıyla bira içmeye çıktığını düşünmeyin. Belki arabası bozuldu, ya da işle ilgili önemli bir toplantıya girmek zorunda kaldı. Belki de gerçekten iyi bir mazereti vardır⁶⁹.

---

⁶⁶(<http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikteiletisimsorunlari/Blog/?BlogNo=233606> (Erişim tarihi: 23.04.2011))

⁶⁷<http://www.erkekbilir.com/index.php/iyi-yasa/iliskiler/bulusmalar/129-kadinlari-cekmek-icin-vucut-dili> (Erişim tarihi: 24.09.2013)

⁶⁸<http://www.erkekbilir.com/index.php/iyi-yasa/iliskiler/bulusmalar/129-kadinlari-cekmek-icin-vucut-dili> (Erişim tarihi: 24.09.2013)

⁶⁹<http://www.iliskiterapisi.com/faydali-yazilar/ciftler-arasinda-iletisim> (Erişim tarihi: 23.09.2013)

Bireylere yanlış gelen ya da kafa karıştıran konular hakkında eşleri ile konuşmaya açık olmaları çok önemlidir. Kafaları kurcalayan ya da eşin yanlış gelen bir tavrını ona açıkça belirtmektense içinde saklamayı tercih edildiği durumlarda var olan problemi çözmek için çok geç kalınabilir. Ne söylendiğinden çok nasıl söylendiğinin önemli olduğunu da akılda kalmalıdır⁷⁰.

Canan: Kemalciğim senin son derece gelişmiş bir aklın var ve bizim ilişkimizi de en iyi biz biliriz. Ne annen ne de arkadaşlarının senin yerine düşünmesine ihtiyacın var. Bizim tek ihtiyacımız olan şey, birbirimizle daha yakın ve dürüst bir ilişki içinde olmak. Senin endişelerini anlıyorum, çünkü bana anlatıyorsun ve bende senin bakış açından görmeye gayret ediyorum. Peki, Kemal sen beni anlıyor musun?

Kemal: Evet tabii, çalışmak istiyorsun.

Canan: Evet, düşünen yetişkin ve eğitilmiş biri olmam hoşuna gidiyor ve beni seviyorsun, neden gelişmemi sağlayacak bu fırsatı değerlendirmem için bana güven verip beni desteklemiyorsun?

Eşlerden birinin dile getirilmeden, partnerin onun aklından geçenleri bilmesine imkân yoktur. Onun ne düşündüğünü tahmin etmeye çalışmaktansa direkt olarak ona sormak daha iyidir. Sormak, yanlış tahminleri ya da yanlış izlenimleri eliminize etmeye yardım eder. Üzümcü 2010'dan alınan diyalog örneğinde de Canan eşinin düşüncelerini açıkça sormaktadır (Üzümcü, 2010).

Çok sık kullanıldığında “üzgünüm” ya da “özür dilerim” gibi laflar içtenlikten uzakmış gibi gelebilir. Bu basmakalıp laflar yerine, gerçekten pişman olduğunu ve bu hatanın neden yapıldığının açıklanması iletişimi güçlendirmektedir. “Bu sabah sinirli davrandığım için özür dilerim, kötü bir sabahı benim için,” gibi bir açıklama, yalnızca özür dilemekten çok daha etkilidir. Ayrıca bu türden açıklamalar eşlerin birbirlerini daha iyi tanımalarını ve gelecekte benzer sıkıntılıları yaşamamalarını sağlayacaktır⁷¹.

---

⁷⁰<http://www.pudra.com/ask-iliskiler/evlilik/esinizle-dogru-iletisim-kurmak-icin-7-metot-10907-2.htm> (Erişim tarihi: 23.09.2013)

⁷¹<http://www.dormeo.com.tr/makaleler-dormeo/hayat-iliskiler-hakkindayazilar/mutlu-ciftlerin-10-ozelligi.htm>(Erişim tarihi: 12.10.2013)

Derinliklerinize Gidin, Net Olun

İyi bir iletişim, ilişki için hayatidir. Eğer en içeride olan duygu ve düşünceler eşi ile paylaşılmaz ise aradaki ilişki çabuk yıpranabilir. Eşle duygusal paylaşımlarda bulunmak ilişkiye olumlu yön verebilir. Onun davranışlarına -küçük şeyler dahi olsa- karşı hissedilenlerin ifade edilmesi önerilmektedir. Söylesem ne olur, söylemesem ne olur düşüncesinin bireyleri engellemesine izin vermemesi de önerilmektedir. Bu tür düşünceler basit ve sıradan gibi görünebilir ancak bu ve bunun benzeri onlarca düşünce bir araya geldiğinde insan ruhunda önemli bir yer tutmakta ve kişinin tutumlarını davranışlarını şekillendirmektedir⁷². İletişime geçilen kişinin size nasıl davranacağını aslında kişilerin kendileri belirlemektedir. İhtiyaç ve sınırlar bildirmediği takdirde umulduğu gibi davranmasını beklenilmemelidir⁷³.

Araştırmalara göre⁷⁴ üzücü bir durumda olduğunda partnerin var olan problemi kendiliğinden anlamasını beklenilmemelidir. Karşı taraf zihnini okuyamamaktadır ancak buna rağmen çoğunlukla partnerin duyguları anlatmadan, eşini yalnız bıraktığı ile ilgili itham edilmektedir. Yapılması gereken, partnere hissedilenlerin anlatılmasıdır.

Partnerlerin birbirleri ile nasıl iletişim sağladıkları çok önemlidir. Yazara göre sağlıklı bir ilişki içerisindeki çiftler, iyi ya da kötü her ne yaşanılırsa bunu partneri ile paylaşmaktadır. "Hiçbir şeyi içinizde tutmayın! Çünkü kendi gerçekliğinizi paylaştığınız zaman hayatınızı da paylaşmış olacaksınız ve bu süreçte partneriniz ile aranızda oluşacak olan bağ her şeyin üstesinden gelmeniz size yardımcı olacaktır!"⁷⁵

Eşlerarası ilişki biriyle yıllar boyu süren bir araba yolculuğuna çıkan yolculuk arkadaşına benzetilebilir. Bu sürede bu kişiye son derece yakın olunacaktır. Dolayısıyla söz konusu kişinin aynı zamanda arkadaş olunması da istenmektedir. İlişkiyi sürdüren geçici heyecan ya da zevklerden çok arkadaşlık, karşılıklı saygı, hayranlık ve ilgi olacaktır. Uzun vadeli ilişkiler gelişimlerini ve hayatta kalmalarını sağlam bir arkadaşlık

⁷²<http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikteiletisimsorunlari/Blog/?BlogNo=233606> (Erişim tarihi: 23.04.2011)

⁷³<http://www.xlhayat.com/detay-1655-uzun-ve-mutlu-bir-birliktelik-icin.html> (Erişim tarihi: 13.09.2013)

⁷⁴<http://www.facebook.com/Psixeloquum/posts/237953009648086> (Erişim tarihi: 12.09.2013)

⁷⁵<http://ciddiyizbiz.biz/insan-ve-yasam/10/?action=recent> (Erişim tarihi: 14.10.2013)

temeline borçludur. İlişkide zor zamanlarda en önemli olanın ne olduğunu karşı tarafa gösterilmesi önerilmektedir. Farklılıklara rağmen eşlerin birbirlerine değer verdiğini göstermeleri sağlıklı bir ilişkinin temelini oluşturur. Örneğin; sevgiliniz muhtemelen ne kadar da iyi bir aşçı olduğunun farkındadır. Ancak ona bu konuda arada bir iltifatta bulunmanızdan da zarar gelmez. Ya da sevgilinizin ne kadar iyi bir baba olduğunu görülüorsa arada bir bunu kelimelere de dökmenin ilişkide eşlerin birbirlerine yakınlaştırıp ilişkinin sürekliliğini sağlamaya yardımcı bir aktör olacaktır. Güzel özelliklerin ve güçlü olunan tarafların eşler tarafından birbirlerine hatırlatmaları önerilmektedir. Böylelikle ilişki güçlenirken, partner için dünyadaki en değerli insanın hakkınızda düşündüğü pozitif şeyleri duyarak eşlerin ilişkiye dair güvenleri de artacaktır⁷⁶.

Belli bir sürenin geçtiği bir ilişkide, yalnızca hissetmek yetmeyeceği için, hislerin gösterilmesi gerekmektedir. Bir ilişki zaman içinde çoğunlukla belli bir rutine girmektedir ve eşlerin birbirine gösterdiği ilgi de geçmişte olduğundan daha farklı bir hale bürünmektedir. Çünkü artık yeterince zamanın ve enerjinin olmadığı hissedilebilir. Her zaman sevgilinize gününün nasıl geçtiğini sorulması eşlerarası ilişkiyi yakın tutmaya yardımcı olabilmektedir⁷⁷.

- Sevgilinizin iş yerinde önemli bir toplantısı mı vardı? Ona mesaj atarak toplantının nasıl geçtiğini sorun.
- Sevgilinizin dış hekimiyle randevusu mu vardı? Onu arayarak nasıl geçtiğini, ne olduğunu sorun.

Anlatılmak istenen her şeyi bütün açıklığı ile anlatmak çok kolay değildir. Bunu denemeye kalkıldığında bir sürü içsel engellemeyle karşılaşılacaktır. Ancak çözüm bulmak demek bütün komplekslere rağmen engelleri aşmak demektir. Eşlerden birinin canını sıkan bir durum olduğunda, bu can sıkıntısını yargılamamalıdır (nasıl böyle düşünürsün, yanlış düşünüyorsun gibi...), nedenlerini bulunmaya çalışmalıdır. Tıpkı bebeklere, çocuklara yaklaştığımız gibi eleştirici olmayan bir tutumla eşler birbirlerine

⁷⁶<http://www.kigem.com/mukemmel-bir-iliskinin-20-bilimsel-sirri.html>(Erişim tarihi: 23.09.2013)

⁷⁷<http://www.dormeo.com.tr/makaleler-dormeo/hayat-iliskiler-hakkindayazilar/mutlu-ciftlerin-10-ozelligi.htm> (Erişim tarihi: 12.10.2013)

yaklaşmalıdır⁷⁸. Örneğin "Faturaları yatırdığında sana ve hayata olan güvenim daha da artıyor.", "Eve geldiğimde kapıyı açtığında gülümseyen yüzünü görünce doğru yere geldiğimi hissediyorum." gibi cümleler ile yapılan rutin işlerde bile eşi ile arasında yeni bir sevgi bağı oluşturabilir. Birlikte olunan kişiye yönelik ilgi ve alaka ancak bu yöntemlerle gösterebilmektedir (Cüceloğlu, 2007).

İyi Bir Dinleyici Olun

Ön yargılar insanların birbirlerini dinlemelerindeki en büyük engellerdir. Çift terapisindeki hemen hemen bütün çiftlerde gözlenen ortak davranış şudur; “dinlememe ne gerek var, ne diyeceğini biliyorum” davranışı. Çözümün ve ilerlemenin önündeki en büyük engel bu tutumdur. Sadece dinlemek bile insanlarda ciddi tutum değişikliklerine neden olmaktadır⁷⁹.

Her gün görülmesi muhtemel olan eşe karşı özenli olunması gerekmektedir. Eşe karşı güler yüzlü olmak, ona gününün nasıl geçtiğini sormak, empati gösterebilmek, saygılı olmak, yargısal eleştiriden uzak durmak çok önemlidir. İletişim becerisinde aktif dinlemek de oldukça önemlidir. Karşıdakinin ne anlatmaya çalıştığını, ona cevap verme ve sözünü bitirdiğinde kendini savunma kaygısı gütmeden gerçekten ne dediğini anlamaya çalışarak dinlemek, en az doğru ifade etmek kadar dikkat edilmesi gereken bir başka durumdur. Aktif dinlemek karşıdakine sorular sorarak, anlaşılmadığında da daha çok ayrıntıya girmesini sağlamakla ve gerçekten dinlendiğini ve anlamaya çalışıldığını hissettirmekle mümkün olabilir. Bu görerek, duyarak ve hissederek doğru iletişim kurulmasına yardımcı olacak en önemli anahtardır. Bütün kilitlerde sadece doğru bir iletişimle açılmaktadır⁸⁰.

Eşlerin birbirini anlayabilmeleri için, tutumlarının sebepleri doğru analiz edebilmek için öncelikle dinleme becerisi gösterebilmeleri gerekir. Dinleme becerisi için, rahat bir ortamda sakin duygu ve beden duruşu ile partnere odaklanarak anlama çabasını ortaya

---

⁷⁸<http://www.iliskiterapisi.com/faydali-yazilar/ciftler-arasinda-iletisim> (Erişim tarihi: 23.10.2013)

⁷⁹<http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikteiletisimsorunlari/Blog/?BlogNo=233606> erişim tarihi: 23.04.2011)

⁸⁰https://www.facebook.com/note.php?note_id=10150101802911776 (Erişim tarihi: 23.10.2013)

koyabilmektir. Dikkatli bir dinlemede eşler birbirlerinin sözlerine içtenlikle kulak vermektedirler. Dinlemenin amacı bilgi edinmektir⁸¹.

Gray (2012) kitabında eşlerin tartışmadan birbirlerine düşüncelerini doğru ifade etmelerine verdiği örnekler birer iletişimötesi iletişim örnekleridir:

- Geç kalmandan gerçekten hoşlanmıyorum. Beni kaygılandırıyor. Bir daha sefere geç kalacağın zaman bir telefon etsen çok memnun olacağım.
- Unutmandan hoşlanmıyorum.. Ya da şöyle yapsaydın çok makbule geçerdi.
- Zaman zaman uzaklaşman gerektiğini biliyorum.. Ancak böyle yapman bana acı veriyor. Hatalı olduğunu söylemiyorum, ama böyle zamanlarda neler çektiğimi anlamam benim için önemli.
- Düş kırıklığına uğratılmaktan hoşlanmıyorum. Beni arayacağını sanmıştım. Şimdi tamam. Böyle neler hissettiğimi bilmeni istiyorum.
- Benimle konuşma biçiminden hoşlanmıyorum.
- Haksızlık ediyorsun. Biraz ara vermek istiyorum.
- Böyle davranılmayı hak etmiyorum.
- Bu kez sözümü kesme... (erkekler en iyi kısa ve doğrudan cümlelere karşılık verir. Ders vermek ya da soru sormak ters teper.)
- Bu söylediklerin hoşuma gitmiyor. Sanki beni yargılıyor gibisin. Bunu hak etmiyorum. Lütfen anla beni...
- Zor bir gün geçirdim. Bunun senin hatan olmadığını biliyorum. Senin de benim duygularımı anlamana ihtiyacım var. Tamam mı?
- Moralm çok bozuk, biraz beni dinler misin? (erkeğin dinlemeye teşvik edilmesi gerekir).

Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında davranışı değil de davranışı gerçekleştiren kişiye yapılan eleştiri iletişim hatalarına bir başka örnektir. Eşi eve geç gelen bir kadının eşinin geç kalma davranışını eleştirmek yerine “Ne kadar sorumsuzsun!” gibi kişiliğe hakarete bulunması iletişimin hatalı başlamasına neden olacak, sorun çözülmeyecek, daha çok karşı tarafın savunmaya geçmesiyle büyüyecektir. Burada yapılması gereken davranışın değerlendirilmesi, eğer davranış arzu edilmeyen bir davranışsa bunu kişinin kendi duygularına yüklemeye yaparak karşı tarafla hislerini paylaşmasıdır⁸². İnsanlar arasında cereyan eden ilişki sonuç itibarıyla duygu, düşünce, inanç ve kanaatlerde gerçekleşen

---

⁸¹<http://psikiyatriksosyalhizmet.com/ciftler-arasi-iliski-teknikleri> (Erişim tarihi: 23.09.2013)

⁸²http://www.psikoloji.com.tr/haber_yazdir.php?detayID=1652 (Erişim tarihi: 25.03.2012)

bir alışverişidir. İster kendiliğinden veya tesadüfî olsun, ister kasıtlı sıcak, samimi veya soğuk ve isteksizce olsun bütün ilişkilerde bu alışveriş bir şekilde mevcuttur.

2.3.10. İletişimötesi İletişimin İlişkide İşbirliği İle İlgili Kullanımı

Adler'e göre kişilerarası ilişkileri içeren üç ana yaşam görevi (çalışma, arkadaşlık ve aşk) vardır. Bu üç yaşam görevi sosyal ilginin doğasında yer alır (Gardner ve Leak, 1994). Çalışma, arkadaşlık ve aşk yaşam görevlerinin çözümü için işbirliği gereklidir. İyi bir çalışan olmak, tüm hemcinsleriyle iyi arkadaş olmak ve doğru partnerle aşk ve evlilik her insanın yaşam görevidir. Bu görevlerde başarı için en etkili davranışın işbirliği olduğu varsayılır. Aşk sorunu, yaşam sorunları arasında kişinin en çok meşgul olduğu sorundur. Sevgi ve evlilik her iki taraftan da olağanüstü bir duygudaşlık ve karşısındaki ile özdeşleşme yeteneği ister. Sosyal ilginin doğası gereği, sevgi ve evlilik sorunu da tam bir eşitlik ve aynı haklara sahip olma temel alınarak tam bir doyuruculukla çözülebilir. Sevgi sorunu tek başına çözülemez mutlak bir işbirliği ile hareket edilmelidir (Adler, 1998: 41). Adler psikoterapiyi şöyle adlandırmaktadır: “Bir işbirliği alıştırmaları ve işbirliği denemesi”ve “ancak karşımızdakiyle gerçekten ilgilendiğimizde başarılı oluruz. Onun gözüyle görebilmeli onun kulağıyla dinleyebilmeliyiz. Aynı şartları, aynı dünya görüşünü, kişisel üstünlüğün hatasını dürüstçe kabul ettiğimizde hep birlikte aynı yöne doğru hareket edebiliriz.” (Ansbacher, 1991: 38).

"Arkadaş Dost Sevgili Sizininki Hangisi?" Uluç'un (2006) kitabında 4 arkadaş arasında geçen diyalog ve yorumları özel ilişkilerde iletişimötesi iletişimin pozitif yönüyle kullanımına ve bu nedenle ilişkileri geliştirme ve pekiştirmeye örnek olarak gösterilebilir:

Söyleyemiyoruz “Seni seviyorum,” diye. Ama öyle şeyler yapıyoruz ki, her şey ayan beyan. Ne mi yapıyoruz mesela...
Biz üçümüz, Mülkiyeliyiz... ‘Aramızda bir şeyler olan’ Ortadoğulu...
Bir gün öğleye doğru, üç Mülkiyeli, Kızılay’da rastlaştık. Sinemaya gitmek üzere sözleşiyoruz. Uzaktan bizim Ortadoğulu çıktı meydana.
“Hayrola?” dedi.
“Öğleden sonra sinemaya gidiyoruz, haydi sen de gel,” dedim.
“Çok mu istiyorsun?” dedi. “Evet,” dedim.
“Biletleri alın, beni bekleyin. Senin için gelirim,” dedi, koştu gitti.
Sinema ikide... İkiye çeyrek kala buluştuk.
Üç Mülkiyeli...

Ortadoğulu görünürde yok.

Bizim kız, "Hadi girelim," dedi. " O laf olsun diye gelirim dedi. Gelemez. Öğleden sonra final sınavı var. Nasıl gelir ki?" dedi.

Biletlerin ikisini onlara uzattım.

"Gelecek," dedim. "Siz girin, ben beklerim..."

Saat ikibuçluğu geçiyordu, sinemanın önünde bir taksi durdu. İçinden nefes nefese, Ortadoğulu indi. "Kusura bakma geç kaldım," dedi. "Öğleden sonra final sınavım vardı. Busınava raporsuz girmezsek, dönem hakkım yanar. Bu yüzden girdim. Kâğıdımlarımı hemen bomboş imzalayıp verdim. Fırladım, taksiyekoşarken ayağım burkuldu, topuğum kırıldı. Yurda gidip ayakkabımı değiştirmek, zorunda kaldım. Bu yüzden geciktim."

Sonra kulağıma eğildi.

"Ama ne kadar geç kalırsam kalayım, kapıda beni bekleyeceğini biliyordum," dedi.

Alanyazın, iletişimötesi iletişimin, bir konuşmanın stratejik planlamasında önemli rol oynadığını da göstermektedir (Baltzersen, 2013:130). Yapılan araştırmalar da kişilerarası ilişkilerde iletişimde işbirliği kurulmasının eşlerarası ilişkiler açısından önemli olduğunu göstermektedir (Mann, 2003; Demiray, 1994; DeVito, 2007; Badr ve Acitelli, 2005; Dindia ve Baxter, 1987; Baxter ve Wilmot, 1985; Patch 1995; Newman, 1981; Perl Mutter ve Hatfield, 1980) . Eşlerarası ilişkiler ile ilgili çeşitli araştırmacılar da beraberlik sürecinde rol ve beklentilerin tartışılmasının önemini vurgulamaktadır. İlişki sürecinde partnerin ilişkileri hakkında konuşmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Mann, 2003; Cüceloğlu, 2002; Dökmen, 2004; Canel, 2011a). Yapılan araştırmalar sonucunda araştırmacılar, karşılıklı saygı, eşlerin ihtiyaçlarına uygun esnek bir uyum sergilemesi, açık iletişim ve ilişkinin olumlu yöne doğru ilerlemesi için açık stratejilerin olmasının ilişkinin memnuniyet ve sürekliliğinde gerekli faktörler olduğunu belirlemişlerdir (Terzioğlu ve Şener, 2002; Canel, 2011b; Badr ve Acitelli, 2005).

İlk olarak; önceki bölümde belirtilen diyalojik iletişimötesi iletişim modelinde örnek olarak sunulan danışan ve terapist arasındaki "terapötik işbirliği" ne benzer bir anlaşmanın eşlerarası ilişkiler için de model olarak geçerli sayılabilir. Bu işbirliği sorumluluğu sadece hak ve prensipler kümesi olmaktan çok yakın kişisel ilişkiye dayalı daha geniş dereceye kadar iletişim sağlayabilir. Benzer şekilde, Mann (2003), Terzioğlu ve Şener (2002) eşlerin düşüncelerini açıkça ifade etmeleri gereken bir birliktelik planı kurulmasını önermektedir. Bu planda, açık ve şeffaf iletişim, ilişkilerde ifadelerin açıklığa kavuşturulması ve kendi sözcükleriyle ifade gibi etme bazı iletişimötesi iletişim ile ilgili bileşenleri içermelidir. Terzioğlu ve Şener (2002), eşlerin partnerlerine gönderdikleri iletilerde ne tür bir geribildirim istediklerini açıklamalarını önermektedir.

Bunun önemli bir nedeni, bireylerin farklı iletişim stillerine sahip olması görünmektedir. Partnerlerden biri konuşulan konu ile ilgili düşüncelerini açık ifade ettiğini düşünse de diğer partner konuşulanı net olarak anlamamış olabilir. Bu nedenle eşler, ilişkilerinde karşılıklı iletişim çatışmalarında nasıl uzlaşmak istendiği üzerinde anlaşabilmelidir. Bu iletişim, konuşma içeriği hakkında iletişimötesi iletişim olarak kabul edilebilir. Burada eşlerin konuşulanları değerlendirme sürecinde partnerini tartışmaya teşvik etmek üzere diyaloglarını nasıl bir çerçeve ile düzenlemek istediklerine karar vermelidirler. Aşağıda verilen diyalog örnekleri eşlerin tercihlerini iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanarak çerçeveledikleri iletişimlerine örnek olarak gösterilebilir:

Örnek konuşma 1: Kadın: “Beni artık sevmiyorsun” der ve erkek bunu aslında söyle duymak ister: Bugün sanki beni sevmiyormuşsun gibi geliyor. Korkarım seni uzaklaştırdım. Beni aslında sevdiğini biliyorum. Benim için bu kadar şey yapıyorsun. Yalnızca bugün kendimi biraz güvensiz hissediyorum. Lütfen beni sevdiğini tekrarlayıp o iki sihirli sözcüğü söyler misin? Seni seviyorum. Bunu yaptığın zaman kendimi çok iyi hissediyorum.

Örnek konuşma 2: Kadın “Daha fazla romantizm istiyorum” erkek bunu şöyle duymak ister: Tatlım son günlerde çok fazla çalışıyorsun. Kendimize de biraz zaman ayıralım. Hiçbir baskı altında olmadan yaşadığımızda çok mutlu oluyorum. O kadar romantiksin ki. Bu günlerde beni çiçeklerle şaşırtıp yemeğe çıkarır mısın? Romantik olmak çok hoşuma gidiyor. (Örnek konuşmalar Gray'ın Erkekler Mars'tan Kadınlar Venüs'ten adlı kitabından alıntılanmıştır.)

İkinci olarak, eşlerarası ilişkiler açısından Wichmann-Hansen ve ark. (2012) kişisel iletişim ve enformel fikir alışverişi için tartışmaya ihtiyaç gerektiğini önermektedir. Bu bireylerin ilişkide yakınlık derecesine temel bir iletişimötesi iletişim örneği olarak ilişki hakkında konuşarak açık bir tartışma tavsiye ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Partnerlerinin her birinin mutluluğu ilişkinin istikrarı için önemli olarak kabul edildiğinden (Canel, 2011a) beri bu konu hakkında daha fazla çalışmalar yapmak önemli görülmektedir (Mann, 2003; Baltzersen, 2013; Ünlü, 2007; Terzioğlu ve Şener, 2002; Canel, 2011a). Alanyazın incelendiğinde iletişimötesi iletişimin her türü

profesyonel ilişkiler açısından ilişkiyi açıkça düzenlemekte etkili olup olmadığı yeterince açık belirtilmemektedir. İletişimötesi iletişim bazı türleri eşlerarası ilişkilerde uygun olmayabilir (örneğin, “Benimle konuşma tarzından nefret ediyorum!”) gibi. İlişkiyi olumlu şekilde etkileyebilecek iletişimötesi iletişim türleri romantik ilişkiler açısından eşler için daha uygun olması muhtemeldir (“Bana destek olmanı istiyorum; bu nasıl sağlayabiliriz?”). Başka bir soru; bir romantik ilişki sürecinde güvenin sağlanması için eşlerin ilişki konusunda etkili bir şekilde konuşmanın olup olmayacağıdır. Bu eşlerin partnerine yaklaşımını kolaylaştıracağı için genellikle karşılıklı güven iyi bir romantik ilişkide çok önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu konuda eşlerin konuşarak güven geliştirebileceğini hala net olarak bilinmemektedir (Mann, 2003, Demiray, 1994; DeVito, 2007; Badr ve Acitelli, 2005; Dindia ve Baxter, 1987; Baxter ve Wilmot, 1985; Patch 1995; Newman, 1981; Perl Mutter ve Hatfield, 1980). Örneğin; "Sana ihtiyacım var. Senin gücün beni tatmin edebilir, varlığımızın derinliklerindeki büyük bir boşluğu doldurabilir. Birlikte çok mutlu olabiliriz. Beni mutlu edecek sen olabilirsin." denilebilir.

Üçüncü olarak, eşiyile ilgili çatışma yaşayabileceğini anlayan partner için eşi ile iletişim kurmayı isteyip istemediği tartışması gerektiği önerilmektedir (Baltzersen, 2008). Gray (2012) erkek ve kadınların çatışma yaşandığını düşündükleri durumlarda kullanması gerektikleri iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımının ilişkide işbirliğini olumlu yönde etkileyeceğine vurgu yapmaktadır:

Öfke: Bu kadar duygusallaşmana ve beni sürekli yanlış anlamana kızıyorum. Konuşurken soğukkanlılığını koruyamaman da beni öfkeliendiriyor. Bu kadar duyarlı olup kolayca incinmene, bana güvenmeyip beni reddetmene de kızıyorum.

Hüzün: Tartıştığımız için üzuldüm. Kuşkularını ve güvensizliğini hissetmek bana acı veriyor. Senin sevgini kaybetmek beni üzüyor. Anlaşamayıp kavga ettiğimiz için üzgünüm.

Korku: Hata yapma düşüncesi beni ürkütüyor. Yapmak istediğimi seni üzmeden yapamayacağımdan korkuyorum. Duygularımı paylaşmaktan hatalı çıkmaktan

beceriksiz gibi görünmekten beni takdir etmeyeceğinden bu kadar sınırlıyken seninle konuşmaktan da korkuyorum. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum.

Pişmanlık: Seni incittiğim için özür dilerim. Seninle aynı fikirde olmadığım, bu kadar soğuk davrandığım, düşüncelerine böyle direndiğim, istediğimi yapmakta acele ettiğim için üzgünüm. Sen böyle davranılmayı hak etmiyorsun. Seni yargıladığım için pişmanlık duyuyorum.

Sevgi: Seni seviyor ve bu sorunu çözmek istiyorum. Sanırım duygularına kulak verebilirim. Sana yardımcı olmaya hazırım. Seni incittiğimi anlıyorum. Duygularını önemsemediğim için üzgünüm. Seni o kadar çok seviyorum ki. Yalnızca her söylenene baş sallamak, senin kahramanın olmak istiyorum, Benim ben olmaya ihtiyacım var ve senin de sen olmanı destekliyorum. Seni seviyorum.

Buna ek olarak, Mann'a (2003) göre eşlerde düzenli iletişimötesi iletişim kuranların daha iyi iletişim deneyimi yaşadıklarını göstermektedir. Eşlerarası ilişkilerde çeşitli araştırmacılar da açık iletişimin ilişkilerde, özellikle çatışma yaşandığı dönemlerde, eşlerin birbiriyle yeniden görüşmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. İlişkinin olumlu yönde yeterli şekilde ilerlemesini denetleme açısından (Canel, 2011a) takip amacıyla belirli aralıklarla "ilişki değerlendirme toplantıları" önermektedir. Bu, ilişkilerde partnerlerin bazen ihmal eğiliminde olabileceği varsayımıyla şu ana kadar ilişkide yaşananlar ve bundan sonra ilişkiden beklentilerin yeniden değerlendirilmesi konularını içerebilir (Baltzersen, 2008). Bu diyalojik iletişimötesi iletişim vurgulayan bir yöntem olarak yorumlanabilir.

İletişimötesi iletişimin ilişkilere etkisine yönelik çalışmaların alanyazında oldukça fazla bulunmadığı görülmektedir. İletişimötesi iletişimi, genellikle eşlerarası iletişim parametresiyle değerlendirme eğilimi vardır. Bu bağlamda iletişimötesi iletişime ilişkin tüm yapısal, anlamsal analizlerin eşlerarası ilişkilerle ilişkilendirilmesi, kişilerarası iletişim alanına yeni bir bakış açısı getirecektir. İletişimötesi iletişim ilişkilerin gidişatını belirleyici faktör olduğundan, gelecekte iletişimötesi iletişimin kişilerarası ilişkilerde temel alınacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle iletişimötesi iletişimin buraya kadar olan bölümünde; iletişimötesi iletişim kavramının arka planı, farklı bağlamlarda iletişimötesi iletişim kavramının kullanımı, iletişimötesi iletişimde ortak referans çerçevesi, iletişimötesi iletişimin kullanımı, eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişimin önemi, iletişimötesi iletişimin eşlerarası ilişkilere yansımaları ve eşlerarası ilişkilerde şeffafbir iletişim parçası olarak iletişimötesi iletişim konularına yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde alanyazında iletişim, eşlerarası iletişim ve iletişim sürecinde iletişimötesi iletişimin önem ve kullanım alanlarına ilişkin literatüre yer verildi. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yöntemine yer verilecektir.

3. Yöntem

Bu bölümde yöntem; araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, pilot uygulama, ölçeğin uygulanması, verilerin toplanması, sonul ölçeğin uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesi alt başlıkları ile incelenecektir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada veriler, öncelikle kuramsal çatının oluşturulması için yerli ve yabancı alanyazın taranmış, var olan çalışmalar içerisinde araştırma ile ilgili olanlar elde edilerek araştırma içeriği desenlenmiştir.

Araştırmada uygulama olarak ise, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, 2013-2014 Öğretim Yılı kayıtlı öğrencilerine şu anda ya da daha öncesinde romantik ilişki içerisinde olan kişilerde iletişimötesi iletişim aktörlerinin işlevsel olarak kullanılıp kullanılmamasını ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ölçek uygulanmıştır.

Uygulanan anket niceliksel veri analizi ile değerlendirilmiştir. Nicel analizde, iletiler topluluğunun doğru bir temsiline ortaya konması amaçlanmakta ve bu amacın gerçekleştirilmesinde nicellik önemli bir etmen kabul edilmiştir. Çünkü nicellik araştırmacının uygulamada bulunduğu kesim üzerinde yorumda bulunmasına olanak sağlamaktadır. Nicel değerler SPSS 21 sürümü ile çözümlenmiştir.

Ayrıca nicellik, araştırmanın sonuçlarının daha nesnel biçimde aktarılmasını ve başka araştırmalar ile karşılaştırmalar yapılabilmesini de mümkün kılmaktadır (İrvan, 1997).

Öte yandan, araştırmada danışman görüşleri doğrultusunda 6 Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencisi ile derinlemesine görüşme yapılmış ve elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Araştırmacı tarafından öngörülen yapılandırılmış görüşme ölçeğinden elde edilen veriler ile uygulanan anketten elde edilen veriler sayısallaştırılarak SPSS programına aktarılmış ve program yardımı ile analiz edilmiştir.

Açık uçlu olarak sorulan soruların değerlendirilmesinde ise; kategoriler ve sınıflandırılmalara gidilmemiş, elde edilen verilerin ankete katılan öğrenci görüşlerinin zenginliğini yansıtacak şekilde yer verilmesi uygun görülmüştür.

Araştırmanın derinlemesine görüşmeler bölümünde ise, görüşmeye katılan Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-2014 Öğretim Yılı öğrencilerinden 13-17 Ekim 2014 mesai saatlerinde yapılan görüşmelerde elde edilen ifadeler birinci ağızdan aktararak kullanılmıştır. Açıklama ve betimlemeye dayalı nicel açıklamalara ışık tutması açısından aktarılan bu veriler yararlı ve önemli görülmüştür.

Araştırmanın en güçlü yönü, nicel ve açıklama-betimlemeye dayalı nicel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanılması, örnekleme yer alan öğrencilerin romantik ilişkilerinin iletişimötesi iletişim sürecine ilişkin algı, tutum ve davranışlarını zengin bir şekilde açıklaması olarak görülmelidir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni; Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-2014 Öğretim Yılında kaydını yaptıran ve öğrenime devam eden 1.700 öğrencidir. Araştırmanın evreni belirlenirken, iletişim becerileri eğitimi almaya devam eden kitlenin iletişimötesi iletişim unsurlarını kullanımlarını değerlendirme açısından önemli görülmüştür. Örneklem büyüklüğünün tespitinde yürütülen araştırmanın yapısı önemli bir belirleyicidir. Açıklama ve betimlemeye dayalı tekniklerinin kullanıldığı açıklayıcı bir araştırmada düşük sayıda bir örneklem tercih edilirken, nicel istatistiksel tekniklere başvurulduğunda değişken sayısı da göz önünde tutularak daha yüksek sayıda örneklem kullanılması önerilmektedir (Malhotra, 2004:318).

Bu çerçevede, literatürde örneklem büyüklüğü ile ilgili mutlak bir standart olmamasına rağmen araştırmada başvurulacak açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi tekniklerinde denek sayısının ankette yer alan gözlenen değişkenlere oranının madde başına 4:1 ile 5:1 arasında olmasının yeterli olduğu (Floyd ve Widaman,1995) önerilmektedir.

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-2014 Öğretim Yılında kaydını yaptıran ve öğrenime devam eden 1.700 öğrenci çalışmaya alınmıştır. Buna göre; 20 gözlenen değişkenden (maddeden) oluşan ve geliştirilen ölçek için 5:1 oranına göre karşılanması gereken minimum örneklem sayısı 100 (20x5) olarak hesaplanmış, bu nedenle 285 örneklem yeterli görülmüştür. Örneklemin büyüklüğü (N), sonuçların doğru, güvenilir, geçerli ve genellenebilir olması açısından yeterligörülmüştür. Örneklem büyüklüğü için temel ölçütler evreni temsil edebilmesi ve örnekleme hatasının kabul edilir düzeyde olarak değerlendirilmektedir. Uygun gelen örneklem yöntemiyle seçilen öğrencilerden veri toplama sırasında romantik ilişki içerisinde bulunan ya da daha önce romantik ilişki yaşamış öğrencilerin internet tekniğine göre ve ortamında uygulanmak üzere desenlenen araştırmaya katılarak anket doldurmaları istenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmayı yapabilmek ve tez çalışmasında kullanabilmek için gerekli izin, 2012 yılı Şubat ayında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından alınmıştır.

Veri toplama araçlarının geliştirilmesine, pilot ve asıl uygulamaya ilişkin süreç aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Araçları ve Ölçeğin Geliştirilmesi

Alanyazın taraması sonucu, DeVito'nun (2007) çalışmasında sözü edilen ölçeğe dayalı olarak Tana Mann tarafından 2003 yılında geliştirilen 20 maddelik iletişimötesi iletişim

ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. DeVito'nun, Tana Mann tarafından uyarlanan ölçeği bu kez araştırma yapılacak hedef kitlenin demografik ve toplumsal yapısı göz önüne alınarak yeniden uyarlanması düşünülmüştür. Bu araştırma söz konusu ölçek ve alan uzmanları tarafından gerekli düzeltmeler yapılarak 2013-2014 Öğrenim Dönemi'nde gerçekleştirilmiş, kontrol gruplarına (pilot) uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından kişilerin ilişki memnuniyet seviyelerini ölçmede kullanılmak üzere kişilerin iletişimötesi iletişim düzeylerini ölçen iletişimötesi iletişim ölçeği, 5 kişilik konu uzmanı tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve uzman görüşleri esas alınmış, uyarlanarak geliştirilmiş, yine bir diğer uzman grubunca, ölçeğin içerik geçerliği konusunda uzlaşmış ve araştırmada kullanılmasına karar verilmiştir.

Ölçek 3 bölüme ayrılmıştır. Ölçeğin birinci bölümü katılımcıların demografik özelliklerinin belirlemek için cinsiyet, yaş, doğduğu ve büyüdüğü yerleşim birimi, fakültedeki devam ettiği bölümü, anne-babasının eğitim ve gelir durumu, en son yaşadığı romantik ilişki türü gibi bilgileri elde etmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır.

Ölçeğin ikinci bölümü katılımcının iletişimötesi iletişim derecesini ölçmek için 10 maddeden oluşmaktadır. İkinci 10 maddelik bölümde ise katılımcının partnerinin iletişimötesi iletişim derecesini ölçmek için tasarlanmıştır. Katılımcıların düşüncelerini likert ölçeği üzerinde göstermeleri istenmiştir. Bu araştırmaya uyum sağlaması amacıyla kişinin evlilikte romantik ilişki hakkında düşünecek küçük düzeltmeler yapılmıştır. İletişimötesi iletişim bölümünü kapsayan ve yaşadığı romantik ilişkide kendisinin ve partnerinin iletişimötesi iletişim kurup kurmadığını ölçen likert tipi sorularbu bölümde yer almaktadır. Bu bölüm soruları örneğin:Açık ve net olarak ileri bildirim veririm. (Söylemek istediğiniz şey hakkında ön bilgilendirme yapmanız. Örneğin: Partnerinize, kötü bir haber vermeden önce "Söyleyeceğim şey seni üzebilir!" demeniz.) şeklinde düzenlenmiştir.

Romantik ilişki doyum düzeylerini araştırmayı amaçlayan üçüncü bölümde ise, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-2014 Öğretim Yılında kaydını yaptıran ve öğrenime devam eden öğrencilere uygulanan ölçek; 1-7 dereceli Likert tipinde, 10

sorudan oluşmakta olup, dünyada en yaygın kullanılan iletişim ölçeklerinden birisidir (Clampit ve Downs, 1993). Bu bölümde; romantik ilişkinizde size göre en uygun olduğunu düşündüğünüz tanımlamalardan birinin derecesini belirleyecek şekilde işaretleyiniz ve romantik ilişkinizden aldığınız doyumun ne kadar olduğunu işaretleyiniz gibi romantik ilişki doyum düzeyini sorgulayan sorulara yer verilmiştir.

Romantik İlişki Doyum Ölçeği'nin öteki olumlu yönleri; kısa ve anlaşılır olması, yüksek iç tutarlılığı, içerik, ölçüt ve yapı geçerliği taşıması, istatistiksel değerlendirmeye olanak vermesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmış bulunması ve iletişimötesi iletişim gibi çeşitli sonuç değişkenleri ile ilişkilendirilebilmesidir (Downs ve Hazen, 1977). Romantik ilişkisinde yaşadığı iki zıt durum arasında derecelendirme soruları, örneğin; Şans tanımayan [___][___][___][___][___] Geliştirici/Destekleyici şeklinde düzenlenmiştir.

İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin romantik ilişkilerinde iletişimötesi iletişimin etkisinin derinlemesine araştırılması için çalışmada nicel araştırma yönteminden elde edilen verilerin istatistiksel sonuçların açıklanması ve tartışılması beraberinde açıklama ve betimlemeye dayalı nicel araştırma yöntemlerinden görüşmenin yönteminden de yararlanılmıştır. Bu amaçla açık uçlu dokuz sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundaki sorular, kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerini araştırma, bu aktörlerin işlevsellik boyutunu saptamak, analiz etmek ve bir dizi önerilerde bulunmaya ilişkin hazırlanmıştır. Hazırlanan form, anket uygulaması tamamlandıktan sonra, şu anda ya da daha önce romantik ilişki içerisinde bulunmuş, romantik ilişkide iletişimötesi iletişimin etkisini öğrenci görüşlerine göre belirlemek amacıyla deney grubundan 4 kız, 2 erkek, toplam 6 öğrenci ile görüşmeler yapılarak uygulanmıştır.

Görüşme yapılan 6 öğrenci, görüşme yapmaya gönüllü öğrenciler arasından belirlenmiştir. Görüşmeler, açıklama ve betimlemeye dayalı nicel araştırma yöntemlerine uygun olarak yapılmış ve sorulara verilen yanıtlar ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Araştırmada kullanılan Görüşme Formu Ek-2'de verilmiştir. Görüşmeler

deşifre edilerek Microsoft Office Word programına aktarılmıştır. Bu verilerle elde edilen ifadeler çalışmada birinci ağızdan aktarılarak kullanılmıştır.

3.3.2. Pilot Uygulama

Veri toplama süreci uzmanlar tarafından içerik geçerliği konusunda uzlaşılan İletişimötesi iletişim ölçeği 32 kişilik gönüllülerden oluşturulan pilot uygulama grubunda test edilmiştir. Asıl uygulamaya benzer özellikleri taşıyan pilot grubun uygulamasında temelde herhangi bir sorunla karşılaşılmamış, pilot uygulamaya katılan öğrencilerin uygulamaya yönelik bir dizi önerileri bu aşamada dikkate alınmıştır. Pilot uygulamadan sonra, araştırmacı ve tez danışmanları tarafından yapılan değerlendirmede ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik sorunu olmadığı kanısına ulaşılmış, asıl uygulamanın geliştirilmiş ölçeğin son hali ile yapılmasına karar verilmiştir.

3.3.3. Sonul Ölçeğin Uygulama

Ölçek, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi dekanlığı aracılığıyla gönüllü olan öğrencilere 2013 yılı Eylül-Ekim-Kasım-Aralık–2014 yılı Ocak-Şubat ayları içerisinde uygulanmıştır. Ölçek dekanlık tarafından öğrencilerin elektronik posta adreslerine e-mail yoluyla ulaştırılmıştır. Bununla birlikte, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi dekanı kendi facebook sitesinden ilgili öğrenci kulübüne ait gruba linkin bağlantısını paylaşmıştır. Yanıtlarda yeterli sayıya ulaşmak için ölçek, danışman tarafından öğrencilere yeniden öğrenci posta kutularına e-mail gönderilerek katılımın artması sağlanmıştır. Uygulamaya yönelik gerekli tanım ve açıklamalar araştırmacı tarafından ölçek içerisinde belirtilmiştir. Sonuç olarak; ölçeğe kurallı yanıt veren toplam 285 öğrencinin araştırmaya katılımı yeterli ve uygun görülmüştür.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada yapılan araştırma türü betimleyici deneysel araştırmadır. Bu çalışmanın amacı iletişimötesi iletişim ve ilişki doyumu arasında olası bağlantılar ile ilgili veri toplamak olduğundan, betimleyici deneysel çalışma bu çalışmanın amaçlarını gerçekleştirme bakımından uygun bir araştırma tipidir.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket ve görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada veriler sayısal olarak ifade edildiği için bu çalışma nicel, aynı zamanda araştırmada partneri ile yaşadıkları romantik ilişkilerinde iletişimötesi iletişimin ilişkilerine etkisini öğrencilerin görüşlerine göre araştırmak amacıyla açıklama ve betimlemeye dayalı bir çalışmadır.

Araştırmanın temel değişkenlerini oluşturan demografik veriler, iletişimötesi iletişim ölçeği ve romantik ilişki doyumuna ilişkin verilerin çözümlenmesinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Öncelikle SPSS'e girilen veriler gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda, verilerin doğru bir şekilde girilip girilmediği kontrol edilmiştir. Eksik verisi olanlar ile tek ve çok değişkenli uç değerler belirlenerek silinmiştir. Temel regresyon ve çoklu varyans analizi varsayımları olan normallik ve doğrusallık (linearity) test edilmiştir.

Çalışmada romantik ilişki içerisinde olan eşlerin iletişimötesi iletişim algılarını tespit etmek amacıyla T testi, Ki-Kare analizi, faktör analizi, güvenilirlik, K-Means analizi, kümeleme analizi, çok boyutlu ölçekleme analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Belirlenen faktörlerin, kişilerin kendi iletişimötesi iletişim değerleri ile partnerinin iletişimötesi iletişim değerlendirmelerini belirlemek ve değerleri karşılaştırmak amacıyla kullanılmıştır. Verilerden elde edilen değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve romantik ilişki içerisinde olan öğrencilerin iletişimötesi iletişim algılarını tespit etmek amacıyla veri toplamak için uygulanan anket verilerinin çözümlenmesinde aşağıdaki analizlerden yararlanılmıştır.

- Birimlerin (öğrencilerin) kişisel özelliklerine frekans dağılımları ve tanımlayıcı istatistiklerin analizi yapılmıştır.
- Birimlerin özellikleri ile araştırılan konular arasında ilişkilerin tespitine yönelik çapraz analizler uygulanmıştır. Bunlar Ki-kare analizi ve çoklu tabloların analizinde ve yorumlanmasında kullanılan Uyum Analizi(Correspondence Analysis) yapılmıştır.

- Kümeleme analizi kullanılarak birimleri, değişkenler arası benzerlik ya da farklılıklara dayalı olarak hesaplanan bazı ölçülerden yararlanarak homojen gruplara bölmek belirli prototipler tanımlanmıştır.
- Birbiriyle ilişkili veri yapılarını birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni veri yapılarına dönüştürmek, bir oluşumu ya da olayı açıkladıkları varsayılan değişkenleri gruplayarak ortak faktörleri ortaya koymak, bir oluşumu etkileyen değişkenleri gruplamak, majör ve minör faktörleri tanımlamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır.
- Ankette yer alan İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin iletişimötesi iletişim aktörlerinin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler ile birlikte karşılaştırmaların yapıldığı T-Testi iki grubun ortalamalarını karşılaştırarak, aradaki farkın rastlantısal olarak mı yoksa istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına karar vermemize yardımcı olması açısından kullanılmıştır. Ancak t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılması gerektiğinde ise yetersiz kalmaktadır. İki veya daha fazla grubunun ortalamalarının karşılaştırılmasında ise varyans analizi (ANOVA) testi ve çoklu karşılaştırmalar arasında fark olduğunda, farkın hangi değişkenler arasında olduğu belirlemeye yarayan analizi testleri uygulanmıştır. Bu nedenle cinsiyet ile romantik ilişki değişkenlerin etki düzeyleri arasındaki ilişkinin test edilmesinde t-testi, cinsiyet dışındaki demografik özelliklerine göre romantik ilişki değişkenleri arasındaki ilişkinin test edilmesinde ise tek yönlü varyans analizi kullanılmaktadır.
- Verilerin çözümlemesinde SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır.

Bir araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği araştırmanın sonuçları açısından önemlidir. Bir ölçek kullanılmadan önce güvenilirlik ve geçerlilik açısından sınanmalıdır. Ölçeğin güvenilirliği, o ölçeğin farklı zamanlarda, aynı örnekleme uygulandığı durumda, aynı sonuçları verme derecesini göstermektedir. Bu anlamda güvenilirlik, bir değişkeni ölçmek için sorulan soruların ne derecede bilinçli olarak cevaplandırıldığı bir göstergesidir (Kalaycı, 2009). Bu araştırmada, güvenilirlik analizi yapılırken Cronbach's Alpha değeri kullanılmıştır. Cronbach's Alfa, sorular arası korelasyona bağlı uyum değeridir. Cronbach's Alfa değeri faktör

altındaki soruların toplamdaki güvenilirlik seviyesini göstermektedir. Cronbach's Alfa değerinin 0.70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin oldukça güvenilir olduğu kabul edilir. Ancak, soru sayısı az olduğunda bu sınır 0.60 değeri ve üstü olarak kabul edilebilir (Kayış, 2008:405). Çalışmada Cronbach's Alfa değeri 0,97 olarak bulunmuştur. Tablo 3.'de görüldüğü üzere bu değer oldukça güvenilir bir seviye olarak kabul edilmektedir.

Tablo 3. Cronbach's Alfa Değeri

Cronbach's Alfa	Yorumu
0.80-1.00	Arası Yüksek
0.60-0.80	Arası Oldukça güvenilir
0.40-0.60	Arası Güvenilirlik düşük
0.40'dan aşağısı	Güvenilir değil

Kaynak: Kalaycı, 2009: 406.

Mann'ın (2003) yaptığı çalışmada ölçeğin Croanbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.93 olarak hesaplanmıştır. Yeniden düzenlenen bu ölçeğin yapısı demografik, iletişimötesi iletişim ve romantik ilişki doyum düzeyi şeklinde yapılandırılmıştır.

Tüm değişkenler merkezi dağılım ve değişkenlik ölçütlerinden yararlanılarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki ya da daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Varyans analiziyle, demografik verilerdeki farklılıkların (bağımsız değişken), iletişimötesi iletişim derecelendirmesi ve romantik ilişki doyum ortalamalarında (bağımlı değişken) anlamlı bir varyans farklılığı oluşturup oluşturmadığı test edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, alanyazındaki kuramlar ve araştırmalar ışığında yorumlanmıştır.

Araştırmanın bulgular ve yorumlar bölümünde, araştırmada toplanan verilerin istatistiksel çözümleme sonuçlarının sunumu ve yorumlaması yapılacaktır. Demografik veriler, iletişimötesi iletişim ölçeği ve romantik ilişki doyumuna, aralarındaki ilişkilere yönelik bulgular çizelgelerde verilerek elde edilen verilere yer verilecektir.

4. Bulgular ve Yorum

Bundan önceki bölümlerde çalışmanın yöntem, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçlarının ve ölçeğin geliştirilmesi, pilot uygulama, sonul ölçeğin uygulaması ve verilerin çözümlenmesi konularına yer verildi.

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlene sonuçları, sunumu ve yorumlarına yer verilmektedir. Elde edilen demografik verilerin analizi iletişimötesi alanyazının ve romantik ilişkiyi sorgulayan romantik doyum ölçeği analizi elde edilen veriler tablo ve grafik anlatımlarla çizelgelerle ve aralarındaki var olan ya da olası ilişkilere yönelik yorumlar verilmeye çalışılmıştır.

4.1. Verilerin Gözden Geçirilmesi

Araştırmanın uygulaması olan ölçüm aracına kurallı yanıt veren toplam 285 öğrenciye ilişkin veriler SPSS'e girilmiştir. Analize başlamadan önce, verilerin doğru bir şekilde girilip girilmediği SPSS frekans tablosundaki maksimum ve minimum puanlara bakılarak kontrol edilmiştir. Daha sonra iletişimötesi iletişim ölçeğinin alt faktör puanları ve toplam puanları, ölçeğin kılavuzları kullanılarak hesaplanmıştır.

4.2. Demografik Verilerin Analizi

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013–2014 Öğretim Yılında kayıtlı bulunan ve çalışmaya katılan 285 öğrencinin cinsiyet, yaş, bölümlere göre dağılımı, ebeveynlerinin eğitim durumu, şu anda romantik ilişkide olup olmadığı, şu anda bir partnerinin olup olmadığı, en son yaşadığı romantik ilişki tanımı, doğduğu yerleşim birimi, büyüdüğü yerleşim birimi, annesinin ve babasının eğitim durumu ile gelirleri, partnerinin yaşı, eğitim durumu bağlamında demografik verilerinin frekans dağılım analizleri ile yorumlarına yer verilmiştir.

Cinsiyet: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan 285 öğrencinin cinsiyet dağılımına bakıldığında; araştırmanın örnekleme % 49 kadın ve % 51 öğrenciden oluşmaktadır. Bu anlamda araştırmaya katılan öğrencilerin kadın ve erkek öğrenci dağılımında önemli fark görülmemektedir. Bu dağılım ülke genelindeki dağılıma benzer doğrultuda iken Türk Yükseköğretim alanındaki cinsiyet dağılımında 2012 verilerine göre ise erkekler 4-5 puan ileride görülmektedir⁸³.

Yaş: Yine araştırmaya katılan öğrencilerin yaş dilimleri de sorulmuştur. Araştırmanın örneklemini oluşturan 285 öğrenciden % 49'unu oluşturan kadın öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında; % 4'ü 18 yaşından küçük, % 26'sı 19–22 yaş aralığında, %25'i 23–25 yaş aralığında ve % 5'i de 26 yaşından büyük kadın öğrenci şeklinde dağılım göstermektedir. Araştırmanın % 51'ini oluşturan erkeklerde yaş dağılımı ise % 3'ü 18 yaşından küçük, % 26'sı 19–22 yaş aralığında, % 14'ü 23-25 yaş aralığında ve % 5'i de 26 yaşından büyük erkek öğrenci şeklinde dağılım göstermektedir. Araştırmaya katılan 7 öğrenci ise yaşı ile ilgili yanıt bilgi vermemiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalamasına bakıldığında; kadın ve erkek katılımcıların yaş ortalamalarının birbirlerine paralellik göstererek önemli bir bölümünün 19-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Doğduğu ve Büyüdüğü Yerleşim Birimi: Araştırmada uygulamaya katılan öğrencilerin doğdukları ve büyüdüğü yerleşim birimleri ankete verilecek yanıtlar açısından önemli görülmüştür. Alınan yanıtlarda, katılımcıların doğdukları ve büyüdüğü yerleşim birimleri konusu ile ilgili olarak yanıt veren 281 kişiden % 47'si ilde, %36'i ilçede, % 11'i kasabada ve % 5'i iseköyde doğmuştur. Büyüdükleri yerleşim birimleri ile ilgili olarak; 281 katılımcı% 50'si ilde, % 37'si ilçede, % 10'u kasabada ve % 3'ü köyde büyüdüklarini belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun il ve ilçede doğdukları ve yine önemli bir bölümünün il ve ilçede büyüdüğü görülmektedir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğunun kentte doğmuş ve kentin sosyal ve kültürel değerleri ile iç içe büyümüş olması önemli bir veri olup bu durumun kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörleri üzerinde bir etki yaratıp yaratmadığına ve yaratıyorsa nasıl bir etki yarattığına bakılacaktır.

---

⁸³<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13509>(Erişim tarihi: 30.08.2014)

Bölüm ve Sınıf Dağılımı: Araştırmada uygulamaya katılan öğrencilerin Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'nde hangi bölüme devam ettikleri ve kaçınıcı sınıf düzeyinde oldukları da sorulmuştur. Alınan yanıtlarda öğrencilerin bölüm bazında dağılımları; % 35 Basın ve Yayın, % 15 Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, % 17 İletişim Tasarımı ve Yönetimi ve % 33 Sinema ve Televizyon bölümü şeklindedir. Bu bağlamda; diğer bölümlere oranla, Basın ve Yayın bölümü ve Sinema ve Televizyon bölümlerinden daha fazla sayıda öğrenci ankete katılmıştır. Katılımcıların sınıf bazındaki dağılımlarını ise; % 21'i 1. sınıf, % 34'si 2. sınıf, % 35'si 3. Sınıf ve % 10'u ise 4. sınıf öğrencisi olduğunu belirtilmektedir. Katılımcıların Basın Yayın bölümü ve Sinema Televizyon bölümünden ve daha çok 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Anne ve Babanın Eğitim ve Gelir Durumu: Romantik ilişkileri etkilediği kabul edilen değişkenlerden birisi de öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim ve gelir düzeyleridir. Araştırmaya katılan öğrenci ebeveynlerinin okur-yazar durumu ile gelir durumu, öğrencilerin hangi sosyal ve ekonomik yapıda geliştiklerine ilişkin ipuçları vereceğinden, kendilerine bu yönde bir soru yöneltilmiştir. Alınan yanıtlarda katılımcıların annelerinin eğitim durumları ile ilgili verilere bakıldığında; % 3'sinin okur yazar olmadığı, % 30'unun ilköğretim, % 10'unun orta öğretim, % 37'sinin lise, % 16'sının lisans, % 4'ünün ise lisansüstü eğitilmiş mezun olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların annelerinin önemli sayılabilecek oranda eğitilmiş olduğunu, çoğunlukla lise eğitimini tamamladıklarını ortaya çıkarmaktadır. Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına bakıldığında; % 2 katılımcının babası okur yazar değil ya da ilköğretim mezunu, % 16'u orta öğretim, % 38'i lise, % 34'ü lisans, % 10'u lisansüstü eğitilmiş almıştır. Bu durumda katılımcıların babalarının önemli bir bölümünün lise eğitimini tamamladıklarını söylemek mümkün görülmektedir.

TÜİK'in 2009 verilerine göre ülke genelinin % 5'i okuma-yazma bilip okul mezunu değil, 32'si ilköğretim mezunu, % 18'i lise mezunu, % 8'i lisans mezunu, % 1'i lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. TÜİK kayıtlarından anlaşıldığı gibi, eğitim durumuna göre Türkiye'de en çok ilköğretim mezunu bulunmaktadır. Bu durumda araştırmaya katılan

katılımcıların eğitim düzeylerinin TÜİK verileri ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Anne-babanın öğretim düzeyi ile öğrencinin sosyal gelişiminde çok yakın bir ilişki vardır. Eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde, çocuklarıyla kurulan iletişim ile eğitim düzeyi düşük olan ailelere göre farklılık göstermektedir. Ailenin çocuğuyla ilişkilerinde sergilediği yaklaşımlar, çocukların becerilerinin gelişmesini etkilemektedir. Her türlü yetenek, demokratik ve çocuğa özgürlük tanınan ortamlarda serpilip gelişirken, aksi durumda körelmektedir⁸⁴.

Katılımcıların annelerinin aylık gelir durumlarına bakıldığında; % 39 katılımcının annesinin gelirsiz, % 2'sinin 0-500 TL, % 11'inin 500-1000 TL, % 9'unun 1000-1500 TL, % 14'ünün 1500-2000 TL, % 18'inin 2000-3000 TL ve % 7'sinin aylık gelirinin 3000 TL'nin üzeri olduğu anlaşılmaktadır. Burada geliri olmayan annelerin diğer gelir diliminde bulunanlara göre daha fazla yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların babalarının aylık gelir durumlarına ilişkin alınan yanıtlarda, % 2'sinin babasının gelirinin olmadığı, % 14'ünün 500-1000 TL, % 31'inin 1000-1500 TL, % 14'ünün 1500-2000 TL, % 32'sinin 2000-3000 TL olduğu ve % 22'sinin aylık gelirinin 3000 TL üzeri olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların babalarının büyük bir bölümünün gelirinin 1500-3000 TL olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 5'i bu soruya yanıt vermemiştir. (Yalnızca 1 katılımcı anne-baba eğitim gelir durumu ile ilgili olarak 2828 kanun çerçevesinde koruma ve bakım altında olduğunu belirtmiştir). Katılımcıların babalarının eğitim ve gelir düzeylerinin annelerinin gelirine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuğun yaşadığı sosyal çevre, eğlenme, dinlenme ve diğer sosyal etkinliklerde bulunabilme imkânları çocukların problem çözme ve diğer yeteneklerinin gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Bu imkânların sağlanabilmesi ise, öncelikle aileninekonomik durumuyla ilgilidir. Yüksek gelire sahip aileler, çocuklarının her türlü sosyal faaliyetlere katılmasını sağlayıp, seviyelerine uygun türlü etkinliklere yönlendirmektedir. Bu etkinlikler çocukların hayatında tecrübelerin zenginleşmesine, doğal olarak zihni

---

⁸⁴file:///C:/Users/pc/Documents/Downloads/5000011995-5000019432-1-PB.pdf
(Erişim tarihi:27.01.2015)

yeteneklerinin gelişmesine sebep olmaktadır. Gelir seviyesi yeterli olmayan aileler ise, bu konuda yeterli ortamı sağlayamamakta ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Sosyalleşme yönünden tam anlamıyla gelişmemiş bireyler, uyumsuz, çekingen ve başarısız bir kişilik geliştirmektedirler. Bu tür kişiler, sadece kendileri sıkıntılı bir hayat yaşamamakta, aynı zamanda yaşadıkları çevrede sürekli problemler yaratmaktadırlar. Çocukların değişik sosyal etkinliklere katılarak tecrübeler kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple aileler, çocuklarına üyesi olduğu toplumun kültürel özelliklerini benimsetmeli, onların toplumun beklentilerine uygun, dengeli ve kendine güvenen sosyal bir kişilik geliştirmelerini sağlamalıdır⁸⁵.

Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerindeki yeteneklerinin gelişmesi, dolayısıyla romantik ilişkilerinin gelişmesi için değişik ortamlara katılmaları ve tecrübe kazanmaları gereklidir. Eğitim ve gelir seviyesi düşük aileler çocuklarının sosyo-psikolojik gelişiminde tecrübenin ve seviyesine uygun ortamlara katılmalarının önemine inanmalarına rağmen bu imkânı sağlayamamaktadır. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan aileler çocukları için her türlü ortamı hazırlarken, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan aileler aynı imkânlara sahip değildirler.

Araştırmaya katılan öğrencilere şu andaki romantik ilişki durumu, bir ilişkisi yok ise, daha önce romantik ilişki yaşayıp yaşamadığı, en son yaşadığı romantik ilişkinin tanımı, birlikte olduğu bir partnerinin olup olmadığı, varsa partnerinin doğduğu ve büyüdüğü yerleşim birimi ve partnerin eğitim durumu ile ilgili sorular da sorulmuştur.

Şu Anda Romantik İlişki Durumu: Araştırmaya katılan 285 katılımcıdan % 57'si şu anda romantik bir ilişkisinin olduğunu, % 43'ü ise şu anda romantik bir ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Romantik ilişki içerisinde olan katılımcıların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında; % 49'u kadın, % 51'ierkektir. Şu anda romantik bir ilişkisi olmayan katılımcıların cinsiyet dağılımları ise; % 44'ü kadın, % 56'sı erkektir. Bu durumda araştırmaya katılan katılımcıların önemli bir çoğunluğunun şu anda romantik bir ilişki

---

⁸⁵file:///C:/Users/pc/Documents/Downloads/5000011995-5000019432-1-PB%20(1).pdf (Erişim tarihi:27.01.2015)

içerisinde olduğu, ayrıca romantik bir ilişki içerisinde olan bu katılımcıların cinsiyet dağılımının dengeli olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ve şu anda romantik bir ilişkisi olmayan 144 katılımcıya daha önce romantik bir ilişki yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu soruyu yanıtlayan % 37 kadın öğrenci daha önce romantik bir ilişki yaşadığını, % 63 erkek öğrenciden daha önce romantik bir ilişki yaşamadığını belirtmiştir. Toplam 144 erkek ve kadın katılımcıdan % 77'si daha önce romantik bir ilişki yaşamış ve % 23'ü ise daha önce romantik bir ilişki yaşamamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere en son yaşadıkları romantik ilişkiyi kendilerine sunulan seçenekler içerisinde tanımlamaları istenmiştir. Katılımcıların en son yaşadıkları ilişki ile ilgili tanımlamaları şöyledir: Katılımcıların % 89'u flört, % 4'ü nişanlı olarak ilişki yaşadığını belirtmiştir. Ankete katılan 285 katılımcıdan % 14'ü bu soruyu yanıtlamamıştır. Katılımcıların en son yaşadıkları ilişki ile ilgili olarak açık uçlu olarak tanımlamaları istenmiştir. Açık uçlu verilen yanıtlar; *"Arkadaş Gibi Yaşadım."*, *"Aşk Dolu Yaşıyoruz."*, *"Birlikte Yaşadık."*, *"Birlikte Yaşıyoruz."*, *"Romantik."*, *"Sevgili."*, *"Sevgili Olarak Yaşıyorum."* şeklindedir.

Ancak katılımcıların en son yaşadıkları ilişki ile ilgili tanımlamalarına daha önce romantik ilişki yaşamayanlar da tanımlamalar yapmıştır: Katılımcılar; *"Daha Önce Romantik Bir İlişki Yaşamadım."*, *"Evlendikten Sonra."*, *"Hiç İlişki Yoktu."*, *"İlişkim Olmadı."*, *"Karşılıksız."*, *"Platonik Olarak Yaşadım."*, *"Yaşamadım Dedim Ya Yavrum"*, *"Yaşamadım"*, *"Yaşamak İsterim."*, *"Yok."* ifadelerini kullanarak ilişkilerini tanımlamışlardır.

Araştırmada öğrencilere "birlikte olduğu bir partnerinin (eşinin) olup olmadığı" yönünde yöneltilen soruya verilen yanıtlar %70'i birlikte olduğu bir partnerinin olduğu % 30'u ise birlikte olduğu bir partneri olmadığı şeklindedir.

Partnerinin yaşı için verilen yanıtların dağılımında partnerlerinin; katılımcıların %12'si 18 yaşından küçük, %34'ü 19–22 yaş aralığında, % 28'i 23–26 yaş aralığında ve % 10'u

ise 27 yaşından büyük olduğu belirlenmiştir. Toplam olarak 285 öğrenciden % 84'ü bu soruyu yanıtlamış, 45 öğrenci ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Verilen yanıtlardan yaş dağılımı bazında üniversite yaşı aralığının korunduğu gözlenmektedir.

Araştırmada partnerin doğduğu ve büyüdüğü yerleşim biriminin niteliği de sosyolojik açıdan önemli görülmüş ve çalışmaya katılan öğrencilere partnerlerinin doğduğu ve büyüdüğü yerleşim yerinin niteliği sorulmuştur. 285 öğrenciden oluşan araştırma örneğinde bu soruya verilen yanıtların dağılımı; % 47'ü ilde, %31'si ilçede, % 7'si kasabada, % 2'si köyde doğup büyüdüğünü belirtmiştir. Toplamda 285 öğrenciden % 88'i bu soruyu yanıtlamış, % 12'si ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Katılımcılar büyüdüğü yerleşim yerleri konusundaki soruyu; % 47'si ilde, % 32'si ilçede, % 7'si kasabada, % 1'i köyde büyüdüğü şeklinde yanıtlamışlardır. Toplam olarak öğrencilerin % 88'i bu soruya yanıt vermiş, 35 katılımcı ise bu soruyu boş bırakmıştır. Katılımcıların partnerinin doğup büyüdüğü yerleşim birimleri ile katılımcıların kendilerinin doğup büyüdüğü yerleşim birimlerinin birbirine yakındır. Bulgular sonucunda araştırmaya katılan katılımcılar ve katılımcıların partnerlerinin çoğunlukla kent merkezinde doğup büyüdüğü görülmektedir.

Kentler, nüfus yapısı, kan bağı, etnik, dinsel, kültürel, eğitim seviyesi, gelenek, örf ve adetler açısından farklılaşmanın olduğu yerleşim alanlarıdır. Kan bağı, cinsiyet ayrımcılığı, yaşa dayalı statü, etnik ve dini ayrımcılık yaklaşımlarını ortadan kaldırarak eşitlik idealini yaymaya çalışan ahlaki bir gelenek oluşturur. Kent, yarışmayı, sıra dışılığı, yeniliği, verimliliği ve yaratıcılığı özendirerek oldukça farklılaştırılmış bir nüfusun ortaya çıkmasına neden olur. İnsanların düşüncelerini ve fikirlerini açıkça söyleyebilecekleri yerleşim yerleridir. Kişinin davranışları ve hareketlerinden dolayı yadırganmayacağı, her giyim tarzından insanların bulunabileceği mekânlardır. Farklı bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan yerlerde, bireysel farklılıkların kaybolması süreci de devreye girer⁸⁶. Georg Simmel çalışmalarında kent yaşamının kişilerarası ilişkileri olumsuz yönde etkilediğine vurgu yapmış olsa da araştırma bulgularında büyük yerleşim

---

86<http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?id=762> (Erişim tarihi:27.01.2015).

merkezinde doğup büyüyen katılımcıların daha çok romantik ilişki içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcıların partnerlerinin eğitim durumlarına bakıldığında; partnerlerden % 2'si ilköğretim ve ortaöğretim, % 53'ünün lise, % 31'inin lisans ve % 4'ünün lisansüstü eğitim sahibi olduğu görülmüştür. Partnerlerin doğup büyüdüğü yerleşim biriminin büyüklüğü ile eğitim düzeyleri arasında önemli bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, yerleşim birimi büyüdükçe eğitim düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerinin genel bir özeti yapılacak olursa; ankete katılan kadın ve erkek öğrenci dağılımında önemli fark görülmemektedir. Katılımcıların çoğunluğunun 19-25 yaş aralığında olduğu ve çoğunluğun kent merkezinde doğdukları ve önemli bir çoğunluğun kent merkezindebüydükleri bulguları elde edilmiştir. Katılımcıların Basın-Yayın bölümü ve Sinema-Televizyon bölümleri ve daha çok 2.-3. sınıf öğrencilerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların babalarının eğitim ve gelir düzeylerinin annelerinin gelirine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte geliri olmayan annelerin diğer gelir diliminde bulunanlarına göre daha fazla yüzdeye sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun şu anda romantik bir ilişki içerisinde olduğu, ayrıca romantik bir ilişki içerisinde olan bu öğrencilerin cinsiyet dağılımının dengeli olduğu görülmektedir. Katılımcıların en son yaşadıkları ilişki ile ilgili tanım bilgilerine göre;katılımcıların çoğunluğu flört ettiğini az bir oranda olsa nişanlı olarak ilişki yaşadığını belirtmiştir. Araştırmada öğrencilere “birlikte olduğu bir partnerinin olup olmadığı” yönünde yöneltilen soruya verilen yanıtlarda çoğunluğun partnerinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların partnerinin doğup büyüdüğü yerleşim birimlerinin oranları -katılımcıların kendileri ile ilgili verdikleri yanıtlara paralel oranda- birbirine yakındır ve düşük bir oranda olsa küçük yerleşim birimlerinde doğanlar büyük yerleşim birimlerinde büyüdüklarini belirtmişlerdir. Elde edilen bu veriler, uygulanan ölçekte yer alan katılımcıların romantik bir ilişkisinin olup olmaması konusundaki soruları yanıtlaması açısından bir anlam taşıyacağı kanısı ve olasılığı

yönünde olan bilgilerle birleştirilerek yorumlarda bulunma konusunda araştırmaya bazı ipuçları vermektedir.

4.2.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri ile Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması Konusunda Elde Edilen Veriler

Araştırmanın bu aşamasında, katılımcıların demografik, ekonomik ile sosyo-kültürel özellikleri ile romantik ilişki durumları arasında herhangi bir ilişki olup olmadığına varsa da nasıl bir ilişki olduğuna bakılmıştır. Bu amaçla katılımcılardan elde edilen demografik veriler ile partnerler ve romantik ilişkilerine yönelik veriler çapraz olarak incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Demografik veriler ile partnerler ve romantik ilişkilerine yönelik verilerin çapraz olarak incelenmesine ilişkin veriler Şekil 8. yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4. ankete katılan öğrencilerin cinsiyeti ile şu anda romantik bir ilişkilerinin olup olmadığı ile ilgili analiz verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Cinsiyeti ile Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmadığı ile İlgili Analiz Verileri

N= 280 %		Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	68	32	100
	Erkek	44	56	100
Toplam		56	44	100

Tablo 4.'de görüleceği üzere araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile şu anda romantik bir ilişki içerisinde olma durumu arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı ile ilgili olarak yapılan çapraz analizinde elde edilen veriler, kadın katılımcıların % 68'inin ve erkek katılımcılarınise % 44'ünün şu anda romantik bir ilişki içinde olduğu görülmektedir.

Toplamda bu soruya yanıt veren 280 katılımcıdan; kadınların % 32'si ve erkeklerin ise %56'sı şu anda romantik bir ilişki yaşamadığını belirtmiştir. Bu durum, bu araştırmaya katılan Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-2014 Öğretim Yılına kayıtlı kadın ve erkek öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun romantik bir ilişki yaşadığını, ayrıca cinsiyet açısından da erkek öğrencilere nazaran kadın öğrencilerin romantik ilişkilere daha eğilimli olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 5. ankete katılan öğrencilerin şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olup olmaması ve en son yaşadığı romantik ilişki tanımını ile ilgili ilişkili analiz verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Şu Anda Birlikte Olduğu Bir Partnerinin Olup Olmaması ve En Son Yaşadığı Romantik İlişki Tanımını ile İlgili İlişkili Analiz Verileri

N= 238 %		En son yaşadığınız romantik ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?		Toplam
		Flört olarak yaşadım	Nişanlı olarak yaşadım	
Şu anda birlikte olduğunuz bir partneriniz var mı?	Evet	95	5	100
	Hayır	99	1	100
Toplam		96	4	100

Tablo 5.'te görüleceği üzere şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olduğunu belirten 238 katılımcıdan % 95'i en son yaşadığı romantik ilişkiyi flört olarak yaşadığını belirtmiştir. Şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olduğunu belirten katılımcılardan % 5'i en son yaşadığı romantik ilişkisini nişanlı olarak yaşadığını belirtmiştir. Şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olmadığını belirten katılımcılardan % 99'u en son yaşadığı romantik ilişkinin flört olduğunu belirtmiştir. Şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olmadığını belirten katılımcılardan sadece % 1'i daha önce yaşadığı romantik ilişkinin nişanlı olarak yaşadığını belirtmiştir.

Görüşmelerde katılımcıların en son yaşadıkları romantik ilişki ile ilgili verilen yanıtların bazıları aşağıdaki gibidir:

“ Şu anda bir ilişkim var ama romantik değil.” (Kadın)

“ İlişkimiz romantik komedi.” (Erkek)

“Daha önce romantik ilişkimiz vardı ama beni terk etti.” (Kadın)

“Yok şu anda.” (Kadın)

Tablo 6. ankete katılan öğrencilerin şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olup olmaması ve en son yaşadığı romantik ilişki tanımı ile ilgili çoklu uyum analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Şu Anda Birlikte Olduğu Bir Partnerinin Olup Olmaması ve En Son Yaşadığı Romantik İlişki Tanımı ile İlgili Çoklu Uyum Analizi Verileri

Boyut	Cronbach's Alpha	AcNed için Varyans	
		Toplam	Inertia
1	.813	4.001	.308
2	.792	3.714	.286
Toplam		7.715	.593
Ortalama	.802 ^a	3.857	.297

Şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olup olmaması ve en son yaşadığı romantik ilişki tanımıyla ilgili çoklu uyum analizi ile ilgili tablo iki boyutta incelenmiştir. Boyut1 Cronbach α değeri . 813 Boyut 2 Cronbach α değeri. 792 olarak hesaplanmıştır. Boyut1 toplam ilişkinin % 31’ini açıklamakta Boyut 2 katılımcıların şu anda birlikte olduğu bir partnerinin olup olmaması ve en son yaşadığı romantik ilişki tanımıyla ilgili ilişkinin % 29’unu açıklamakta toplamda bu değişkenler arasında ilişkinin % 60’ını açıklamaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmadığı ile katılımcıların doğduğu yerleşim birimi arasındaki ilişki analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 7. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmadığı ile Öğrencinin Doğduğu Yerleşim Birimi Arasındaki İlişki Analizi Verileri

N= 276 %		Doğduğu Yerleşim Birimi				Toplam
		İl	İlçe	Kasaba	Köy	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	27	20	7	1	55
	Hayır	20	16	5	4	45
Toplam		47	36	12	5	100

Şu anda romantik ilişki yaşayan ya da yaşamayan katılımcıların doğdukları yerleşim birimlerinin büyüklüğüne ilişkin Tablo 7. incelendiğinde; romantik ilişki yaşayan katılımcıdan % 27'sinin ilde, % 20'sinin ilçede, 7'sinin kasaba ve sadece % 1 katılımcının köyde doğduğu görülmektedir. Romantik ilişki yaşamayan katılımcılardan % 20'sinin ilde, % 16'sının ilçede, % 5'inin kasaba ve % 4 katılımcının köyde doğduğu görülmektedir. Şu anda romantik ilişki içerisinde olmayan öğrencilerin doğdukları yerleşim birimleri oranları romantik ilişki içerisinde olanlara paralellik göstermektedir. Çoğunlukla il merkezinde doğanların, romantik ilişkisinin daha çok olduğu ve köyde doğanların çok azının romantik ilişkide olduğu bulgularına rastlanmaktadır.

Kent, insani özellikleri ve özgürlük kavramını genişletmekle kalmayıp, kan bağı, cinsiyet ayrımcılığı, yaşa dayalı statü, etnik ayrımcılıklar gibi dar görüşlü bağları ortadan kaldırmakta ve yeni sosyal yapıyı ortaya çıkarmaktadır (Bookchin, 1999:18). Eğitim seviyesinin yükselmesi kentleşmenin önde gelen faydaları arasındadır. Kentsel alanlarda doğum oranları, kırsal alanlardan daha düşüktür. Kentlerdeki doğum kontrolünün sağlanmasının ailelerin çocuklarına daha kaliteli bir yaşam sunmasına imkân sağlamaktadır. Kentleşmenin sunduğu daha iyi sosyal imkânlar ile kaliteli bir yaşam döngüsünde büyüyen çocukların daha kaliteli insan ilişkileri kuracağı ve dolayısıyla ileriki yıllarında eşleriyle kuracakları romantik ilişkileri de pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Görüşme yapılan öğrencilerden; büyük şehirde yaşayan öğrencilerin şu anda ya da daha önce romantik ilişki yaşadıkları ve ilişkileri hakkında rahat bir şekilde konuşabildikleri buna karşın küçük merkezde büyüyen katılımcıların şu anda romantik ilişkileri olmadığı, ilişkileri hakkında çekingen konuştukları ve fazla bilgi vermek istemedikleri gözlemlenmiştir. Kağıtçıbaşı'nın belirttiği üzere düşük gelirli kentsel ve yarı kentsel bölgelerde ve özellikle köylerde çocuğun zihinsel gelişmesini ve dil gelişimini destekleyebilecek çevresel uyaranlar ile neden sonuç ilişkilerine dayanan açıklamalı ussal sözlü tartışma ortamı ve iletişim çok yetersizdir. Bu durum bir dereceye kadar düşük gelirli anne babaların az okumuş olmaları nedeni ile sınırlı sözcük dağarcığına sahip olmaları ve bu nedenle sözlü tartışmaya pek girmemeleri yüzündendir. Bir başka nedende çocukların genelde okul yaşından önce evde de eğitilebildiklerinin bilinmemesidir⁸⁷.

Bu tür çocuk yetiştirme eğilimlerinin çocuğun konuşma ve kavrama gelişimini olumsuz yönde etkilemesi olasıdır. Yine Kağıtçıbaşı çocuğun zihinsel performansında ve dolayısıyla sosyal ilişkilerinde kırsal, kentsel ve sosyo-ekonomik statü konumlarına dayanan önemli farklılıklara dikkat çekmiştir⁸⁸. Buradan hareketle, katılımcıların romantik ilişki içerisinde olma durumları ile doğdukları yerleşim birimi arasında sosyo-psikolojik nedenlerin olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Ankete katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile okuduğu bölüm arasındaki ilişki analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 8. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması ile Okuduğu Bölüm Arasındaki İlişki Analizi Verileri

N= 267 %		Okuduğu Bölüm				Toplam
		Basın ve Yayın	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	İletişim Tasarımı ve Yönetimi	Sinema ve Televizyon	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	30	20	15	35	100
	Hayır	35	13	20	32	100

⁸⁷<http://www.aymavisi.org/psikoloji/psikoloji%20ve%20kultur.html> (Erişim tarihi:29.09.2014)

⁸⁸<http://www.aymavisi.org/psikoloji/psikoloji%20ve%20kultur.html> (Erişim tarihi: 29.09.2014)

Toplam	32	17	17	34	100
---------------	----	----	----	----	-----

Romantik ilişki içerisinde olan katılımcılardan % 35'i Sinema ve Televizyon Bölümü, % 30'u Basın ve Yayın Bölümü, %20'si Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü ve % 15'ide İletişim ve Tasarımı Yönetimi bölümü öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Şu anda romantik ilişkisi olmayan katılımcılardan% 35'i Basın ve Yayın Bölümü, % 32'si Sinema ve Televizyon Bölümü, % 20'si İletişim ve Tasarımı ve Yönetimi Bölümü ve % 13'ü de Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü'nde eğitim görmektedir.

Katılımcıların okuduğu bölüm ile şuanda romantik bir ilişkisinin olup olmaması arasındaki ilişkiye ilişkin Tablo 9.'a bakıldığında anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Şu Anda Romantik Bir İlişkisinin Olup Olmamasıyla Okuduğu Bölüm İlişki Analizinde Ki Kare Analizi Verileri

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki Kare	3.957 ^a	3	.266
Olasılık Oranı	3.994	3	.262
Linear-by-Linear	.268	1	.605
Geçerli	267		

Tablo 9.'da görüleceği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile okuduğu bölüm arasındaki ilişki analizinde Ki Kare testinin sonuçlarına göre $P=0,001 > 0,05$ olması dolayısıyla ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında Ki Kare testinin değerine göre araştırmada ele alınan örneklemin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile okuduğu bölüm arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 10. katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumu arasındaki ilişkisinde Ki Kare analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 10. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmamasıyla Anne-Eğitim Durumu Arasındaki İlişki Analizi Verileri

N= 271 %		Anne- Eğitim Durumu						Toplam
		Okur-yazar değil	İlköğretim	Orta öğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	1	25	9	46	16	3	100
	Hayır	4	37	12	26	17	4	100
Toplam		2	30	10	38	17	3	100

Tablo 10.'da ankete katılan katılımcıların şu anda romantik bir ilişkinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumu arasındaki ilişki analizi verilerine göre annenin eğitim durumu ile ankete katılan öğrencinin şu anda romantik bir ilişkinin olup olmaması arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 10.'da özetlendiği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumuna göre; katılımcılardan şu anda romantik bir ilişki içerisinde olan katılımcıların % 46'sının annesi lise, % 25'inin annesi ilköğretim, % 16'sı lisans, % 9'u orta öğretim mezunu,% 3'ü lisansüstü ve % 1'i okuryazar değildir. Katılımcılardan şu anda romantik bir ilişki içerisinde olmayan katılımcıların % 37'sinin annesi ilköğretim, % 26'sı lise mezunu, % 17'si lisans, % 10'u orta öğretim mezunu, % 44'ü okuryazar değildir ve % 3'ü lisansüstü eğitimi almıştır. Elde edilen bulgulara göre şu anda romantik ilişkisi olan katılımcıların annelerinin eğitim düzeyi şu anda romantik ilişkisi olmayankatılımcılara göre daha yüksektir. Bu durum bireylerin annelerinin eğitim düzeylerinin romantik ilişkileri üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 11. Katılımcıların şu anda romantik bir ilişkinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumu arasındaki ilişkisinde ki kare analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Şu Anda Romantik Bir İlişkisinin Olup Olmamasıyla Anne-Eğitim Durumu Arasındaki İlişkisinde Ki Kare Analizi Verileri

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki Kare	15.070	5	.010
Olasılık Oranı	15.489	5	.008
Linear-by-Linear	2.117	1	.146
Geçerli	273		

Tablo 11. katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumu arasındaki ilişki Ki Kare analizi verilerine ilişkin analizleri göstermektedir. Tablo 11.'de özetlendiği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla anne-eğitim durumu arasındaki ilişki analizinde Ki Kare testinin sonuçlarına göre şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile annenin gelir durumu arasında $P=0,001 < 0,05$ olması dolayısıyla ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında Ki Kare testinin değerine göre araştırmada ele alınan örneklemin annelerinin eğitim düzeyi arttıkça romantik ilişki içinde olma düzeyleri de artmaktadır.

Renne (1970) tarafından yapılan araştırmada da eşlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe, evlilikten sağladıkları doyumun arttığı bulunmuştur. Anne eğitim-gelir düzeyinin artmasına paralel olarak eşlerin romantik ilişki puan ortalamalarının da artması, eğitim düzeyi yükseldikçe eşlerin daha kolay ve sağlıklı iletişim kurabilmeleri dolayısıyla birbirlerini daha iyi anlayabilmeleri ve evlilik ile ilgili sorunlarının çözümüne yönelik daha çok sayıda alternatif üreterek ortak çözüme ulaşabilmeleri ya da uzlaşma sağlayabilmeleri nedeniyle olabilir (Tezioglu ve Şener, 2002). Bununla birlikte Nathawat ve Marthur (1992) çalışan kadınların evlilik uyumunun çalışmayan kadınlardan fazla olduğunu bulmuştur. Böylelikle sağlıklı ilişki sürdüren bir aile ortamında yetişen bireyin romantik ilişki içerisinde olma durumunun artabileceği söylenebilir (Nathawat & Marthur, 1992).

Çocuk ve anne arasındaki fiziki ve duygusal bağ nedeniyle annenin çocuğun yetiştirilmesindeki katkısı büyüktür. Annenin eğitimi, psikolojik ve sosyal durumu çocuğun yetişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Kadının eğitilmiş ve çocuk yetiştirme bilincinde olması, tüm aileyi yetiştirmesi ve topluma değer katması anlamındadır⁸⁹. Bu nedenle aile yapısının sağlıklı var olabilmesi kadının bilinçlendirilmesi ve sosyal hayata katılmasıyla mümkün olabilecektir.

Tablo 12. Ankete katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olması ile anne-gelir durumu arasındaki ilişki analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 12. Şu Anda Romantik Bir İlişkisinin Olup Olması ile Anne-Gelir Durumu Arasındaki İlişkisindeki Analiz Verileri

N= 267		Anne-Gelir Durumu (ay)							Toplam
		Geliri Yok	0-500 TL	500-1000 TL	1000-1500 TL	1500-2000 TL	2000-3000 TL	3000 TL +	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	28	2	12	10	15	26	7	100
	Hayır	54	2	9	7	11	11	6	100
Toplam		39	2	11	9	14	19	7	100

Tablo 12.'de görüleceği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile anne-gelir durumuna göre elde edilen bulgular şöyledir: Şu anda romantik bir ilişki içerisinde olan katılımcıların % 2'sinin annesi 0-500 TL, % 10'unun annesi 1000-1500 TL, % 15'inin annesi 1500-2000 TL, % 26'sının annesi 2000-3000 TL, % 7'si 3000 TL ve üzeri, % 12'si 500-1000 TL gelire sahiptir. Katılımcıların % 28'inin annesinin herhangi bir geliri yoktur. Katılımcılardan şu anda romantik bir ilişki içerisinde olmayanların % 2'sinin 0-500 TL, % 7'si 1000-1500 TL, % 11'i 1500-2000 TL, % 11'i 2000-3000 TL, % 6'sı 3000 TL ve üzeri, % 9'u 500-1000 TL gelire sahiptir. Katılımcıların % 54'ünün annesinin herhangi bir geliri yoktur. Bu durum annenin gelir

⁸⁹<http://blog.milliyet.com.tr/turk-aile-yapisi--kadinin-ve-egitiminin-onemi/Blog/?BlogNo=329823> erişim tarihi: 23.08.2014)

durumunun bireylerin romantik ilişki içerisinde olmaları üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların şu anda romantik bir ilişkilerinin olup olması ile anne-gelir durumu arasındaki ilişkisinde Ki Kare analizi verilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 13. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Anne-Gelir Durumu Arasındaki İlişkisinde Ki Kare Analizi Verileri

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki Kare	21.762	6	.001
Olasılık Oranı	22.150	6	.001
Linear-by-Linear	14.279	1	.000
Geçerli	267		

Tablo 13. Şu anda romantik bir ilişkisinin olup olması ile anne-gelir durumu arasındaki ilişki Ki Kare analizi verilerine ilişkin bulguların ortaya konulmasını sağlayacaktır. Şu anda romantik bir ilişkisinin olup olması ile anne-gelir durumu arasındaki ilişkisi Ki Kare testinin sonuçlarına göre katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile annenin gelir durumu arasında $P=0,001 < 0,05$ olması dolayısıyla ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında Ki Kare testinin değerine göre araştırmada ele alınan örneklemin annelerinin eğitim düzeyi ve gelir durumu arttıkça romantik ilişki içinde olma düzeyleri de artmaktadır.

Annenin eğitim düzeyinin artışı ile çocuğun romantik ilişki yaşama düzeyinin artışında görüldüğü gibi, annenin psikolojik ve sosyal durumu çocuğun yetişmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, annelerin gelir düzeylerinin artışıyla birlikte çocuklarına dair karşılaşılabilecek sorunlara çözüm geliştirmede genellikle daha başarılı olacaklarından, romantik ilişki düzeylerinin bir alt gelir düzeyine göre daha fazla olması beklenen bir durumdur. Aynı şekilde, eğitimin getirdiği avantajla annelerin sosyal çevrelerinin farklılığı ve bu çevrelerden yararlanma durumları da sahip olunan eğitim düzeyiyle paralellik gösterecektir. Benzer bir durum annelerin aylık gelir düzeyi içinde geçerli olup, genelde maddi imkânlarla paralel

gelişensosyal çevre ile birlikte iletişim kalitesinin arttığı düşünülmekte, gelir seviyesinin artmasıyla birlikte annelerin, maddi olanakların artışının beraberinde getirdiği sosyal olanakların, çocuklarının duygusal gereksinimlerini giderme noktasında, çocukların duygusal gelişimlerine olumlu etki ettiği düşünülmektedir. Bu bulgular yapılmış diğer sosyolojik çalışmalarda annelerin eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri arttıkça çocukların sosyal ilişkileri algılama düzeyinin arttığı bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir.

Görüşmelerde anne eğitim-gelir seviyesi yüksek olan -özelikle kız öğrencilerin- anneleri ile ilişkileri hakkında konuşabildikleri bulguları elde edilmiştir:

“Annem başından beri Recep ile ilişkiyi onaylamamıştı, beni üzeceğini söylüyordu. Haklı çıktı ve İzmir’de İletişim Fakültesi okuyabilecekken Recep yüzünden buraya geldiğim için ayrıca kızgın.”

“Annem her zaman her kararında yanımda olmuştur. Eski erkek arkadaşımdan ayrıldığımda ilişkide doğru kararı sen verirsin demişti. Şu an ki ilişkiyle ilgili de sorular sorar ama müdahale etmez.”

Tablo 14. ölçeğe katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile baba-eğitim durumu arasındaki ilişki analizi verilerine ilişkin bulgular ortaya koymaktadır.

Tablo 14. Şu Anda Romantik Bir İlişkisinin Olup Olmaması ile Baba-Eğitim Durumu Arasındaki İlişkisinde Analiz Verileri

N= 270		Baba-Eğitim Durumu						Toplam
		İlköğretim	Lisans	Lisansüstü	Lise	Okur-yazar değil	Orta öğretim	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	9	40	7	40	0	4	100
	Hayır	12	30	6	39	1	12	100
Toplam		10	36	6	39	1	8	100

Tablo 14.’de özetlendiği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla baba-eğitim durumuna göre; şu anda romantik bir ilişki içerisinde olan

katılımcıların % 9'unun babası ilköğretim, % 40'ı lisans, % 7'si lisansüstü, % 4'ü orta öğretim mezunudur. Şu anda romantik ilişki içerisinde olan tüm katılımcıların içerisinde babası okuryazar olmayan yoktur. Katılımcılardan şu anda romantik bir ilişki içerisinde olmayanların % 12'sinin babası ilköğretim, % 30'u lisans, % 6'sı lisansüstü, % 39'u lise mezunu, % 12'si orta öğretim mezunu ve sadece % 1'i okuryazar değildir.

Tablo 15. ankete katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olması ile baba-eğitim durumu arasındaki ilişki Ki Kare analizi verilerine ilişkin bilgiler sunmaktadır.

Tablo 15. Şu Anda Romantik Bir İlişkisinin Olup Olması ile Baba-Eğitim Durumu Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi Verileri

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki Kare	9.942	5	.077
Olasılık Oranı	10.385	5	.065
Linear-by-Linear	3.401	1	.065
Geçerli	270		

Tablo 15.'de özetlendiği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla baba-eğitim durumu arasındaki ilişki analizinde Ki Kare testinin sonuçlarına göre şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile babanın eğitim durumu arasında $P=0,001 > 0,05$ olması dolayısıyla ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında Ki Kare testinin değerine göre araştırmada ele alınan örneklemin şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile babanın eğitim durumu arasında ilişki yoktur.

Tablo 16. Ankete katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile baba-gelir durumu arasındaki ilişki analizine ilişkin bilgiler sunmaktadır.

Tablo 16. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olmaması ile Baba-Gelir Durumu Arasındaki İlişki Analizi

N= 267 %		Baba - Gelir Durumu (ay)						Toplam
		Geliri Yok	500- 1000 TL	1000- 1500 TL	1500- 2000 TL	2000- 3000 TL	3000 TL üzeri	
Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?	Evet	1	11	16	13	32	27	100
	Hayır	3	17	10	17	35	18	100
Toplam		2	14	13	15	33	23	100

Tablo 16.'da görüleceği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile baba-gelir durumuna göre; şu anda romantik bir ilişki içerisinde olan katılımcıların % 16'sının babası 1000–1500 TL, % 13'ünün 1500–2000 TL, % 32'sinin 2000–3000 TL, % 27'sinin 3000 TL ve üzeri, % 11'inin 500–1000 TL gelire sahiptir. Katılımcıların %1'inin babasının herhangi bir geliri yoktur. Katılımcılardan şu anda romantik bir ilişki içerisinde olmayanların % 10'unun babası 1000-1500 TL, % 17'sinin babası 1500-2000 TL, % 35'inin babası 2000-3000 TL, % 18'inin 3000 TL ve üzeri, % 17'sinin babası 500-1000 TL gelire sahiptir. Şu anada romantik ilişkisi olmayan katılımcıların % 3'ünün babasının herhangi bir geliri yoktur.

Katılımcıların şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmamasıyla baba-gelir durumu arasındaki ilişki analizinde şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile babanın gelir durumu arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında araştırmada ele alınan örneklemin şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile babanın gelir durumu arasında ilişki yoktur.

Tablo 17. Ankete katılan öğrencilerin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olması ile baba-gelir durumu arasındaki ilişki Ki Kare analizi ortaya koymaktadır.

Tablo 17. Şu Anda Romantik Bir İlişkinin Olup Olması ile Baba-Gelir Durumu Arasındaki İlişki Ki Kare Analizi

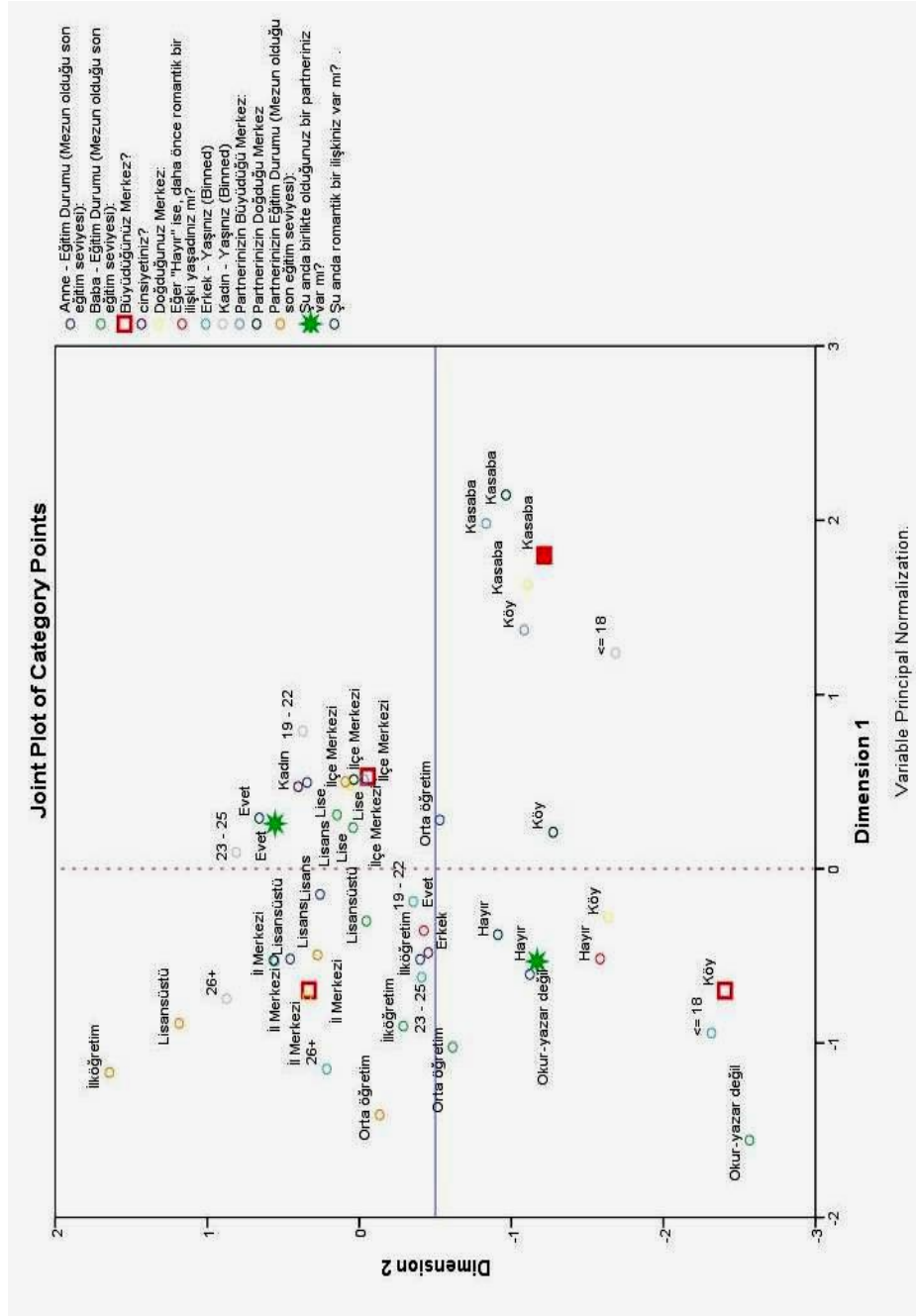
	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Ki Kare	8.036	5	.154
Olasılık Oranı	8.115	5	.150
Linear-by-Linear	.813	1	.367
Geçerli	267		

Tablo 17.'de görüleceği üzere katılımcıların şu anda romantik bir ilişkinin olup olmamasıyla baba-gelir durumu arasındaki ilişki analizinde Ki Kare testinin sonuçlarına göre şu anda romantik bir ilişkinin olması ile babanın gelir durumu arasında $P=0,001 > 0,05$ olması dolayısıyla ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yorumlandığında Ki Kare testinin değerine göre araştırmada ele alınan örneklemin şu anda romantik bir ilişkinin olması ile babanın gelir durumu arasında ilişki yoktur.

Anne ve babaların çocuklar ve aile ile ilgili temel inanç ve değerleri, kendileri ve rolleri nasıl algıladıkları, aile süreçlerinin ve çocuğun sosyalleşmesinin anlam kazandığı temel bağlamı oluşturur⁹⁰. Tablo 14.-Tablo 16.'da katılımcıların babalarının eğitim-gelir düzeyi ile romantik ilişki yaşayıp yaşamama arasında bir ilişkinin olmaması aile içi ilişkilerde annelerin çocukların sosyo-psikolojik gelişimleri üzerinde daha fazla etkili olduğunu yeniden ortaya koymaktadır. Bu durum annelerin eğitim-gelir düzeyleri arttıkça bireylerde farkındalığın artmasıyla açıklanabilir.

Şekil 8. Ankete katılan öğrencilerin demografik verileri ile partnerler ve romantik ilişkilerine yönelik verilerin özet tablosunu ortaya koymaktadır.

⁹⁰<http://www.aymavisi.org/psikoloji/psikoloji%20ve%20kultur.html> (Erişim tarihi:29.09.2014)

Şekil 8. Katılımcıların Demografik Verileri ile Partner ve Romantik İlişkilerine Yönelik Verilerin Özet Tablosu

Katılımcıların özelliklerinin genel bir özet grafiği Şekil 8.'de görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere, katılımcıların anne-baba eğitim seviyesi yüksek olan, ilde doğan ve büyüyen, partneri ilde doğan büyüyen, yaşları 19–25 yaş aralığında olan öğrenciler romantik ilişki içindedir. Katılımcılardan anne-baba eğitim durumları düşük seviyede

olan, kasaba ve köy yerleşim biriminde doğan ve büyüyen, partneri kasaba ve köy yerleşim biriminde doğan büyüyen, yaşları 18 ve daha küçük olan öğrenciler romantik ilişki yaşamamaktadır. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'ndeki tüm bölümlerden veri toplanmış olup örnekleme oluşturan öğrencilerin cinsiyet, ilişki durumu ve bölüm-sınıf durumu açısından dağılımı orantılıdır. Araştırma grubu çoğunlukla, şehirde yaşamış ve partneri olan ya da daha öncesinde romantik ilişki yaşamış ve her bölümden dengeli katılımcı profiline sahiptir. Katılımcıların anne eğitimleri çoğunlukla lise ve altı seviyesinde olup baba eğitimleri daha yüksek olma eğilimindedir. Uygulama sonunda elde edilen bulgulara göre araştırmada ele alınan örneklemin şu anda romantik bir ilişkisinin olup olmaması ile okuduğu bölüm arasındaki ilişki olmadığı görülmektedir. Araştırmada ele alınan örneklemin annelerinin eğitim-gelir düzeyi arttıkça romantik ilişki içinde olma düzeyleri de artmaktadır. Buna karşın örneklemin şu anda romantik bir ilişkisinin olması ile babanın eğitim-gelir durumu arasında ilişki bulunmamaktadır.

Çalışmanın demografik verilerinin analiz başlığı altında elde edilen veriler gözden geçirilerek öncelikle demografik verilere ilişkin analizler yapılmıştır. Demografik veriler katılımcıların kendi ve partneri ile ilgili olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Daha sonra katılımcıların demografik bilgileri ile partner ve romantik bir ilişkisinin olup olmaması konusunda elde edilen veriler karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Şimdi ise uygulamadan elde edilen iletişim ötesi iletişim aktörlerinin analizine yer verilerek; katılımcıların kendileri ile ilgili iletişim ötesi iletişim analizi, katılımcıların partnerleri ile ilgili iletişim ötesi iletişim analizi yorumlanacak ve katılımcıların kendileri ve partnerleri ile ilgili iletişim ötesi iletişim karşılaştırması yapılacaktır. Son olarak da romantik doyum ölçeği analizine yer verilecektir.

4.3. İletişim ötesi İletişim Aktörlerinin Analizi

Bu bölümde, araştırmanın temel değişkenlerinden kişinin kendisi ile ilgili ve partneri ile ilgili iletişim ötesi iletişiminin on alt aktörüne ve toplam puanına ilişkin bulgular ve

yorumlara yer verilmiştir. İletişimötesi iletişim ölçeğine ilişkin minimum-maksimum puanlar, ortalamalar ve standart sapmalar aşağıdaki analizlerde sunulmuştur.

4.3.1.Kişinin Kendisi ile İlgili İletişimötesiİletişim Analizi

Katılımcının kendisiile ilgili iletişimötesi iletişim analizine ilişkin yapılan görüşmelerde; şu anda bir ilişkisi olan ve bu ilişkisinden romantik doyum sağladığını düşünenler ilişkilerinde yeterli iletişim içinde olduklarını ve iletişimötesi iletişim kurduklarını belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde bir öğrenci ayrıldığı erkek arkadaşıyla sıklıkla iletişimötesi iletişim kurduğunu ancak genellikle birbirlerini yargılayıcı iletişimötesi iletişim aktörlerine başvurdukları için ilişkilerini sürdürmediklerini belirtmiştir. Aralarında geçen diyaloglara örnek vermesi istendiğinde aşağıdaki örnekler verilmiştir:

“Ben bunları hakedecek ne yaptım? Ben bunları yapsam hoşuna gider miydi? Bu kız sana neden mesaj attı? Ben sana karşı bu kadar uyumluyum, sen beni neden kısıtlamaya çalışıyorsun, birbirimize güvenmiyor muyuz? Duygularımı önemsemiyosun! Beni sevmiyorsun. Her söylenene baş sallayıp benim söylediklerimi dikkate almıyorsun.”

İlişkinin olumlu yönde yeterli şekilde ilerlemesini denetleme açısından (Canel, 2011a) takip amacıyla belirli aralıklarla "ilişki değerlendirme toplantıları" önerilmektedir. Bu, ilişkilerde partnerlerin bazen ihmal eğiliminde olabileceği varsayımıyla şu ana kadar ilişkide yaşananlar ve bundan sonra ilişkiden beklentilerin yeniden değerlendirilmesi konularını içerebilir (Baltzersen, 2008). Bu iletişimötesi iletişimi vurgulayan bir yöntem olarak yorumlanabilir. Ancak yukarıdaki diyaloglarda kişilerarası ilişkilerde yargılayıcı aktörlere başvurulduğu için ilişkinin olumsuz yönde ilerlemesine neden olduğu görülmektedir.

Buna karşın ilişkilerinin olumlu ilerlediğini söyleyen katılımcıların kendileri ile ilgili partnerlerine bir şey hakkında bilgi vermeden önce açık ve net olarak ileri bildirimde buldukları iletişimötesi iletişim diyalogları aşağıdaki gibidir:

“Sana bir şey söyleyeceğim ama şaşırma!”

“Birazdan sana göstereceğim şey için gözlerini kapatmanı istiyorum, bir sürprizim var.”

“Biraz daha beni şımartırsan buradan uçarak ayrılacağım.”

Tablo 18.'de partnerine bir şey hakkında bilgi vermeden önce hangi sıklıkla açık ve net olarak ileri bildirimde bulunma durumuna ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 18. Partnerine Bir Şey Hakkında Bilgi Vermeden Önce Hangi Sıklıkla Açık ve Net Olarak İleri Bildirimde Bulunma Durumuna İlişkin Veriler

N= 208	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
%						
Açık ve net olarak ileri besleme veririm.	8	8	12	18	54	100

Toplam 208 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılım % 54'ü her zaman açık ve net olarak ileri bildirimde bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 18'i sık sık açık ve net olarak ileri bildirim verdiğini belirtmiştir. Katılımcılardan % 12'si bazen, % 8'i nadiren açık ve net ileri bildirim vermektedir. Katılımcılardan % 8'i ise hiçbir zaman açık ve net olarak ileri bildirim vermediklerini belirtmiştir.

Tablo 19.'da partnerimin söyledikleri hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 19. Partnerimin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkiliya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Veriler

N= 206						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerimin söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	14	15	8	12	52	100

Ankete katılan katılımcıların kendileri ile ilgili bölümde, iletişim esnasında partnerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 206 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 52'si her zaman partnerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Katılımcıların % 12'si sık sık partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle kaldığını belirtmiştir. Araştırmaya katılanların % 8'i bazen, % 15'i ise nadiren partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle karşı karşıya kalmaktadır. Katılımcıların % 14'ü de hiçbir zaman partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle karşı karşıya kalmadığını belirtmiştir.

Burada katılımcının partneri ile ilgili girdiği iletişimötesi iletişim diyalogunda konuşmasına başlamadan önce “Söyleyeceğim şey seni üzebilir.” benzeri bir cümle ile iletişimi başlatması kastedilmektedir. Bulgulara göre katılımcıların partnerleri ile olan iletişimlerinde açık bir şekilde iletişimötesi iletişim aktörlerine başvurarak diyalog kurdukları düşünülebilir. Mann'a (2003) göre eşlerde düzenli iletişimötesi iletişim kuranların daha iyi iletişim deneyimi yaşadıklarını göstermektedir. Eşlerarası ilişkilerde çeşitli araştırmacılar da açık iletişimin ilişkilerde, özellikle çatışma yaşandığı dönemlerde, eşlerin birbiriyle yeniden görüşmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.

Tablo 20.'de katılımcıların kendi söyledikleri hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğine ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 20. Kendi Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi

N= 207						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle iletilerle yüzleşirim.	16	13	11	14	46	100

Katılımcılardan 207 katılımcı bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 46'sı söyledikleri çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle her zaman yüzleştiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 14'ü sık sık, % 11'i bazen, % 13'ü nadiren söyledikleri çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiklerini belirtmişlerdir. Bu soruyu yanıtlayan öğrencilerin % 16'sı ise hiçbir zaman çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle yüzleşmediklerini belirtmişlerdir.

Burada katılımcının partnerinin söylediklerinin çelişkisi ya da tutarsızlığı hakkında konuşması beklenmektedir. Örneğin: Partnerinin telefonda başkasına iş çıkışı annesinin evine gittiğini söylediğini duyması karşısında partnerine: “Dün iş çıkışı annenin evine mi gittin? Süpermarkete gittiğini söylemiştin!” demesi örnek olarak gösterilebilir. Buna göre kaynağın alıcıdan aldığı çelişkili ya da tutarsız sözlü ileti karşısında çelişkili iletişimin yeniden değerlendirilmesi ve tutarsızlığın netleştirilmesini istediği durumlarda görülebilmektedir. Bulgulara göre katılımcılar partnerlerinin söyledikleri çelişkili ya da tutarsız iletilerle karşı karşıya kalmaktadır.

Tablo 21.'de katılımcıların partnerinin söyledikleri/yaptıkları hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 21. Partnerinin Söyledikleri/YaptıklarıHakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözsüz ve Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 205 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerimin söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü mesajlarla karşı karşıya kalırım.	16	8	14	14	48	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında partnerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız mesajlarla karşı karşıya kaldığına dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 205 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. % 48'i her zaman partnerlerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız mesajlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 14'ü sık sık partnerinin çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Katılımcıların % 14'ü bazen, % 8'i ise nadiren partnerinin çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kaldığı yönünde bilgi vermiştir. Katılımcılardan % 16'sı ise hiçbir zaman partnerinin çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kalmadığını belirtmiştir.

Burada katılımcının kendi söyledikleri tutarsızlığı hakkında konuşarak kendi iletişimi hakkında iletişimötesi iletişim aktörlerine başvurması beklenmektedir. Partnerine, "Biliyorum bazı günler seninle birlikte olmak istiyorum diyorum, ve başka günlerde deseninle birlikte olmak istemiyorum diyorum. Şu an kafam gerçekten çok karışık!" diyerek kendi söyledikleri ile yüzleşmesi örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 22. Kendi Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü ve Sözsüz Mesajlarla Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi

N= 202 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşirim.	12	10	15	15	48	100

Katılımcılardan 202 öğrenci bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 48'i her zaman kendisinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleştiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i sık sık kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleştiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i bazen, % 10'u nadiren kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleştiğini belirtmiştir. Bu soruyu yanıtlayanların % 12'si hiçbir zaman kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşmediğini belirtmiştir.

Örnekleme yeralan öğrencilerin kendileri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizine ilişkin bulgular incelendiğinde; katılımcıların “Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşirim.” seçeneğine en düşük puan vermiştir. Örneğin, “Biliyorum bazı günler seninle birlikte olmak istiyorum diyorum, ve başka günlerde de seninle birlikte olmak istemiyorum diyorum. Şu an kafam gerçekten çok karışık!” diyerek kendi iletişimindeki çelişkiyi partneri ile paylaşarak iletişimi hakkında partneri ile konuşmaktadır.

Buradaki iletişimötesi iletişim aktörüne örnek olarak partnerinizin sözlü ve sözsüz iletişimindeki tutarsızlıklar hakkında konuşması gösterilebilir. Örneğin partnerinin göz teması kurmaması nedeniyle “Beni dinlediğini sanmıyorum” demesi, partnerinin tutarsız davranışı hakkında yapılmış bir değerlendirmedir. Bulgulara göre katılımcılar, partnerlerinin söylediği ya da yaptığı çelişki sözlü/sözsüz mesajlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedirler.

Tablo 23.'te katılımcıların düşünceleri ile ilişkili duygularını hangi sıklıkla açıkladığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 23. Düşünceleri ile İlişkili Duygularını Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 205 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Düşüncelerimle ilişkili duygularımı açıklarım.	12	4	8	20	56	100

Katılımcılardan 205 öğrenci bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 56'sı düşüncelerle ilgili duygularını her zaman açıkladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 20'si sık sık, % 8'i bazen, % 4'i ise nadiren düşüncelerle ilgili duygularını açıkladığını belirtmiştir. Bu soruyu yanıtlayan öğrencilerin % 12'si ise hiçbir zaman kendisinin düşüncelerle ilgili duygularını açıklamadığını belirtmiştir.

Yapılan görüşmelerde bir kız öğrenci erkek arkadaşının “Beraberken sevgilim olmanı istiyorum diyor, ancak arkadaş ortamında sorulduğunda şu anda bir sevgilisinin olmadığını söylüyor. Belki benim, onun sevgilisi olduğumu göstererek bana sarılırsa ilişkimiz başlayabilir.” diye belirtmektedir. Literatüre göre partnerin var olan problemi kendiliğinden anlaması beklenilmemelidir. Çünkü eşler birbirlerinin zihnini okuyamamaktadır. Çoğunlukla duygu ve düşünceler eşler tarafından birbirleriyle paylaşılmamakta ve eşler yalnız bırakıldıkları ile ilgili yakınmaktadır. Yapılması gereken davranış partnere düşüncelerin ve hissedilenlerin anlatılmasıdır. Yapılan bu değerlendirme ve paylaşım eşler arasında olabilecek gerginliği azaltabilmekte ve eşlerin birbirlerini anlamalarını sağlamaktadır.

Tablo 24. 'te katılımcıların partnerinin karmaşık iletilerini hangi sıklıkla açıkladığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 24. Partnerinin Karmaşık İletilerini Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 201 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerimin karmaşık iletilerini açıklarım.	10	11	8	19	52	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmesine dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 201 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 52'si her zaman partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 19'u sık sık partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 8'i bazen, % 11'i ise nadiren partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiği yönünde bilgi vermiştir. Katılımcılardan % 10'u hiçbir zaman partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmediğini belirtmiştir.

Bireylerin söylediklerinin arkasındaki duygular hakkında düşüncelerini açıklaması ilişkilerde çitleri olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Örneğin: Partnerine, “Biliyorum, senden ayrılmak istediğimi söyledim, fakat bunu söylerken gerçekten incindim!” denilmesi açık bir şekilde iletişimötesi iletişim aktörünün kullanılmasına örnek olarak gösterilebilir. Bu durumda çitlerin birbirlerini daha iyi anlamaları beklenmekte ve ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Katılımcıların kendi karmaşık iletilerini hangi sıklıkla açıkladığına ilişkin verilerin analizi Tablo 25.'te özetlenmiştir.

Tablo 25. Kendi Karmaşık İletilerini Hangi Sıklıkla Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 203 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Kendi karmaşık iletilerimi açıklarım.	10	4	12	17	57	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında kendilerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmelerine dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 203 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 57'si her zaman kendisinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 57'si her zaman kendisinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 17'si sık sık kendisinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 12'si bazen, % 4'ünü ise nadiren kendisinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiği yönünde

bilgi vermiştir. Katılımcıların % 10'u ise hiçbir zaman kendisinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmediğini belirtmiştir.

Eşler kimi zaman partnerinin söylediklerini başka kelimelerle yeniden ifade etme yöntemine başvurarak ilişkileri hakkında iletişimötesi iletişim kurabilmektedir. “Evde bana daha çok yardım etmen gerektiğini düşündüğünü söylüyorsun. Doğru mu?” cümlesi örnek olarak verilebilir. Bulgulara göre katılımcılar partnerlerinin karmaşık iletilerini açıklamaktadır.

Tablo 26.'da Katılımcıların hangi sıklıkla sorular sorduğuna ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 26. Hangi Sıklıkla Sorular Sorduğuna İlişkin Verilerin Analizi

N= 201 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Sorular sorarım.	9	6	8	18	60	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim sırasında soru sormalarına dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 201 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 60'sı her zaman soru sorduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 18'si sık sık soru sorduklarını belirtmiştir. Katılımcıların % 8'i bazen, % 6'sı ise nadiren soru sorduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan % 9'u hiçbir zaman soru sormadığını belirtmiştir.

Tablo 27. katılımcıların hangi sıklıkla iletişimötesi iletişim kurduğuna ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 27. Hangi Sıklıkla İletişimötesi İletişim Kurduğuna İlişkin Verilerin Analizi

N= 206 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
İletişimötesi iletişim kararım.	9	6	14	22	49	100

Kişinin kendisinin iletişimötesi iletişim kurmasına yönelik veriler şöyledir: Toplam 206 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 49 her zaman iletişimötesi iletişim kurduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 22'si sık sık iletişimötesi iletişim kurduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 14'ü bazen, % 6'sı nadiren iletişimötesi iletişim kurduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 9'u ise hiçbir zaman iletişimötesi iletişim kurmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlara göre ankete katılan katılımcıların yarısından fazlası kendilerinin iletişimötesi iletişim aktörlerini kullandığını belirtmiştir.

Tablo 27.'de görüleceği üzere katılımcılar sıklıkla kendilerinin iletişimötesi iletişim kurduklarını belirtmektedir. Katılımcıların tanımlayıcı istatistikî verilerine bakıldığında “Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşirim.” seçeneğine en düşük puan vermişlerdir. Katılımcılar “Sorular sorarım” seçeneğine en fazla puan vererek kendi ile ilgili iletişimötesi iletişim aktörlerinde ağırlıklı olarak sorular sorduğu yönünde istatistikî veriler elde edilmiştir.

Katılımcılar “Sorular sorarım.” seçeneğine en fazla puan vererek kendileri ile ilgili iletişimötesi iletişim aktörlerinde ağırlıklı olarak sorular sordukları yönünde istatistikî veriler elde edilmiştir. Katılımcılar ilişkilerinde kendileri ile ilgili olarak iletişimötesi iletişim aktörü olarak partnerine “Bu durumda ilişkimizin gidişatından memnun olduğumu mu, yoksa memnun olmadığını mı söylüyorsun?” gibi bir sorular sorarak varolan ilişkileri ile ilgili partnerinin değerlendime yapmasına daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ancak kendileri ile ilgili iletişimötesi iletişim aktörü olarak tutarsız anlaşılacak mesajların açıklamasını en az düzeyde yaptıkları yönünde bilgi vermişlerdir. Partnerine, yüzündeki tebessüm eksikliğinin işinde yeni aldığı terfi haberine sevinmemiş gibi bir izlenim yaratsa da gerçekte bu habere çok sevindiğini açıklaması buna örnek olarak verilebilir.

Tablo 28. Katılımcıların kendi iletişimötesi iletişimleri ile ilgili yanıtlarının tanımlayıcı istatistikanalizi özetlenmiştir.

Tablo 28. Katılımcıların Kendi İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının Tanımlayıcı İstatistiği

	Ortalama	Std.	N
Açık ve net olarak ileri besleme veririm.	4.06	1.306	184
Partnerimin söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	3.80	1.513	184
Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	3.71	1.529	184
Partnerimin söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	3.75	1.516	184
Kendi söylediklerim/yaptıklarım hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşirim.	3.85	1.414	184
Düşüncelerimle ilişkili duygularımı açıklarım.	4.11	1.322	184
Partnerinizin karmaşık iletilerini açıklarım.	4.02	1.343	184
Kendi karmaşık iletilerimi açıklarım.	4.18	1.257	184
Sorular sorarım.	4.21	1.259	184
İletişimötesi iletişim kurarım.	4.01	1.280	184

Tablo 28.'de katılımcıların kendi iletişimötesi iletişimleri ile ilgili yanıtları incelendiğinde sorular sorduklarına, kendi karmaşık iletilerini açıkladıklarına, düşünceleriyle ilgili duygularını açıkladıklarına ve açık ve net olarak ileri besleme verdiklerine ilişkin bulgulara rastlanmaktadır.

Tablo 29.'da katılımcıların kendi iletişimötesi iletişimleri ile ilgili yanıtlarının kmo ve barlett's küresellik testi sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 29. Katılımcıların Kendi İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının KMO ve Bartlett's Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnek Yeterliliğinin Ölçümü		0.951
Bartlett's Testi	Yaklaşık Ki-Kare	1743.378
	Sd	45
	Anlamlılık Düzeyi	0,0001

Tablo 29.'da yer alan KMO ve Bartlett küresellik testinin sonuçlarına göre katılımcıların kurumsal bağlılığa ilişkin on maddenin KMO oranının (0,951) istenilen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bartlett küresellik testi sonucunda ise anlamlılık değeri $p < 0,0001$ olarak belirlenmiş ve küresel olmadığı görülmüştür bu da faktör yapısını açıklamaktadır. Bu sonuçlar yorumlandığında KMO değerine göre araştırmada ele alınan örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 30.'da katılımcıların kendileri ile ilgili iletişimötesi iletişim yanıtlarının faktör analizi özetlenmiştir.

Tablo 30. Katılımcıların Kendileri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Faktör Analizi

	Faktör	Açıklanan Varyans	Cronbach Alpha
	1		
İletişimötesi iletişim kurarım.	0.893	73.221	0.958
Partnerimin söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	0.89		
Partnerinizin karmaşık iletilerini açıklarım.	0.881		
Sorular sorarım.	0.88		
Kendi söylediklerim/yaptıklarım hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleşirim.	0.842		
Kendi söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşirim.	0.839		
Kendi karmaşık iletilerimi açıklarım.	0.839		

Partnerimin söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalırım.	0.836		
Açık ve net olarak ileri besleme veririm.	0.827		
Düşüncelerimle ilişkili duygularımı açıklarım.	0.826		
	Toplam	73.221	0.958

Tablo 30. İncelendiğinde 10 maddeden oluşan ve kendisi için iletişimötesi iletişim ölçeğinde yer alan sorulara verdikleri yanıtlar faktör analizi sonucunda tek boyutlu olarak görülmektedir. Ayrıca bu durum ölçeğin orijinal yapısıyla da örtüşmektedir. Faktörün iletişimötesi iletişim için varyans açıklama yüzdesi % 73,221 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlilik ölçütü ya da maddeler için iç tutarlılık ölçütü olan Cronbach Alpha değeri, 958 olarak bulunmuş ve oldukça yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

İletişimötesi iletişim ölçeğinde yer alan maddeler faktör analizi sonucunda tek boyut olarak hesaplanmıştır. Bu boyuta (faktöre) ilişkin elde edilen toplam puanlar K-Means (K Ortalama) Kümeleme tekniği ile üç kümeye ayrılmıştır. Kümeleme analizi yaparak yeni nitel değişkenler elde edilmiştir. Böylece diğer demografik nitel değişkenler arasında nedensellik ilişkisi aranmıştır. K ortalamalar tekniği sonucunda elde edilen kümelere ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 31.'de katılımcıların kendileri ile ilgili iletişimötesi iletişim yanıtlarının anova analizi sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların Kendileri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Anova Analizi

	Küme		Hata		F	Sig.
	Kare Ortalaması	df	Kare Ortalaması	df		
İletişimötesi İletişim	11435.717	2	13.255	181	862.758	.000

Tablo 31.'de görüleceği üzere iletişimötesi iletişim için yapılan k ortalamalar tekniğiyle üç küme ortalamaları karşılaştırılmış ve ortalamaları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı farklı kümeler olduğu sonucuna varılmıştır. $F=862,758$ ve $p=0,0001 <0,01$ anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yapılan görüşmelerde kendilerinin iletişimötesi iletişimleri ile ilgili aktörler aşağıdaki gibidir:

“Geç kalmandan gerçekten hoşlanmıyorum. Beni kaygılandırıyor. Geç kalacağın zaman bir telefon etsen çok memnun olurum.”

“Unutmandan hoşlanmıyorum.”

“Hatalı olduğunu söylemiyorum, ama böyle zamanlarda ne hissettiğimi anlamam benim için önemli.”

“ Böyle davranılmayı hak etmiyorum.”

4.3.2. Kişinin Partneri ile İlgili

İletişimötesi İletişim Analizine İlişkin Bulgular

Partnerinin kendisiyle ilgili iletişimi hakkında iletişim kurarak iletişimötesi iletişim kurduğunu düşünmesine ilişkin yapılan görüşmelerde kız öğrenciler erkek partnerlerinin iletişimötesi iletişim kurmadıklarından yakınmaktadır. Buna karşın erkek öğrenciler kız arkadaşlarının iletişimötesi iletişim kurduklarını belirtmektedirler. Bir kız öğrenci sevgilisiyle ayrılırken partnerinin iletişimötesi iletişim kurarak en azından arkadaş kalabileceklerini belirtmektedir:

“Birbirimizi kaybetmemek için arkadaş kalabiliriz.”

Tablo 32.'de katılımcıların partnerinin hangi sıklıkla açık ve net biçimde ileri besleme verdiğiyle ilişkin verilerin analiz sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 32. Partnerinin Hangi Sıklıkla Açık ve Net Biçimde İleri Besleme Verdiğine İlişkin Verilerin Analizi

N= 203						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Açık ve net biçimde ileri besleme verir.	25	15	10	16	34	100

Ankete katılan katılımcıların partnerleri ile ilgili bölümde, iletişim esnasında partnerlerinin açık ve net ileri bildirim verdiklerine ilişkin sonuçlar Tablo 32.'de özetlenmiştir: Toplam 203 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 34'ü her zaman açık ve net olarak ileri bildirimde bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 16'sı sık sık açık ve net olarak ileri bildirim verdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 11'i bazen, % 15'i ise nadiren açık ve net ileri bildirim vermektedir. Katılımcıların % 25'i hiçbir zaman açık ve net olarak ileri bildirim vermediklerini belirtmiştir.

Tablo 33.'te katılımcıların partnerinin kendisinin söyledikleri hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 33. Partnerinin Kendisinin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 203						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	27	12	12	16	33	100

Ankete katılan katılımcıların partnerleri ile ilgili bölümde, iletişim esnasında kendilerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 203 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 33'ü her zaman partnerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 16'sı sık sık partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle kaldığını belirtmiştir. Katılımcıların % 12'si bazen, % 12'si nadiren partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle karşı karşıya kalmaktadır. Katılımcılardan % 27'si hiçbir zaman partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle karşı karşıya kalmadığını belirtmiştir. Görüşmede bir kız öğrenci erkek arkadaşına yaptığı doğum günü sürprizinin ardından erkek arkadaşının

çok mutlu olduğunu ve bu nedenle ‘Ben olsam ben de aynı güzel sürprizi yapardım.’ dediğini belirtmektedir.

Bu veriler partnerin açık ve net biçimde ileri besleme vermesinin ilişkiyi olumlu yönde etkilediğine işaret etmektedir.

Tablo 34.'te katılımcıların partnerinin söyledikleri hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü mesajlarla yüzleştiğine ilişkin verilerin analizi özetlemiştir.

Tablo 34. Partnerinin Söyledikleri Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü Mesajlarla Yüzleştiğine İlişkin Verilerin Analizi

N= 202						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Kendi söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü mesajlarla yüzleşir.	35	10	15	10	30	100

Katılımcılardan 202 katılımcı bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 30'u her zaman partnerinin kendi söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 10'u sık sık partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i bazen, % 10'u nadiren partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğini belirtmiştir. Bu soruyu yanıtlayan katılımcıların % 35'i ise hiçbir zaman partnerinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle yüzleşmediğini belirtmiştir.

Katılımcıların partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim tanımlayıcı istatistikî verilerine bakıldığında; “Kendi söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.” seçeneğine en düşük puanı vermişlerdir. Buna göre katılımcılar partnerlerinin kendi söyledikleri tutarsızlıklar hakkında az konuştuklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar partneri ile ilgili olarak “Açık ve net biçimde ileri besleme verir.” seçeneğine en fazla puanı vererek iletişimötesi iletişim aktörlerinde ağırlıklı

olarak partnerinin açık ve net biçimde ileri besleme verdiği yönünde istatistikî veriler elde edilmesini sağlamıştır. Örneğin kendisine, kötü bir haber vermeden önce “Söyleyeceğim şey seni üzebilir!” gibi iletişim öncesi bir açıklamanın yapıldığını belirtmektedirler.

Eşlerarası ilişkilerde ifadelerin açıklığa kavuşturulması ve kendi sözcükleriyle ifade etme gibi bazı iletişimötesi iletişim ile ilgili türlerine alanyazında değinilmiştir. Bu hem kafakarışıklığını azaltabilir, hem de birliktelik anlayışını geliştirebilir. Eşlerin konuşma içeriği arkasındaki niyetleri açıklayan iletişim mesajlarını daha iyi anlamaları ilişkinin daha kaliteli sürmesine yardımcı olabilir (Baltzersen, 2013).

İletişimötesi iletişim işlevsel olmayan iletişim tutumlarını ve uyumsuz iletişim iletilerini içeren bir kavramdır. İletişimötesi iletişim kaynağın tutum, duygu ve niyetlerini taşır. Bu nedenle kaynağın gönderdiği iletide çelişkili hiçbir mesaj olmamalıdır, iletişim ve iletişimötesi iletişim arasında uyum olmalıdır. İletişimötesi iletişim aktörleri alıcıya gerçek ve muhtemel gizli mesajları açıklar. İletişimötesi iletişim, kaynağın gönderdiği iletinin amaçlanan ve tam doğru aldığından emin olmak için, işlevsel ya da işlevsel olmayan mesajların, ya da uyumlu /uyumsuz olup olmadığına hizmet etmektedir. Bir mesaj tamamen sözsüz de olsa iletişim ve iletişimötesi iletişim açısından farklı bir mesajı taşır. İletişimötesi iletişimin, sözel ve sözel olmayan mesajlara her zaman eşlik eden ve mesaj içeren özelliği daha öncede vurgulanmıştı. Bir iletişimötesi iletişim mesajı, birbiriyle örtüşmeyen sözel ve sözsüz mesajları vurgulamaya yönelik olabilir. İletişimötesi iletişim bir mesajın içeriğini onaylamak ya da sözlü mesajı reddetmek için hizmet edebilir (Yetim, 2001).

Tablo 35.'te partnerinin kendisinin söyledikleri/yaptıkları hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kaldığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 35. Partnerinin Kendisinin Söyledikleri/Yaptıkları Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü İletilerle Karşı Karşıya Kaldığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 202						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Benim söylediklerim/yaptıklarım hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	28	16	8	13	35	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında partnerlerinin söylediği çelişkili ya da tutarsız mesajlarla karşı karşıya kaldıklarınadair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 202 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 35'i her zaman partnerinin kendisi tarafından söylediği çelişkili ya da tutarsız mesajlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 13'ü sık sık partnerinin çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Katılımcıların % 8'i bazen, % 16'sı nadiren partnerinin kendisi tarafından verilen çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kaldığı yönünde bilgi vermiştir. Katılımcılardan % 28'i ise hiçbir zaman partnerinin kendisi tarafından söylenen çelişkili ya da tutarsız mesajlarıyla karşı karşıya kalmadığını belirtmiştir.

Tablo 36.'da partnerinin söyledikleri/yaptıkları hakkında hangi sıklıkla çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleştğine ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 36. Partnerinin Söyledikleri/Yaptıkları Hakkında Hangi Sıklıkla Çelişkili ya da Tutarsız Sözlü ve Sözsüz Mesajlarla Yüzleştğine İlişkin Verilerin Analizi

N= 199						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerinin söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşir.	12	10	15	15	48	100

Katılımcılardan 202 katılımcı bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 48'i her zaman kendisinin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlar yüzleştiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 15'i sık sık kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i bazen, % 10'u nadiren kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleştiğini belirtmiştir. Bu soruyu yanıtlayan katılımcıların % 12'si ise hiçbir zaman kendisinin çelişkili ya da tutarsız sözlü iletileriyle yüzleşmediğini belirtmiştir.

Katılımcı görüşmelerinde erkek arkadaşının yaptıkları ile ilgili kendisiyle yüzleşmediğini belirten kız öğrencinin açıklamaları aşağıdaki gibidir:

“Benimle ilgilenmiyorsun dediğim zaman yüzü düşerdi. Tamam, sakın ol. Seni bu kadar kızdırdığımı fark edemedim. Lütfen sakınleş dediğimde biraz yumuşardı. Ancak kendi yaptıklarıyla yüzleşmekten çok kaçmayı tercih ediyordu. Yaptığı yanlışlar hakkında konuşmak yerine kaçıyordu.”

Eşlerin romantik ilişkilerinde iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanması hakkında Merve ayrıldığı sevgilisinin romantik olmaması ve ilişkilerinde iletişimötesi iletişim kurmaması hatta ilişkinin sonlarında neredeyse iletişim kurmadığını belirtmektedir. Farklı şehirlerde oldukları için Merve sevgilisi İlker'in onunla ilgilenmediğine ilişkin siteminin olduğunu belirtmektedir.

“İlker neler oluyor? Neden beni aramıyorsun? Neden böyle davranıyorsun? İlişkimize ilgi, sevgi, emek ver güzel bir aşk yaşayalım yoksa ilişkimizi burada bitirelim mi?” diye sorular sorduğunu belirtmektedir. Merve “Benim sitemlerime karşılık ona zarar verdiğimi ve onu kötü etkilediğimi söylüyor. Aslında kendisiyle yüzleşmiyor ve kendine dönüp bakmıyor. Hep karşı tarafı suçluyor.” diyerek erkek arkadaşı hakkında düşüncelerini ifade etmektedir.

Tablo 37. partnerinin hangi sıklıkla düşünceleriyle ilişkili duygularını açıkladığına ilişkin verilerin analizi özetlenmiştir.

Tablo 37. Partnerinin Hangi Sıklıkla Düşünceleriyle İlişkili Duygularını Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 202 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Düşünceleriyle ilişkili duygularını açıklar.	30	15	5	15	35	100

Katılımcılardan 202 katılımcı bu soruya yanıt vermiştir. Katılımcıların % 35'i her zaman partnerinin düşüncelerle ilgili duygularını açıkladığını belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i sık sık partnerinin düşüncelerle ilgili duygularını açıkladığını belirtmiştir. Katılımcıların % 5'i bazen, % 15'i nadiren partnerinin düşüncelerle ilgili duygularını açıkladığını belirtmiştir. Bu soruyu yanıtlayan katılımcıların % 30'u ise hiçbir zaman partnerinin düşüncelerle ilgili duygularını açıklamadığını belirtmiştir.

Partnerinin hangi sıklıkla kendisinin karmaşık iletilerini açıkladığına ilişkin verilerin dağılımı ile ilgili olarak elde edilen veriler Tablo 38.'de özetlenmiştir.

Tablo 38. Partnerinin Hangi Sıklıkla Kendisinin Karmaşık İletilerini Açıkladığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 202 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerinin karmaşık iletilerini açıklar.	27	17	11	12	33	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmesine dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 202 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 33'ü her zaman partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 12'si sık sık partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 11'i bazen, % 17'si nadiren partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiği yönünde bilgi vermiştir. Katılımcıların % 27'si ise hiçbir zaman partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirmediğini belirtmiştir.

Ankete katılan öğrencilere sorulan partnerinin hangi sıklıkla karmaşık iletilerini açılmadığına ilişkin verilerin analizi Tablo 39.'da özetlenmiştir.

Tablo 39. Partnerinin Hangi Sıklıkla Karmaşık İletilerini Açılmadığına İlişkin Verilerin Analizi

N= 200						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerinin kendi karmaşık iletilerini açılar.	28	11	11	16	34	100

Ankete katılan katılımcıların iletişim esnasında partnerlerinin kendi karmaşık mesajlarına açıklık getirmesine dair verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Toplam 200 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 34 her zaman partnerinin kendi karmaşık mesajlarına açıklık getirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 16'sı sık sık partnerinin karmaşık mesajlarına açıklık getirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 11 bazen, % 11'i nadiren partnerinin kendi karmaşık mesajlarına açıklık getirdiği yönünde bilgi vermiştir. Katılımcıların % 28'i ise hiçbir zaman partnerinin kendi karmaşık mesajlarına açıklık getirmediğini belirtmiştir.

Ankete katılan öğrencilere sorulan partnerinin hangi sıklıkla sorular sorduğuna ilişkin verilerin analizi Tablo 40.'ta özetlenmiştir.

Tablo 40. Partnerinin Hangi Sıklıkla Sorular Sorduğuna İlişkin Verilerin Analizi

N= 198						
%	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Sorular sorar.	24	15	10	18	33	100

Ankete katılan katılımcıların partnerlerinin iletişim sırasında ne sıklıkla sorusorduklarına dair verdiği yanıtlar şu şekildedir: Toplam 198 katılımcı bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 33'ü her zaman soru sorduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 18'i sık sık soru sorduklarını belirtmiştir. Katılımcıların % 10'u bazen,

% 15'i nadiren soru sorduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 24'ü ise hiçbir zaman soru sormadığını belirtmiştir.

İletişimötesi iletişim, kaynağın gönderdiği iletiyi amaçlanan ve tam doğru aldığından emin olmak için, işlevsel ya da işlevsel olmayan mesajların, ya da uyumlu veya uyumsuz olup olmadığına hizmet etmektedir. Kimi zamanlarda kişiler eşlerinin her duygusunu ve düşüncesini eşi söylemeden bilebilmesi mümkün değildir. Sağlıklı ailelerde eşler gönderdiği iletiyi amaçlanan ve tam doğru aldığından emin olmak için birbirleriyle daha açık, daha net, daha sık ve doğrudan iletişime geçerler. Birbirlerinin söylemeye çalıştıklarını dinlerler ve birbirlerini doğru olarak anlarlar. Başarılı bir iletişime sahip olan bir ailede aile bireyleri birbirleriyle duygularını, düşüncelerini, hayallerini, korkularını, ümitlerini, acılarını, sevinçlerini, deneyimlerini ve gereksinmelerini paylaşır. Eşler arasında bu paylaşımların gerçekleşebilmesi için eşler iletişim esnasında birbirlerine sorular sormaktadır. Araştırma bulgularında elde edilen veriler de katılımcıların partnerinin sıklıkla soru sorduğunu belirtmektedir. Buna karşın partnerinin hiçbir zaman soru sormadığını belirten katılımcıların oranında az olmadığı görülmektedir.

Ankete katılan öğrencilere sorulan partnerinin hangi sıklıkla iletişimötesi iletişim kurduğuna ilişkin verilerin analizi Tablo 41.'de özetlenmiştir.

Tablo 41. Partnerinin Hangi Sıklıkla İletişimötesi İletişim Kurduğuna İlişkin Verilerin Analizi

N= 201 %	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Toplam
Partnerim iletişimötesi iletişim kurar.	23	15	15	16	31	100

Kişinin partnerinin iletişimi hakkında iletişim kurduğuna yönelik veriler Tablo 41.'de görüleceği üzere şöyledir: Toplam 201 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Katılımcıların % 31'i partnerinin her zaman iletişimötesi iletişim kurduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 16'sı partnerinin sık sık iletişimötesi iletişim kurduğunu

belirtmiştir. Katılımcıların % 15'i bazen, % 15'i nadiren partnerinin iletişimötesi iletişim iletişim kurduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 23'ü ise partnerinin hiçbir zaman iletişimötesi iletişim iletişim kurmadığını belirtmiştir. Katılımcıların yarısından daha azı partnerlerinin iletişimötesi iletişim kurduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar ışığında; katılımcılar kendilerinin partnerlerinden daha fazla iletişimötesi iletişim kurduğuna yönelik bilgiler vererek kendi iletişimlerinin daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların tanımlayıcı istatistikî verilerine bakıldığında partneri için “Kendi söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.” seçeneğine en düşük puanı vermişlerdir. Katılımcılar partneri ile ilgili olarak “Açık ve net biçimde ileri besleme verir.” seçeneğine en fazla puan vererek iletişimötesi iletişim aktörlerinde ağırlıklı olarak partnerinin açık ve net biçimde ileri besleme verdiği yönünde istatistikî veriler elde edilmesini sağlamıştır.

İletişimötesi iletişim ile bilinçaltına gönderilen güçlü ve örtülü bir mesajla ‘farklılığına saygı duymakla beraber düşüncelerini önemsiyorum, sana değer veriyorum. Bunun için yardımına ihtiyacım var.’ denilmek istenmektedir. Kaynaktan gelen bu üst ilgi ve alakayı sezgileri ile kavradığında kendisine değer verilen ve ciddiye alınmış kişilik olarak olumlu iletişime geçeceği beklenilmektedir.

Tablo 42.’de katılımcıların partnerinin iletişimötesi iletişimleri ile ilgili yanıtlarının tanımlayıcı istatistiği özetlenmiştir.

Tablo 42. Katılımcıların Partnerinin İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının Tanımlayıcı İstatistiği

	Mea n	Std. Deviation	Analysis N
Açık ve net biçimde ileri besleme verir.	3.25	1.625	191
Benim söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	3.19	1.650	191
Kendi söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	2.93	1.686	191

Benim söylediklerim/yaptıklarım hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	3.09	1.685	191
Kendi söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	3.04	1.656	191
Düşünceleriyle ilişkili duygularını açıklar.	3.14	1.714	191
Benim karmaşık iletilerimi açıklar.	3.09	1.654	191
Kendi karmaşık iletilerini açıklar.	3.16	1.661	191
Sorular sorar.	3.21	1.615	191
Partnerim iletişimötesi iletişim kurar.	3.16	1.582	191

KMO ve Barlett's Küresellik testi sonuçlarının gösterildiği Tablo 43.'te katılımcıların partnerinin iletişimötesi iletişimleri ile ilgili yanıtlarının özetine yer verilmiştir.

Tablo 43. Katılımcıların Partnerinin İletişimötesi İletişimleri ile İlgili Yanıtlarının KMO ve Barlett's Küresellik Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örnek Yeterliliğinin Ölçümü		.943
Bartlett's Testi Değeri	Yaklaşık Ki-Kare	2532.380
	Sd	45
	Anlamlılık Düzeyi	.000

KMO ve Bartlett küresellik testinin sonuçları yer almaktadır. Buna göre katılımcıların kurumsal bağlılığa ilişkin on maddenin KMO oranının (0,943) istenilen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bartlett küresellik testi sonucunda ise anlamlılık değeri $p < 0,0001$ olarak belirlenmiş ve küresel olmadığı görülmüştür bu da faktör yapısını açıklamaktadır. Bu sonuçlar yorumlandığında KMO değerine göre araştırmada ele alınan örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun ve anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 44.'te katılımcıların partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim yanıtlarının faktör analizi özetlenmiştir.

Tablo 44. KatılımcılarınPartneri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Faktör Analizi

	Faktör	Açıklanan Varyans	Cronbach Alpha
	1		
Benim karmaşık iletilerimi açıklar.	0.934	82.544	0.976
Sorular sorar.	0.926		
Kendi karmaşık iletilerini açıklar.	0.921		
Partnerim iletişimötesi iletişim kurar.	0.919		
Kendi söyledikleri/yaptıkları hakkında çelişkili ya da tutarsız sözsüz ve sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	0.915		
Açık ve net biçimde ileri besleme verir.	0.905		
Benim söylediklerim/yaptıklarım hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	0.902		
Kendi söyledikleri hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	0.902		
Düşünceleriyle ilişkili duygularımı açıklar.	0.88		
Benim söylediklerim hakkında çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır.	0.87		
	Toplam	82.544	0.976

Tablo 44. incelendiğinde 10 maddeden oluşan ve partneri için iletişimötesi iletişim ölçeğinde yer alan sorulara verdikleri yanıtlar faktör analizi sonucunda tek boyutlu olarak görülmektedir. Ayrıca bu durum ölçeğin orijinal yapısıyla da örtüşmektedir. Faktörün iletişimötesi iletişim için varyans açıklama yüzdesi % 82,544 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlilik ölçütü ya da maddeler için iç tutarlılık ölçütü olan Cronbach Alpha değeri, 976 olarak bulunmuş ve oldukça yüksek güvenirliliğe sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 45.'te katılımcıların partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim yanıtlarının anova analizi özetlenmiştir.

Tablo 45. Katılımcıların Partneri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Anova Analizi

	Kümeler		Hata		F	Sig.
	Kare ortalaması	df	Kare ortalaması	df		
İletişimötesi İletişim Partner	19937.080	2	15.595	188	1278.464	.000

Tablo 45.'e göre iletişimötesi iletişim için yapılan k ortalamalar tekniğiyle üç küme ortalamaları karşılaştırılmış ve ortalamaları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı farklı kümeler olduğu sonucuna varılmıştır. $F=1278,464$ ve $p=0,0001 < 0,01$ anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

4.3.3. Katılımcının Kendi ve Partneri ile İlgili

İletişimötesi İletişim Analizi Karşılaştırması

Araştırmaya katılan katılımcıların iletişimötesi iletişim ölçeğinde yer alan ve faktör analizi sonucunda tek boyut olarak hesaplanan iletişimötesi iletişim analizi karşılaştırmasında katılımcıların kendisi ve partneri için yapılan değerlendirmelerden elde edilen puanlar K ortalamalar tekniğiyle üçer kümelere ayrılarak sınıflandırma düzeyinde yeni bir değişken elde edilmiştir. Bu sınıflama düzeyindeki verilere Correspondence (uyum) analizi uygulanarak “İletişimötesi İletişim Kendisi” ve “İletişimötesi İletişim Partneri” için “Düşük-Orta-Yüksek” sınıflama düzeyleri ile değişkenlerin arasındaki ilişki araştırılmak istenmiştir. Uyum analizi sonucunda katılımcıların kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizi karşılaştırmasından elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 46.İncelendiğinde katılımcıların kendi ve partnerleri ile ilgili iletişimötesi iletişim yanıtlarının uyum analizi istatistiği tablosu verilmektedir.

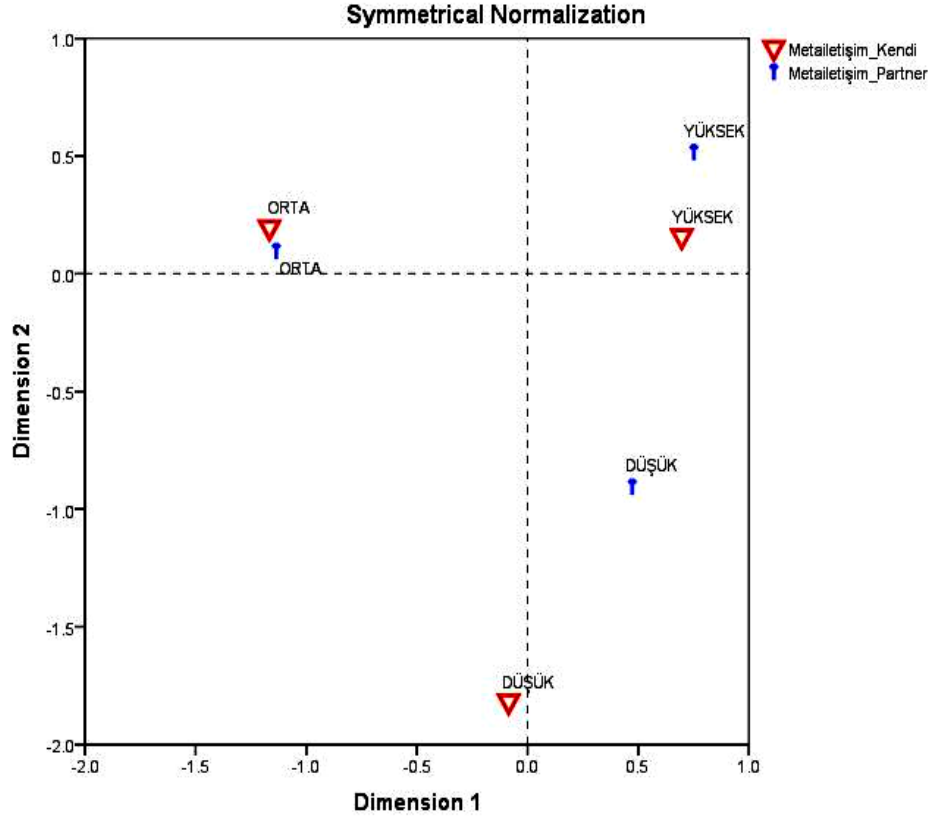
Tablo 46. Katılımcuların Kendi ve Partnerleri ile İlgili İletişimötesi İletişim Yanıtlarının Uyum Analizi İstatistiği

İletişimötesi İletişim Kendi	İletişimötesi İletişim Partner			
	YÜKSEK	ORTA	DÜŞÜK	Aktif Marj
ORTA	5	49	4	58
DÜŞÜK	0	5	10	15
YÜKSEK	61	8	30	99
Aktif Marj	66	62	44	172

Aşağıda verilen Şekil 9. incelendiğinde iletişimötesi iletişim iletişimi kendisi için yüksek sınıflama düzeyindeki bireylerin partneri için de yüksek iletişime sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca iletişimötesi iletişim iletişimi kendisi için orta sınıflama düzeyinde olan kişilerin partnerleri için de iletişimötesi iletişim iletişimlerinin orta düzeyde olduklarını iletişimötesi iletişimde yer alan ifadeler verdikleri yanıtlarla paralellik göstermekte ve bu bir ilişkin varlığını ortaya koymaktadır. Şekilde boyutlar bazında incelendiğinde yüksek ve orta sınıflama düzeyleri aynı boyutta ayrıca düşük sınıflama düzeyleri her ne kadar birbirlerine yakın olmasa da aynı boyutta yer almaktadırlar.

Terzioğlu ve Şener (2002), eşlerin partnerine gönderdikleri iletilerde ne tür bir geribildirim istediklerini açıklamalarını önermektedir. Bunun önemli bir nedeni, bireylerin farklı iletişim stillerine sahip olması görünmektedir. Partnerlerden biri konuşulan konu ile ilgili düşüncelerini açık ifade ettiğini düşünse de diğer partner konuşulanı net olarak anlamamış olabilir. Bu nedenle eşler, ilişkilerinde karşılaştıkları iletişim çatışmalarında nasıl uzlaşmak istendiği üzerinde anlaşabilmelidir. Bu iletişim, konuşma içeriği hakkında iletişimötesi iletişim olarak kabul edilebilir. Burada eşlerin konuşulanları değerlendirme sürecinde partnerini tartışmaya teşvik etmek üzere diyaloglarını nasıl bir çerçeve ile düzenlemek istediklerine karar vermeliyimler.

Şekil 9. Kişinin Kendi ve Partneri için İletişimötesi İletişim Değerlendirmesi

Örnekleme yer alan öğrencilerin kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizi karşılaştırıldığına ilişkin bulgular; iletişimötesi iletişimi kendisi için yüksek sınıflama düzeyindeki bireylerin partneri için de yüksek iletişime sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların kendisi ile ilgili verdiği yanıtlarda iletişimötesi iletişimi orta sınıflama düzeyinde olan kişilerin partneri ile ilgili olarak da iletişimötesi iletişimlerinin orta düzeyde oldukları, kendi ve partneri ile ilgili yanıtların paralellik gösterdiği ve bunun da eşlerarası ilişkiler açısından bir ilişkin varlığını ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Eşlerin romantik ilişkileri boyutlar bazında incelendiğinde yüksek ve orta sınıflama düzeyleri aynı boyutta, düşük sınıflama düzeyleri her ne kadar birbirlerine yakın olmasa da aynı boyutta yer almaktadırlar. Elde edilen bulgulardan hareketle;

kişiler romantik ilişkilerini değerlendirirken kendilerini hangi ilişki düzeyinde görüyorlarsa eşlerini de aynı ilişki düzeyinde görmekte-dirler.

İlişkilerde gerçek değişim amaçlı iletişimötesi iletişim düzeyinde başlamaktadır. Baxter ve Bullis (1986) taraflar arasında romantik ilişkileri geliştirmenin yaklaşık yarısının açık iletişimötesi iletişim konusuyla ilişkili olduğunu bulmuştur (Baxter ve Bullis, 1986). İlişki sürecinde her bir eşin davranışı, diğeri için mutlaka bir mesaj niteliği taşır. Bu nedenle, mesajı veren kişi, mesajın sorumluluğunun bilincinde olmalıdır (Şener ve Terzioğlu, 2008: 4). Bu araştırma ile de, kullanıcıların amaçlı iletişimötesi iletişim aktörlerinin farkına vardırarak eşlerarasında ilişkilerin olumlu yönde sürdürülmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Trenholm ve Jensen (2000) iletişimötesi iletişimin sağlıklı ilişkilerin sürdürülebilmesi için değerli olduğunu açıklamıştır.

4.4. Romantik Doyum Ölçeği Analizi

Yapılan güvenirlik istatistiği analizi sonucunda ölçeğin Cronbach- alpha değeri 0.978 olarak bulunmuştur. Bu değerin oldukça yüksek bir değer olduğu söylenebilir. Bu değer 0.8 ile 1 arasında ve pozitif olduğundan ölçeğin yüksek güvenirlikte olduğu söylenebilir.

Tablo 47. Romantik Doyum Ölçeği Güvenirlik İstatistiği

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.978	.978	8

Tablo 48.'de Katılımcıların romantik doyumları ile ilgili tanımlayıcı istatistikî verilerine bakıldığında katılımcılar partneri ile yaşadığı romantik ilişki tanımları ile ilgili “Kolay/Zor” seçeneğine en düşük puanı vererek romantik ilişkilerini zor olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların partnerleri ile yaşadıkları romantik ilişki tanımını ile ilgili olarak “Anlamlı/Anlamsız” seçeneğine en fazla puan vererek romantik ilişkilerinde ulaştıkları doyum ile ilgili istatistikî veriler elde edilmiştir. Katılımcıların

ilişkilerini “Zor” olarak tanımlarına karşın ilişkilerini “Anlamlı” olarak tanımladıkları görülmektedir.

Tablo 48.’de romantik doyum ölçeği toplu istatistikleri özetlenmiştir.

Tablo 48. Romantik Doyum Ölçeği Toplu İstatistikleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Toplam Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
İyi / Kötü	31.98	246.390	.951	.917	.972
Ümit verici / Ümitsiz	32.00	246.460	.932	.875	.973
Anlamlı / Anlamsız	31.84	248.523	.926	.870	.973
Ödüllendirici / Cezalandırıcı	32.04	253.405	.880	.793	.976
Destekleyici / Şans tanımayan	32.01	247.684	.921	.860	.974
İlginç / Sıkıcı	31.91	249.169	.913	.858	.974
Kolay / Zor	32.54	254.122	.823	.697	.977
Her şeye değer / Beş para etmez	31.93	245.466	.916	.881	.974

Tabloda belirtilen 8 seçeneğin herhangi biri çıkarıldığında ölçeğin güvenilirlik düzeyi aşağıya inmektedir. Bu durumu son sütunda yer alan Cronbach’ın alfa değerinde görülmektedir. Bu sebeple herhangi bir seçenek çıkarma işlemine gerek yoktur. Her bir seçenek ile ilgili çıkarma işlemi sonucunda oluşacak istatistikler yukarıdaki tabloda ilgili satırda verilmiştir.

Model uyumu için ANOVA testini inceleyelim. Ölçekte yer alan seçeneklerin bir toplamsal ölçek oluşturacak biçimde hazırlanıp hazırlanmadığını Turkey Toplanabilirlik testi değerlendirir.

Görüşmeye katılan öğrenciler tarafından“Romantik ilişkinizden aldığımız doyumun yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Romantik ilişki doyumunuzun artması için partnerinize ne gibi önerileriniz olabilir?” sorusuna aşağıdaki yanıtlar verilmiştir:

“Erkek arkadaşım romantik biri olmadığı için ayrıldık.”

“Eski erkek arkadaşım gerçekten çok romantik biriydi. Onunla çok mutluydum. Ona o kadar âşıktım ki bir gün beni bırakacak diye korkuyordum ve öyle oldu.”

“Kız arkadaşımın daha fazla konuşmak yerine beni dinlemesini ve anlamasını öğrenmesini isterim. Belki romantizm yaşama şansımız artar.”

“Romantik ilişkim gayet doyumlu, hep böyle devam etsin.”

“Erkek arkadaşım benden çok etkilendiğini, bunların; kültürüm, güzelliğim, zekâm ile ilgili olduğunu söylüyor. Ancak ilişkimizle ilgili eleştirilerde bulunduğu kaygılanıyordum içime kapanıyordum. Ona yetmediğimi düşünüyordum, kafamda soru işaretleri oluşuyor.”

Bu yanıtlar araştırmaya katılan bireylerin romantik ilişkilerinden aldıkları doyum ile ilgili öznel düşüncelerini öğrenmeye yönelik veriler elde edilmesini sağlamıştır. Romantik Doyum Ölçeği anova testi analizinde p değeri hata payı 0.05'ten küçük olduğundan bir toplamsal ölçek oluşturacak biçimde hazırlanmıştır.

Tablo 49.'da romantik doyum ölçeği anova testi analizi özetlenmiştir.

Tablo 49. Romantik Doyum Ölçeği Anova Testi Analizi

		Kareler Toplamı	df	Kare Ortalaması	F	Sig	
Katılımcılar Arasında		7574.859	187	40.507			
Katılımcılar İçinde	Öğeler Arasında	60.540	7	8.649	9.514	.000	
	Kalan	Toplamsal	4.735 ^a	1	4.735	5.226	.022
		Denge	1185.225	1308	.906		
		Toplam	1189.960	1309	.909		
	Toplam	1250.500	1316	.950			
Toplam		8825.359	1503	5.872			

Seçeneklerin ortalamalarının birbirlerine eşit olup olmadığı Hotelling T kare Testi ile değerlendirilir. Dolayısıyla seçeneklerin denekler tarafından aynı yaklaşım ile algılanıp algılanmadığını, seçeneklerin zorluk derecelerinin birbirine eşit olup olmadığını belirtir.

Tablo 50.'de romantik doyum ölçeği hotelling t kare testi sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 50. Romantik Doyum Ölçeği Hotelling T Kare Testi

Hotelling's T-Squared	F	df1	df2	Sig
35.927	4.968	7	181	.000

Hotelling T Kare Testi ile Seçenek ortalamalarının testi sonucunda ortalamaların farklı olmadığı görülmektedir. (p değeri $0.000 < 0.05$)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde “Eşlerin partneri ile ideal iletişim sağlaması için sizce ne yapması gerekir?” sorusuna alınan yanıtlar:

“Eşlerin birbirlerini öncelikle çok iyi tanımaları gerekiyor ve herhangi bir çıkar gözetmemeleri saf sevgide kalmaları koşulsuzca sevmeleri gerekiyor. Saygı da çok önemli. Koruyucu, sahiplenici, romantik, ilgili, güven vermeli, fikir ve duygulara saygılı, birbirlerinden gurur duymaları gerekiyor, özel ve kişisel olmalı.” şeklindedir.

Bu veriler araştırmada eşlerin partnerleri ile ilgili ideal iletişim sağlanmasına yönelik veriler sağlamaktadır.

Tablo 51.'de romantik doyum ölçeği KMO ve Bartlett's testi sonuçları özetlenmiştir.

Tablo51. Romantik Doyum Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Örnek Yeterliliğinin Ölçümü		.953
Bartlett's Testi Değeri	Yaklaşık Ki-Kare	2211.820
	Sd	28
	Anlamlılık Düzeyi	.000

Bu tabloda katılımcıların romantik doyumları ile ilgili KMO ve Bartlett küresellik testinin sonuçları yer almaktadır. Buna göre katılımcıların romantik doyuma ilişkin sekiz maddenin KMO oranının (0,953) istenilen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bartlett küresellik testi sonucunda ise anlamlılık değeri $p < 0,0001$ olarak belirlenmiş ve küresel olmadığı görülmüştür bu da faktör yapısını açıklamaktadır. Bu sonuçlar yorumlandığında KMO değerine göre araştırmada ele alınan örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 52. Romantik Doyum Ölçeği Uyum Analizi

Romantik Doyum Düzeyi	Romantik Doyum Tanımı					
	Oldukça Doyumsuz	Doyurucu değil	Nötr	Doyurucu	Oldukça Doyurucu	Active Margin
Oldukça Doyurucu	0	3	1	30	57	91
Oldukça Doyumsuz	37	2	0	2	6	47
Nötr	3	7	17	19	1	47
Active Margin	40	12	18	51	64	185

Tablo 52. İncelendiğinde uyum analizi sonucunda romantik doyum düzeyi ile romantik doyum arasındaki boyutta ilişkinin varlığı ortaya çıkmaktadır. Bu tablodan hareketle katılımcıların partneri ile ilişkilerinde romantik doyum düzeyi arttıkça romantik doyuma ulaşmalarınailişkin açıklama düzeylerinin yanı sıra ilişkinin anlamlılığına baktığımızda anlam düzeyinde istatistiksel olarak pozitif bir ilişki bulunmuştur.

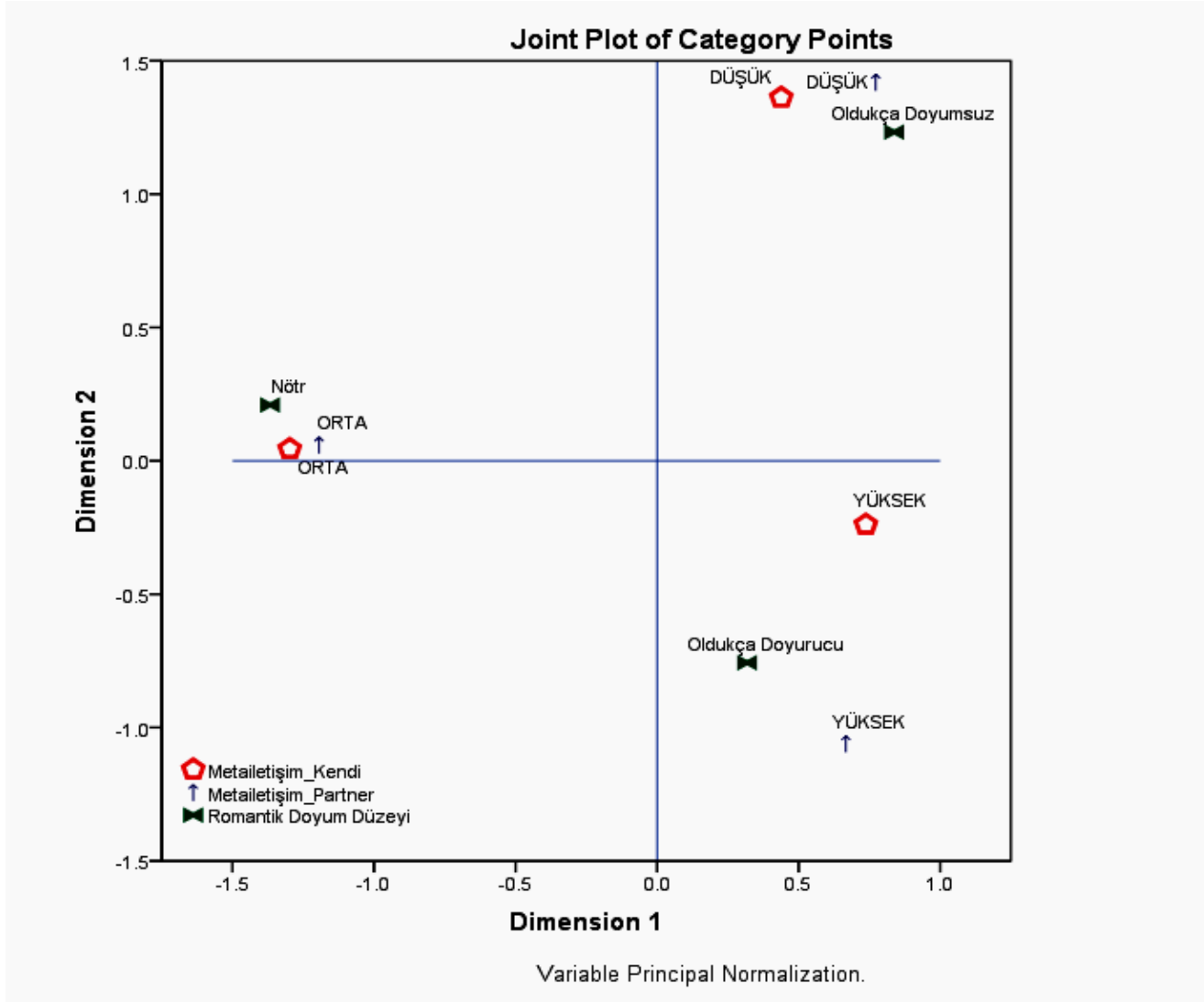
Buradan hareketle Şekil 10.'da da özetlendiği üzere araştırmada bireylerin romantik doyum ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile kişinin kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizi değerlendirmesi arasında romantik doyum düzeyi açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan eşlerden kendi iletişimötesi iletişimi ile partnerinin iletişimötesi iletişimini düşük görenler romantik ilişkilerini oldukça doyumsuz görmektedirler.

Bunun tersine katılımcılardan kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerinin iletişimötesi iletişimlerini yüksek görenler romantik ilişkilerini oldukça doyurucu olarak tanımlamışlardır. Kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerlerinin iletişimötesi iletişimlerini orta olarak belirtenler romantik doyum ölçeğininde nötr olarak tanımlamışlardır.

Bu bulgular ışığında kişilerin ve partnerinin kullandıkları iletişimötesi iletişim aktörlerinin eşlerin romantik doyumları ile pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

Şekil 10. Katılımcıların İletişimötesi iletişim düzeyi ve romantik doyum düzeyi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesini göstermektedir.

Şekil 10. İletişimötesi İletişim Düzeyi ve Romantik Doyum Düzeyi Değerlendirmesi

Araştırmada bireylerin romantik doyum ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile kişinin kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizi değerlendirilmesi arasında romantik doyum düzeyi açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan

eşlerden kendi iletişimötesi iletişimi ile partnerinin iletişimötesi iletişimini düşük görenler romantik ilişkilerini oldukça doyumsuz görmektedirler. Eşlerin aralarındaki romantik ilişkiyi desteklemek için gösterecekleri çaba evliliklerini her yönden olumlu olarak beslemektedir. Gün içerisinde eşlerin birbirlerine dokunmaları, sarılmaları, sevgilerini ifade etmeleri, sürprizler ve hediyeler hazırlamaları, el ele tutuşmaları, baş başa bir şeyler yapmaları, evlilik ilişkilerini her yönden olumlu etkiler (Canel, 2011a).

Bunun tersine katılımcılardan kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerinin iletişimötesi iletişimlerini yüksek görenler romantik ilişkilerini oldukça doyurucu olarak tanımlamışlardır. Kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerlerinin iletişimötesi iletişimlerini orta olarak belirtenler romantik doyum ölçeğini de nötr olarak tanımlamışlardır. Bu bulgular ışığında kişilerin ve partnerinin kullandıkları iletişimötesi iletişim aktörlerinin eşlerin romantik doyumları ile pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir. Birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumunda, bireylerin öznel algısı değil aralarındaki ilişkinin niteliği değerlendirilmektedir.

Bu nedenle evlilik uyumunda eşlerden her birinin iyi bir ilişki sürdürebilme kapasiteleri de önemlidir (Kışlak, Çabukça, 2002). Açık, etkili ve nitelikli iletişim, evlilik başarısını ve mutluluğu pozitif yönde etkiler. İletişim evliliğin başarısında pek çok faktörle ilişkili ve sorunların çözümünde pek çok dinamikten daha çok önemlidir (Şener ve Terzioğlu, 2008).

İletişimötesi iletişim ile ilgili yukarıda belirtilen hem kendi hem de partneri ile ilgili verilen cevaplar birbiri ile ilişkili olup, eşlerin iletişimötesi iletişim derecesi arttıkça, romantik ilişki düzeyinden memnuniyetleri de artmakta, iletişimötesi iletişim derecesi azaldıkça, romantik ilişki düzeyinden memnuniyetleri de azalmaktadır.

Eşlerin ilişkilerinde iletişimötesi iletişim kurmaları ve romantik doyuma ulaşma durumlarına göre romantik doyum puan ortalamaları incelendiğinde de; genel bir eğilim olarak kendilerinin ve partnerinin iletişimötesi iletişim derecesi arttıkça romantik ilişki

doyum puan ortalamaları da artmaktadır ($p<0.05$). Murphy ve Mendelson (1973) tarafından yapılan çalışmada da eşleriyle olumlu iletişim kurabilen ve evliliklerindeki iletişim düzeyinden memnun olan çiftlerin evlilikteki uyum düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Navran (1967) tarafından yapılan araştırmada da mutlu çiftlerin evliliklerinde sıkıntı ve sorun yaşayan çiftlere nazaran daha fazla konuştukları, birbirlerini ve sorunlarını daha iyi anladıkları ve kelimelerin ardında yatan duyguları daha iyi sezindikleri saptanmıştır. Bu araştırma ile eşlerarasındaki yeterli iletişimin ve iletişim yeteneğinin romantik ilişki doyumunu üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Açık uçlu sorularda çok sayıda katılımcı iletişimötesi iletişimin romantik ilişkilerde eşleriyle olan iletişimlerinin önemli bir parçası olduğunu yorumlamışlardır. İletişimötesi iletişimi, çiftlerin birbirlerine daha açık ve dürüst olmaları için kullandığı bir araç olduğu düşünülmektedir. Böylece iletişimötesi iletişim ve ilişki doyum arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Evlilik bir iletişim ve etkileşim sistemi olduğuna göre, bu sistemin canlılığı, eşlerin arasındaki sözlü ya da sözsüz bildirimlerin, mesajların alınıp verilmesiyle ölçülür. Evlilik ilişkilerinin doyuruculuğu da temelde eşlerarasındaki iletişimin yeterli düzeyde, sağlıklı ve canlı olmasına bağlıdır. Karşılıklı anlaşılma, her evlilik kurumunun temelinde yatan beklentidir.

5. Sonuçlar, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde önce araştırmanın kısa bir özetine yer verilerek, elde edilen bulgular temel amaçlar ve araştırma soruları doğrultusunda tartışılacak ve ulaşılan sonuçlar ile alanyazındaki çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırıldıktan sonra yeni araştırmalara ve uygulamalara dönük önerilerde bulunulacaktır.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırmada, kişilerarası ilişkiler kuramları açısından eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerinin romantik ilişki doyumuna etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma disiplinlerarası bir bilim olan iletişim bilimlerinin, psikoloji ve sosyoloji alanındaki değerleri (paradigmaları) bütünleştirme yolundaki ilk adımlardan birisi olması açısından önemli görülmektedir. Araştırma iletişimötesi iletişimin partnerlerin (eşlerin) ilişkilerine etkisinin incelendiği ilk araştırmalardan birisi olması nedeniyle de öncü ve disiplinler arası niteliktedir.

Çalışmada öncelikle, iletişim süreci iletanımlarına ve iletişimin temel özelliklerine yer verilmiştir. İletişim ile ilgili açıklamaların ardından iletişimi etkileyen faktörler tanımlanmış ve sağlıklı iletişimi belirleyen ölçütler incelenmiştir. Daha sonra, eşlerarası iletişim çalışmalarına ilişkin, alanyazındanelde edilen verilerden söz edilmiştir. Bu doğrultuda etkiliiletişimin eşlerarası iletişimdeki rolü incelenmiştir. Son olarak eşlerarası iletişim süreci açısından başarılar, iletişim hataları ve başarılı evlilikler ile ilgili alanyazına değinilmiştir.

Daha sonra, iletişimötesi iletişim kavramı ile ilgili alanyazının gözden geçirilerek kavram ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmış ve iletişimötesi iletişimin kullanım alanlarına değinilmiş, eşlerarası ilişkilerde iletişimötesi iletişim kavramı ve aktörlerin önemi ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda hazırlanan anket Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 2013-20114 Öğretim Yılı'nda kayıt yaptıran öğrencilere internet ortamında uygulanmış ve elde edilen veriler istatistikî yöntemler yoluyla analiz edilmiş ve tablolar halinde sunularak ulaşılan veriler yorumlanmıştır.

Araştırmanın temel değişkenleri belirlenirken, alanyazında kişilerarası ilişkiler bağlamında eşlerarası ilişkileri etkilediği saptanan tüm iletişimötesi iletişim aktörleri dikkate alınmıştır. Böylece iletişimötesi iletişimin eşlerarası ilişkilerde geniş bir çerçeve içerisinde çok daha net olarak ortaya konması hedeflenmiştir. Araştırmada var olan durumun olduğu gibi betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın uygulaması Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'nde gerçekleştirilmiştir. İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin iletişim eğitimi alması dolayısıyla iletişim boyutlarını daha iyi yansıtması açısından önemli olduğu varsayılmıştır.

Veri toplama araçları olarak; Mann'ın DeVito'dan geliştirdiği İletişimötesi İletişim Ölçeği (Mann, 2003) hedef kitlenin toplumsal yapısı göz önüne alınıp uyarlaması yapılarak kullanılmıştır. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakülte Sekreterliği aracılığıyla, 2013–2014 Öğretim Yılı içerisinde 1700 öğrenciden oluşan evreniçerisinden uygulanan ölçeğe kurallı yanıt veren 285 öğrenciden veri toplanmıştır. Örneklem büyüklüğünün; örneklemin evreni temsil gücü ve kullanılan istatistiksel yöntemler açısından yeterli büyüklükte olduğu kabul edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır.

Betimsel araştırma modeli çerçevesinde, ölçeğe ilişkin betimsel istatistik sonuçları (örneklem sayısı, minimum ve maksimum puanlar, ortalama ve standart sapmalar) rapor edilmiştir.

İlişkisel model kapsamında değişkenler arası ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Demografik verilerdeki farklılıkların iletişimötesi iletişim ölçeğinde anlamlı bir varyans farklılığı oluşturup oluşturmadığı test edilmiştir. Araştırmanın temel amaçlarına ve araştırma sorularına bağlı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada eşlerarasında iletişimötesi iletişimin aktörlerinin kullanım düzeyi literatürle tutarlı sonuçları gözlenebilmiştir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar alanyazındaki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada; evlilikle birlikte yaşamın her sürecinin paylaşıldığı eşler ile sevgi dolu, mutlu birliktelik için kişilerarası iletişim sürecinde iletişimötesi iletişim aktörlerine yönelik öneriler sunulması da hedeflenmektedir.

Aşağıda sözü edilen ve sıralanan konular ile belirtilen hedef kitleler açısından araştırma bulgularına göre; örnekleme yeralan öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde katılımcıların cinsiyete göre dağılımı dengelidir ve ankete yanıt veren öğrencilerin ağırlıklı 19-25 yaş aralığındadır. Araştırmada iletişimötesi iletişim değişkeni yönünden cinsiyete göre bireyler arasında farklılık beklenirken, bu yönde bulgu elde edilememiştir.

Katılımcıların çoğunluğu il ve ilçe merkezinde doğmuş ve büyümüşlerdir. Katılımcıların doğup büyüdüğü yerleşim birimlerinin oranları birbirine yakındır ve düşük bir oranda olsa küçük yerleşim birimlerinde doğanlar büyük yerleşim birimlerinde büyüdüklarini belirtmişlerdir.

Basın ve Yayın ve Sinema-Televizyon bölümlerinden daha fazla sayıda öğrenci ankete katılmıştır. Katılımcıların daha çok 2. Sınıf ve 3. Sınıf öğrencilerinden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Geliri olmayan annelerin diğerlerine göre daha fazla yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların babalarının eğitim ve gelir düzeylerinin annelerinin gelirin göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların baba gelir durumlarının çoğunlukla 2000 TL ve üzerinde olduğu bulgularına rastlanmıştır.

Katılımcıların yaş, eğitim ve doğup büyüdüğü yerleşim birimlerinin genellikle kendileri ile ilgili verdikleri bilgilere paralellik göstermektedir. Şu anda romantik ilişki içerisinde olmayan öğrencilerin doğdukları yerleşim birimi oranları romantik ilişki içerisinde olanlara paralellik göstermektedir. Çoğunlukla il merkezinde doğanların romantik ilişkisinin olduğu ve köyde doğanların ise romantik ilişkide olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Öğrencilerin şunda romantik bir ilişkilerinin olup olmamasına ilişkin bulgulara bakıldığında; araştırmaya katılan 285 katılımcıdan % 57'si şu anda romantik bir ilişkisinin olduğunu, % 43'ü ise şu anda romantik bir ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Romantik ilişki içerisinde olan katılımcıların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında; % 49'u kadın, % 51'i erkektir. Şu anda romantik bir ilişkisi olmayan katılımcıların cinsiyet dağılımları ise; % 44'ü kadın, % 56'sı erkektir. Bu durumda araştırmaya katılan katılımcıların önemli bir çoğunluğunun şu anda romantik bir ilişki içerisinde olduğu, ayrıca romantik bir ilişki içerisinde olan bu katılımcıların cinsiyet dağılımının dengeli olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ve şu anda romantik bir ilişkisi olmayan 144 katılımcıya daha önce romantik bir ilişki yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu soruyu yanıtlayan % 37 kadın öğrenci daha önce romantik bir ilişki yaşadığını, % 63 erkek öğrenciden daha önce romantik bir ilişki yaşamadığını belirtmiştir. Toplam 144 erkek ve kadın katılımcıdan % 77'si daha önce romantik bir ilişki yaşamış ve % 23'ü ise daha önce romantik bir ilişki yaşamamıştır.

İletişim her şeyden önce, insanın kendini bir insan olarak gerçekleştirme ve sosyal süreçlere girmesi bakımından önemlidir. İletişim, gündelik yaşam dünyasında öylesine önemli bir yere sahip ki, toplumsal yaşamın her alanındaki faaliyetlerimizin ve ilişkilerimizin tümü iletişimle mümkündür. Bu nedenle iletişim son zamanlarda başta Habermas ve Luhmann olmak üzere çağdaş sosyal kuramcılarının kuramlarını inşa ederken kullandıkları en önemli merkezi kavramlardan biri olarak adeta yeniden keşfedilmiştir. İletişim sayesinde insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma, onları paylaşma ve değerlendirme olanağına sahip olurlar. Başkalarını etkileme ve onlardan etkilenme, yararlanma, yararlı olma ve bir başarı gösterme iletişim sayesinde mümkün olur. İnsanlar arasında yaşanan ilişkilerin sürmesi iletişim sayesinde mümkün olur. İnsanda iletişim kurma ihtiyacı, çevreyi etkileme isteğinden kaynaklandığından ister bilgiyi yaymak, ister eğitmek, ister eğlendirmek ya da yalnızca anlatmak olsun asıl amaç bilgi verme ve karşdakini etkilemektir. Berlo'ya göre (1960) "amaçlı olarak etkilemek, değiştirmek için iletişim kurarız". Böylece birey için iletişimin temel amacı, kendisi ile çevre arasında başlangıçta kendisi için olumsuz olan

ilişkiyi etkileyebilmek, yönlendirebilmek, eş deyişle dış güçlerin hedefi olmak yerine kendisini güçlü kılabilmeyi sağlayabilmektir. Bu bağlamda iletişim, insanın çevresi ve kendi yaşamı üzerine etkin belirleyici olabilme çabasını yansıtır⁹¹.

Aile yaşamında iletişim becerilerinin önemi büyüktür ve aile olabilmenin temel kaynağı insandır. Aile üyelerinin iletişim becerilerinin doğru ve sağlık yönde kullanmaları hem onların daha mutlu evlilik geçirmeleri hem de ailenin diğer üyeleri olan çocukların mutlu bir ortamda gelişmelerini sağlayacaktır⁹².

Bunun da sağlıklı bir toplumun temellerinin atılmasına yarayabileceğini düşünmek kaçınılmazdır. Bu durumda benzeri araştırmaların artırılmasının ve eşler arasında etkili iletişim becerilerinin uygulanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, eşler ilişkilerinde bazı problemlerle karşılaşmaktadır ve ilişkilerinde yaşadıkları problemler karşısında uygun olmayan iletişim becerileri sergiledikleri gözlemlenmektedir. Yapılan araştırma sonrasında iletişimötesi iletişim aktörlerinin romantik ilişki doyumlarına ve buna bağlı olarak ilişki uyumlarına, ilişki mutluluklarına, eşlerine yakınlıklarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın romantik ilişkileri geliştirici nitelik sağladığı ve bu anlamda aileleri ve ailenin birliğinin sürdürülebilirliğini koruyucu nitelikte olduğu değerlendirilebilir.

Bu araştırma sonucunda ulaşılan ve araştırma boyunca kullanılan veriler şu şekilde sıralanabilir:

- Demografik değişkenlere göre, eşlerin kendilerinin ya da partnerinin iletişimötesi iletişim kullanım düzeyleri farklılaşmaktadır.
- Kişilerin kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişimleri genellikle orta düzeyde oldukları ve kendi ve partnerleri ile ilgili iletişimötesi iletişimde yer alan ifadelere verdikleri yanıtlar paralellik göstermekte ve bu bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır.

---

⁹¹<http://www.uzmanlariz.com/makaleoku/549/evlilikte-uyum> (Erişim tarihi: 24.04.2011)

⁹²<http://www.genbilim.com/content/view/292528/38>(Erişim tarihi: 24.04.2011)

- Araştırmada bireylerin romantik doyum ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ile kişinin kendi ve partneri ile ilgili iletişimötesi iletişim analizi değerlendirmesi arasında romantik doyum düzeyi açısından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan eşlerden kendi iletişimötesi iletişimi ile partnerinin iletişimötesi iletişimini düşük görenler romantik ilişkilerini oldukça doyumsuz görmektedirler. Bunun tersine katılımcılardan kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerinin iletişimötesi iletişimlerini yüksek görenler romantik ilişkilerini oldukça doyurucu olarak tanımlamışlardır. Kendi iletişimötesi iletişimlerini ve partnerlerinin iletişimötesi iletişimlerini orta olarak belirtenler romantik doyum ölçeğininde nötr olarak tanımlamışlardır. Bu bulgular ışığında kişilerin ve partnerinin kullandıkları iletişimötesi iletişim aktörlerinin eşlerin romantik doyumları ile pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.
- “Romantik ilişki içerisinde olan eşler arasında iletişimötesi iletişim ve ilişki doyum seviyeleri arasında bir ilişki var mı?” araştırma sorusu ile ilgili olarak veri analiz sonuçlarına göre iletişimötesi iletişim ölçeği puanı ve ilişki doyum ölçeği puanı arasında pozitif korelasyon olduğu anlaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde; iletişimötesi iletişim aktörlerinin kullanımı ve eşlerarası ilişkileri iyileştirmeye yönelik gelecekte yapılacak iletişim araştırmaları için önerilere yer verilecektir. Yine bu bölümde, araştırma bulguları ve alan yazındaki bilgiler doğrultusunda bu araştırmada yer almayan kuramları içerecek olan yeni araştırmalar yapacak kişilere ve uygulamacılara yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Sözü edilen iletişimötesi iletişim süreci, iletişimin önemli bir başka boyutu olmakla birlikte, iletişim biliminin bu günlere, buradan da yarınlara bilimsel bir disiplin olarak devam edebilmesi için kaçınılmaz iletişim süreçleridir. Çünkü içerisinde binlerce iletişim süreççikleri içeren iletişim süreçleri, ya da sürecin herhangi bir ögesi, (olay, olgu ya da aktarımlar) tıpkı toplum bilimlerinde olduğu gibi, hiçbir zaman anında ve bir bütün olarak incelenemezler. Akan bir suyun herhangi bir noktasında bir kez yıkanılacağı hatırlandığında iletişim süreçleride oluşum doğası gereği tektir, biriciktir ve asla aynen yinelenemezler.

Bu nedenle, iletişimciler, iletinin ileti boyutunu, mutlaka parçalara bölerek, laboratuvar ortamında ve bir büyüteç altında incelemek durumundadırlar (Demiray, 1994).

- Eşlerarası ilişki ve iletişimötesi iletişim arasındaki güçlü etkileşim, kişilerarası ilişkiler kuramı açısından yeni kişilerarası iletişim kuramı oluşturulması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışma, kişilerarası iletişim çalışmaları açısından öncü çalışmalardan birisi olmakla birlikte, bilimsel anlamda alınması gereken uzun bir yol olduğuna da işaret etmelidir. Eşlerarası ilişkilere odaklanan iletişimötesi iletişim alanında, sağlıklı ve olumlu iletişim uygulamalarına yönelik yeni araştırmalar yapılmalı, alternatif modeller ve kuramlar geliştirilmelidir.
- İletişimötesi iletişimin eşlerarası romantik ilişki doyumunu etkileme mekanizmasını açıklamak ve nedensellik ilişkisini güçlendirmek için açıklama ve betimlemeye dayalı yöntemlerin de kullanıldığı araştırmalar yararlı olacaktır. İletişimötesi iletişimin romantik ilişkilere etkisi bu çalışmada nicel paradigma temel alınarak incelenmiştir. Örnek olay incelemeleri, gözlemler ve görüşmeler, iletişimötesi iletişim pratiklerinin değerlendirilmesi konusunda derinlemesine bilgi sağlayabilecek, sorunlu ya da iyi olan yönlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunacaktır.

- İletişimötesi iletişimin, eşlerarası ilişkiler dışında bireylerin diğer kişilerarası ilişki türlerine etkisi incelenmelidir. İletişim; tüm canlılar için söz konusu olup; özellikle bireylerin sosyalleşmesi ve bu sosyalleşmenin devamı için bir gerekliliktir. Bu süreci temel alan çalışmalarda iletişimötesi iletişimin oynadığı rol üzerinde daha yoğun olarak durulmalıdır.
- İletişimötesi iletişim etkileşiminin geçerliliğinin daha farklı kişilerarası ilişki türlerinde yapılacak araştırmalarla sınanmasına ve güçlendirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada, yalnızca bir fakülte öğrencileri incelenmiştir. Örneklem kapsamı genişletilerek yinelenmelidir.
- Eşlerarası ilişkilerde, iletişimötesi iletişimin rolü olumlu eşlerarası ilişkilerinin geliştirilmesinde temel oluşturmakta olup eşlerin hangi iletişimötesi iletişim aktörlerinin ilişkilerini ne ölçüde etkilediği belirlenmelidir. Bu sayede etkili iletişimötesi iletişim becerilerinin geliştirilmesi gibi yöntemlerle, eşlerarası romantik doyumun iletişimsel kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlanabilir.
- Gelecek araştırmalar, eşlerarası ilişkiler üzerine daha özel ve derinlemesine (spesifik) iletişimötesi iletişim mekanizmalarını açıklamaya çalışarak, yüksek kalitede diyaloglar için iletişimötesi iletişimin nasıl daha planlı ya da plansız (spontane) yapılabileceğinin üst söylem belirleyicilerin etkileşimini keşfetmek açısından verimli olabilir.

5.2.2. Uygulamalara Yönelik Öneriler

- Eşlerarası ilişkilerde romantik ilişki doyumunu artırmak için olumlu iletişimötesi iletişim felsefesi benimsenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu felsefenin temel yaklaşımı; ilişki yapısının her bir partnerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanması olmalıdır. Eşlerarası ilişkilerde geliştirilecek iletişimötesi iletişim aktörleri ile bireylerinin iletişim becerilerinin ve farkındalıklarının artırılması, eşlerarası sorunların ve

ilişkilerin düzenlenmesi, daha fazla geribildirim verilmesi vb. gereksinimler netleştirilmelidir. Bu sayede çatışma gibi olumsuzluklar yerini mutluluğa ve doyuma bırakacaktır.

- Her bir eş, iletişim gerçekleştiği anda iletişimötesi iletişimin öneminin farkında olmalıdır. İletişimötesi iletişimin doğru, zamanında ve yeterli olması için önlemler alınmalıdır. Eşlerin eşlerine iletişim hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ilişkilerinin sürekliliğinin sağlanmasının yanında romantik ilişki doyumlarını da artıran en önemli öğelerdendir.
- İletişimötesi iletişim aktörlerini olumlu kullanan çiftlerin doyumlu ilişki yaşadıkları beklenmektedir. Eşlerin ilişkiler hakkında konuşmalarını ya da olumsuz aktörler kullanmalarını yerine, ilişki yönetimi becerileri kazandıracak ve kendisini tanımasını ya da gerçekleştirmesini sağlayacak bir olumlu iletişim yapısının geliştirilmesi, ilişkinin daha sağlıklı düzenlenmesini ve olumsuz duyguların azaltılmasını sağlayacaktır.
- Eşlerin romantik ilişki doyumunun artırılması için, yerleşim merkezlerinde ilişki koçluğu, ilişki uzmanı istihdam edilmesi ya da var olan uzmanların bu alanda yetiştirilmesi yerinde olacaktır. Eşlerarası romantik ilişkilerde iletişimötesi iletişim araştırma sonuçlarının yaşama aktarılmasıyla ilişki koçluğu, ilişki danışmanlığı gibi uygulamalar daha bilimsel hale gelecektir.
- Eşlerarası ilişkileri geliştirmek amacıyla ilişkileri içerisinde sorun yaşayan çiftlerin danışma ortamlarına başvurmaları teşvik edilmeli, bu konuda bilinçlendirme ve bilgilendirmeye yönelik çalışmalar tasarlanmalıdır. Bu amaçla, çiftlere romantik ilişkisinin geliştirilebilir nitelikte bir kavram olduğunu ve ilişkide yaşanan çatışmaların çözümsüz olmadığını anlatmak için bilgi verici danışmanlık hizmetleri verilmelidir.
- Araştırma bulgularına göre kırsal kesim ve il merkezinde yaşayan bireylerin romantik ilişki düzeyleri birbirinden farklılıklar göstermektedir. Kırsal

kesimde ve köyde yaşayan eşlerin sorunlarının ortaya konulması, problem alanlarının saptanması ve bu çiftlere uygun çalışmaların tasarlanması önemli görülmektedir.

- Bu çalışmada yer alan romantik ilişki doyumunu arttırıcı nitelikteki bu ve benzeri çalışmalar, çeşitli kurumların bünyeleri içerisinde (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve İletişim Danışma Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri, Belediyelere bağlı gençlere ve aileye hizmet veren kuruluşlar, üniversiteler v.b.) yer almalı ve bu sayede eşlerarası ilişki yapıları, toplumsal ruh sağlığını korumak amacıyla uzaktan eğitim yol ve materyalleri ile desteklenmelidir.
- Eşlerarası romantik doyumu etkileyen birçok boyut olmakla birlikte bu çalışmada iletişimötesi iletişim aktörleri incelenen boyutlardan bir tanesidir. Ve bu açıdan bakıldığında eşlerin romantik doyumlarını etkilediği düşünülebilir. Bu nedenle eşlerin ilişkilerini ve diğer sistemlerle ilişkilerini iletişimötesi boyutu açısından daha iyi anlamaları için eşlerin romantik doyumunu arttırıcı iletişim becerileri eğitimi veya ilişki terapisine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Ekler Listesi

	<u>Sayfa</u>
Ek 1. İletişimötesi İletişim Ölçeği.....	259
Ek 2. Örnekleme Uygulanan Görüşme Formu.....	262

Ek-1: İletişimötesi İletişim Ölçeği

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma; Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basın Yayın Anabilim dalında yapılmakta olan Doktora Tez çalışmasının uygulama kısmını oluşturmaktadır. Bu araştırma tamamen akademik bir amaca yöneliktir ve bilimsel amaçlara yönelik olarak kullanılacaktır.

Çalışmanın Amacı; eşlerin mutlu birliktelik yaşamaları için sağlıklı iletişim sürecini gerçekleştirebilmeleri ve başarımları ile ilgili bazı yol gösterici genel kurallara ulaşmaktır.

Vereceğiniz cevaplar kişisel anlamda kesinlikle gizli tutulacak ve genel yargılar yorumlanacaktır. Bu nedenle anket formunun üzerine **kimliğinizle ilgili ad ve soyad gibi hiç bir bilgi yazmamanızı** özellikle rica ederiz. Çalışmaya katılımınız bilimsel anlamda örneklem sayısı yeterliliğine ulaşmasına ve sonuçların güvenilirliğinin artmasına sağlayacaktır. Bu nedenle değerli vaktinizi bu bilimsel çalışmanın en yüksek düzeyde katılımını sağlamak için ayıracağınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Cinsiyetiniz :

___ Kadın ___ Erkek

Yaşınız:

___

Doğduğunuz Şehir:

___

Büyüdüğünüz Şehir:

___

Mezun Olduğunuz Bölüm:

(Mezun olduğu son eğitim seviyesi):

___ Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
___ Basın ve Yayın
___ İletişim Tasarımı ve Yönetimi
___ Sinema ve Televizyon

Mesleğiniz:

___

Gelir Durumunuz:

___ (Lütfen, TL olarak belirtiniz)

Annenizin Eğitim Durumu

(Mezun olduğu son eğitim seviyesi):

___ Okur-yazar değil
___ İlköğretim
___ Orta öğretim
___ Lise
___ Lisans
___ Lisans üstü

Birlikte olduğunuz partneriniz

(eş, flört, nişanlı, sevgili...) var mı?

___ Evet ___ Hayır

Partneriniz varsa lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Partnerinizin Yaşı:

___

Partnerinizin Doğduğu Şehir:

___

Partnerinizin Büyüdüğü Şehir:

___

Partnerinizin Eğitim Durumu

___ Okur-yazar değil
___ İlköğretim
___ Orta öğretim
___ Lise
___ Lisans
___ Lisans üstü

Partnerinizin Mesleği:

___

Partnerinizin Gelir Durumu:

___ (Lütfen, TL olarak belirtiniz)

Babanızın Eğitim Durumu

(Mezun olduğu son eğitim seviyesi):

___ Okur-yazar değil
___ İlköğretim
___ Orta öğretim
___ Lise
___ Lisans
___ Lisans üstü

Annelerinizin Gelir Durumu:
_____ (Lütfen, TL olarak belirtiniz)

Babanızın Gelir Durumu:
_____ (Lütfen, TL olarak belirtiniz)

Şu andaromantik bir ilişkiniz var mı? yaşadınız mı?

Eğer “Hayır” ise, daha önceromantik bir ilişki

_____Evet _____Hayır

_____Evet _____Hayır

En son yaşadığınız romantik ilişkiyi nasıl tanımlarsınız (bir seçenek işaretleyiniz) ?

___Flört ___Nişanlı ___Evli ___Birlikte Yaşama

Aşağıdaki ölçeği yanıtlarken **şimdiki ilişkinizi** ya da (şu anda bir ilişki yaşamıyorsanız) **en son yaşadığınız ilişkiyi düşünerek** yanıtlayınız. Ölçeği yanıtlamanızı kolaylaştırmak için aşağıda öncelikle size bu ölçek hakkında açıklayıcı bir bilgi verilmektedir.

İletişimötesi İletişim (İletişim Hakkında İletişim) Ölçeği

İletişimötesi iletişim, en basit tanımıyla iletişim hakkında iletişimdir. Örneğin, eğer iki kişi yaşadıkları bir sorunu oturup tartışabiliyorlarsa, iletişimötesi iletişim kuruyorlardır. Çünkü tartışmada yaşanan iletişim hakkında konuşuyorlardır. İletişimötesi iletişim, sözlü ya da sözsüz iletişim biçiminde olabilir. Eğer bir kadın erkek arkadaşıyla konuşurken erkek arkadaşının göz teması kurmaması (sözsüz iletişim) konusunda şikayet ediyorsa bu kişi iletişimötesi iletişim kuruyordur, çünkü erkek arkadaşının sözsüz iletişim becerileri hakkında konuşuyordur.

Sizinle İlgili Bölüm

Açıklama: Aşağıdaki ifadeler iletişimötesi iletişimle ilgilidir. Şimdiki ya da en son yaşadığınız romantik ilişkiyi düşününüz. Her bir ifade için düşüncelerinizi lütfen açıklayınız.

A. Açık ve net olarak ileri bildirim verir misiniz? (Söylemek istediğiniz şey hakkında önbilgilendirme yapmanız. Örneğin: Partnerinize, kötü bir haber vermeden önce “Söyleyeceğim şey seni üzebilir!” demeniz.)

B. Partnerinizin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle karşı karşıya kalır mısınız? (Partnerinizin söylediklerinin tutarsızlığı hakkında konuşmanız. Örneğin: Partnerinizin telefonda başkasına dün iş çıkışı annesinin evine gittiğini söylediğini duydunuz. Bu durumda siz de partnerinize:“Dün iş çıkışı annenın evine mi gittin? Süpermarkete gittiğini söylemiştin!” demeniz.)

C. Kendinizin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü iletilerle yüzleşir misiniz? (Kendi söylediklerinizin tutarsızlığı hakkında konuşmanız. Örneğin: Partnerinize, “Biliyorum bazı günler seninle birlikte olmak istiyorum diyorum, ve başka günlerde de seninle birlikte olmak istemiyorum diyorum. Şu an kafam gerçekten çok karışık!” demeniz.

D. Partnerinizin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla karşı karşıya kalmak. (Partnerinizin sözlü ve sözsüz iletişimindeki tutarsızlıklar hakkında konuşmanız. Örneğin: Partnerinize, göz teması kurmaması nedeniyle “Beni dinlediğini sanmıyorum” demeniz.

E. Kendinizin söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşmek. (Kendinize ait sözlü ve sözsüz iletişimdeki tutarsızlar hakkında konuşmanız. Örneğin: Partnerinize, yüzünüzdeki tebessüm eksikliğini işinde yeni aldığı terfi haberine sevinmemişsiniz gibi bir izlenim yaratsa da gerçekte bu habere çok sevindiğinizi açıklamamız.)

F. Düşüncelerle ilgili duyguları açıklama. (Söylediklerinizin arkasındaki duygular hakkında iletişim kurmak. Örneğin: Partnerinize, “Biliyorum, senden ayrılmak istediğimi söyledim, fakat bunu söylerken gerçekten incindim!” demek.)

G. Partnerinizin karmaşık mesajlarına açıklık getirmek. (Partnerinizin söylediklerini başka kelimelerle yeniden ifade etmeye çalışmak. Örneğin: “Evde bana daha çok yardım etmem gerektiğini düşündüğünü söylüyorsun. Doğru mu?”)

H. Size ait karmaşık mesajlara açıklık getirmek. (Kendi söylediklerinizi başka kelimelerle yeniden ifade etmeye çalışmak. Örneğin: “Söylemeye çalıştığım şey, evde yapılacak bu kadar iş varken bu seyahate çıkmamız gerekirdi!”)

I. Soru sorma. (Partnerinizin söylediği bir şeyi tam olarak anlamadığınızda ona sorular sormanız. Örneğin: Partnerinize “Bu durumda ilişkimizin gidişatından memnun olduğumu mu, yoksa memnun olmadığımı mı söylüyorsun?” gibi bir soru sormanız.)

Şimdi de meta iletişimle ilgili yukardaki ifadelere verdiğiniz tüm yanıtları dikkate alarak partnerinizle meta iletişim kurma konusunda aşağıdaki ifadenin **sizin için** geçerlilik derecesini belirtiniz.

J. İletişimötesi iletişim kurarım (Benim ve Partnerimin iletişimi hakkında iletişim kurarım)

Partneriniz İle İlgili Bölüm

Açıklama: Aşağıdaki ifadeler iletişimötesi iletişimle ilgilidir. Şimdiki ya da en son yaşadığınız romantik ilişkiyi düşününüz. Her bir ifade için **partnerinize uyan** en uygun seçeneği hangi sıklıkla yaşadığınızı belirterek işaretleyiniz. Her bir ifade için örnek sunulmamıştır. Lütfen belirtilen ifadelerin bir önceki bölümde verilen örneklerini partnerinizin söylediğini düşünerek yanıtlayınız.

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

A. Açık ve net biçimde ileri besleme verir. (Partneriniz söylemek istediği konu hakkında önbilgilendirme yapar. Örneğin: Size, kötü bir haber vermeden önce “Söyleyeceğim şey seni üzebilir!” demesi.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

B. Sizin söylediğiniz çelişkili ya da tutarsız sözlü mesajlarla karşı karşıya kalır. (Partneriniz sizin söylediklerinizin tutarsızlıkları hakkında konuşması. Örneğin: Partneriniz sizin telefonda başkasına, dün iş çıkışı annenizin evine gittiğinizi söylediğinizi duydu. Bu durumda partneriniz size “Dün iş çıkışı annenizin evine mi gittin? Süpermarkete gittiğini söylemiştin” demesi.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

C. Partneriniz kendi söylediği çelişkili ya da tutarsız sözlü mesajlarla yüzleşir. (Partneriniz kendi söylediklerindeki tutarsızlıklar hakkında konuşur. Örneğin: Partnerinizin, “Biliyorum bazı günler seninle birlikte olmak istiyorum diyorum, ve başka günlerde de seninle birlikte olmak istemiyorum diyorum. Şu an kafam gerçekten çok karışık!” demesi.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

D. Sizin söylediğiniz ya da verdiğiniz çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla karşı karşıya kalması. (Partneriniz size ait sözlü ve sözsüz iletişimdeki tutarsızlıklar hakkında konuşur. Örneğin: Partneriniz, göz teması kurmamanız nedeniyle “Beni dinlediğini sanmıyorum!” demesi.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

E. Partnerinizin kendi söylediği ya da verdiği çelişkili ya da tutarsız sözlü ve sözsüz mesajlarla yüzleşmesi. (Partneriniz kendisine ait sözlü ve sözsüz iletişimdeki tutarsızlıklar hakkında konuşur. Örneğin: Partnerinizin yüzündeki tebessüm eksikliğinin, işinizde yeni aldığımız terfi haberine sevinmemiş gibi bir izlenim yaratsa da gerçekte bu habere çok sevindiğini açıklaması.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

F. Düşüncelerle ilgili duyguları açıklama. (Partnerinizin söylediklerinin arkasındaki duygular hakkında iletişim kurması. Örneğin: Partnerinizin, “Biliyorum, senden ayrılmak istediğimi söyledim, fakat bunu söylerken gerçekten incindim!” demesi.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

G. Partnerinizin sizin karmaşık mesajlarınıza açıklık getirmesi. (Söylemeye çalıştığınızı başka kelimelerle daha açık şekilde ifade etmeye çalışması. Örneğin: “Şu halde evde daha çok yardım etmem gerektiğini düşündüğünü söylüyorsun. Doğru mu?)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

H. Partnerinizin kendi karmaşık mesajlarına açıklık getirmesi. (Partnerinizin kendi söylediklerini başka kelimelerle daha açık olarak ifade etmeye çalışması. Örneğin: “Söylemeye çalıştığım şey, evde yapılacak bu kadar iş varken bu seyahate çıkmamamız gerekirdi!”)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

I. Soru sorma. (Sizin söylediğiniz konuları anlamadığı zaman size sorular sorması. Örneğin: Partnerinizin size “Bu durumda ilişkimizin gidişatından memnun olduğumu mu, yoksa memnun olmadığımı mı söylüyorsun?” gibi bir soru sorması.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

Şimdi de iletişimötesi iletişimle ilgili yukardaki ifadelere verdiğiniz tüm yanıtları dikkate alarak iletişimötesi iletişim kurma konusunda aşağıdaki ifadenin **partneriniz için** geçerlilik derecesini belirtiniz.

J. Partnerim iletişimötesi iletişim kurar. (Kendisiyle benim iletişimim hakkında iletişim kurar.)

5 4 3 2 1
Her Zaman Sık Sık Bazen Nadiren Hiçbir Zaman

Gelecekte iletişimötesi iletişim ölçeğini daha iyi sunabilmek için iletişimötesi iletişim hakkında burada yansıtılmayan başka örnekler verebilir misiniz? **Lütfen, düşüncelerinizi aşağıdaki boşluğa yazınız.**

İletişimötesi iletişimle ilgili sahip olduğunuz başka düşünceler var mı? Kendinizin ve partnerinizin iletişimötesi iletişimi hakkında veya iletişimötesi iletişimin romantik ilişkilerinizde nasıl kullanıldığı veya kullanılmadığı hakkında başka düşünceleriniz var mı? **Lütfen aşağıya düşüncelerinizi yazınız.**

Romantik Partner Doyum Ölçeği

Aşağıdaki kelimeler ve ifadeler sizin romantik ilişkinizi nasıl tanımladığınızı belirtmeniz için verilmiştir. Örneğin, partnerinizle olan romantik ilişkinizin kötü olduğunu düşünüyorsanız “kötü” kelimesinin hemen yanındaki **cizgiye** X işareti koyunuz. Eğer ilişkinizin iyi olduğunu düşünüyorsanız “iyi” kelimesinin hemen yanındaki **cizgiye** X işareti koyunuz. İlişkinizin ikisinin ortasında bir yerde olduğunu düşünüyorsanız size göre en uygun olduğunu düşündüğünüz çizgilerden birinin üzerine X işareti koyunuz.

Kötü	☐	☐	☐	☐	☐	İyi
Ümit verici	☐	☐	☐	☐	☐	Ümitsiz
Özgürleştirici	☐	☐	☐	☐	☐	Bağlayıcı/kısıtlayıcı
Anlamsız ve Boş	☐	☐	☐	☐	☐	Anlamlı ve derin
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	Sıkıcı
Ödüllendirici	☐	☐	☐	☐	☐	Hayal kırıcı
Şans tanımayan	☐	☐	☐	☐	☐	Geliştirici/Destekleyici
Yalnız	☐	☐	☐	☐	☐	Eşlik edici/Samimi
Zor	☐	☐	☐	☐	☐	Kolay
Her şeye değer	☐	☐	☐	☐	☐	Yararsız/faydasız

Bütün bunları düşünerek, romantik ilişkinizden aldığınız doyumun ne kadar olduğunu işaretleyiniz.

1	2	3	4	5
Oldukça Doyurucu	Doyurucu	Nötr	Doyurucu Değil	Oldukça Doyumsuz

Ek-2: Örnekleme Uygulanan Görüşme Formu

Örnekleme yapılan görüşme ile elde edilmek istenen amaç; kişilerarası iletişim sürecinde romantik eşlerarası iletişimötesi iletişim aktörlerini araştırma, bu aktörlerin işlevsellik boyutunu saptamak, analiz etmek ve bir dizi önerilerde bulunmaktır. Bu amacı genel amacı gerçekleştirebilmek için aşağıda sıralanan sorularının yanıtlanması gerekmektedir.

1. Cinsiyet (...) Erkek (...) Kadın
2. Yaş ____
4. Doğduğu yerleşim merkezi (...) Köy (...) Kasaba-ilçe (...) Kent merkezi
5. İlişki durumu? (...) Evli (...) Nişanlı (...) Flört
6. Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı?
7. Eğer “Hayır” ise, daha önce romantik bir ilişki yaşadınız mı?
____Evet   ____Hayır
8. Mezun olunan bölüm:
____ Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
____ Basın ve Yayın
____ İletişim Tasarımı ve Yönetimi
____ Sinema ve Televizyon
9. Partneri varsa partnerin yaşı ____

10. Eğitim	Okuryazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu
Partnerinin					
Annesinin					
Babasının					

Aşağıdaki soruları yanıtlarken **şimdiki ilişkinizi** ya da (şu anda bir ilişki yaşamıyorsanız) **en son yaşadığınız ilişkiyi düşünerek** yanıtlayınız. Soruları yanıtlamanızı kolaylaştırmak için aşağıda öncelikle size iletişimötesi iletişim hakkında açıklayıcı bir bilgi verilmektedir.

İletişimötesi İletişim (İletişim Hakkında İletişim)

İletişimötesi iletişim, en basit tanımıyla iletişim hakkında iletişimdir. Örneğin, eğer iki kişi yaşadıkları bir sorunu oturup tartışabiliyorlarsa, iletişimötesi iletişim kuruyorlardır. Çünkü tartışmada yaşanan iletişim hakkında konuşuyorlardır. İletişimötesi iletişim, sözlü ya da sözsüz iletişim biçiminde olabilir. Eğer bir kadın erkek arkadaşıyla konuşurken erkek arkadaşının göz teması kurmaması (sözsüz iletişim) konusunda şikayet ediyorsa bu kişi iletişimötesi iletişim kuruyordur, çünkü erkek arkadaşının sözsüz iletişim becerileri hakkında konuşuyordur.

10. İletişimötesi iletişim kurduğunuzu düşünüyor musunuz? (Benim ve Partnerimin iletişimi hakkında iletişim kararım).

11. Partnerinizin iletişimötesi iletişim kurduğunu düşünüyor musunuz?. (Kendisiyle benim iletişimim hakkında iletişim kurar.)
12. Eşlerin romantik ilişkilerinde iletişimötesi iletişim aktörlerini kullanmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
13. Sizce partnerinizle yaşadığımız iletişim sürecinde iletişimötesi iletişim aktörlerinin romantik ilişkinizin doyumunda etkisi var mıdır?
14. Eşlerin partneri ile ideal iletişim sağlaması için sizce ne yapması gerekir?
15. Romantik ilişkinizden aldığınız doyumun yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Romantik ilişki doyumunuzun artması için partnerinize ne gibi önerileriniz olabilir?
16. Gelecekte iletişimötesi iletişim ölçeğini daha iyi sunabilmek için iletişimötesi iletişim hakkında burada yansıtılmayan başka örnekler verebilir misiniz?
17. İletişimötesi iletişimle ilgili sahip olduğunuz başka düşünceler var mı? Kendinizin ve partnerinizin iletişimötesi iletişimi hakkında veya iletişimötesi iletişimin romantik ilişkilerinizde nasıl kullanıldığı veya kullanılmadığı hakkında başka düşünceleriniz var mı?
18. Benim sorularım bu kadardı. Cevap verdiğiniz için teşekkür ederim. Benim sormadığım ama sizce sorulması gereken başka soru ya da eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Kaynakça

- Adasal, R. (1977). *Normal ve Anormal Yönleriyle Yeni Medikal Psikoloji*. (3. Baskı). Minnetoğlu Yayınları, İstanbul.
- Adler, P. A., & Adler, P. (1998). *Peer power: Preadolescent Culture Andidentity*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press. Ansbacher.
- Agnew, C. R., & Etchenberry, P. E. (2006). Cognitive Interdependence: Considering Self-In-Relationship. (Editors: K. D. Vohs & J. D. Finkel.). *Self and Relationships: Connecting Intrapersonal and Interpersonal Processes*. NY: Guilford Press.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). *Attachments Beyond Infancy*. *American Psychologist*, 709-716.
- Ak, A. G. (2002). İletişimötesi İletişim ve Dinleyici İstekleri. *Kilad*, 2: 29-47.
- Aktaş, A. (1996). *Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları*. Somgür Yay. Dağ. Ankara.
- Alemdar, K., ve Erdoğan, İ. (1990). *İletişim ve Toplum*. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- Altıntaş, E., ve D. Çamur. (2001). *Beden Dili*. 40, 43, 137. Ankara.
- Ansbacher, H. L. (1991). The Concept of Social Interest. *Individual Psychology*, 47(1), 28-44.
- Austin, T. M. (2011). *A Task Analysis of Metacommunication in Time-Limited Dynamic Psychotherapy*. (Doctoral Dissertation, Antioch University). Los Angeles.
- Bacanlı, H. (2001). *Eş Tercihleri*. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* (2), 15. 7-16.
- Bacanlı, F., ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Ebeveynle Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 679-700.
- Badr, H., & Acitelli, L. K. (2005). Dyadic Adjustment and Chronic Illness: Does Relationship Talk Matter? *Journal of Family Psychology*. 19, 465-469.
- Bakırcıoğlu, R. (2000). *İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma* (5. Baskı). Anı Yayıncılık. Ankara.
- Baldwin, M. W. (1992). Relational Schemas and The Processing of Social Information. *Psychological Bulletin*, 112, 461-484.
- Baltaş Z. ve Baltaş, A. (2000). *Stres ve Başaçıkma Yolları*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Baltaş Z. ve Baltaş, A. (2010). *Bedenin Dili*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Baltzersen, R. K. (2013). The Importance of Metacommunication in Supervision Processes in Higher Education. *International Journal of Higher Education* Vol. 2, No. 2.
- Baltzersen, R. K. (2008). Å Samtale om Samtalen. Veiledning og Metakommunikasjon. (Talking About The Talk. Mentoring and Metacommunication).Fagbokforlaget. Bergen.
- Baran, A. G. (1997). *İletişim Sosyolojisi*. Afşaroğlu Matbaası. Ankara.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L.M. (1991). Attachment Styles in Young Adults: A Test of Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61, 226-244.
- Bateson, G. (1951). Information and Codification: A Philosophical Approach. (Editors: J. Ruesch & G. Bateson).*Communication: The Social Matrix of Psychiatry* (pp. 168-211). Norton, New York.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballantine.
- Bateson, G. (1976). A Theory of Play and Fantasy. (Editor: B. Sutton-Smith).*The Psychology of Play* (pp. 39–51). New York: Arno Press.
- Baxter, L., & Bullis, C. (1986). Turning Points in Developing Romantic Relationships. *Human Communication Research*. 12, 469-493.
- Baxter, L., & Wilmot, W. (1985). Taboo Topics in Close Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 2, 253-269.
- Becer, E. (1999). *İletişim ve Grafik Tasarımı*. Dost Kitabevi Yayınları.
- Bell, G. B., & Hall, H. E. (1954). The Relationship Between Leadership and Empathy. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 49, 156-157.
- Berger, C.R., & Chaffee, S.H. (1987). *Handbook of Communication Science*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bıçakçı, İ. (2000). *İletişim ve Halkla İlişkiler*. (3.Baskı). Mediacat Kitapları. Ankara.
- Bilen, M. (2004). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. (5. Baskı). Armoni. Ankara.
- Bilgin, N. (1988). Sosyal Psikolojiye Giriş. Ege Üniversitesi. *Edebiyat Fakültesi Yayınları*. İzmir.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Bordin, E. (1979). The Generalizability of the Psychoanalytic Concept of the Working Alliance. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 16, 252–260.

- Bozdoğan, Z. (2003). *Okulda Rehberlik Etkinlikleri ve Yaratıcı Drama*. Nobel. Ankara.
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. Jason Aronson, New York.
- Bowlby, J. (1999). *Attachment and Loss*. Basic Books. New York.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F.D. (1990). Attributions in Marriage. Review and Critique. *Psychological Bulletin*. 107, 3-33.
- Brewer, M. B., & Gardner, W. (1996). Who is This "We"? Levels of Collective Identity and Self Representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 83-93.
- Bulut, I. (1993). Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi. *Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları*. Ankara.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. (1.Basım). (Çeviren: E. Sarioğlu). Kaktüs Yayınları. İstanbul.
- Buscaglia, L. (1991). *Sevgi* (Çeviren: Neja Ebcioğlu). İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Büyükşahin, A., ve Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin Aşka İlişkin Tutumlarının Lee'nin Çok Boyutlu Aşk Biçimleri Kapsamında İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54): 59-72.
- Canel, A. N. (2011a). Evlilik ve Aile Hayatı. *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*. Genel Yayın No 151, Eğitim Seri No. 31-09. Ankara.
- Canel, A. N. (2011b). Aile ve Yaşam Becerileri. *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*. Genel Yayın No 151, Eğitim Seri No. 31-10. Ankara.
- Caputo, Hazel, McMahon, J. S., (1994). *Interpersonal Communication*. Contepency Throught Critical Thinking. A Division Simon and Shuster, USA.
- Ceyhan, A. A. (1993). *Anne-Babaların Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Chapman, G. (2005). *Beş Sevgi Dili*. Koridor Yayıncılık. İstanbul.
- Christensen, A., & Shenk, J. L. (1991). Communication, Conflict, and Psychological Distance In Non Distressed, Clinic, And Divorcing Couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 458-463.

- Clampitt, P. G., & Downs, C. W. (1993). Employee Perceptions of The Relationship Between Communication and Productivity. *Journal of Business Communication*.30(1), 5-28.
- Coffman, T., & M. B. Klinger. (2008). Utilizing Virtual Worlds in Education: The Implications for Practice. *International Journal of Social Sciences*.29-33.
- Collins, R. (1988). *Theoretical Sociology*. Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Constantine, L. L. (1986). *Family Paradigms*. New York: Guilford Press.
- Coşkuner, A. (1994). İletişim Becerisini Geliştirme Eğitiminin İşgörenlerin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimlerine, Yalnızlık Düzeylerine ve İş Doyumlarına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cüceloğlu, D. (2001). *İçimizdeki Biz*. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Keşkesiz Bir Yaşam İçin İletişim*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2007). *Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin: Savaşçı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çavuşoğlu, F. N. (2007). *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orjinleriyle Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi. Adana.
- Davis, M. H. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 113-126.
- DeFleur, M. L., & Everette E. D. (1985). *Understanding Mass Communication*. Houghton Mifflin Company. Boston.
- Demir, İ. (2009). Evlilik İlişkilerine Farklı Bir Yaklaşım: Bağlanma Kuramı. (Editör: H. Yavuzer). *Evlilik Okulu*. (3. Baskı). Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Demiray, U. (1994). *İletişimötesi İletişim (Meta-communication)*. Turkuaz Yayınları. Eskişehir.
- Demiray, U., & et al. (2007). Strategies for the Marketing of Higher Education with Comparative Contextual References Between Australia and Turkey. with J. Nagy and R. A. Yılmaz, *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. Article: 14, pp. 157-173, Eskişehir. Turkey.
- Demiray, U. (2009). Meta Communication Concept and Knowledge Building Process in Distance Education: From Point of Meta Cognitive Structural

Collaborated Model, *European Humanities University Centre for Advanced Studies and Education, CASE Visual and Cultural Studies- "Communicative Revolution? Media and Social Change in Eastern Europe after 1989*, May 21-22, Vilnius, Lithuania.

- Demiray, U., & et al. (2012). The Role of Mass Media in Knowledge Building Process in Distance Education, Chapter XIV, *In Meta-Communication for Reflective Online Conversations: Models for Distance Education*, (Editors: U. Demiray, G. Kurubacak, T. V. Yuzer), IGI Global Publishing, USA.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. (1. Basım). PegemA Yayıncılık, Ankara.
- DeVito, J. A. (1988). *Human Communication*. Hunter College, City University of New York, Harper and Row Publishers, New York.
- DeVito, J. A. (2007). *The Interpersonal Communication Book* (11th Edition). MA: Pearson, Boston.
- Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2002). Very Happy People. *Psychological Science*, 13 (1), 81-84.
- Diker, S. (2012). *Aşlında Ayrılık da Yoktur*. Destek Yayınevi. İstanbul.
- Dillard, J. P., & Kinney, T. A. (1994). Experiential and Physiological Responses to interpersonal Influence. *Human Communication Research*.20, 502-528.
- Dillenbourg, P., & Traum, D. (2006). Sharing Solutions: Persistence and Grounding in Multimodal Collaborative Problem Solving. *Journal of the Learning Sciences*,15(1), 121-151.
- Dindia, K., & Baxter, L. (1987). Strategies for Maintaining and Repairing Marital Relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4, 143-158.
- Doğan, C. (2010). *Ailenin Önemi ve Vazgeçilmez Fonksiyonları*.(Editör: M. F. Bayraktar), Aile ve Eğitim. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Doğanay Ü. ve Keskin F. (2008). *İletişim Çalışmalarında Kişilerarası İletişimin Yeri. Kültür ve İletişim Dergisi. 11-1. Ankara*.
- Dokur, M., ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve Çift Terapisi*. Psikoloji Dizisi, Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.
- Downs, C. W., & Hazen, M. D. (1977). A Factor Analytic Study of Communication Satisfaction. *Journal of Business Communication*. 14(3), 63-73.

- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayandırılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*: 21 (1-2). Ankara.
- Dökmen, Ü. (2000). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. (12. Basım). Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük Şeyler*. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
- Dunnahoe, R. E. (2008). *Meta-communication: An Investigation of Talk about Sharing Affection in Geographically Close and Long-distance Friendships*. University of Arkansas. ProQuest Press. Eisenhower Parkway.
- Engel, J. F.; Blackwell R. D. ve Miniard, P. W. (1990). *Consumer Behavior*. The Dryden Press International Edition.
- Elibal, İ. (2003). Bireylerle Ruh Sağlığı ve Hekimliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 52, 24-26.
- Eraslanlı, K., ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik İlişkilerini Geliştirme Kuram ve Uygulama*. (1.Baskı). Nobel Yayıncılık. Ankara.
- Erdoğan, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Erk Yayınevi, Ankara.
- Erözkan, A. (2009). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinde Depresyonun Yordayıcıları. *Elementary Education Online*. 8(2), pp. 334-345.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (Çeviren: S. İrvan). Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between Husbands and Wives: Communication in Marriage*. CA: Sage, Newbury Park.
- Fletcher, G. J. O., & et al. (1990). The Link Between Attributions and Happiness in Close Relationships: The Roles of Depression and Explanatory Style. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9 (2): 243-255.
- Floyd, F. J., & Widaman, K. F. (1995). Factor Analysis in The Development and Refinement of Clinical Assessment Instruments. *Psychological Assessment*, 7(3), 286-199.
- Fowers, B. J., & Olson, D. H. (1993). Enrich Marital Satisfaction Scale: A Brief Research and Clinical Tool. *Journal of Family Psychology*, 7, 176-185.
- Gardner, L. & Leak, G. (1994). *Characteristics and Correlates of Teaching Anxiety Among College Psychology Teachers*. *Teaching of Psychology*, 21(1), 28-32.

- Gottman, J. M., & Porterfield, A. L. (1981). Communicative Competence in The Nonverbal Behavior of Married Couples. *Journal of Marriage and the Family*, 43(4), 817-824.
- Gökçe, O. (2001). *İletişim Bilimine Giriş*. Turhan Kitabevi. Ankara.
- Gökçe, O. (2006). *İletişim Bilimi/ İnsan İlişkilerinin Anatomisi*. Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük ve Bağımlılık Algularının Evlilik Doyumu Üzerindeki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gray, J. (2012). *Erkekler Mars'tan Kadınlar Venüs'ten*. (Çeviren: G. Şen). Altın Yayınevi. İstanbul.
- Gumperz, J. J. (1983). The Communicative Bases of Social Inequality. (Editor: C. Fried), *Minoities: Community and Identity*. Berlin: Springer, 109-118.
- Gül, G. (2009). Evlilik Okulu.(EditörH. Yavuzer). *Aile ve Evlilik Kurumu*(3. Baskı). Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Güler, M. (1990). Endüstri İşletmelerinin İş Doyumu ve Depresyon, Kaygı ve Diğer Bazı Değişkenlerin Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi.Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. Der Yayınları. İstanbul.
- Halat, M. I. (2009). *Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeler ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Hasta, D. & Büyükşahin, A. (2006). *A Comparison of University Students with Romantic Relationships and Married Couples for The Love Styles and The Reasons for Maintaining The Relationship*. International Association for Relationship Research Conference. Crete, Greece
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Hale, R., & Whitlam, P. (1995). *İnsanları Etkileme Gücü*.(Çeviren: T. Topuzluoğlu).Epsilon Yayınları. İstanbul.

- Hatfield, E. (1988). Passionate and Companionate Love. (Editors: R. J. Sternberg. & M. L. Barnes). *The Psychology of Love*. pp.191-213. Yale University Press, New Haven and London.
- Hill, C. E., & et al. (1988). Effects of Therapist Response Modes In Brief Psychotherapy. *Journal of Counseling Psychology*, 35(3). 222-233.
- Hinde, R. A. (1979). *Toward Understanding Relationships*. Academic Press. London.
- Hoppenbrouwers, H., & Weigand S. (2000). Metacommunication in The Language Action Perspective. pp.131-149. (Editors: Schoop, M.; & Quix, C.). *Proceedings of the Fifth International Workshop on the Language-Action Perspective on Communication Modelling (LAP 2000)*. Aachen, Germany, September 14-16, 2000.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. İmge Yayınevi. İstanbul.
- Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11, S.38, s. 66-77.
- Howes, C., & Farver, J. (1985). *Social Pretent Play in Two-Year Olds With Older and Same Age Play Partners, Paper Presenten at The Binnial Meeting of The Society for Research in Child Development*, pp.143-150. Eric Documantation Center, 1/PS6ED/143-150. Ontario, April 25-28. Canada.
- Işık, M. (2000). *İletişimden Kitle İletişimine*. Micro Yayınları. Konya.
- Işıloğlu, B. (2006). *Anksiyete ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyum ve Hastalıkla İlişkisi*, Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi. İstanbul.
- Ivancevich, J., &et al. (1990). Worksite Stress Management Interventions. *American Psychologist*, 45. pp. 252-261.
- İrvan, S. (1997). *Medya Kültür Siyaset*. Ark Yayınları. Ankara.
- Jones, W. H., &et al. (1981). The Persistence of Loneliness: Self and Other Determinants. *Journal of Personality*. 49 (1). 27-48.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. Evrim Yayınevi, (10. Baskı) Sosyal Psikoloji Dizisi:1, İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (4.Baskı). Asil Yayıncılık. Ankara.
- Karakoç, N. (1989). Örgütsel İletişim ve Örgütsel Zaman Arasındaki İlişkiler. Kurgu, Sayı: 6, *Anadolu Üniversitesi Yayını*. Haziran. Eskişehir.

- Kartarı, A. (2001). *Farklılıklarla Yaşamak Kültürlerarası İletişim*. Ürün Yayınları. Ankara.
- Kaşıkçı, E. (2009). *Doğrucu Beden Dili*. Hayat Yayıncılık. İstanbul.
- Kaye, E., Nick, S., & James, W. (1997). *Relationship in Marriage and The Family*. Mc Milan PUBLISHES. London.
- Kayış, A. (2008). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. (Editör: Ş. Kalaycı), (3. Baskı). Ankara.
- Kiesler, D. J. (1988). *Therapeutic Metacommunication: Therapist Impact Disclosure As Feedback In Psychotherapy*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Klein, M. J., & M. White (1996). *Family Theories an Introduction*. Sage Publications. Thousand Oaks, London. New Delhi.
- Kottak, C.P. (2001). *Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. Ütopya Yayınevi. Ankara.
- Köknel, Ö. (1995). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- Lanamäki, A., & Päivärinta, T. (2009). Metacommunication Patterns in Online Communities. (Editors: A. A. Ozok & P. Zaphiris). *Online Communities and Social Computing. Third International Conference, OCSC 2009, Held as Part of HCI International 2009, San Diego, CA, USA, July 19-24, 2009. Proceedings*. (Vol. 5621, pp.236-245).Springer-Verlag. Berlin Heidelberg.
- Lee, J. A. (1973). *The Colors of Love*. Don Mills. New Press. Ontario.
- Levinger, G. (1983). *Development and Change*. (Editors: H.H. Kelley, E. Berscheid, Christensen, J.H. Harvey, T.L. Huston, G. Levinger, E. McClintock, L.A. Peplau, & D. R. Peterson).Close Relationships. pp. 315-359. Freeman. New York.
- Malhotra, N.K. (2004). *Marketing Research. An Applied Orientation*. Pearson. New Jersey.
- Mann, T. M. (2003). Relationship Between Metacommunication Among Romantic Partners and Their Level of Relationship Satisfaction. *UW-L Journal of Undergraduate Research*, 6, 1-8.
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev: O. Akınhay ve D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

- MEB, MEGEP, (2007). *İletişim Modülü: İletişim Süreci ve Türleri*. Ankara
- McKay, T. L. (2011). *The Effects of Meta-Communication Training on Therapeutic Process and Outcome*. At a University Counseling Center. (Doctoral Dissertation.) Retrieved from Wayne State University Dissertations.
- Molcho, S. (2000). *Beden Dili*. (Çeviren E. T. Batır). Gün Yayıncılık. İstanbul.
- Moss B.S., & Schwebel A. I. *Marriage and Romantic Relationship: The Fining Intimacy in Romantic Relations*. *Fam Relat* 1993; 42:7-31.
- Murphy, D. C., & Mendelson. (1973). Use of the Observational Method in the Study of Live Marital Communication. *Journal of Marriage and the Family*. 2, 256-263. Los Angeles.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ark Yayınları. Ankara.
- Nathawat, S. S., & Marthur, A. (1992). Marital Adjustment and Subjective Well being in Indian-Educated Housewives and Working Women. *The Journal of Psychology*. 127 (3): 353-358.
- Navran, L. (1967). *Family Process. Communication and Adjustment in Marriage*. 6, 173-184.
- Newman, H. (1981). Interpretation and Explanation: Influences on Communicative Exchanges Within Intimate Relationships. *Communication Quarterly*, 29, 123-131.
- Nichols, W. (2005). *The First Years of Marital Commitment*. Handbook of Couple Therapy, (Editor: M. Harway). John Wiley & Sons, Incorporated, Hoboken, NJ, p 35–36. USA.
- Noller, P. (1980). Misunderstanding in Marital Communication: A Study of Couples' Nonverbal Communication. *Journal of Personality and Social Psychology*. 39, 1135-1148.
- O'Hair, D., & et al. (2005). *Strategic Communication in Business and The Professions* (5th Edition). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Olson, D. H. J., Montel, K. H., & Fowers, B. (1996). *Journal of Marital and Family Therapy*, , 22(1), 103-119.
- Ozankaya, Ö. (1996). *Toplumbilim*. Cem Yayınları. İstanbul.
- Özer, K. (2006). *İletişimsizlik Becerisi*. (6. Basım). Sistem Yayıncılık. İstanbul.
- Özgüner, H. (2004). Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, Sayı: 2, Sayfa: 97-107.

- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Pdrem Yayınları. Ankara.
- Özkalp, E., ve Kocacık, F. (1997). Davranış Bilimlerine Giriş. *Açıköğretim Fakültesi Yayınları*.No:173. Eskişehir.
- Özkök, E. (1985). *İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü*. Tan Yayınları. Ankara.
- Paksoy, M., ve Acar, A. C. (2001). *İletişim ve İletişim Modelleri. Örgütsel İletişim*. Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 533. (Editör: İ. Özalp). Eskişehir.
- Patch, M., & Hoang, V. (1997). The Use of Metacommunication in Compliance: Door In The Face and Single Request Strategies. *Journal of Social Psychology*, 137, 88-95.
- Patch, M. (1995). The Effect of Asymmetrical Use of Metacommunicative Behavior on Judgments of Power. *Journal of Social Psychology*. 135, 747-754.
- Polat, D. (2006). *Evli Bireylerin Evlilik Uyumluları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmış Yükek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Perl Mutter, M., & Hatfield, E. (1980). Intimacy, Intentional Metacommunication, and Second Order Change. *American Journal of Family Therapy*, 8, 17-23.
- Prager, K. J. (1995). *The Psychology of Intimacy*. The Guilford Press. New York.
- Rennie, D. L. (2006). Radical Reflexivity: Rationale for an Experiential Person-Centered Approach to Counseling Andpsychotherapy. *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*,5(2), 114-126.
- Resnick L. B. (1976). *The Nature of Intelligence*. Hillsdale. Erlbaum. N. J.
- Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Constable, London.
- Rohde, C. L. E., &Kendle, A. D. (1994). *Human Well Being, Natural Landscapes and Wildlife in Urban Areas*. English Nature Science Publications. No:22, English Nature, Peterborough.
- Roloff, M. E. (1987). *Communication and Conflict*. (Editors: C. R. Berger & S. H. Chaffee). *Handbook of Communication Science*. pp. 484h534Sage. Newbury Park, CA.
- Rossiter, Jr, C. M. (1974). Instruction in Metacommunication. *Communication Studies*,25(1), 36-42.

- Ruesch, J. (1980). Communication and Psychiatry. *Comprehensive Textbook of Psychiatry*. (Derleyen: H. I. Kaplan, A. M. Freedman ve B. J. Sadock). (3. Basım). Baltimore: William & Wilkins.
- Sabatelli, R. M. (1988). Exploring Relationship Satisfaction: A Social Exchange Perspective on The Interdependence Between Theory, Research and Practice. *Family Relations*, 37(2), 217-222.
- Safran, J. D., & et al. (2002). Repairing Alliance Ruptures. (Editor: J. C. Norcross), *Psychotherapy Relationships That Work: Therapist Contributions and Responsiveness to Patients*. pp.235-254. Oxford University. New York.
- Sapsford, R., & Abbott, P. (1996). Ethics, Politics and Research. *In Data Collection and Analysis*. (Editors: Sapsford, R. & Jupp, V.). Sage, London.
- Sarıca, S., ve Gündüz, M. (1988). *Güzel Konuşma ve Yazma Kompozisyon*. İstanbul.
- Sarpkaya, P., ve Şekercioglu, S. (1997). *Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Şafak Basım. Manisa.
- Sawyer, R. K. (2004). Improvised Lessons: Collaborative Discussion in The Constructivist Classroom. *Teaching Education*. 15(2), 189-201.
- Sayers, F., Benjamin, C. E., Graham, R., & Wheeler, M. (1993). *Yöneticilikte İletişim*. Rota Yayın Yapım Tanıtım Tic.Ltd. Şti. İstanbul.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*. Ege Üniversitesi Yayınları. İzmir.
- Schramm, W. (1971). Notes on Case Studies for Instructional Media Projects. Working Paper for Academy of Educational Development, Washinton, DC.
- Schuster, T. (2003), Fifty Fifty Stock Recommendations and Stock Prices Effects and Benefits of Investment Advice in the Business Media, Leipzig University Working Paper No. 03-01. <http://ssrn.com/abstract=387341> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.387341>.
- Seligman, M. E. P. (2007). *Gerçek Mutluluk. Kalıcı Doyum Potansiyelinizi Geliştirmek için Yeni Olumlu Psikolojinin Kullanılması*. HYB, Ankara.
- Shipunov, S. (2009). *Charismatic Public Speaking*. Textbook Accompanying the Verbal Improvisation Course. (Editor: E. Brown). Bookbaby. Rusia.
- Solmuş, T. (2004). *İş Yaşamında Duygular ve Kişilerarası İlişkiler*. Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. İstanbul.
- Sternberg, R. J. (1988). *A Triangular Theory of Love. Psychology of Love* (Editors: R. J. Sternberg, M. L. Barnes). 68-99. Yale University Press, New Haven.

- Steward, J. L. (1986). *Non-Behavioral Approaches to Paraprofessional Training for Parents*. Eric Documentation Center, 1/CG6ED/070, USA.
- Stromer-Galley, J. (2007). Measuring Deliberation's Content: A Coding Scheme. *Journal of Public Deliberation*, 3(1),12.
- Synder, D. K. (1997). *Marital Satisfaction Inventory*. Revised (Msır) Manual. Western Psychological Services. Los Angeles.
- Sullivan, H. S. (1953). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. New York: W. Norton
- Şahinkaya, R. (1990). Türk Aileleri Hangi Yönden Farklılıklar Gösterir. (Derleyen: B. Dikeçligil ve A. Çiğdem.). *Aile Yazıları I. T. C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*. ss. 40 – 43. Ankara.
- Şener, A., ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13), 7-20.
- Şimşek, E. (2011). *Örgütsel İletişim ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Taştan, N., ve Atak, H. (2012). Romantik İlişkiler ve Aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 4(4):520-546.
- Telman, N., ve Ünsal P. (2005). *İnsan İlişkilerinde İletişim*. Epsilon Yayıncılık. İstanbul.
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., ve Çamlıyer, H. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. VII (3), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Terakye G. (1995). *Hasta Hemşire İlişkileri*.(4.Baskı). Aydoğdu Ofset, s:16-34. Ankara.
- Terzioğlu, G., ve Şener, A. (2002). *Ailede Eşlerarası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*, T.C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Ankara.
- Tezer, E. (1986). *Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Trenholm, S., & Jensen, A. (2000). *Interpersonal Communication* (4. Editions). Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Tubbs, S.L.,& Moss, S. (1974). *Human Communication: An Interpersonal Perspective*. Random House. New York.

- Turchet, P. (2005). *Bedenin İnce Dili/Sinergoloji*. (Çeviren: Y. O. Akyüz-S. O. Kocaoğlu). İstanbul.
- Tutar, H. ve Kemal. M. (2003). *Temel İletişim*. Nobel Yayın Dağıtım Ankara.
- Tutar, H., ve Diğerleri. (2005). *İşletme Becerileri Grup Çalışması*. Nobel. Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, Evlilik Uyumu, Depresyon ile Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri Arası İlişkiler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak Ş. (1997). Evlilik Uyumu ile Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*.12(40), 55-64.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çabukça, F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. *Aile ve Toplum*. 2(5), 35-42.
- Ulrich, W. (2001). A Philosophical Staircase for Information Systems Definition, Design and Development. *Journal of Information Technology Theory and Application*,3, 55-84.
- Uluç, H. (2006). *Arkadaş Dost Sevgili Sizininki Hangisi?* Alfa Yayınları. İstanbul.
- Usluata, A. (1997). *İletişim*. Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları. İstanbul.
- Uztuğ, F. (2009). İletişim Engel ve Etmenleri. (Editör: U. Demiray). *Genel İletişim* (3.Baskı). (s.: 197-218). Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Ünlü, S. (2007). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Açıköğretim Fakültesi Yayını. No:826. Eskişehir.
- Üzümcü, E. (2010). *Bir İlişki 50 Günde Nasıl Kurtulur?* Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Villard, K. L., & Whipple, L. J. (1976). *Beginnings in Relational Communication*. New York: John Wiley & Sons.
- Wang, Y. (1999). *Metacommunication and Problem Solving in a Collaborative Task of Young Children* (Doctoral Dissertation) School of Education, University of Massachusetts Amherst. William.
- Watzlawick, P.,& et al. (1967). *Pragmatics of Human Communication*. Norton. New York.
- Whitebread, D., & O'Sullivan, L. (2012). Preschool Children's Social Pretend Play: Supporting The Development of Metacommunication, Metacognition and Self-Regulation. *International Journal of Play*,1(2), 197-213.

- Wichmann-Hansen, G. M., & et al. (2012). Successful PhD Supervision: A Two-Way Process. (Editor: Castano, M.A.R.B. & Guner-Akdogan, G.) *Mentoring in Academia and Industry: Researching, Teaching, and Learning Triangle*, 10 (2), 55-64. Springer. New York.
- Wilkie, J. R., & et al. (1998). Gender and Fairness: Marital Satisfaction in Two Earner Couples. *Journal of Marriage and the Family*, 60: 577-594.
- Wilmot, W. W. (1980). Metacommunication: A Re-Examination and Extension. (Editor: Nimmo, D.) *Communication Year Book*, 4, 61-69. Transaction Publishers. New Brunswick.
- Yağbasan, M., ve Çakar, F. (2006). Doktor Hasta İlişkisinde Dile ve Davranışa Dayalı İletişimsel Sorunları Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15: 609-629.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 53, Ege Üniversitesi Basım Evi. İzmir.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Yetim, F. (2001). A Meta-Communication Model for Structuring Intercultural Communication Action Patterns. *Inproceedings of The Language Action Perspective On Communication Modeling* (LAP 2001), 21-22 July. Montreal, Canada.
- Yetim, F. (2002a). Clarifying Global Communication Action Patterns in terms of Information, Knowledge, and Rational Action. *In proceedings of the Seventh International Workshop on the Language-Action Perspective on Communication Modeling* (LAP 2002), July 12-13, Delft, Holland.
- Yetim, F. (2002b). Designing "Communication Action Patterns" for Global Communication and Cooperation: A Discourse Ethical Approach. *In Proceedings of Xth European Conference on Information Systems* (ECIS 2002), June 6-8, Poland.
- Yıldırak, N., ve Diğerleri. (2003). *Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları*. Tarım-İş Sendikası Yayınları. Yıldırım, 2001: 23. Ankara.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de Boşanma Sebepleri. *Bilgi/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 28, 59-81.
- Yılmaz, B. (2003). Toplumsal İletişim ve Kütüphane. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 20 / Sayı: 2 / ss.11-29. Ankara.

Yüksel, A. H. (1989). *İletişim Biliminin Temelleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:273/132. Eskişehir.

Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim nedir?* Cem Yayınevi. İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://oratorbook.com/book/pages/075/> (Erişim tarihi: 25.05.2013).

http://www.cappsy.org/archives/vol4/no4/cap_04_31.pdf (Erişim tarihi: 25.05.2013).

<http://www.garipamagercek.net/geniszaman/?p=25> (Erişim tarihi: 25.05.2013)

<http://www.wikipedia.org>(Erişim tarihi: 24.04.2012).

<http://en.wikipedia.org/wiki/Metacommunication> (Erişim tarihi: 05.07.2013).

<http://psychcentral.com/lib/metacommunicationwhatisaidisntwhatimeant/0002146>
(Erişim tarihi: 05.07.2013).

<http://tcbDeVito.blogspot.com/2010/12/communicationstrategies.html>
(Erişim tarihi: 05.07.2013).

<http://www.bilgisayarkurdu.com/forum/konu/ust-iletisim.717214/>
(Erişim tarihi: 25.05.2013).

<http://okul.selyam.net/docs/index-36808.html?page=13x> (Erişim tarihi: 23.09.2013).

<http://mathematicalworld.blogcu.com/iletisimi-engelleyen-faktorler/10547690>
(Erişim tarihi: 22.09.2013).

<http://www.doktorsitesi.com/makale/evlilikte-iletisim-hatalari>
(Erişim tarihi: 23.09.2013).

<http://doktorlar.mahmure.com/omer-yalcin/mutlu-bir-iliski-icin-9-adim/1055083/4>
(Erişim tarihi:15.09.2013).

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=cts&haberno=5182
(Erişim tarihi: 23.08.2013).

<http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikteiletisimsorunlari/Blog/?BlogNo=233606>(Erişim tarihi: 23.04.2011).

<http://www.erkekbilir.com/index.php/iyi-yasa/iliskiler/bulusmalar/129-kadinlari-cekmek-icin-vucut-dili> (Erişim tarihi: 24.09.2013).

<http://www.iliskiterapisi.com/faydali-yazilar/ciftler-arasinda-iletisim>
(Erişim tarihi: 23.09.2013).

<http://www.pudra.com/ask-iliskiler/evlilik/esinizle-dogru-iletisim-kurmak-icin-7-metot-10907-2.htm> (Erişim tarihi: 23.09.2013).

<http://www.dormeo.com.tr/makaleler-dormeo/hayat-iliskiler-hakkinda-yazilar/mutlu-ciftlerin-10-ozelligi.htm> (Erişim tarihi: 12.10.2013).

<http://blog.milliyet.com.tr/AramaBlogger/evlilikteiletisimsorunlari/Blog/?BlogNo=233606> (Erişim tarihi: 23.04.2011).

<http://www.xlhayat.com/detay-1655-uzun-ve-mutlu-bir-birliktelik-icin.html> (Erişim tarihi: 13.09.2013).

<http://www.facebook.com/Psixoloqum/posts/237953009648086> (Erişim tarihi: 12.09.2013).

<http://ciddiyizbiz.biz/insan-ve-yasam/10/?action=recent> (Erişim tarihi: 14.10.2013).

<http://www.kigem.com/mukemmel-bir-iliskinin-20-bilimsel-sirri.html> (Erişim tarihi: 23.09.2013).

<http://www.dormeo.com.tr/makaleler-dormeo/hayat-iliskiler-hakkindayazilar/mutlu-ciftlerin-10-ozelligi.htm> (Erişim tarihi: 12.10.2013)

https://www.facebook.com/note.php?note_id=10150101802911776 (Erişim tarihi: 23.10.2013).

<http://psikiyatricsosyalhizmet.com/ciftler-arasi-iliski-teknikleri> (Erişim tarihi: 23.09.2013).

http://www.psikoloji.com.tr/haber_yazdir.php?detayID=1652 (Erişim tarihi: 25.03.2012).

<http://abone.tnn.net/elibal/yazim/iletisim.htm> (Erişim tarihi: 13.04.2012).

<http://www.webhatti.com/felsefesosyolojivepsikoloji/717214ustiletisim.htm> (Erişim tarihi: 25.05.2013).

<http://www.distributedartists.com/MetaUS.pdf> (Erişim tarihi: 25.05.2013).

<http://www.ailedanismanlari.org/makaleessecimi.pdf> (Erişim tarihi: 24.09.2012).

http://irfandonmez.com/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid = (Erişim tarihi: 09.04.2012).

<http://www.nccogpdm.metu.edu.tr/Brosur-14.pdf> (Erişim tarihi: 04.04.2012)

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/aileterapisindesosyalhizmet3.htm> (Erişim tarihi: 13.09.2012).

<http://www.dpdanismanlik.com/basin-cn10.html> (Erişim tarihi: 02.01.2013).

<http://askiliskiler.mahmure.com/ask/Mutluluki%C3%A7indo%C4%9Fall%C4%B1%C4%9F%C4%B1-se%C3%A7in-/179155> (Erişim tarihi: 09.04.2012)

<http://www.varoluscuterapi.com/romantik-iliskiler-ve-ask/974>
(Erişim tarihi: 18.10.2013).

<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/EVI201U.pdf> (Erişim tarihi: 11.09.2012).

http://www.tariksolmus.org/site/frame3_data/CiftveEvlilik.pdf
(Erişim tarihi: 24.09.2012).

<http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=1677.0;wap2>
(Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://aristolog.com/toplumsallasma-ve-bireylerarasi-iletisim/>
(Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.kentli.org/makale/algivetatmin.htm> (Erişim tarihi: 27.03.2012).

<http://notoku.com/iletisim-sureci-ve-ogeleri/#ixzz1qK4bWb5N>
(Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.bilgispot.com/9408/psikolojide-davranisi-etkileyen-faktorler/>
(Erişim tarihi: 23.08.2012).

<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2012)

http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/543/822
(Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.kisiselgelisim.org.tr/?sayfa=110> (Erişim tarihi: 23.03.2012).

http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/543/822
(Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.egitimldr.com/forums/ruh-sagligi-ve-hastaliklari/77442-havalarin-psikolojik-etkileri.html> (Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.renkliweb.com/soru-cevap-2/hava-durumunun-insan-yasamina-etkileri-nelerdir.html> (Erişim tarihi: 23.03.2012).

<http://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=2683> (Erişim Tarihi: 23.03.2012).

<http://www.aristolog.com/iletisimtasarimiveyonetimi/toplumsallasmaveireylerarasi-iletisim> (Erişim tarihi: 27.03.2012).

<http://iletisimbilimleri.blogspot.com/2010/04/iletisimin-temelozellikleri.html>
(Erişim tarihi: 28.03.21).

http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_8077.htm
(Erişim tarihi: 11.06.2011).

<http://www.irfanerdogan.com/kitaplar/anlamak2011.pdf>

(Erişim Tarihi: 24.04.2012).
<http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/49.pdf> (Erişim tarihi: 04.07.2013).
http://www.felsefeekibi.com/dergi9/s9_y13.html (Erişim tarihi: 21.03.2012).
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/90KG00007.pdf
(Erişim tarihi: 12.04.2012).
<http://www.pdrציyız.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>
(Erişim tarihi 23.04.2012).
http://www.felsefeekibi.com/dergi9/s9_y13.html (Erişim tarihi: 21.03.2012).
<http://www.immi.se/intercultural/nr16/ibroscheva.htm>
(Erişim tarihi: 27.05.2008).
<http://www.bilgicik.com/tag/yazili-ve-sozlu-anlatim/>
(Erişim tarihi: 23.09.2013).
<http://www.nuveforum.net/1507-radyo-televizyon-sinema/48627-ilkogretim-medya-okuryazarligi-dersi-ogretmen-el-kitabi>
(Erişim tarihi: 23.09.2013).
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13509> (Erişim tarihi: 30.08.2014).
<http://www.genbilim.com/content/view/292528/38> (Erişim tarihi: 24.04.2011).
<http://www.aymavisi.org/psikoloji/psikoloji%20ve%20kultur.html>(Erişim tarihi:29.09.2014).
<http://blog.milliyet.com.tr/turk-aile-yapisi--kadinin-ve-egitiminin-onemi/Blog/?BlogNo=329823> (Erişim tarihi: 23.08.2014).
<http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?id=762>(Erişim tarihi:27.01.2015).
[file:///C:/Users/pc/Documents/Downloads/5000011995-5000019432-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/pc/Documents/Downloads/5000011995-5000019432-1-PB%20(1).pdf) (Erişim tarihi:27.01.2015).
http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi113/yilmaz.yildirim_113.html(Erişim tarihi: 29.03.2015).
http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.irfanerdogan.com%2Fmakaleler4%2FHHabermas.pdf&ei=4G8YVf6EsbbaqCmgZgM&usg=AFQjCNG_HCNd0SeiFB_qsiOgQBgrfE1w&sig2=XLdBh6EccuFzvE3GNILrdQ&bvm=bv.89381419,d.d2s (Erişim tarihi:29.03.2015).